

38

LLIGALL

REVISTA CATALANA D'ARXIVÍSTICA
2015

Transparència,
accés a la informació
i arxius

Associació d'Arxivers - Gestors de Documents
de Catalunya

CONSELL DE REDACCIÓ

Direcció: Teresa Cardellach
Coordinació: Núria Casanovas
Vocals: Salvador Cabré
David Iglésias
Maria Jesús Llaveró
Oriol López
Gerard Mercadé
Raimon Nualart
Lluís Obiols
Núria Postico

© Associació d'Arxivers · Gestors de Documents de Catalunya www.arxivers.com

Rocafort, 242 bis, 1r – 08029 Barcelona
liligall@arxivers.com

© dels textos, fotografies i dibuixos: els autors

Revisió del català i traduccions:
t&s@ - Traduccions i tractament de la documentació www.tstranslation.com

Disseny i composició: Laia López i Franch | REACTIVA www.ohlalai.com
www.reactiva.cat

Impressió: Sierra Industria Gráfica, SL.

Dip. Leg.: GI-520/89
ISSN: 1130-5398

Associació d'Arxivers · Gestors de Documents
de Catalunya

38

LLIGALL

REVISTA CATALANA D'ARXIVÍSTICA
2015

**Transparència,
accés a la informació
i arxius**

LLIGALL38

SUMARI

01 PRESENTACIÓ 9

01.1 Presentació revista *Lligall 38. Any 2015*. Teresa Cardellach. 10

01.2 Volem més accés a la informació. Joan Soler Jiménez. 14

02 TEMA CENTRAL *Transparència, accés a la informació i arxius* 21

02.1 Notes sobre les lleis de transparència. Josep Matas i Balaguer. 22

02.2 Gestión documental en un marco de transparencia y reutilización de la información. Julián Moyano Collado. 45

02.3 Transparència en l'Administració pública: què hi aportem els arxivers? Lluís-Esteve Casellas i Serra. 64

02.4 Llei morta? Sobre el cas 4F i la probable desaparició del llibre de detinguts de la Comissaria de Ciutat Vella. Vicenç Ruiz i Gomez. 94

03 ENTREVISTA 123

Nancy Y. McGovern, responsable de Preservació Digital de les biblioteques de l'Institut Tecnològic de Massachusetts (MIT) 124

04 HISTÒRIA ARXIVÍSTICA 135

El Cens IFMuC dels fons musicals de Catalunya. Josep Maria Gregori i Cifré. 136

05 CONSIDERACIONS SOBRE 173

Recomanacions entorn de la gestió del préstec de documents per als casos de comunicació pública en exposicions. Andreu Carrascal i Simon. 174

06 TREBALLS FI DE MÀSTER 209

06.1 Arximaps: descripció arxivística i geolocalització. Estudi de cas dels fons notariais catalans. Carla Meinhardt i Llopis. 210

06.2 El curso de la vida y sus vínculos afectivos a través del álbum familiar. Albert Alcántara i López. 230

06.3 Emulació i virtualització. Un pla B? Joan Reglà Pubill. 255

07 NORMES DE LLIGALL 279

PRESENTACIÓ

E-MAIL

BUSINESS

MARK

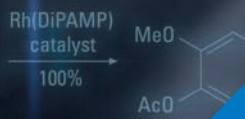
WEB

internet

DiPAMP

technology

CONNECTION

PRESENTACIÓ

Teresa Cardellach i Giménez, directora de *Lligall*

Enguany dediquem la revista *Lligall* a un tema de gran actualitat i també de preocupació per als arxivers catalans: la transparència i els arxius.

La publicació de la Llei espanyola 19/2013 de 9 de desembre i de la Llei catalana 19/2014 de 29 de desembre, de transparència, accés a la informació pública i bon govern, ha estat de gran interès per als professionals dels arxius.

Hem considerat que la revista *Lligall* havia d'aportar els punts de vista professionals sobre àmbits tan arxivístics com són l'accés a la informació pública i la transparència.

Són funcions pròpies dels arxius l'accés a la documentació, la recerca i la consulta de la informació i la reutilització d'aquesta informació. No és estrany,

doncs, que els professionals de l'arxivística ens interessem per aquests temes, fonamentals per a nosaltres.

Al dossier central publiquem quatre articles que comprenen diferents punts de vista amb relació a la Llei de transparència, accés a la informació pública i bon govern.

El primer és un article de caràcter legal de Josep Matas, que compara la llei estatal i la llei catalana. El mateix autor l'ha titulat «Notes sobre les lleis de transparència», ja que és una primera aproximació al contingut legal de les dues lleis, aturant-se en aquells aspectes que poden interessar o preocupar més els arxivers i arxiveres de Catalunya. És un text d'aproximació a les noves lleis de transparència.

Julián Moyano, arxiver aragonès ben conegut per la seva presència activa a les xarxes socials i pels seus articles de divulgació, ens presenta una proposta d'aplicació pràctica de les eines de gestió documental en l'àmbit de la transparència i la reutilització de la informació. El text és en castellà i n'hem mantingut la llengua original, que tots coneixem.

A Lluís-Esteve Casellas li hem demanat una reflexió pràctica sobre què podem aportar els arxivers i gestors de documents a la nova política d'accés a la informació pública, quines són les nostres capacitats i coneixements i per a què poden servir els portals de transparència i webs de l'Administració pública. Aquesta és una nova oportunitat per fer visibles les funcions i les tasques dels arxius públics de Catalunya.

I, finalment, Vicenç Ruiz ens presenta un cas molt representatiu i mediàtic com és el cas dels detinguts del 4 de febrer de 2006 i la dificultat de demostrar alguns fets per manca de documentació: «Llei morta? Sobre el cas 4F i la probable desaparició del llibre de detinguts de la Comissaria de Ciutat Vella». Vicenç Ruiz fa una anàlisi profunda i un seguiment documental exhaustiu de tot el cas per demostrar el valor de la gestió documental en l'Administració pública i la rendició de comptes.

Tot aprofitant la seva presència a Catalunya el propassat mes de maig per participar en el Congrés d'Arxivística de Lleida, vam entrevistar Nancy McGovern, cap del Servei de Conservació i Preservació Digital del MIT (Massachusetts Ins-

titude of Technology). McGovern és una autoritat reconeguda en l'àmbit de la preservació digital.

L'entrevista es va fer per escrit i s'ha traduït al català per a la publicació de *Lligall*. L'entrevista en llengua anglesa quedarà penjada a la pàgina web de l'Associació per a tothom qui vulgui consultar el text original.

A l'apartat «Història arxivística», Josep M. Gregori ens presenta el projecte de l'IFMuC per a la recuperació del patrimoni musical de Catalunya (UAB): «El Cens IFMuC dels fons musicals de Catalunya». L'article és un inventari exhaustiu de tots els fons musicals de Catalunya, una recerca rigorosa i completa que de ben segur servirà de base a molts altres treballs arxivístics i musicològics.

Pel que fa a la secció «Consideracions sobre...», Andreu Carrascal, arxiver del Col·legi d'Arquitectes de Catalunya (COAC), ens fa unes excel·lents «Recomanacions entorn de la gestió del préstec de documents per als casos de comunicació pública en exposicions». Sovint, els tècnics i els responsables dels arxius ens hem d'enfrontar amb l'organització d'exposicions, i no sempre sabem com podem realitzar-les en bones condicions.

En aquest número de *Lligall* hem considerat que havíem de donar més presència als estudiants dels diferents màsters i postgraus que es fan a Catalunya, i hem decidit publicar tres treballs de màster: un del Màster d'arxivística i gestió documental, un del Postgrau de documents electrònics i un altre del Màster de fotografia.

D'aquesta manera, tres alumnes veuen publicats els seus treballs, cosa que també serveix d'incentiu per a altres estudiants.

Carla Meinhardt ha fet un excel·lent treball sobre geolocalització del fons notarial de Catalunya, amb una proposta molt ben construïda i d'aplicació pràctica per a altres fons documentals: ArxiMaps, una aplicació que també penjarem a la pàgina web de l'Associació d'Arxivers perquè puguin consultar-la totes les persones interessades.

Albert Alcántara, estudiant del Postgrau de gestió, preservació i difusió d'arxius fotogràfics, ens presenta una proposta de tractament arxivístic dels fons personals i àlbums de fotos familiars des d'una perspectiva molt particular i íntima.

L'article titulat «El curso de la vida y sus vínculos afectivos a través del álbum familiar» fa una reflexió molt interessant sobre el tractament fotogràfic.

Joan Reglà, alumne del Postgrau de documents electrònics, s'ha atrevit a parlar de virtualització i conservació d'aplicacions, i fins i tot d'emulació de sistemes tecnològics per a la seva preservació futura. És un bon treball per començar a plantejar-nos i proposar els plans de preservació digital dels nostres arxius.

Aquest és el contingut del *Lligall* 38, amb el marc de fons de la Llei de transparència, accés a la informació i bon govern, de la qual encara hem de trobar l'encaix amb els arxius, però que ens obre les portes a una nova perspectiva de presentar els instruments arxivístics a la ciutadania.

Hauríem de veure les lleis de transparència com una oportunitat per a la visibilitat dels arxius i les seves activitats i, sobretot, per mostrar els coneixements dels arxivers i la disciplina dels professionals de la gestió documental en aquest àmbit.

Us recomano la lectura de tots els articles i us encoratjo perquè ens doneu la vostra opinió sobre el contingut de la revista a través de l'Associació d'Arxivers-Gestors de Documents de Catalunya.

Teresa Cardellach
Directora de la revista *Lligall*

VOLEM MÉS ACCÉS A LA INFORMACIÓ

Joan Soler Jiménez

President de l'Associació d'Arxivers i Gestors de Documents de Catalunya.

Aquesta proclama no sé exactament si l'hem de fer com a arxivers, com a gestors de documents o directament com a ciutadans. És evident que aquest paradigma que la professió fa dècades que construeix pren cada vegada més força. Mancava legislació més clara en una matèria que s'ha hagut de desenvolupar des d'un punt de vista molt tècnic i amb moltes llacunes d'interpretació. La tensió estructural entre l'accés a la informació i la protecció de les dades personals és viscuda diàriament als nostres arxius. La gestió documental prova de controlar la informació de la millor manera. Però la informació és una selva. Una selva cada vegada més inabastable, si és que realment volem ser els amos de la selva. Potser, voler més accés a la informació no ens demana ser aquests amos, però sí ser-ne protagonistes actius a fi i efecte d'assolir la voluntat ciutadana. Perquè aquest és el punt de partida que ara ens apareix just al davant. L'accés a la informació pública ha deixat de ser un títol quart d'una llei per passar a ser una

exigència ciutadana. I com a tal, hem de començar a operar solucions potents, coordinades i actives perquè la informació no sigui simplement una selva opaca, sinó un espai obert de coneixement.

Tot això és el que destil·la aquest dossier temàtic d'articles sobre transparència. Sí, aquesta és la paraula i el tema de moda. Darrere el mot, que, de tant fer-lo servir pot córrer el risc de perdre el seu valor, hi ha un canvi d'actitud de les organitzacions i una aposta per promoure més accés a la informació. *Transparència* vol dir que no hi hagi traves discrecionals o injustificades per accedir a la informació. I aquesta informació ha de ser de qualitat, autèntica i de confiança. La nostra professió ha fet això i ha de continuar fent-ho, malgrat les reticències que puguin aparèixer. Unes reticències que apareixen fora de la professió, però a vegades també dins. Hem de ponderar adequadament les càrregues de feina que pot comportar un increment de consultes d'informació i la necessitat d'incorporar dades i més dades als portals de transparència, als de dades obertes, al web corporatiu, al web de l'arxiu, etc. Sí, efectivament les càrregues de feina augmentaran, però com a professió no ho podem veure com una amenaça, ni com un nou problema insondable. Cal veure-ho com una oportunitat. L'oportunitat d'enfortir el nostre sistema de proveïment d'informació, de servei cívic i de promoció del coneixement.

Però, a més a més, el fet de fomentar legislativament l'accés a la informació és per si mateix un reconeixement al valor de la tasca que duem a terme. Valida la feina que havíem fet, almenys pel que fa a les tècniques aplicades i al compromís professional. Avala la nostra capacitat per continuar fent aquesta tasca de manera més activa fins i tot. És evident, tanmateix, que hi ha, per ara, un excés de supremacisme jurídic per afrontar l'accés a la informació. Estem assistint també a un període de burocratització excessiva en la provisió d'aquesta informació. Això ha de ser temporal. Per força. El mateix legislador ha dit que les lleis de transparència busquen una nova relació entre els ciutadans i les organitzacions. I els ciutadans no són necis; resilents sí, però necis no. I la pressió que es pugui fer des d'aquest àmbit acabarà provocant una reorganització de la informació, un replantejament dels portals de transparència, una obertura de dades més sistemàtica; acabarà provocant els canvis que són necessaris. La burocratització inicial de les sol·licituds d'accés a la informació és conjuntural i busca la seguretat jurídica. Així ha estat des del naixement de les burocràcies contemporànies a finals del segle XVIII. Però, de la mateixa manera que els sectors empresarials han assolit un procés de simplificació administrativa per

iniciar les seves activitats comercials, què ens fa pensar que no sigui igual si la insistència ciutadana és persistent?

Una nova alfabetització ciutadana en matèria d'accés a la informació és necessària. Necessitem ciutadans que coneguin, que sàpiguen i que tinguin molt clar com han de sol·licitar informació. Aquest és el repte no previst en la legislació: què vol preguntar el ciutadà realment i com pot saber tot allò que pot arribar a preguntar? Perquè allò de la publicitat proactiva que es proposa a les lleis no es pot limitar a la mera llista d'elements que hi surten descrits. Convé tenir clar que la modificació de la Llei d'arxius i gestió documental que s'ha promulgat proposa que també nosaltres siguem proactius en la promoció i la difusió de tots els instruments de descripció que tenim a disposició. I aquests instruments, com bé sabeu, superen amb escreix la informació que apareix descrita a la Llei de transparència. Podem oferir als ciutadans uns volums d'informació i nou coneixement immensos. A continuació, ja serà el ciutadà qui discriminarà allò que li és útil del que no li ho és. Però no siguem nosaltres qui hi posem límits. Expliquem-ho des del nostre coneixement tècnic als polítics. No tinguem por a defensar-ho. Que no sigui per manca de coratge nostre que no fem la feina. Ajudem els ciutadans a saber-ne més i a disposar de més eines per valorar justament les organitzacions i els seus responsables. No hauria de ser revolucionari dir-ho així, ni fer-ho. Tenim un coneixement immens, que sobrepassa el coneixement del passat. Tenim certeses, qualitat, autenticitat i un arsenal de nova confiança per creure en les organitzacions del present. Tenim també un instrument fantàstic perquè els ciutadans puguin retre comptes adequadament. No ens hi posem límits, de debò. Pensar com a ciutadans ens permetrà també entendre què els cal. No ho fèiem ja quan els tractàvem com a «usuaris»? “Coneix els teus usuaris —dèiem— i podràs fer activitats i preparar documentació perquè la frueixin millor i més ràpidament. Doncs, bé, els usuaris, i ho diu la nova Llei d'arxius i gestió documental a l'article 34.2, ho han deixat de ser per continuar essent ciutadans. Ajudem-los. I ens ajudaran.

Gaudiu d'aquest nou *Lligall* i comencem a treballar. Tenim la informació. I sabem com ho hem de fer.

Joan Soler Jiménez

Adheriu-vos a la declaració universal sobre els arxius!

DECLARACIÓ UNIVERSAL SOBRE ELS ARXIS

El **arxiu** és gestió de dades, memòria. Constitueix un patrimoni únic i intransferible que es transmet de generació en generació. Els documents són gestions als arxius des del seu origen fins a l'últim. La **transparència** de les actuacions administratives de les organitzacions, els arxius juguen un paper essencial en el desenvolupament de la societat contribuint a la **continuitat i salvaguarda de la memòria democràtica**, protegir els **drets de la ciutadania** i millora la **qualitat de vida**.

Per això, nosaltres reconeixem

- el caràcter únic dels arxius com a fons, selecció de les actuacions administratives, culturals i científiques, i de les eines de treball de les organitzacions;
- el rebator essencial dels arxius per a garantir una gestió eficaç, transparent i responsable per a poder assolir els objectius, assegurar la memòria institucional, científica, cultural i social, documentar el present i preparar el futur;
- la diversitat dels arxius i el seu caràcter essencial de suport i de treball de les organitzacions;
- la necessitat de suport i de treball de les organitzacions i dels seus usuaris, a tots els nivells i a tots els moments de la seva existència;
- el paper dels arxivers i dels seus professionals, qualitat, ètica i compromís amb la societat, respecte a la memòria que gestionen i procuren produir;
- la responsabilitat de tots i cadascun dels professionals i dels seus usuaris, respecte a la memòria que gestionen i procuren produir.

Per tant, ens comprometem a treballar conjuntament per tal que

- l'arxivisme sigui políticament i normatiu legal i no políticament;
- la gestió dels arxius sigui veritable i efectiva, garantint el dret de les organitzacions, públiques i privades, a que els seus arxius siguin accessibles i transparents;
- el dret de tots els ciutadans a que els seus arxius siguin accessibles i transparents;
- els arxius siguin gestions i preservats en les condicions que assegurin la seva sostenibilitat, la seva fiabilitat, la seva integritat i el seu ús;
- els arxius siguin accessibles i transparents a tots els ciutadans i a tots els moments de la seva existència;
- els arxius siguin accessibles i transparents a tots els ciutadans i a tots els moments de la seva existència.

A 100
amb la
DUA!

Associació d'Arxivers · Gestors de Documents de Catalunya

TEMA CENTRAL

Transparència,
accés a la informació i arxius

NOTES SOBRE LES LLEIS DE TRANSPARÈNCIA

Josep Matas i Balaguer

L'any 1991, l'Associació d'Arxivers de Catalunya celebrà a Girona les terceres Jornades d'Arxivística de Catalunya. El tema central fou l'accés a la informació. En alguna ponència¹ i en els debats s'insistí en la necessitat d'una llei d'accés a la informació pública. Es van formular propostes de continguts fonamentades en la pràctica professional, i es demanà al Govern de Catalunya i als grups parlamentaris que assumissin aquella llei com una prioritat. La llei d'accés a la informació pública ha estat reivindicada insistentment des d'aquest sector professional, perquè els arxivers són testimonis directes dels dubtes que s'han generat, i es generen encara, en el si de les institucions a l'hora d'atendre les sol·licituds d'accés dels ciutadans.² Però la insistència d'aquest col·lectiu professional no va ser suficient, de manera que els anys i les legislatures van anar passant sense que aquesta norma es materialitzés. De la falta d'interès dels nostres legisladors per la matèria cal exceptuar-ne l'ampli tractament que l'accés

a la informació pública va rebre en l'articulat de la Llei 10/2001, de 13 de juliol, d'arxius i documents. És de justícia reconèixer les aportacions de l'Associació d'Arxivers tant en la redacció de l'avantprojecte d'aquesta llei com durant la seva tramitació en el Parlament.

Vint-i-cinc anys després de les jornades de Girona, *Lligall* torna sobre aquesta qüestió amb motiu, finalment, de l'entrada en vigor de dues lleis, una d'estatal i una de catalana, que tracten de l'accés a la informació pública.³ La seva aprovació ha estat rebuda amb gran interès pels professionals dels arxius i la gestió documental perquè, com deia abans, incideixen plenament i decisivament en una de les seves principals responsabilitat i funcions. La llei catalana fou aprovada un any després de la llei estatal, de mateix nom i d'estructura molt similar. L'una i l'altra regulen un ampli ventall de matèries que tenen el dret a la informació com a referent comú.⁴

Disposem ja d'interessants treballs que analitzen de manera sistemàtica els continguts d'aquestes dues lleis,⁵ treballs als quals remeto el lector que en vulgui conèixer els aspectes més bàsics i els continguts principals. En aquest article em centraré únicament en les qüestions que al meu entendre més poden interessar els lectors de *Lligall*, o sigui, les més directament relacionades amb les funcions i els serveis d'arxiu i de gestió documental. Em centraré sobretot en determinades qüestions que figuren en els títols de les lleis referits a la publicitat activa i l'accés a la informació a demanda dels ciutadans.⁶ Aquesta selecció de temes permetrà tractar-los amb un cert detall, però deixa inevitablement fora altres qüestions igualment rellevants, per a l'estudi de les quals es pot recórrer a la bibliografia ja citada.

1. NOVA REGULACIÓ DE LA PUBLICITAT ACTIVA I DEL DRET D'ACCÉS A LA INFORMACIÓ

Durant el llarg procés d'elaboració de la llei estatal es va reobrir el debat sobre la naturalesa del dret d'accés a la informació, més concretament sobre si havia de tenir la consideració de dret fonamental, integrat o d'alguna manera connectat amb el dret a la informació de l'article 20 de la Constitució espanyola. Finalment, la interpretació en la qual es basa la Llei 19/2013 és la de considerar-lo un dret subjectiu simple, no fonamental.⁷ No obstant això, tant la llei estatal com la catalana tindran inevitablement un paper rellevant, perquè els seus continguts

incideixen sobre un gran nombre de matèries i de normes sectorials, i afecten de manera general tant la relació de les administracions amb els ciutadans com el mateix funcionament intern d'aquestes administracions.

La Llei 19/2013 es fonamenta en la competència estatal sobre els aspectes bàsics del règim jurídic de les administracions públiques.⁸ El sistema de competències permet a les comunitats autònomes concretar aspectes referits a matèries de la seva competència, capacitat que en aquest cas comporta la possibilitat de potenciar la publicitat i l'accés, regular-ne aspectes procedimentals i garantir-ne l'efectivitat. D'aquí la coexistència de les dues normes, l'estatal i la catalana, fonamentades en les respectives competències reconegudes per la Constitució espanyola i l'Estatut d'autonomia de Catalunya, coexistència que genera dubtes en l'aplicació dels preceptes sobre els quals hi ha discrepàncies entre un text i l'altre. De la comparació entre una llei i l'altra, i a risc de ser excessivament simplista, es pot afirmar que la norma catalana té una orientació en general més oberta, més afavoridora de la publicitat i de l'accés, que no pas la norma estatal. Veurem alguns exemples de com incrementa les exigències de transparència, dóna més profunditat al dret dels ciutadans i corregeix o suavitza restriccions que figuren a la norma estatal.⁹

En qualsevol cas, les novetats introduïdes per aquestes lleis són de gran transcendència i configuren un marc substancialment diferent de l'anterior. No obstant això, encara que sigui una obvietat, convé recordar que la regulació de la publicitat activa i del dret d'accés a la informació pública no s'inicia amb aquestes normes. Amb anterioritat, un gran nombre de normes sectorials ja hi feien referència. En matèria del dret d'accés dels ciutadans, l'article 37 de la Llei 30/1992¹⁰ suplia, de mala manera, una llei específica sobre aquesta qüestió. La nova regulació de l'accés a la informació i les noves obligacions en matèria de publicitat activa són en part tributàries de la regulació anterior. De fet, les noves normes han derogat pocs articles de normes precedents, de manera que segueixen vigents la gran majoria de les referències a l'accés i a la publicitat activa que figuraven en normes sectorials,¹¹ que caldrà ara interpretar i aplicar basant-se en nous principis i criteris.

En aquesta primera aproximació als continguts generals de les dues lleis cal aclarir que tracten del dret subjectiu de les persones o ciutadans que no tenen la condició d'interessats en el procediment.¹² Com és sabut, el dret dels interessats en un procediment té una regulació específica, diferent de la general dels ciutadans, que pràcticament no ha estat modificada per les dues lleis que ara

analitzem.¹³ D'altra banda, les lleis de transparència tampoc no són aplicables directament a altres demandants d'informació, com ho són les mateixes administracions públiques o les persones que ostenten representació política o càrrecs electes¹⁴.

En definitiva, els subjectes titulars o beneficiaris del dret d'accés a què es refereixen aquestes lleis són els ciutadans: persones privades que no tenen condició d'interessades en el procediment. Les lleis de transparència estableixen com a principi general el seu dret a accedir a la informació pública, dret que quedarà, però, limitat, quan la divulgació de la informació pugui perjudicar interessos públics o privats. En aquest cas, quan hi hagi motius per restringir l'accés, la limitació o restricció no s'haurà d'aplicar de la mateixa manera en tots els casos. Semblantment a com passava amb anterioritat a l'entrada en vigor de les lleis de transparència, en la restricció a l'accés caldrà prestar una atenció especial a les sol·licituds formulades per persones que poden acreditar un interès privat específic (interès legítim o interès legítim i directe en la terminologia utilitzada en altres normes), o de persones que sol·liciten accés amb finalitats de recerca.

L'accés dels ciutadans, entesos en el sentit indicat en el paràgraf anterior, s'ha de fer efectiu amb relació a la informació pública, concepte molt ampli que inclou els documents acabats i ja existents, i també qualsevol dada o informació amb independència del suport, el mitjà o els continguts,¹⁵ que estigui en poder d'ens del sector públic com a conseqüència de l'exercici de les seves competències, funcions i activitats.

Aquesta informació pública, de característiques tan diverses, arribarà als ciutadans o bé per mitjà de la publicitat activa,¹⁶ o sigui fent-ne difusió de manera sistemàtica i regular a iniciativa de l'ens públic, o bé en resposta a les seves demandes o peticions singulars.¹⁷ Seguidament em referiré a aquests dos canals o formes de publicitat, parant atenció als aspectes que més poden interessar els arxivers i els gestors de documents.

2. POTENCIACIÓ DE LA PUBLICITAT ACTIVA

En matèria de publicitat activa, les lleis de transparència han seguit un doble criteri. Fan referència a informació i matèries sobre les quals ja existia una regulació precedent i, d'altra banda, afegeixen noves matèries i noves informacions no

previstes en normes anteriors. En termes generals, incrementen les exigències de publicitat activa. Que hi hagi a partir d'ara més exigència de publicitat activa, a part de servir al compliment de les finalitats de les lleis, té també sentit per les creixents facilitats que ofereixen les noves tecnologies. D'aquí l'èmfasi que hi fan les lleis, especialment la catalana, que conté una enumeració extensa de les obligacions en aquesta matèria.¹⁸

Les llistes de documents o d'informació que han de ser objecte de publicitat activa de les lleis de transparència no han de ser considerades llistes tancades. La Llei 19/2014 (article 8.1) fa remissió a l'obligació de difondre també «les matèries i les actuacions la publicitat de les quals s'estableixi per norma» així com «qual-sevol matèria d'interès públic, i les informacions que siguin demanades amb més freqüència per via de l'exercici del dret d'accés a la informació pública». Es tracta, per tant, d'una obligació d'abast molt ampli que s'ha de connectar, com diu la darrera frase d'aquest article, amb l'exercici del dret d'accés per part dels ciutadans per mitjà de sol·licituds singulars.

Els canals de difusió de la informació seran el web i la seu electrònica de l'ens públic en qüestió. Crec important comentar aquest tema. En realitat, hem d'entendre que el canal que cal utilitzar serà o bé el web o bé la seu electrònica. L'opció d'escollir un canal o l'altre dependrà de la naturalesa de la informació.¹⁹ En compliment de la normativa d'administració electrònica, bona part de la informació haurà de figurar forçosament a la seu electrònica, especialment la derivada de l'exercici de potestats o funcions i competències que són pròpies de les administracions públiques.²⁰ La norma catalana atorga una importància especial a un tercer element: el portal de transparència. Des d'aquest portal, que és «organitzat i gestionat per l'Administració de la Generalitat»,²¹ s'ha de donar accés a les informacions que, segons hem vist, han de figurar al web o a la seu electrònica de cada ens públic. En conseqüència, el portal de transparència no seria un tercer canal de difusió, equiparable al web o a la seu electrònica, sinó una plataforma des d'on es poden fer accessibles els continguts que la llei demana que figurin al web o a la seu electrònica. A part del portal creat i gestionat per la Generalitat, cada ens pot crear un portal de transparència propi, sense perdre de vista que no ha de ser altra cosa que un sistema des del qual es faciliti l'accés a la informació, hi insisteixo, i no un canal alternatiu als dos que són obligatoris: web i seu electrònica.²² La importància que la llei atorga al portal o portals de transparència és, segons el meu parer, discutible, si bé es pot entendre i justificar per la voluntat del legislador d'afavorir la cultura de la transparència i donar més visibilitat a les obligacions en aquesta matèria.

Com acabem de veure, la publicitat activa prevista a les lleis de transparència s'ha d'aplicar prenent en consideració la normativa d'administració electrònica. Haurà de seguir també les pautes establertes per la normativa de reutilització de la informació del sector públic. En aquest punt hi ha també diferències entre la llei estatal i la catalana. La primera indica que s'ha d'afavorir i fomentar la reutilització de la informació,²³ fent remissió a la normativa específica sobre la matèria.²⁴ La llei catalana hi dedica dos articles que van més enllà que la llei estatal. Mentre que la llei estatal es limita a indicar que s'ha d'afavorir i fomentar la reutilització, la norma catalana ho estableix com a obligatori en tots els casos, de manera que qualsevol informació o document que es posi a disposició pública hauria d'estar-ho en formats oberts. Es tracta, al meu entendre, d'una idea ben intencionada però desproporcionada. Supera les exigències de la normativa específica sobre reutilització de la informació, la qual exigeix presentar la informació d'aquesta manera sempre que sigui possible i adequat, però no pas en tots els casos.²⁵ En referir-se a les polítiques de reutilització, la llei catalana inclou una referència a les llicències Creative Commons, esment que també és molt discutible en els termes en què està formulat, però que té importància pel fet de reconèixer la plena validesa i el rol d'aquest sistema de llicències.²⁶

3. ACCÉS DELS CIUTADANS: PRINCIPALS NOVETATS

Tant o més importants que les novetats introduïdes per les lleis en matèria de publicitat activa ho són les que afecten el dret d'accés a la informació a petició dels ciutadans. Seguidament comentaré els aspectes que considero més rellevants i que més modifiquen la regulació prèvia d'aquest dret.

3.1 DESAPARICIÓ DEL CONDICIONANT DEL MOMENT DEL PROCEDIMENT

Fins a l'aprovació de les lleis de transparència, la persona no vinculada a un procediment tenia reconegut el dret a accedir als documents d'un expedient únicament a partir de la seva resolució.²⁷ Abans de la resolució, l'accés als documents era possible només per part de les persones que tinguessin la condició d'interessades en el procediment. Aquest límit o condicionant a l'accés del ciutadà no figura a les lleis de transparència, la qual cosa amplia molt la capacitat dels ciutadans de conèixer els procediments en curs i d'incidir-hi a la pràctica.

Les limitacions a l'accés estaran determinades pels continguts que justifiquin restricció, però no dependran del fet que la informació correspongui a procediments oberts.

3.2 CONSIDERACIÓ DE L'INTERÈS PÚBLIC SUPERIOR

Les lleis de transparència introdueixen un nou principi que haurà de ser considerat en l'atenció a les sol·licituds d'accés a documents afectats per limitacions o restriccions. Com tindrem ocasió de veure a l'apartat 3.5, les sol·licituds d'accés han de ser denegades quan sigui necessari protegir interessos públics o privats. Això no obstant, aquesta limitació o restricció no serà aplicable, i en conseqüència la informació s'haurà de comunicar, si es constata l'existència d'un «interès públic superior». Aleshores, l'obligació de comunicar prevaldrà sobre els interessos o drets que haurien motivat la restricció.²⁸ La concurrència d'aquest interès públic es pot donar, per exemple, quan la informació connecta amb fets de transcendència social, que són notícia, o vinculats a persones de notorietat pública, o que poden afectar o interessar col·lectius de ciutadans.

3.3 EXCLUSIÓ DE DETERMINADES CLASSES DE DOCUMENTS

En sentit radicalment contrari a les dues novetats que acabem de comentar, les lleis introdueixen un nou criteri d'exclusió no recollit fins ara en cap norma. L'article 19.1 de la llei estatal indica que no s'han d'admetre a tràmit les sol·licituds d'accés a informació en curs d'elaboració i les «referidas a información que tenga carácter auxiliar o de apoyo como la contenida en notas, borradores, opiniones, resúmenes, comunicaciones e informes internos o entre órganos o entidades administrativas». Es tracta d'una novetat certament important, de repercussió directa en la gestió documental. Per la seva banda, la llei catalana exclou també la informació en fase d'elaboració, però en canvi es diferencia de la llei estatal amb una enumeració de la resta de documents diferent, orientada clarament a moderar el caràcter fortament restrictiu de la primera. Segons la llei catalana, no han de ser admeses a tràmit les sol·licituds de «notes, esborranys, resums, opinions o qualsevol document de treball intern sense rellevància o interès públic».²⁹

El redactat de la llei estatal és, al meu entendre, un dels punts més desafortunats de la nova regulació del dret d'accés. No hi ha justificació per excloure la

informació o els documents que serveixen de base per a una actuació administrativa, i en especial per excloure els informes que serveixen de fonament, justifiquen la presa de decisions o hi ajuden. La llei estatal vol excloure de consulta documents que són sovint essencials per entendre l'actuació de les administracions. Es diria que el legislador ha admès que el ciutadà pugui saber què ha resolt l'Administració, però no per quin motiu ha adoptat una decisió o en quins criteris s'ha basat. L'enunciat de l'article de la llei estatal deixa un ampli marge per limitar un dret, el d'accés, que la mateixa llei ha de fomentar. La qüestió és especialment greu pel caràcter poc precís dels termes utilitzats i pel caràcter obert de l'enunciat, que permetria encara excloure altres documents i dades.³⁰

La llei catalana ha volgut corregir aquesta injustificable i problemàtica causa d'exclusió. De la comparativa entre un article i l'altre, destaca en primer lloc el fet que els informes no figuren a la llista de documents exclosos.³¹ D'altra banda, les notes, els esborranys, les opinions o similars que segons la llei catalana poden quedar exclosos, són únicament els que no tenen rellevància o interès públic. En conseqüència, els únics documents que haurien de quedar exclosos de consulta serien els que de fet ja no haurien de formar part de l'expedient en qüestió,³² com, per exemple, anotacions personals de caràcter instrumental que l'empleat públic hagi efectuat per a ús propi. En qualsevol cas, no es podria excloure de consulta cap document que reflecteixi actuacions dels òrgans que intervenen en el procediment, ni els que directament o indirectament hagin determinat o incidit en la seva actuació. Per tot plegat, a partir de la correcció efectuada per la llei catalana a la norma estatal, hem d'entendre que pràcticament queda sense efecte aquesta causa de no-admissió de sol·licituds. És aconsellable que per mitjà d'instruccions i normes internes s'aclareixin els dubtes que aquesta qüestió pot provocar, i tractar-ho també en els manuals interns de procediments i de gestió documental. La bona pràctica administrativa exigeix que únicament figurin en els expedients els documents que hi han de figurar (òbviament), i tots aquests documents han d'estar subjectes a l'exigència de transparència, sense deixar marge a l'aplicació de restriccions basant-se en termes tan equívocs com ara *resums*, *opinions* o similars.

3.4 OBLIGACIÓ DE DONAR ACCÉS PARCIAL I PREPARACIÓ DE LA INFORMACIÓ

Les lleis de transparència obliguen a facilitar l'accés parcial a la documentació en cas d'existència d'informació o dades que cal preservar, seguint el criteri

d'excloure només el que sigui estrictament necessari. Això obligarà molt sovint a tractar o preparar la informació per fer-hi possible l'accés en el grau màxim. Per a les administracions catalanes, l'obligació de donar accés parcial, i el consegüent tractament de la documentació, no és una novetat, atès que figurava de manera explícita a la Llei 10/2001, de 13 de juliol, d'arxius i documents;³³ però és evident que amb la incorporació a l'articulat de les lleis de transparència aquesta obligació adquireix més relleu i importància.

L'article 16 de la llei estatal es refereix a l'accés parcial remarcant l'obligació d'actuar per fer possible l'accés a la informació en el grau màxim i estableix al mateix temps un límit a aquesta obligació: l'accés parcial s'ha d'atorgar després d'haver omès prèviament la informació afectada per la reserva o restricció, excepte en el cas «que de ello resulte una informació distorsionada o que carezca de sentido».³⁴ En qualsevol cas, de l'exclusió d'informació se n'ha d'informar el sol·licitant i explicar-li'n els motius. En aquest mateix sentit, l'article 25.1 de la llei catalana indica que quan sigui «aplicable algun dels límits [...], la denegació de l'accés a la informació només afecta la part corresponent de la documentació i s'ha d'autoritzar l'accés restringit a la resta».³⁵

L'esforç de preparar o adaptar la documentació no s'ha de realitzar només amb la finalitat d'excloure les informacions que mereixin reserva. Recordem que les lleis de transparència no es refereixen únicament a l'accés a documents acabats, sinó que reconeixen també el dret a accedir a la informació (qualsevol contingut) que figuri en els sistemes informàtics de l'Administració. Per tant, el ciutadà pot demanar informació que inevitablement haurà de ser preparada per fer-hi possible l'accés. En un cas i en l'altre (treballs per excloure informacions protegides i treballs previs a la comunicació d'informacions), l'esforç exigible a les administracions ha de tenir, lògicament, uns límits. La llei estatal fixa el límit ja indicat en el paràgraf anterior i n'esmenta un de segon: no s'han d'atendre les sol·licituds quan per a la comunicació de la informació calgui «una acció previa de reelaboració».³⁶ La llei catalana expressa aquest límit en termes lleugerament diferents, més favorables al sol·licitant: no s'admetran les sol·licituds quan calgui «una tasca complexa d'elaboració o reelaboració».³⁷

D'aquesta qüestió se'n faran, de ben segur, interpretacions ben diferents, perquè no hi ha regla per delimitar clarament quin és exactament el grau d'esforç exigible a l'Administració, o per determinar quan de la preparació en resulta informació distorsionada o sense sentit. Es tracta d'una qüestió clau directament relacionada amb l'aplicació dels límits a l'accés que veurem tot seguit.

3.5 ELS LÍMITS A L'ACCÉS

Les lleis inclouen una llista de matèries basant-se en les quals es poden fonamentar les denegacions d'accés.³⁸ Figuren dins l'apartat dedicat a la publicitat a demanda dels ciutadans, però són límits generals que cal considerar sempre, també en la publicitat activa.³⁹ La llista de matèries de la llei estatal segueix en bona part la relació que figura al Conveni del Consell d'Europa.⁴⁰ La llei catalana segueix parcialment la llista estatal i hi afegeix nous ítems.⁴¹ Entre una llista i l'altra hi ha una diferència substancial. La llei estatal la presenta com una llista tancada, que no podria ser ampliada a altres supòsits, de manera que qualsevol denegació d'accés s'hauria de fonamentar en un d'aquests límits.⁴² En canvi, la llei catalana la presenta com una llista oberta, que cal prendre en consideració juntament amb restriccions que figurin en altres normes. Segons la llei catalana hi pot haver altres matèries, que no figuren a l'article 21, en les quals es poden fonamentar les denegacions d'accés.⁴³

Tant important com la llista de matèries que poden justificar restriccions són els criteris que donen les lleis per aplicar aquests límits. Recordem que el principi general és el lliure accés i que l'aplicació de límits s'ha de fer de manera que no el deixi sense contingut.⁴⁴ Amb aquesta finalitat s'enuncien unes regles que cal seguir tant en la publicitat activa com en la resposta a les sol·licituds d'accés, regles que es poden resumir de la manera següent:

- 1) Únicament es poden aplicar límits previstos en normes amb rang de llei.
- 2) Els límits no es poden aplicar només pel fet que la informació tracti d'una matèria determinada, sinó únicament en cas que la divulgació generi un perjudici.
- 3) L'aplicació del límit s'ha de fer proporcionalment, de manera que quedi exclosa la mínima informació possible (només la que efectivament ha de ser protegida).
- 4) El límit és operatiu únicament durant el temps necessari per a la protecció de drets o béns.
- 5) En l'aplicació del límit cal considerar la condició del sol·licitant o l'existència d'un interès públic que justifiqui la divulgació.

El segon punt té una gran importància. Per entendre'n el significat és necessari llegir amb atenció la manera com es presenten els límits. Diu la llei estatal que «el dret d'accés es pot limitar quan accedir a la informació comporti un perjudici per a [...]»,⁴⁵ i seguidament enumera dotze matèries. Aquesta frase introductòria pràcticament es reproduïx a la llei catalana: «El dret d'accés a la informació pública pot ésser denegat o restringit si el coneixement o la divulgació de la informació comporta un perjudici per a [...]».⁴⁶ Convenia transcriure aquestes frases per remarcar que no seria correcte limitar la publicitat o l'accés sempre que la informació faci referència a aquestes matèries, sinó únicament quan divulgar informació d'aquestes matèries creï un perjudici. Convé insistir en aquest punt perquè una lectura ràpida d'aquests articles pot provocar un error greu en l'aplicació de les lleis. El motiu de l'exclusió no serà en cap cas que la informació tracti d'alguna de les matèries de la llista, sinó que la divulgació de la informació perjudiqui els interessos o drets de tercers o de la col·lectivitat. Hi haurà, en conseqüència, molta informació que, tot i fer-hi referència, s'haurà de difondre per la via de la publicitat activa o s'haurà de comunicar al ciutadà quan ho sol·liciti.

És necessari comentar també la qüestió del límit temporal (número quatre). L'exigència de proporcionalitat en l'aplicació dels límits comporta l'obligació d'aplicar-los únicament durant el temps necessari per a la protecció dels drets o interessos en qüestió. Aquest principi s'ha de tenir present en el moment de llegir la defectuosa referència als límits temporals de la llei catalana, segons la qual «els límits del dret d'accés a la informació pública són temporals si així ho estableix la llei que els regula, i es mantenen mentre perduren les raons que en justifiquen l'aplicació». Costa d'entendre el sentit de la primera part de la frase, que contradiu el principi de proporcionalitat recollit amb encert a la segona part, principi que ha de ser considerat en tot moment en la interpretació de la llei.⁴⁷ La primera part de la frase contradiu també la norma estatal, així com el termini general de trenta anys de fi de restricció que figura a l'article 36.1 de la Llei 10/2001, de 13 de juliol, d'arxius i gestió de documents.⁴⁸

Queda fora de les possibilitats d'aquest treball el comentari de totes les matèries enumerades en les llistes, cadascuna de les quals justificaria dedicar-hi molt d'espai. Encara que sigui de manera breu, crec oportú comentar els tres darrers límits que figuren a l'article 14 de la llei estatal.

- *El secret professional i la propietat intel·lectual i industrial.* Aquest límit figura també a la llei catalana. L'enunciat planteja diferents problemes. El secret professional és un comportament que cal seguir, però no una matèria o classe

d'informació que justifiqui la reserva. L'existència d'una informació determinada obliga a guardar secret professional, efectivament, però el secret professional no és pròpiament una matèria que pugui justificar la restricció. També és clarament errònia la referència a la propietat intel·lectual com a causa d'exclusió, atès que allò que l'existència de drets de propietat intel·lectual pot condicionar són els actes d'explotació (reproducció, distribució, comunicació pública i transformació), però en cap cas la consulta directa (acte de mer ús).⁴⁹

- *La garantia de la confidencialitat o el secret requerit en processos de presa de decisions.* Es tracta d'una nova causa justificadora d'exclusió, no esmentada de manera explícita en normes precedents, que té raó de ser en el fet que qualsevol ciutadà ara pot accedir des de l'inici de les actuacions. Els termes en els quals està redactat aquest enunciat podrien portar a la conclusió errònia que això exclou tots els procediments en curs. Novament aquí cal aplicar el límit com una excepció al principi general que és el del lliure accés. La restricció, per tant, es justificaria quan la divulgació pot arribar a condicionar la presa de decisions i provocar perjudici als interessos públics.⁵⁰

- *La protecció del medi ambient.* Aquest nou límit contradiu aparentment la normativa d'accés a la informació mediambiental, que exigeix, precisament, el màxim de transparència en aquesta matèria.⁵¹ La informació que cal excloure és la que podria ser utilitzada per atemptar contra el medi ambient, però no la informació i les dades sobre l'estat i les activitats d'incidència mediambiental.⁵²

3.6 ACCÉS I PROTECCIÓ DE DADES

En el context d'aquest article em limitaré a deixar apuntada la novetat més important en la relació, sempre complexa i polèmica, de la transparència amb la normativa de protecció de dades de caràcter personal. L'article 15.3 de la Llei estatal reconeix a l'Administració la capacitat de considerar i resoldre positivament les sol·licituds d'accés a informació en la qual figurin dades personals que no siguin especialment protegides. Es tracta d'una novetat important perquè amplia el marge de discrecionalitat de les administracions. La Llei apunta uns criteris determinats que s'han de considerar en el moment de decidir quines dades han de ser excloses de consulta i quines poden ser comunicades. Són:

- › Que hi hagi interès públic en la divulgació de les dades.

- › Que la sol·licitud es fonamenti en un dret subjectiu del sol·licitant.
- › Que el sol·licitant tingui la condició d'investigador, o que les dades s'hagin de destinar a una finalitat històrica, científica o estadística.
- › Que la comunicació de les dades creï un perjudici menor dels drets dels afectats en cas de dades identificatives (no especialment protegides).

La llei ha buscat flexibilitzar la rigidesa de la normativa anterior. Atorga a l'Administració més capacitat de decidir. La decisió que finalment prengui podrà ser discutida i posada en qüestió, però a l'hora d'avaluar si la decisió adoptada era o no correcta, per exemple en cas de queixa presentada per la persona interessada o afectada, serà necessari que aquesta persona indiqui quin perjudici li ha produït la comunicació. Semblantment a l'aplicació dels límits que comentava a l'apartat anterior, la llei sotmet la decisió de l'Administració al test del perjudici. La comunicació de les dades per si mateixa no seria incorrecta (recordem que parlem de dades no especialment protegides), sinó que només ho seria si es demostrés que aquesta comunicació ha provocat perjudici.

4. DUES QÜESTIONS SOBRE EL PROCEDIMENT

Les lleis de transparència tracten del procediment que cal seguir en la formulació de sol·licituds d'accés i la seva resolució.⁵³ Em referiré seguidament a les dues qüestions que probablement guarden més relació amb les funcions dels arxiviers i els gestors documentals.

Precisió de les sol·licituds

D'acord amb les lleis, el ciutadà no pot sol·licitar informació utilitzant termes vagues o poc precisos. L'exigència de precisió és més severa a la llei estatal que a la catalana. Si bé la segona ho formula en termes idèntics a l'estatal, afegeix seguidament que quan hi hagi falta de precisió en la sol·licitud «l'Administració ha de prestar assessorament i assistència al sol·licitant perquè pugui concretar la petició».⁵⁴ És evident que l'exigència al ciutadà de precisió en les sol·licituds podria comportar a la pràctica una gravíssima restricció del dret d'accés. Si el ciutadà no sap exactament, ni té manera de saber, quina informació té

l'Administració, no sembla lògic que se li exigeixi que indiqui exactament quina informació vol consultar. Per això és important i molt positiu l'afegitó de la llei catalana. En bona lògica, aquesta exigència de precisió, i l'esforç d'assistència i assessorament per part de l'Administració, hauria de ser proporcional al grau de precisió amb el qual estigui descrita la informació a què ha de poder tenir accés el ciutadà: com més detallada estigui aquesta informació més serà exigible precisió en les sol·licituds i, a la inversa, a falta de precisió en la descripció menys precisió s'ha de requerir i més suport i assistència se li haurà de facilitar.⁵⁵

El lliurament directe

El procediment que cal seguir en les sol·licituds d'informació és en principi comú per a qualsevol classe d'informació, amb independència de la seva data, la naturalesa i el lloc on figuri aquesta informació o on es custodii. Sobre aquesta base comuna, la normativa interna de cada administració hauria d'especificar els criteris que s'han de seguir en el cas de sol·licituds d'accés als documents dels centres d'arxiu. Els serveis dels centres d'arxiu estan pensats per posar els documents a disposició dels ciutadans seguint unes formalitats mínimes i gairebé de manera immediata. L'autorització de l'accés, la comunicació dels documents i el lliurament de reproduccions s'efectuen seguint un procediment senzill que prioritza la celeritat i evita les formalitats el màxim possible. Aquesta pràctica, que ha de seguir essent possible, no ha estat considerada per les lleis de transparència. El procediment general d'accés que descriuen aquestes lleis (formalització de la sol·licitud, terminis, resolució, etc.) està pensat en realitat per atendre sol·licituds de documents que romanguin encara a les unitats administratives. No seria lògic que ara la pràctica de l'accés als documents dels arxius s'hagués de supeditar a les exigències del procediment general que descriuen les lleis de transparència.

En aquest sentit, la llei catalana sembla que vol obrir la porta a regular l'accés per una via alternativa més senzilla i directa, diferent de la general. L'article 34 fa referència a la resolució de les sol·licituds. Després d'assenyalar els criteris generals, acaba indicant que «si s'estima la sol·licitud i no s'ha produït oposició de tercers, la resolució pot ésser substituïda per una comunicació per la qual s'indica a l'interessat que pot accedir a la informació, o bé se li poden facilitar les dades directament». Per tant, en casos determinats no caldria seguir el procediment general, sinó que seria suficient donar una resposta afirmativa, o bé donar accés «directament». En quins casos i en quines circumstàncies pot operar

aquest procediment alternatiu, més directe i menys formal, és una qüestió que s'ha de resoldre per la via de la normativa interna de cada administració. És imprescindible fer-ho per regular l'accés als documents que figuren en els serveis o centres especialitzats, seguint els mateixos criteris de simplificació administrativa i formalitats mínimes que regeixen en l'actualitat. Seria correcte també aplicar-ho a altres casos, com en l'accés a la informació en el marc de processos de participació ciutadana o de consultes convocades per l'ens públic.

5. TRANSPARÈNCIA I GESTIÓ DE DOCUMENTS

Si aquest article ha estat redactat seguint els interessos dels professionals dels arxius i la gestió documental, no seria correcte tancar-lo sense deixar almenys anotades les referències que la llei catalana fa a la gestió documental. En diferents punts de l'articulat, la llei recorda l'obligació dels ens del sector públic d'aplicar tècniques de gestió documental. Si bé la llei va orientada a la difusió de la informació, amb bon criteri esmenta la necessitat de disposar d'un sistema de gestió documental per fer-la possible.

L'obligatorietat del sistema de gestió documental regeix per a les administracions catalanes d'ençà la promulgació de la Llei 10/2001, que l'exigia per a tots els documents de titularitat pública en les fases activa i semiactiva.⁵⁶ Altres normes d'incidència general en la informació del sector públic han establert aquesta mateixa obligació, formulant-ho en termes lleugerament diferents en funció de l'objecte de cada norma.⁵⁷ El que ara ha fet la llei catalana és connectar la gestió documental amb les obligacions de transparència. Fent-hi molt d'èmfasi, si bé amb poca precisió en l'ús dels termes, la llei atorga una gran importància a la gestió documental, tot afirmant que ha de ser el fonament de la transparència. La gestió documental ha de ser la base de la publicitat activa i és imprescindible per a una correcta atenció i resposta a les sol·licituds singulars dels ciutadans.⁵⁸ El rol dels professionals d'aquest àmbit serà certament determinant per aconseguir que els objectius perseguits per les lleis de transparència es portin efectivament a la pràctica.⁵⁹

NOTES

1. Vegeu-ne la publicació a *Lligall: Revista Catalana d'Arxivística*. Núm. 3 (1991).
2. L'accés fou també el tema central del XII Congrés d'Arxivística de Catalunya celebrat a Tarragona el maig de 2009. Actes publicades a *Lligall: Revista Catalana d'Arxivística*. Núm. 29 (2009).
3. Llei 19/2013, de 9 de desembre, de transparència, accés a la informació pública i bon govern, d'ara endavant llei estatal o Llei 19/2013, i Llei 19/2014, de 29 de desembre, de transparència, accés a la informació pública i bon govern, d'ara endavant llei catalana o Llei 19/2014.
4. L'article 1 de la Llei 19/2014 enumera una àmplia relació de matèries o àmbits d'incidència de la llei que tenen relació directa o indirecta amb el dret a la informació. Així, a més de «regular i garantir el dret d'accés de les persones a la informació i la documentació públiques», són també objecte de la llei regular i garantir la transparència de l'activitat pública, establir els principis i les obligacions de l'anomenat *bon govern*, promoure formes de govern obert, fomentar la participació i la col·laboració ciutadanes, millorar la qualitat de la informació pública i de la gestió administrativa i garantir la rendició de comptes i la responsabilitat en la gestió pública.
5. Sobre la llei estatal: FERNÁNDEZ RAMOS, Severiano; PÉREZ MONGUIÓ, José M. *La Ley de transparencia, acceso a la información pública y buen gobierno* [ebook]. Aranzadi, 2014. 360 p. També: GUICHOT, Emilio (coord.). *Transparencia, Acceso a la Información Pública y Buen Gobierno. Estudio de la Ley 19/2013, de 9 de diciembre*. Madrid: Tecnos, 2015. 383 p. Sobre la llei catalana: CERRILLO, Agustí; PONCE, Juli (coord.). *Transparencia, accés a la informació pública i bon govern a Catalunya*. Barcelona: UOC, 2015. 362 p.
6. A la llei estatal aquestes matèries figuren en el títol I. A la llei catalana es regulen principalment en els títols II i III.
7. Sobre les opcions amb relació a la qualificació d'aquest dret i la discutible opció final adoptada, vegeu: GUICHOT, Emilio. *Op. cit.*, p. 41-47.
8. La disposició final vuitena de la Llei 19/2013 la fonamenta en els articles 149.1.1, 149.1.13 i 149.1.18 de la CE. Només cinc articles i el títol III, sobre el Consell de Transparència i Bon Govern, no tenen caràcter bàsic.
9. A tall d'exemple, hi ha una diferència notable entre la detallada enumeració de les obligacions de publicitat activa de la norma catalana i les referències més genèriques de la norma estatal. També difereixen en la consideració del silenci administratiu (positiu en la catalana i negatiu en l'espanyola), o en relació amb els terminis màxims de resolució de les sol·licituds d'accés dels ciutadans, igualment més curts a la norma catalana.
10. Llei 30/1992, de 26 de novembre, de règim jurídic de les administracions públiques i del procediment administratiu comú. Entre l'extensíssima bibliografia sobre el règim d'accés anterior a les lleis de transparència, vegeu: FERNÁNDEZ, Severiano. *El derecho de acceso a los documentos administrativos*. Madrid: Marcial Pons, 1997. Amb relació a qüestions més específicament vinculades a la pràctica arxivística, vegeu: MATAS, Josep. «Accés amb reserves: llums i ombres de la normativa d'accés a la informació pública». *Lligall: Revista Catalana d'Arxivística*. Núm. 29 (2009). També: MATAS, Josep. «Arxius, ciutadania i accés a la informació». *Manual d'arxivística i gestió documental*. Barcelona: Associació d'Arxivers de Catalunya, 2009.
11. La disposició addicional primera de la Llei 19/2014, semblantment a com ho fa la Llei 19/2013, recorda la pervivència de normes sectorials sobre matèries que tenen establert un règim d'accés especial, en relació amb les quals les noves lleis s'han d'aplicar de manera supletòria. La llei estatal deroga (en realitat en fa una nova redacció) l'article 37 de la Llei 30/1992. La llei catalana deroga expressament els articles 27 i 28 de la Llei 26/2010, de 3 d'agost, de règim jurídic i de procediment de les administracions públiques de Catalunya, i modifica tres articles de la Llei 10/2001, de 13 de juliol, d'arxius i documents.
12. La disposició addicional primera de la Llei 19/2014 reproduïx l'enunciat de la Llei 19/2013, indicant que «l'accés dels interessats als documents dels procediments administratius en tràmit es

regeix pel que determina la legislació sobre règim jurídic i procediment administratiu», per tant, seguint les pautes que de manera general figuren als articles 35 de la Llei 30/1992 i 26 de la Llei 26/2010, de 3 d'agost, de règim jurídic i de procediment de les administracions públiques de Catalunya. La Llei 19/2013 només ha incidit directament en un aspecte dels drets dels interessats: ha modificat l'article 35.h de la Llei 30/1992 per afegir una referència al seu dret d'accés «a la informació pública», a més de l'accés que ja tenien reconegut a «arxius i registres».

13. La Llei 19/2013 ha incidit directament només en un aspecte dels drets dels interessats: ha modificat l'article 35.h de la Llei 30/1992 per afegir una referència al seu dret d'accés «a la informació pública», a més de l'accés que ja tenien reconegut a «arxius i registres».
14. Aquesta afirmació mereixeria ser matisada, si bé no és possible fer-ho en aquest article, perquè les lleis de transparència influiran indirectament en l'accés per part de qualsevol subjecte. En el cas dels regidors o altres càrrecs electes locals, per exemple, el seu dret d'accés directe a la informació s'amplia en la mesura que s'ha ampliat l'accés dels ciutadans. L'article 164.2.c del Decret legislatiu 2/2003, de 28 d'abril, pel qual s'aprova el Text refós de la Llei municipal i de règim local de Catalunya preveu com un dels casos d'accés directe, que no requereix per tant autorització, la informació que és de lliure accés per als ciutadans. En la mesura que aquesta informació queda ampliada per les lleis de transparència s'amplia també l'accés dels càrrecs electes.
15. Segons l'article 2.b de la Llei 19/2014, la informació pública és la «informació elaborada per l'Administració i la que aquesta administració té en el seu poder com a conseqüència de la seva activitat o de l'exercici de les seves funcions, inclosa la que li subministren els altres subjectes obligats d'acord amb el que estableix aquesta llei». La Llei 19/2013 defineix *informació pública* a l'article 13 indicant que està integrada «pels continguts i els documents» elaborats o obtinguts en l'exercici de les seves funcions per part dels ens del sector públic. La utilització del terme *continguts* evidencia la voluntat del legislador d'incloure qualsevol informació que estigui en poder d'aquests subjectes.
16. L'article 2.i de la Llei 19/2014 defineix *publicitat activa* com «el deure dels subjectes obligats de fer públics, d'ofici, els continguts d'informació pública que determina el capítol II del títol II», capítol que porta per títol «Publicitat activa». La llei vincula el concepte *publicitat activa* al concepte *transparència*, que es defineix com «l'acció proactiva de l'Administració de donar a conèixer la informació relativa als seus àmbits d'actuació i les seves obligacions, amb caràcter permanent i actualitzat, de la manera que resulti més comprensible per a les persones i per mitjà dels instruments de difusió que els permetin un accés ampli i fàcil a les dades i els facilitin la participació en els assumptes públics» (article 2.a). Al meu entendre, hauria estat preferible no aplicar aquest concepte exclusivament a la publicitat activa i donar-li un sentit més ampli, atès que la transparència és també la base del dret dels ciutadans a formular sol·licituds d'accés específiques.
17. En aquest cas, la comunicació de la informació als ciutadans seria la resposta al «dret d'accés a la informació pública», que segons la Llei 19/2014 és «el dret subjectiu que es reconeix a les persones per a sol·licitar i obtenir la informació pública, en els termes i les condicions regulats per aquesta llei» (article 2.c). Aquesta definició coincideix amb la descripció (més que no pas definició) del dret dels articles 12 i 13 de la Llei 19/2013, que el reconeix també a favor de «todas las personas». La llei catalana precisa però (article 18) que aquest dret correspon a les persones «a títol individual o en nom i representació de qualsevol persona jurídica legalment constituïda», excloent-ne erròniament les persones *de fet* (per exemple, un grup de veïns amb interessos comuns que s'adrecen a l'Administració sense haver-se constituït com a associació), que en canvi queden incloses en els articles anteriorment citats. En aquest sentit inclusiu de les persones *de fet* s'orienta la definició de *ciudadà* que figura a la Llei 11/2007, de 22 de juny, d'accés electrònic dels ciutadans als serveis públics: «Ciudadà: qualssevol persones físiques, persones jurídiques i ens sense personalitat que es relacionin, o siguin susceptibles de relacionar-se, amb les administracions públiques» (annexos, h). La Llei (estatal) 39/2015, d'1 d'octubre, del procediment administratiu comú de les administracions públiques (entrada en vigor 3 d'octubre de 2016) reconeix també capacitat d'obrar davant les administracions públiques «cuando la Ley así lo declare expresamente, los grupos de afectados, las uniones y entidades sin personalidad jurídica y los patrimonios independientes o autónomos» (article 3.c).

18. Als articles 8-15 de la Llei 19/2014 s'enumeren prop de setanta classes de documents o d'informació que s'han de difondre per aquesta via, nombre molt superior a les vint classes dels articles 6-8 de la Llei 19/2013. L'article 10.1 de la Llei 29/2010, de 3 d'agost, de l'ús dels mitjans electrònics al sector públic de Catalunya, conté també una relació de classes d'informacions que cal difondre, que en bona part ha quedat integrada a la Llei 19/2014.
19. Segons la llei catalana, serà «en les seues electròniques i els llocs web dels subjectes obligats» (5.1). És més adequada la conjunció que fa servir la llei estatal a l'article 5.4 («en las correspondientes sedes electrónicas o páginas web»), atès que hem d'entendre que la informació haurà d'integrar-se o formar part o d'una o de l'altra (amb independència que sigui accessible des d'ambdues).
20. L'article 10 de la Llei 11/2007 obliga a disposar de seu electrònica. Els articles 38 i 39 de la Llei (estatal) 40/2015, d'1 d'octubre, de règim jurídic del sector públic (entrada en vigor 3d'octubre de 2016) defineixen i diferencien la seu electrònica del portal d'internet. Les funcions i els continguts de la seu figuren sobretot a l'articulat de la citada Llei (estatal)39/2015, d'1 d'octubre, del procediment administratiu comú de les administracions públiques. Moltes normes sectorial-sindiquen informació que ha de figurar específicament a la seu electrònica (i no al web). L'article 11 de la Llei 29/2010, de 3 d'agost, de l'ús dels mitjans electrònics al sector públic de Catalunya també estableix referències a seguir a l'hora de determinar si la informació ha de figurar al web o a la seu.
21. Article 5.5 de la Llei 19/2014.
22. L'article 5.5 de la Llei 19/2014 també fa referència a la creació d'un portal específic i a la seva connexió amb el general.
23. Articles 5.4 i 11.c de la Llei 19/2013.
24. Principalment la Llei 37/2007, de 16 de novembre, sobre reutilització de la informació del sector públic, que transposà a l'ordenament espanyol la Directiva 2003/98/CE, de 17 de novembre, del Parlament Europeu i del Consell, relativa a la reutilització de la informació del sector públic.
25. És lloable l'interès a fomentar la reutilització, però és desmesurat exigir-ho per a tota la informació. Ho he comentat a <http://www.legalment.net/2015/07/21/reutilitzacio-de-la-informacio-i-formats-oberts-part-1/> i a <http://www.legalment.net/2015/07/28/reutilitzacio-de-la-informacio-i-formats-oberts-i-2/> [consulta: 27 d'agost del 2015].
26. L'article 17.1 estableix el principi general de lliure reutilització de la informació, excepte que per reglament es condicioni o es limiti per mitjà de llicència Creative Commons. L'article sembla que es refereix a la utilització de la llicència Creative Commons més oberta (reconeixement), per la qual cosa no s'entén que pugui operar com a limitadora d'usos. He parlat d'aquesta referència de la llei a Creative Commons a <http://www.legalment.net/2014/12/28/licencia-cc-a-la-lllei-de-transparencia> [consulta: 8 d'agost del 2015].
27. Aquesta condició figurava a l'article 37.1 de la Llei 30/1992 i, en consonància amb aquest article, a l'article 34.1 de la Llei 10/2001 i a l'article 27 de la Llei 26/2010.
28. En aquest sentit, l'article 14.2 de la Llei 19/2013 condiona l'aplicació dels límits «a la concurrència de un interès público o privado superior que justifique el acceso». Semblantment, l'article 22.1 de la Llei 19/2014 es refereix a «la concurrència d'un interès público o privat superior que justifique l'accés a la informació».
29. Article 29.1.a de la Llei 19/2014.
30. La utilització de la paraula *como* per introduir la llista de classes excloses suggereix que es tracta d'una enumeració oberta. La utilització de conceptes tan poc precisos com ara *informació de suport*, *notes* o *opinions* deixa també un marge per fer una interpretació restrictiva del dret d'accés.
31. La llei catalana capgira el règim d'exclusió dels informes de la llei estatal i els inclou a l'article 8.1 entre els documents o informació que s'ha de difondre per publicitat activa.

32. En qualsevol cas, la referència a aquestes classes o tipologies de documents no hauria de figurar en una llei de transparència, sinó en la normativa de procediment administratiu, per indicar quins són els documents que integren un expedient o que reflecteixen i acrediten l'actuació de les administracions. Així ho ha fet el legislador per la via de l'article 70.4 de la citada Llei 39/2015. Aquesta norma, aprovada amb posterioritat a les lleis de transparència que estem comentant, es refereix als documents que no integren l'expedient en termes diferents als de la Llei 19/2013, per la qual cosa hem de considerar que l'article 70.4 de la Llei 39/2015 deixa sense efectes, o substitueix, l'article 19.1 de la llei 19/2013. D'entre les qüestions que es susciten de la lectura de l'article 70.4 Llei 39/2015 destaquem aquí només la "recuperació" dels informes. Formarien part de l'expedient, i per tant no s'han d'excloure de consulta, els informes "preceptivos y facultativos, solicitados antes de la resolución administrativa que ponga fin al procedimiento".
33. L'article 35.2 de la Llei 10/2001, en el redactat que va ser vigent fins al 23 d'agost d'enguany, ja establí que «l'Administració ha de permetre l'accés parcial als documents que continguin dades que, d'acord amb la llei, calgui mantenir reservades, sempre que sigui possible sotmetre els documents a processos tècnics que garanteixin plenament la impossibilitat d'accés a les dades reservades i de reconstrucció d'aquestes dades a partir de la informació facilitada». La redacció actual de l'article 35 de la Llei 10/2001 és el resultat de la modificació resultant de la Llei 20/2015, de 29 de juliol, de modificació de la Llei 10/2001, de 13 de juliol, d'arxius i documents.
34. Aquest límit segueix el redactat de l'article 6.2 del Conveni del Consell d'Europa sobre l'accés als documents públics, que exclou l'accés parcial als documents quan de resultes de la seva manipulació pot induir a errors o el deixa buit de contingut. L'article també permet no donar accés parcial quan representi una càrrega de treball manifestament no raonable per a l'ens receptor de la sol·licitud. Text a <<http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/205.htm>> [consulta: 5 d'agost del 2015].
35. El redactat d'aquest article milloraria suprimint-ne la paraula *restringit*.
36. Article 18.1.c de la Llei 19/2013. En contrast amb aquest criteri restrictiu, l'esborrany del Reglament de la llei estatal considera *reelaboració* «cuando la información solicitada se encuentre en diferentes fuentes y no todas ellas sean competencia del órgano o entidad o no sea posible obtener la información haciendo uso racional de los medios disponibles», reduint per tant l'abast del concepte *reelaboració* i ampliant en conseqüència l'obligació de preparar la informació. Esborrany del Reglament consultat al web del Ministeri de la Presidència, <www.mpr.gob.es/otai/Documents/Proyecto_RD_Ley_19-2013.pdf> [consulta: 4 d'agost del 2015]. També té una orientació més oberta l'article 5.2 de la Llei 37/2007, de 16 de novembre, sobre reutilització de la informació del sector públic, que fixa el límit de manera més precisa i indica que els receptors de la sol·licitud no estan obligats «a crear documentos, adaptarlos o facilitar extractos de documentos, cuando ello suponga un esfuerzo desproporcionado que conlleve algo más que una simple manipulación».
37. Article 29.1.b de la Llei 19/2014.
38. Article 14 de la Llei 19/2013 i article 21 de la Llei 19/2014.
39. L'article 5.3 de la Llei 19/2013 i l'article 7.1 de la Llei 19/2014 fan referència a la incidència d'aquests límits en la publicitat activa.
40. Article 3.1 del Conveni (vegeu la nota 34).
41. Inclou a la llista la intimitat, els altres drets privats legítims i els drets dels menors d'edat.
42. Sobre aquesta qüestió que té una gran importància en la configuració del nou règim d'accés, vegeu-ne una anàlisi a: GUICHOT, Emilio. *Op. cit.*, p. 109-112.
43. Així ho indica l'article 21.2 de la llei catalana. És encertada la consideració de llista oberta. Cal tenir present que les lleis de transparència no han integrat, a les llistes de matèries que poden justificar exclusions, matèries que figuren en normes específiques. La de més importància, almenys pel que fa al volum d'informació que comporta, és la informació fiscal, protegida de manera general per l'article 95 de la Llei 58/2003, de 17 de desembre, general tributària.

44. L'article 7.2 de la Llei 19/2014 recorda que «el principi de transparència s'ha d'interpretar i aplicar en tots els casos de manera preferent».
45. Article 14.1 de la Llei 19/2013.
46. Article 21.1 de la Llei 19/2014.
47. L'enunciat correcte, que concordaria amb els principis de la llei, seria «els límits del dret d'accés a la informació pública són temporals i es mantenen mentre perduren les raons que en justifiquen l'aplicació».
48. Aquest article, no modificat per la Llei 19/2014 ni per la recent modificació de la Llei 10/2001, indica que «d'una manera general, les exclusions establertes legalment quant a la consulta de documents públics queden sense efecte al cap de trenta anys de la producció del document, llevat que la legislació específica disposi una altra cosa».
49. Aquest límit o límits no figuren a la llista de l'article 3.1 del Conveni del Consell d'Europa, llista de referència del legislador estatal. En relació amb la inclusió de la propietat intel·lectual, l'error de la llei estatal, reproduït després a la llei catalana, prové probablement d'una mala interpretació de la normativa d'altres països, on la propietat intel·lectual inclou tant la propietat industrial (per tant, també patents, models, etc.) com els drets d'autor, a diferència del cas d'Espanya, on la propietat intel·lectual fa referència únicament als drets d'autor i als denominats drets connexos. En qualsevol cas, aquesta exclusió s'ha d'interpretar i aplicar a la llum de la normativa de propietat intel·lectual (Text refós de la Llei de propietat intel·lectual aprovat pel Reial decret legislatiu 1/1996, de 12 d'abril), que preval com a norma especial. Les referències a aquestes matèries eren més correctes en el text de l'antic article 37.5 de la Llei 30/1992 que assenyalava com a possible causa de restricció «les matèries protegides pel secret comercial o industrial», en termes similars a com ho diu el ja citat article 3.1 del Conveni del Consell d'Europa.
50. Al meu entendre, el perjudici que la comunicació podria provocar als interessos col·lectius s'hauria d'haver incorporat al redactat d'aquest enunciat per a una millor comprensió del sentit d'aquest límit.
51. Especialment la Llei 27/2006, de 18 de juliol, per la qual es regulen els drets d'accés a la informació, de participació pública i d'accés a la justícia en matèria de medi ambient.
52. Vegeu la definició d'informació ambiental a l'article 3.2 de la ja citada Llei 27/2006.
53. Articles 17-22 de la llei estatal, i capítol III, «Exercici del dret d'accés a la informació pública», dins el títol III, «De la informació pública», de la llei catalana.
54. Article 28.2 de la Llei 19/2014.
55. L'article 37.9 de la Llei 30/1992, en el seu redactat anterior, incloïa una obligació de publicació de les referències de tots els documents que «puedan ser objeto de consulta por los particulares». Sobre aquesta qüestió cal valorar positivament la recent incorporació a la Llei 10/2001, de 13 de juliol, d'arxius i gestió de documents, de l'enunciat següent: «Amb la finalitat que els usuaris puguin localitzar i identificar els documents i hi puguin accedir, els arxius del Sistema d'Arxius de Catalunya han de complir les obligacions de transparència següents: a) Fer públics els instruments de descripció documental que permeten als investigadors i als ciutadans de localitzar la documentació de què disposen [...]» (article 35.1 resultant de la modificació operada per la Llei 20/2015, de 29 de juliol, de modificació de la Llei 10/2001, de 13 de juliol, d'arxius i documents). Aquesta obligació té un abast més limitat que l'enunciat de l'antic article 37.9 de la Llei 30/1992, perquè l'obligació de disposar —i de publicar-los— dels instruments de descripció afecta els arxius del Sistema d'Arxius però no totes les administracions ni tots els documents. La normativa sobre reutilització dels documents estableix una obligació d'àmplia incidència: proporcionar «herramientas informáticas que permitan la búsqueda de los documentos disponibles para su reutilización, con los metadatos pertinentes de conformidad con lo establecido en las normas técnicas de interoperabilidad, accesibles, siempre que sea posible y apropiado, en línea y en formato legible por máquina» (article 4.5 de la Llei 37/2007).
56. Article 7.1 de la Llei 10/2001, en el redactat anterior a la modificació efectuada per la Llei 20/2015.

A resultes d'aquesta modificació, el redactat d'aquest article fa ara extensiu el sistema de gestió documental també a la documentació inactiva.

57. La Llei 37/2007 obliga els ens del sector públic a crear «sistemas de gestión documental que permitan a los ciudadanos la adecuada recuperación de la información, disponibles en línea y que enlacen con los sistemas de gestión puestos a disposición de los ciudadanos por otras Administraciones». Des d'una altra perspectiva, la de la regulació de l'administració electrònica, l'article 21 del Reial decret 4/2010, de 8 de gener, pel qual es regula l'esquema nacional d'interoperabilitat en l'àmbit de l'administració electrònica, enumera el conjunt de tècniques de gestió documental que cal implantar obligatòriament almenys en el cas de la informació vinculada a l'exercici de potestats.
58. Article 5.2 i article 19.3, respectivament, de la Llei 19/2014.
59. La incorporació de les referències a la gestió documental es deu principalment a les aportacions de l'Associació d'Arxivers-Gestors de Documents de Catalunya durant la tramitació parlamentària de la llei. Amb aquesta darrera nota es tanca aquesta col·laboració a *Lligall* de manera similar a com començava, deixant constància de l'interès del col·lectiu que representa l'Associació per fer avançar la transparència. És d'esperar que la cultura favorable a la publicitat i l'accés d'aquest col·lectiu acabi essent assumida plenament per les nostres institucions.

RESUM

Les lleis de transparència estatal i catalana aprovades recentment han modificat substancialment les obligacions de publicitat activa de les administracions públiques i han potenciat el dret d'accés dels ciutadans. L'article analitza les novetats introduïdes per les dues lleis que guarden més relació amb les funcions i els serveis d'arxiu i gestió documental. A part de remarcar els nous principis en què es fonamenta el sistema, s'hi analitzen aspectes molt importants a la pràctica com ara l'aplicació dels límits, l'accés parcial, la preparació de la informació i la manera d'atendre les sol·licituds d'accés. També s'hi analitzen alguns punts de contacte de les lleis de transparència amb la regulació de l'administració electrònica, la reutilització de la informació i la gestió documental.

RESUMEN

Las leyes de transparencia estatal y catalana aprobadas recientemente han modificado sustancialmente las obligaciones de publicidad activa de las administraciones públicas y han potenciado el derecho de acceso de los ciudadanos. El artículo analiza aquellas novedades introducidas por las dos leyes que guardan más relación con las funciones y los servicios de archivo y gestión documental. Aparte de remarcar los nuevos principios en los que se fundamenta el sistema, se analizan aspectos muy importantes en la práctica como la aplicación de los límites, el acceso parcial, la preparación de la información y la forma de atender las solicitudes de acceso. Se analizan también algunos puntos de contacto de las leyes de transparencia con la regulación de la administración electrónica, la reutilización de la información y la gestión documental.

ABSTRACT

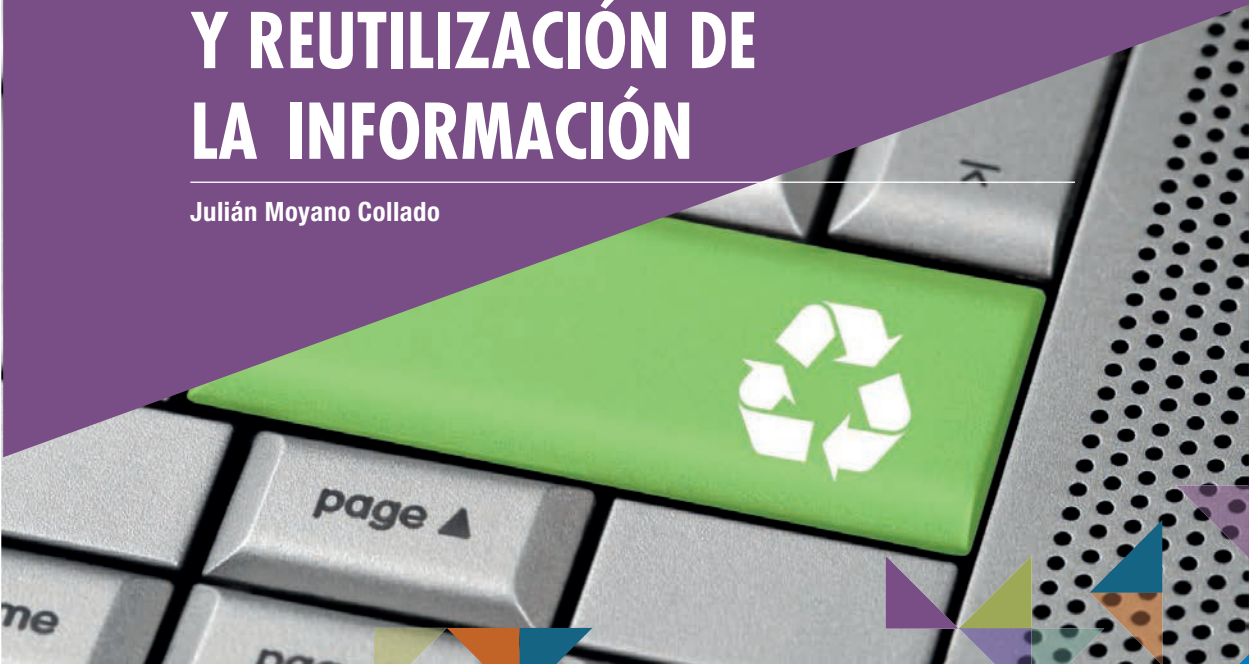
The recently passed Spanish and Catalan transparency laws have substantially altered government agencies' obligation of active advertising and fostered citizens' right of access. The article analyses new features introduced under these laws that bear most relation to archive and records management functions and services. In addition to highlighting the new principles on which the system is based, it analyses important aspects of practice such as applying limits, partial access, preparation of information and dealing with requests for access. It also analyses points where the transparency laws come into contact with e-administration, the reuse of information and records management.

RÉSUMÉ

Les lois de transparence nationale et catalane qui ont récemment été approuvées ont sensiblement modifié les obligations de publicité active des administrations publiques, et ont renforcé le droit d'accès des citoyens. L'article analyse les nouveautés apportées par les deux lois les plus étroitement liées aux fonctions et services d'archive ainsi que de gestion documentaire. Outre souligner les nouveaux principes fondamentaux du système, il analyse des aspects pratiques majeurs comme l'application de limites, l'accès partiel, la préparation des informations ou la manière de traiter les demandes d'accès. Il examine aussi certains points de contact entre les lois de transparence et le contrôle de l'administration électronique, la réutilisation des informations et la gestion documentaire.

GESTIÓN DOCUMENTAL EN UN MARCO DE TRANSPARENCIA Y REUTILIZACIÓN DE LA INFORMACIÓN

Julián Moyano Collado

1. LA EVOLUCIÓN EN LA GESTIÓN DE DOCUMENTOS

En la década de los setenta del siglo surgen xx las primeras herramientas informáticas para controlar la totalidad de los documentos generados por las organizaciones. Desde entonces, se han diseñado todo tipo de servicios para cambiar los documentos en soporte papel, máximo paradigma de la producción informativa, por otros medios más eficientes acordes con la evolución tecnológica.

Hoy en día, la gestión documental, la transparencia, el gobierno abierto o la reutilización de la información son los marcos que están propiciando un rápido cambio de las administraciones o empresas para adaptarse a un entorno tecnológicamente más conectado, relacionado y socialmente más responsable. Hoy, la información y la tecnología son el valor para la toma de decisiones, competitividad y

comunicación entre los miembros de una organización, y de estos, con ciudadanos y usuarios.

2. SISTEMAS DE GESTIÓN DOCUMENTAL: ¿ES SOLO GESTIONAR DOCUMENTOS?

Las normas de la Organización Internacional de Estandarización (ISO) explican que un sistema de gestión documental es el «sistema de información que incorpora, gestiona y facilita el acceso a los documentos a lo largo del tiempo»,¹ una definición totalmente vinculada al uso de tecnología y redes de comunicaciones, donde el término *documento* va más allá de la identificación de un recurso como texto estructurado, acompañado de firmas y elementos de validación. Para la ISO, *documento* es «información u objeto registrado que puede ser tratado como una unidad».² Una definición amplia que da cabida a cualquier activo de información sea documento «tradicional», expediente, contenido web, conjunto de datos o cualquier otro activo digital bajo un formato concreto.

La normativa legal más actual también comparte esa visión de documento como ente heterogéneo de información y lo identifica como «información o parte de ella, cualquiera que sea su soporte o forma de expresión, sea esta textual, gráfica, sonora visual o audiovisual, incluyendo los metadatos asociados y los datos contenidos con los niveles más elevados de precisión y desagregación».³ También en otra reciente normativa se habla como el objeto de la transparencia la *información pública*,⁴ que aglutina tanto documentos como contenidos, sin olvidar aquellas normas que sí distinguen de esta amplia generalidad el *documento público administrativo*⁵ como aquel válidamente emitido o firmado.

Por tanto, la concepción actual de documento invita a pensar que los sistemas de gestión documental no solo pueden desplegarse, como así está siendo, so-

Microfilm eliminates the filing squeeze.

Why fight the battle of the file room when one compact 10-drawer microfilm cabinet can hold as many records as 540 standard 4-drawer filing cabinets? (That's like gaining thirteen 10' x 12' offices!) Fact is, just one roll of microfilm can hold more than 6,000 letter-size records. And look-up is fast and easy.

For free full-color book showing how you can benefit with microfilming, call toll free 800-243-6000 (in Conn. 800-942-0655). Eastman Kodak Co., Business Systems Markets Div., Dept. DB 698, Rochester, New York 14650.

Kodak Microfilm Systems

FIGURA 1. Publicidad de Kodak.

bre los documentos, con la visión tradicional del término. Funciones como la creación, la captura, el registro, la clasificación, la descripción, la conservación, la calificación o la destrucción de documentos⁶ podrían aplicarse a cualquier recurso de información, lote de datos, contenido web u otros activos informativos identificados. Y si se tienen en cuenta la experiencia, la trayectoria y las técnicas de estos sistemas para gestionar los documentos «clásicos», no es solo una posibilidad, sino que es una opción más que interesante por sus fundamentos teóricos, trayectoria y posibilidades de aplicación.

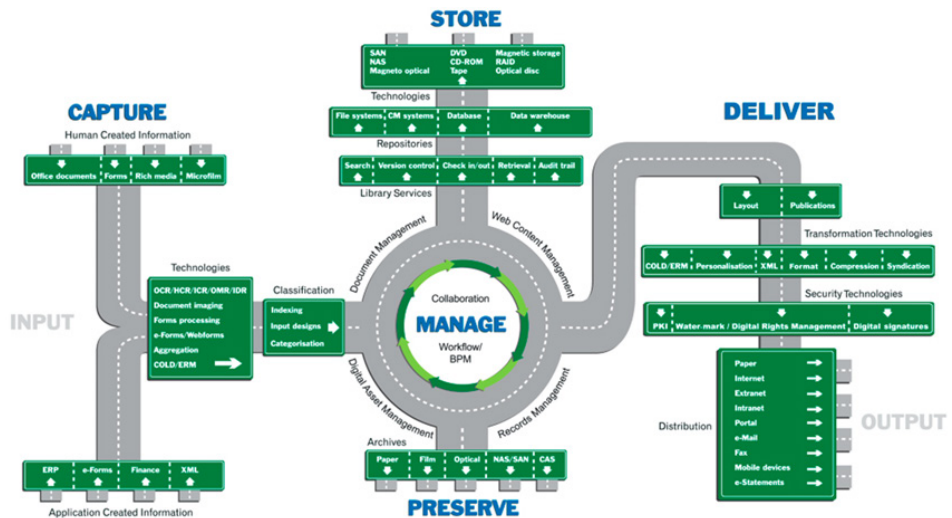

FIGURA 2. Modelo de gestión de información de la Association for Information and Image Management (AIIM).

Y por otra parte, la implantación de los sistemas de gestión documental en las organizaciones se ha centrado en el control de esos documentos con un enfoque casi siempre interno, dirigido al funcionamiento de la organización y a sus trabajadores. Pero su potencial es mucho mayor, puesto que estos sistemas son el primer paso que va a hacer posible la transparencia o la reutilización de datos e información, sin olvidar que servirán para la innovación en materia de gestión del conocimiento y constituirán un factor más para la comunicación, en la línea del *opengov* o la responsabilidad social corporativa. El control de la totalidad de los documentos mediante la implantación de sistemas de gestión documental es la fase básica y de ello va a depender el buen uso de los documentos, el acceso, el control y la explotación posterior en portales y servicios de transparencia o reutilización.⁷

2.1 DEL TRATAMIENTO BÁSICO DE LOS DOCUMENTOS A LA TRANSPARENCIA Y LA REUTILIZACIÓN

La transparencia en las administraciones públicas ha venido de la mano de una nueva normativa legal, de recomendaciones internacionales y de la necesidad de rendir cuentas para dar a conocer el funcionamiento y la acción de un organismo, todo ello impulsado por las posibilidades tecnológicas. A día de hoy, es un imperativo social para todo tipo de organizaciones, públicas o privadas, para su imagen y confianza y también para cubrir las nuevas demandas de ciudadanos en materia de acceso a la información desde la difusión o publicidad proactiva de recursos.

En el sector privado, los clientes y usuarios también demandan organizaciones más transparentes que fundamenten y expliquen su compromiso con el medio ambiente, los derechos, su responsabilidad social corporativa o el bien común, en un mundo cada vez más global donde acciones en materia de transparencia pueden influir muy positivamente en la satisfacción con los administradores, la marca o la propia compañía.⁸

La transparencia requiere sistemas de gestión de documental que hagan posible el control de documentos y, por extensión, de contenidos y otros recursos de información desde el mismo momento de su creación y durante todo su ciclo de vida. Ciclo que incluye desde la planificación de actividades, creación, versionado, uso y difusión hasta su conservación a largo plazo o destrucción. Es evidente que no se puede transmitir adecuadamente la información si no está controlada o no tiene pautas de gestión, y por este motivo la transparencia se relaciona estrechamente con la administración electrónica al disponer esta de amplias infraestructuras para el control de documentos y contenidos electrónicos. Así, entre la documentación en soporte analógico y transparencia existe una relación de complejo encaje.⁹

La reutilización de la información pública es otro punto que favorece la transparencia. Reutilizar documentos y datos consiste en «el uso por parte de personas físicas o jurídicas de los datos generados y custodiados por los organismos del sector público, con fines comerciales o no».¹⁰ La reutilización, más que a la consulta y acceso a información concreta e individualizada, se orienta a la explotación de conjuntos de recursos para que sirvan a terceros con fines diversos, como por ejemplo el desarrollo de aplicaciones o la explotación estadística.

Para conocer un poco mejor las posibilidades actuales, se incluyen a continuación algunos aspectos de los marcos más comunes de tratamiento de los documentos atendiendo a servicios, plataformas e infraestructuras que los sustentan, orientados al trabajo diario o hacia terceros, ciudadanos y otros usuarios.

El tratamiento básico de los documentos

Se trata de una situación en la que no existen planes ni estrategias de gestión de documentos. Las organizaciones se centran en el uso de software ofimático u otro concreto que atienda sus necesidades. Los recursos se clasifican e identifican de manera básica (año, cliente, proyecto...) y no se cuantifican ni se controlan en conjunto.

Otra de las características del tratamiento básico de los documentos es la inexistencia o escasez de recomendaciones o manuales prácticos para el trabajo y la organización interna, primando la experiencia. También puede ocurrir que el acceso y el control de los documentos sean aceptables a nivel departamental o área, pero resulten caóticos a nivel del conjunto de la organización.

El software más destacado en este entorno es el ofimático y otros focalizados en la actividad de la organización (facturas, nóminas, información geográfica, diseño, ingeniería, etc.), junto con sistemas gestores de bases de datos y otros de diversos tipos.

Podría darse el caso de disponer de herramientas más avanzadas y apropiadas para el control de la documentación como software de gestión documental, pero si no se ha planificado correctamente su implantación, no habrá mejorado mucho la situación.

Destacan entre los medios para acceder y almacenar los recursos las unidades de red bajo estructuras de directorios muy heterogéneas y el correo electrónico, que sigue teniendo mucho peso en el trabajo diario para la compartición de documentos.

Sistemas de gestión de documentos (SGD o DMS)

Estos sistemas logran controlar la totalidad de la producción, el acceso y el uso de los documentos durante todo su ciclo de vida, desde su creación hasta la conservación a largo plazo o eliminación. La información y los documentos son creados, categorizados y clasificados con criterios comunes y homogéneos, centralizados bajo un control corporativo.

Los SGD emplean infraestructuras y estrategias de uso y tratamiento de la información que son estables en el tiempo y pueden considerar la conservación permanente de recursos. Además, estos sistemas favorecen el desarrollo del teletrabajo y desplazan al correo electrónico como herramienta para compartir recursos dentro de la organización.

Este entorno incluye programas de trabajo ofimáticos como los mencionados en el apartado anterior, pero cuenta además con programas o plataformas como software para el desarrollo de sistemas de gestión documental (DMS), programas de sistemas de gestión empresarial (ECM), *digital asset management* (DAM) o *business process management* (BPM), así como la integración de plataformas de gestión de contenidos (CMS).

Como elemento básico de estos sistemas, existen directrices aprobadas por los responsables de la organización para la gestión y el tratamiento de los documentos, contando con un esquema de metadatos que son la base para el control y las relaciones entre recursos, formatos, aplicaciones y sistemas.

También cuenta con herramientas clave que revierten en la organización y sirven entre otras funciones para centralizar, categorizar, recuperar y gestionar los documentos. Estas herramientas se fundamentan en mapas de procesos, *business classification scheme* o los más comunes cuadros de clasificación que ofrecen diferentes posibilidades y aportan un alto valor añadido a la gestión.

Estos sistemas también ofrecen plantillas y documentos marco junto con flujos de trabajo modelizados que permiten conocer el cauce de un proceso y facilitan el desarrollo del trámite o procedimiento a ejecutar.

La monitorización, el análisis de accesos y actividades son otros de los valores de estos sistemas, sin olvidar que existen escasas unidades de red compartidas

al ser sustituidas por servicios en la nube con acceso mediante permisos desde cualquier dispositivo conectado a Internet.

Portales de transparencia

Estos portales ofrecen recursos y servicios de información destinados a mostrar el funcionamiento, la actividad y la acción de la organización, orientados a la rendición de cuentas y a su consulta por parte de ciudadanos y usuarios. Suelen diferenciarse de la web corporativa o sede electrónica, aunque también pueden estar integrados en las mismas.

Los principios básicos para el desarrollo de estos portales son la accesibilidad, la interoperabilidad y la reutilización, principios que no siempre se cumplen al carecer de sistemas de gestión de documentos que los sustenten.

Los portales de transparencia en la línea del gobierno abierto (*opengov*) también incluyen medios de participación de los ciudadanos a través de formularios y aplicativos de interacción en las decisiones y desarrollo de políticas públicas o actuación de la organización.

Estos servicios cuentan con sistemas de gestión de contenidos CMS, apps e infraestructuras de interoperabilidad, recolectoras de documentos provenientes de otros sistemas de gestión documental (DMS), empresarial (ECM) e incluso de otros gestores de contenido (CMS). También un elemento fundamental para el funcionamiento de estos portales es contar con las directrices aprobadas que indiquen qué documentos o agrupaciones tienen que ofrecerse, su periodo de actualización, su disponibilidad y sus posibilidades de consulta.

Y elemental va a ser también un esquema de metadatos que haga posible la publicación, recolección de recursos de manera automática y su publicación instantánea o programada desde otros sistemas. Por ejemplo, estándares básicos como OAI-PMH o CMIS¹¹ pueden ser utilizados por plataformas CMS, DMS o ECM para la distribución de recursos y para su posterior recolección por el portal de transparencia. Se vuelve a incidir que el esquema de metadatos es el elemento fundamental que hará viable la interoperabilidad entre diferentes sistemas de información, formatos y también portales.

Estos portales suelen disponer de elementos de monitorización de accesos a los recursos, para poder analizar estadísticamente el uso y su tráfico.

Portal de datos abiertos y servicios de reutilización de información del sector público (RISP)

Son servicios destinados a la reutilización de conjuntos de documentos con fines comerciales o no y siempre que no se traten de actividades administrativas. El objeto principal son «lotes» de datos y documentos, primando el conjunto y su formato sobre unidades concretas.

Datos abiertos significa apertura de conjuntos de documentos públicos, accesibles, completos, descritos y actualizados. Y esta apertura no se puede llevar a cabo si solamente se libera el recurso o documento en sí y no sus metadatos asociados.

Los datos puestos a disposición por estas plataformas deben estar estructurados en formatos concretos y abiertos, aptos para su utilización por usuarios y aplicaciones sin necesidad de requerir un tratamiento previo. Las licencias y las condiciones de uso también son abiertas, para favorecer su reutilización.

Estos servicios, además de ofrecer los recursos en estándares y formatos abiertos, pueden ofrecerlos a través de infraestructuras de datos abiertos enlazados (*linked open data*, LOD), en consonancia con la web semántica.

Linked open data ofrece un dato concreto de un conjunto como nodo explotable, bajo formatos específicos, interoperables y a través de lenguajes de interrogación que permiten la relación de manera dinámica con otras fuentes y proveedores como la Dbpedia u otros recursos que cumplan con los estándares de la web semántica.

Estos servicios requieren gestores de contenido CMS y servidores de bases de datos con funciones específicas para la utilización y explotación de datos, lotes y catálogos, según se trate de portales de datos abiertos o portales de datos abiertos enlazados.¹³

Las aplicaciones para la distribución, uso y control de lotes de datos están relacionadas con infraestructuras como *comprehensive knowledge archive network*

(CKAN).¹⁴ Además, pueden contar también con plataformas como Datahub (datos) o GitHub (APIS),¹⁵ que implican ofrecer los datos y los códigos de aplicaciones para que estos puedan ser utilizados y explotados por cualquier usuario o desarrollador.

Desplegar un portal de estas características requiere un plan o directrices de acción *open data*, RISP y *linked open data* según su finalidad. Este plan definirá los lotes de datos a ofrecer, cómo confeccionarlos en relación con los documentos de la organización y sus metadatos, teniendo muy en cuenta los objetivos y el público destinatario.

Los metadatos de los recursos son un elemento fundamental y en estos servicios se debe contar con dos puntos de vista en el momento de ofrecerlos en un entorno RISP: por una parte están los metadatos para describir y gestionar los lotes ofrecidos, y por otra, los metadatos provenientes de los recursos de la organización que se van a incluir en dichos lotes.

Como elemento más novedoso, estos servicios también han empezado a desarrollar eventos de Hackaton, que se convierten en el punto de encuentro donde reunir desarrolladores, diseñadores y profesionales de la información para descubrir y plantear nuevas posibilidades de los datos ofrecidos o que están por incluir.

El reto del *big data*

Big data es una nueva forma de tratar la información. Su definición no está consensuada pero se relaciona con el valor que un organismo quiere otorgar a sus datos en relación con el volumen, la velocidad, la variedad y la veracidad. Aunque es más una estrategia que un desarrollo concreto, las organizaciones lo relacionan con «un mayor ámbito de información, formas no tradicionales de soportes, nuevos tipos de datos y análisis, información en tiempo real» y también, cómo no, con «la última palabra de moda».¹⁶

Para precisar este término se puede recurrir a la Wikipedia, que define *big data* como los «sistemas informáticos basados en la acumulación a gran escala de datos y de los procedimientos usados para identificar patrones recurrentes dentro de esos datos».¹⁷

Hay que tener en cuenta que si crear un portal de transparencia o sistema de gestión documental puede hacerse con mayor o menor éxito, en el caso de proyectos *big data* más de la mitad de sus desarrollos fracasan,¹⁸ debido sobre todo a la falta de comunicación entre los directores y sus desarrolladores. Problema que puede ser extrapolable a otros proyectos; pero, que en el caso del *big data*, los errores son difíciles de reconducir y pueden requerir partir de nuevo, desde el principio.

Más que un software o conjuntos de software, el *big data* requiere un marco de trabajo concreto como Hadoop, MapReduce o Discoproject,¹⁹ que recopilan y almacenan toda la información posible, estructurada o no. La información, una vez recopilada por estas herramientas, es tratada por software de explotación analítica, es monitorizada para así obtener conclusiones fundamentadas en criterios.

También un proyecto de servicios *big data* requiere una estrategia que marque y defina los datos a gestionar, el objetivo de su almacenaje y la finalidad de su procesamiento. Estos servicios precisan de potentes infraestructuras que permitan el desarrollo implemental de servicios acordes con la masa de datos e información tratada y por incrementar.

Y los archivos

Se trata de portales sobre archivos y repositorios de documentos relacionados con el patrimonio documental. Ofrecen sus recursos a través de sistemas de acceso archivístico utilizando las normas internacionales que les son propias como ISAD o ISAAR, así como metadatos basados en EAD, EAC, ESE u otros relacionados.

La práctica ha sido dejarlos al margen de los portales de transparencia e incluso de los de reutilización, creando una brecha entre archivos, como órganos competentes en la recepción y tratamiento de la documentación, y los nuevos servicios *open data* o RISP. Asimismo, se han separado técnicamente mediante plataformas, salvo algunas excepciones,²⁰ los derechos de acceso, uso y reutilización de la información de esos nuevos portales, de los derechos que emanan de los archivos, que no son otros que el derecho a la cultura y también, cómo no, los de acceso, uso y reutilización.

Probablemente, esta postura y práctica se revisará en los próximos proyectos y se tenderá a una mayor relación. Mientras tanto, los archivos pueden sumarse aportando sus descripciones a través de portales de datos abiertos y RISP para que su información esté disponible para aplicaciones y usuarios diversos.

Las descripciones archivísticas tienen un tremendo potencial como fuente de conocimiento y enriquecimiento de otros recursos como mapas, callejeros, apps científicas o de turismo,²¹ por citar algunos ejemplos. En este nuevo entorno, los archivos deben tener en cuenta que tan importante va a ser identificar y gestionar los documentos como saber qué uso se puede dar a los mismos.

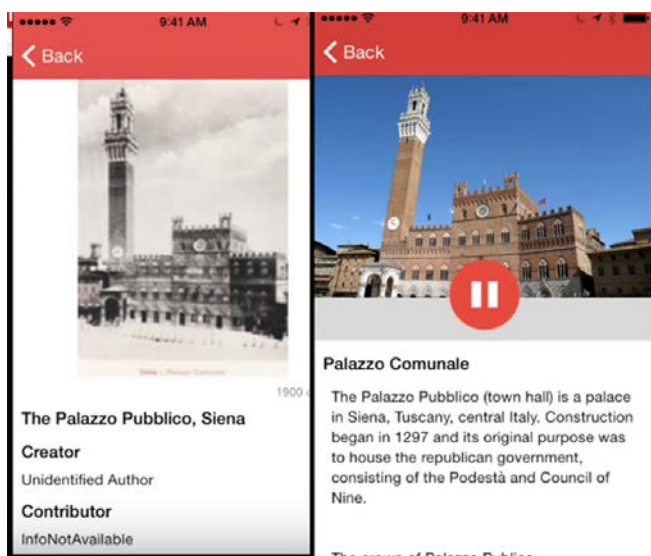

FIGURA 3. Europeana Beacon (eBe).

3. ¿NUEVOS MODELOS DE GESTIÓN DE LOS DOCUMENTOS? REFLEXIONES FINALES

El cambio que se está llevando a cabo en esta carrera por la transparencia, por la reutilización o por estar a la vanguardia de «la última palabra de moda» como el *big data* no puede consistir exclusivamente en presentar nuevos portales aislados con funcionalidades variadas de búsqueda o descargas de datos e información.

Las nuevas posibilidades requieren más que nunca la identificación e integración de datos y documentos desde el mismo momento de su creación mediante una estrategia correcta, respaldada por directrices internas que hagan viable su puesta en marcha y sean efectivas en el tiempo.

El modelo tiene que estar planificado, coordinado y ser evolutivo para así aprovechar al máximo los recursos y crear servicios reales de acceso. La difusión de datos y documentos debe asentarse en la interoperabilidad y no en decisiones apresuradas por presentar un nuevo proyecto estrella.

Antes de desarrollar un portal o nuevo servicio relacionado con la gestión documental, la primera tarea consiste en crear un equipo multidisciplinar en la organización que coordine, impulse y ejecute el modelo de gestión de documentos que se quiere conseguir, determinando roles del personal y objetivos. El factor humano es la clave.

El equipo humano deberá desarrollar un marco lo suficientemente amplio y a la vez preciso que permita el control total de los recursos de información, estableciendo las acciones oportunas desde la creación de los documentos y la gestión por los sistemas internos hasta su publicación en los correspondientes portales de transparencia, servicios RISP o incluso como fuente de datos para servicios *big data*.

Para poder controlar los documentos, estos recursos tienen que estar identificados de forma unívoca para así conocer la totalidad de activos de información susceptibles de ser ofrecidos de manera pública. En este sentido, es fundamental que los recursos de información de la institución estén valorados, calificados e identificados a través de mapas de procesos o cuadros de clasificación y dispongan de los metadatos que estén definidos en el esquema correspondiente, factores que harán posible una gestión de los documentos global, estable y más segura.

En función del tamaño y la trayectoria de la organización podría darse el caso de la existencia de organismos calificadoros de documentos, donde sus informes podrían servir de referencia básica para determinar qué recursos son accesibles y cuáles no, atendiendo a criterios objetivos. En todo caso se deberá trabajar con estos organismos, por su experiencia para desarrollar el modelo de transparencia y reutilización que se desea implantar, organismos que en este nuevo entorno van a ser de gran importancia.

En definitiva, el equipo humano formado por directivos, técnicos, responsables de documentos y órganos calificadoros y otros tendrá que lograr «la especificación de los derechos de decisión y de una estructura de responsabilidades y control, con objeto de fomentar la cultura deseada para la valoración, la captura, el almacenamiento, el uso, el archivo y la eliminación de la información. Ello incluye procesos, roles, estándares y medidas que aseguren el uso efectivo y eficiente de la información que permita a una organización conseguir sus objetivos de negocio».²³ De eso trata el marco de la gobernanza de la información, otro término relativamente reciente cuyos objetivos son de sobra conocidos por los profesionales.

La práctica de la gestión documental se está dirigiendo hacia un marco mucho más dinámico donde la interoperabilidad y la explotación de documentos van a potenciar nuevos entornos de uso de los mismos. Evitar silos aislados de profesionales, datos o portales es el gran reto para conseguir que el trabajo y los documentos se transmitan a ciudadanos y empresas de manera fluida, estable y lógica.

NOTAS

1. INTERNATIONAL STANDARD ORGANIZATION. ISO 15489, *Información y documentación. Gestión de documentos. Parte 1: Generalidades*. Madrid: Aenor, 2006.
2. *Ibidem*. p. 8.
3. Véase: Ley 18/2015, de 9 de julio, por la que se modifica la Ley 37/2007, de 16 de noviembre, sobre Reutilización de la Información del Sector Público. <<http://goo.gl/JD9j4Y>>.
4. Véase: Ley 19/2013, de 9 de diciembre, de Transparencia, Acceso a la Información Pública y Buen Gobierno. <<https://goo.gl/RivOoO>>.
5. Véase: Ley 30/1992, de 26 de noviembre, de Régimen Jurídico de las Administraciones Públicas y del Procedimiento Administrativo Común. <<https://goo.gl/g2UEuq>>.
6. MINISTERIO DE HACIENDA Y ADMINISTRACIONES PÚBLICAS. *Guía de aplicación de la Norma técnica de interoperabilidad política de gestión de documentos* [en línea]. Madrid: Ministerio de Hacienda y Administraciones Públicas, 2012. <<http://goo.gl/gua7gV>> [consulta: julio de 2015].
7. El borrador del nuevo Plan de Acción de Gobierno Abierto de los EE. UU. indica que «la columna vertebral de un gobierno transparente y responsable es una sólida gestión documental (*records management*)». OPEN GOVERNMENT PARTNERSHIP. *How to participate in development of the U.S. Open Government National Action Plan 3.0* [en línea]. Open Government Partnership, 2015. <<https://goo.gl/Bc6x3t>>.
8. «El valor de la transparencia». *Publicación de Tendencias y Actualidad* [en línea]. RSE, 5 (julio 2012), p. 3-6. <<http://perma.cc/77D7-WREL>> [consulta: julio de 2015].
9. JONES, Terri. *Paper is not transparent. The role of Document Management in Open Government*

- [en línea]. 2011. <<http://blog.onbase.com/government/paper-is-not-transparent-%E2%80%93-the-role-of-document-management-in-open-government/>> [consulta: julio de 2015].
10. MINISTERIO DE HACIENDA Y ADMINISTRACIÓN PÚBLICA. *Reutilización de la información del sector público* [en línea]. Madrid: Portal de Administración Electrónica, 2015. <<http://goo.gl/A9a654>> [consulta: julio de 2015].
 11. OAI-PMH (Open Archives Initiative Protocol for Metadata Harvesting; <<https://www.openarchives.org/OAI/openarchivesprotocol.html>>) y CMIS (Content Management Interoperability Services; https://www.oasis-open.org/committees/tc_home.php?wg_abbrev=cmis).
 12. Ley 18/2015. <<http://goo.gl/JD9j4Y>>.
 13. Véase: WORLD WIDE WEB CONSORTIUM. *Linked Data Browsers, Mashups and other Client Applications* [en línea]. 2015. <<http://goo.gl/lfokJH>> [consulta: julio de 2015].
 14. Véase <http://ckan.org/>.
 15. Véase Datahub (<<http://datahub.io/es/>>) y Github (<<https://github.com>>).
 16. IBM (INSTITUTE FOR BUSINESS VALUE). *Analytics: el uso de big data en el mundo real. Cómo las empresas más innovadoras extraen valor de datos inciertos* [en línea]. 2012. <http://www-05.ibm.com/services/es/gbs/consulting/pdf/El_uso_de_Big_Data_en_el_mundo_real.pdf> [consulta: julio de 2015].
 17. WIKIPEDIA FOUNDATION. “*Big data*”. 2015. <https://es.wikipedia.org/wiki/Big_data> [consulta: julio de 2015].
 18. RISING, Carl Johan. *Is Big Data too Big for SMEs? MS&E-238: Leading Trends in Information Technology* [en línea]. 2014. <<http://web.stanford.edu/class/msande238/projects/2014/GainIT.pdf>> [consulta: agosto de 2015].
 19. Véase: Hadoop (<<https://hadoop.apache.org/>>), MapReduce (<https://goo.gl/WS7Xil>) y Discoproject (<<http://discoproject.org/>>).
 20. Véase como ejemplos “Documentos y Archivos de Aragón: DARA” en Aragón Open Data (<http://goo.gl/epflXp>) y el portal del Archivo Municipal de Arganda del Rey <http://archivo.ayto-arganda.es/>.
 21. Europeana, el portal más importante de la cultura europea, ya dispone de diferentes apps para que los recursos incluidos puedan ofrecerse a través de datos abiertos y también enlazados para crear novedosos servicios que empiezan a ver la luz, como el proyecto Europeana Beacon (eBe), que hace posible su funcionamiento gracias a la reutilización de datos y documentos disponibles en este portal. <http://labs.europeana.eu/apps/europeana-beacon/>.
 22. Gartner Technology Research Group, en GARCÍA-MORALES, Elisa. «Gobernanza de la información». *Anuario ThinkEPI* [en línea]. 2012. <<http://goo.gl/nRfCA6>> [consulta: agosto de 2015].

Otras fuentes y recursos

- ARCHIVO DE LA ADMINISTRACIÓN DE LA COMUNIDAD AUTÓNOMA DE ARAGÓN. *Gestión documental y e-Administración: CLASE* [en línea]. Gobierno de Aragón, 2014. <<http://goo.gl/m3gl5D>> [consulta: agosto de 2015].
- CARRILLO POZAS, A.; MORILLO CALERO, M. J. «Datos de todos y para todos: Plan RISP de la Biblioteca Nacional de España». *Actas de las XIV Jornadas Españolas de Documentación* [en línea]. Fesabid, 2015. <<http://goo.gl/2SXkBn>> [consulta: agosto de 2015].
- CERDÁ DÍAZ, Julio. *¿E-archivo? El lugar del archivo en los sistemas de gestión de documentos electrónicos. La experiencia del Ayuntamiento de Arganda del Rey* [en línea]. 2015. <<http://cau.crue.org/Documents/Jornadas/2014-Pamplona/cerda.pdf>> [consulta: agosto de 2015].

- COMSODE. *Components Supporting the Open Data Exploitation* [en línea]. 2014. <<http://www.comsode.eu/index.php/related-activities/>> [consulta: agosto de 2015].
- GOVLOOP. *The Big Data Playbook for Government!* [en línea]. 2015. <<https://www.govloop.com/wp-content/uploads/2015/01/Big-Data-Playbook-.pdf>> [consulta: agosto de 2015].
- GOVLOOP. *The Open Data Playbook for Government!* [en línea]. 2015. <<http://goo.gl/olpjX5>> [consulta: agosto de 2015].
- KALTENBÖCK, Martin. *Linked Open Government Data Open Government & Open Government Data* [en línea]. 2012. <<http://es.slideshare.net/releep/lod-workshoplinkedopendatabasics>> [consulta: agosto de 2015].
- KAMPPFMEYER, Ulrich. *Enterprise Content Management [en línea]. Hamburgo: Project Consult, 2006.* <http://www.project-consult.net/Files/ECM_White%20Paper_kff_2006.pdf> [consulta: agosto de 2015].
- MINISTERIO DE HACIENDA Y ADMINISTRACIÓN PÚBLICA. *Reutilización de la información del sector público* [en línea]. Madrid: Portal de Administración Electrónica, 2015. <<http://goo.gl/n68tyD>> [consulta: agosto de 2015].
- RED DE TRANSPARENCIA Y ACCESO A LA INFORMACIÓN. *Portal de la Red de Transparencia y Acceso a la Información* [en línea]. 2015. <<http://redrta.org/>> [consulta: agosto de 2015].
- ROGGE, Eric. Document black market [en línea]. AODOCS, 2015. <<https://www.aodocs.com/eliminating-document-black-market/>> [consulta: agosto de 2015].
- TROMBLEY, Sue. *Active or Archived. What does the future hold for records and information management professionals?* [en línea] Tech Page One, 2015. <<http://www.techpageone.co.uk/technology-uk-en/active-archived>> [consulta: agosto de 2015].

RESUM

La gestió documental està contribuint a la creació de nous serveis que ofereixen accés a dades i documents a través de la xarxa. Aquests nous serveis obliguen a reflexionar sobre la situació de les organitzacions en relació amb el tractament dels seus documents, per a la seva gestió interna i per a la seva posada a disposició de tercers, en relació amb la transparència i la reutilització de la informació pública. Aquest text aporta una visió sobre diferents formes de gestionar i oferir els documents i la informació per part de les organitzacions, les seves plataformes de tractament i elements que els han de donar suport.

RESUMEN

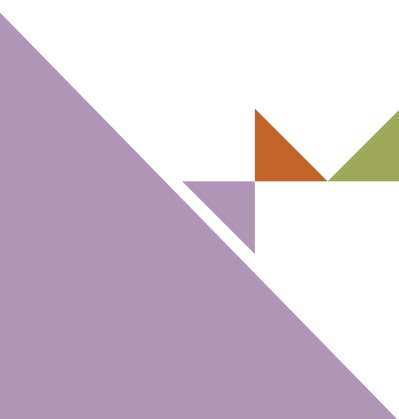
La gestión documental está contribuyendo a la creación de nuevos servicios que ofrecen acceso a datos y documentos a través de la red. Estos nuevos servicios obligan a reflexionar sobre la situación de las organizaciones en relación con el tratamiento de sus documentos, para su gestión interna y para su puesta a disposición de terceros, en relación con la transparencia y la reutilización de la información pública. Este texto aporta una visión sobre diferentes formas de gestionar y ofrecer los documentos y la información por parte de las organizaciones, sus plataformas de tratamiento y elementos que los deben apoyar.

ABSTRACT

Records management is contributing to the creation of new services that provide online access to data and records. These new services require reflection on the status of organisations in regard to document processing for internal management and to make them available to third parties in relation to transparency and reuse of public information. This article offers a view of various ways of managing and providing records and information by organisations, their processing platforms and supporting elements.

RÉSUMÉ

La gestion documentaire contribue à la création de nouveaux services qui ouvrent accès à des données et des documents par le biais du réseau. Ces nouveaux services obligent à réfléchir à la situation des organisations en relation avec le traitement de leurs documents, en vue de leur gestion interne et de leur mise à la disposition de tiers, eu égard à la transparence et à la réutilisation des informations publiques. Ce texte apporte un point de vue sur différentes manières de gérer et de proposer documents et les informations, pour les organisations, leurs plateformes de traitement et les éléments devant les appuyer.

NUBILUM

“ Integrar el coneixement,
preservar-lo i fer-lo accessible
és la raó de ser de les nostres
actuacions. ”

www.nubilum.cat

info@nubilum.cat

TRANSPARÈNCIA EN L'ADMINISTRACIÓ PÚBLICA: Què hi aportem els arxiviers?

Lluís-Esteve Casellas i Serra

Cap de la Secció de Gestió Documental i Arxiu i
administrador de seguretat de dades de l'Ajuntament
de Girona

Del 25 al 28 d'abril de 1991, 241 persones es reunien a Girona amb motiu de les III Jornades d'Arxivística de Catalunya per debatre entorn d'un tema central: *L'accés a la documentació*. Per valorar correctament l'esdeveniment només cal recordar, d'una banda, que el 31 de desembre d'aquell mateix any l'AAC tenia 354 associats, i de l'altra, que les lleis estatal i catalana sobre transparència en l'Administració pública es farien esperar 22 i 23 anys, respectivament. Entremig, només una primera referència al dret d'accés a la informació, i en particular al dret d'accés als arxius i els registres en la recentment traspassada Llei 30/1992, de règim jurídic de les administracions públiques i del procediment administratiu comú, i alguna esgarriada regulació sectorial (medi ambient, urbanisme, contractació, etc.) derivada de transposicions de directives europees.

Si bé és cert que el nucli dur de les jornades se centrava en el dret d'accés als arxius i als documents públics en general, la transparència com a terme i com a concepte ja apareixia tímidament en les ponències presentades. Sens dubte, pocs col·lectius professionals a Catalunya han debatut tant sobre aquest tema en el marc de la seva disciplina, fins a constituir-ne una part essencial de la seva activitat, almenys en el vessant de la professió dedicada a l'Administració pública. Probablement, aquesta sigui també una qüestió que cal valorar en la decepció que ha comportat la manera com s'ha començat a desplegar l'actual llei catalana de transparència, més enllà de les formes i els interessos polítics de partit.

Ara bé, si a principis dels anys noranta la qüestió central es basava en l'accés i, més concretament, en el dret d'accés als arxius, progressivament ha anat derivant cap al concepte de la transparència en les organitzacions, amb molt més impacte en la societat als darrers anys. Aquest canvi, que no és només formal, també ha tingut la seva correlació en el nostre àmbit professional, de manera que del dret d'accés als arxius hem passat a situar l'eix del debat entorn del rol que els sistemes de gestió de documents han de tenir en el nou i transparent context de les organitzacions.

De fet, per a qualsevol arxiver la premissa que sense un sistema de gestió de documents la transparència en una organització no és viable esdevé un axioma innegable. El problema és que no tothom ho veu així, que aquest «tothom» és bona part de la «resta» i que, sobretot, el posicionament de la «resta» està motivat pel desconeixement de què és un sistema de gestió de documents. Sobre aquest punt no cal posar exemples, tothom (ara em refereixo a *nosaltres*) en podrà trobar de propers. Aquest desconeixement s'acompanya encara de relativament pocs exemples de sistemes implantats a les nostres administracions públiques, almenys de manera completa, i aquest no és un fet menor quan se'n pretén demostrar els beneficis i les virtuts.

Sí, podríem fer referència a la manca de polítiques, de directrius, de recursos necessaris i, fins i tot, d'inspeccions «motivadores» per posar el país al dia en aquest àmbit d'ençà que fou aprovada la Llei d'arxius i documents (ara, «gestió de») de Catalunya, però no és aquest l'objectiu del text. Tot el que s'havia de dir, s'ha dit. Tampoc no és l'objectiu reivindicar el paper dels sistemes de gestió de documents en el marc de la Llei 19/2014, de transparència, accés a la informació pública i bon govern, la seva eficàcia, l'eficiència, les garanties per a la creació i el manteniment de documents confiables, precisos i autèntics al llarg

del temps, etc. Tanmateix, sí que cal fer algunes observacions per òbvies que puguin semblar.

Sistemes de gestió de documents i transparència

En primer lloc, cal poder explicar de manera simple, breu i entenedora per què és important un sistema de gestió de documents i quin paper hi tenim els arxivers. Pot semblar una obvietat, però no ho és en absolut. El nostre públic objectiu no són només els responsables polítics i tècnics de les organitzacions. Ho són també i sobretot els ciutadans. Hem de poder explicar als ciutadans que un sistema de gestió de documents és clau per a una gestió transparent, i indispensable per garantir els seus drets. Per fer-ho, no podem anar esgrimint la definició de la Llei d'arxius i gestió de documents, ni distribuint bibliografia sobre el tema. Per tant, calen respostes concises i contundents a preguntes tan simples com ara: què fa un arxiver/a? Què és un arxiu? Què és la gestió de documents? Com m'afecta això a mi? Preguntes i respostes que, a més d'estar al web de l'Associació d'Arxivers-Gestors de Documents de Catalunya, haurien d'estar també a tots els webs dels arxius del país.

En aquest sentit, també caldria afinar el missatge habitualment adreçat a responsables polítics i tècnics sobre l'eficàcia i l'eficiència que proporcionen els sistemes de gestió de documents, conceptes que a base de repetir-se com a frase feta en multitud de contextos han quedat buits de contingut. Sens dubte, ens calen indicadors, però també posar en relleu allò que sense un sistema de gestió de documents esdevé com a mínim complex. És clar que la Llei de transparència s'adreça principalment a informació més que no pas a documents, que en regula les obligacions, en defineix els responsables i delimita les competències i els àmbits d'actuació de les comissions i dels organismes que hi intervenen. No obstant això, no fa referència al dia a dia de la gestió en les organitzacions, a com s'obté la informació i què cal fer perquè esdevingui accessible i transparent. És evident que sense un sistema de gestió de documents es pot ser més o menys transparent, però no de manera global ni de manera simple. Per exemple, per acomplir la llei, si no es disposa d'un sistema de gestió de documents, caldrà fer un registre específic de contractes? I un altre de convenis? I un de projectes? O segons el tipus de projecte? Podem comptabilitzar fàcilment què significa la recerca i l'entrada normalitzada de dades? Segurament, si tenim un control dels expedients d'un ajuntament l'operació trigarà el temps que s'esmerci a teclejar la cerca. Què comportarà en aquelles institucions que no en disposin?

No és només una qüestió de «recol·lecció» de la informació, sinó també de simplificació dels processos quan es parla d'*interoperativitat*. Per posar un altre exemple, com es vincularà la informació del portal de la transparència amb la que cal publicar al registre públic de contractes, la que consta al perfil del contractant, la que s'ha de publicar a l'e-Tauler o aquella que cal publicar a la seu de cada administració? D'exemples en trobaríem probablement tants com serveis en línia s'ofereixen per poder ser «transparents», almenys de moment. És en aquest sentit que cal potenciar la visió integradora i pràctica dels sistemes de gestió de documents com a font essencial d'informació. En un context en el qual ja no únicament els documents o els expedients són híbrids, sinó que també són híbrides les plataformes que els gestionen en núvols diversos, els sistemes de gestió de documents s'han de visualitzar com una font d'informació estable i permanent, en la base de tots els sistemes, el vincle entre els diferents punts d'explotació de la informació.

Conseqüentment, cal també reivindicar la seva rendibilitat econòmica, perquè malgrat l'establiment d'un «sistema de gestió de documents, informació i dades integrat» (article 19.3 de la Llei 19/2014), cal tenir present que, si es pretén una explotació de la informació rendible, el nucli dur de la informació gairebé sempre serà el sistema de gestió de documents. De fet, també la Llei 37/2007, de 16 de novembre, sobre reutilització d'informació del sector públic (modificada per la Llei 18/2015, de 9 de juliol) estableix clarament l'obligació de crear sistemes de gestió documental per facilitar la recuperació de la informació (article 4.5). Per exemple, en la publicació de conjunts de dades obertes la situació és radicalment diferent si es fa o no des de la perspectiva de la gestió de documents. L'anàlisi dels actius d'informació des del punt de vista arxivístic, a partir de les funcions i les activitats de l'organització, facilita de manera més que significativa el mapatge d'actius, la identificació i l'avaluació de dades, i la selecció de conjunts de dades per ser finalment publicades sota una perspectiva també de la protecció de dades personals. Altrament, partir de zero és considerablement més lent i, en conseqüència, força més car.

És evident que *open data* no és necessàriament transparència. És més, es pot ser transparent de manera totalment «docuèntica» sense oferir cap dada de forma estructurada. Ara bé, la Llei de transparència estableix l'obligació de facilitar la consulta de manera interoperable i reutilitzable (article 6.e). Per tant, en la mesura que els sistemes de gestió de documents avancin també en la preservació dels documents residents en bases de dades, també es facilitarà la seva reutilització de manera estructurada. Per exemple, els processos d'identificació,

avaluació, selecció i extracció de dades, dissociades o no, poden ser compartits tant per polítiques de preservació de documents en bases de dades com per projectes d'obertura de dades.¹

Una altra qüestió és (sí, un altre cop...) la normalització de la classificació dels sistemes de gestió de documents, amb independència del sistema que s'utilitzi a cada organització. És a dir, la necessitat de disposar d'un quadre funcional d'alt nivell que permeti un sistema de doble codificació i classificació: un d'aplicació a escala interna, més detallat si cal o es vol, i un altre que faciliti la interoperabilitat entre administracions, com a mínim del mateix rang. A part de la clàssica utilitat per als investigadors, això permetria oferir al conjunt de la ciutadania una aproximació normalitzada a la documentació pública, i una explotació interoperable real de la informació estructurada associada a la classificació. La Llei 19/2014 estableix que la informació s'ha d'organitzar i «ordenar temàticament [...] perquè sigui fàcil i intuïtiva de localitzar. Aquesta ordenació s'ha de fer, com a mínim, amb criteris temàtics i cronològics, seguint el quadre de classificació documental comparatiu [...]» (article 6).

Més enllà que segurament el quadre de classificació documental hauria de ser «corporatiu» més que «comparatiu», el que és clar és que cal donar solucions que en cap cas no poden ser únicament temàtiques. Probablement, l'exemple més evident del que no hauria de ser el tenim en la presentació i l'explotació del Catàleg de Dades de la Generalitat: 1.456 productes classificats en 96 categories temàtiques i de catorze possibles fonts de dades. Resultat: l'atzar. El portal de la transparència sembla que es planteja de manera diferent, seguint les pautes de la llei, però serà realment útil i operatiu quan inclogui dades de tot el sector públic de Catalunya i no solament hagi de donar referències informatives sinó accedir a documents? Sens dubte, la perspectiva arxivística pot oferir una visió específica sobre com es pot accedir a la informació i als documents i és evident que s'ha de treballar en aquesta línia.

En definitiva, per tant, cal:

- › Elaborar un nou missatge adreçat principalment a la ciutadania sobre què és la gestió de documents i quin és el rol dels arxivers, especialment en el marc de la transparència.

- › Posar en relleu les contradiccions del desenvolupament de l'administració electrònica sense un sistema de gestió de documents amb exemples concrets de rendibilitat.
- › Avançar en la preservació de documents en bases de dades no solament pel seu possible valor informatiu a llarg termini, sinó també com a factor estratègic en el marc de projectes d'obertura de dades i reutilització de la informació.
- › Disposar d'un sistema de classificació comú per al conjunt de l'Administració, almenys en les funcions comunes, com a element clau per a la comprensió i la posada a disposició dels documents que genera l'Administració pública. Això és especialment rellevant per a l'Administració municipal pel seu impacte més gran en la població i en el territori.

A part dels beneficis derivats dels sistemes de gestió de documents, però, hi ha dues aportacions específiques que afegixen valor al nostre rol en el context de la transparència i el dret d'accés a la informació. D'una banda, l'anàlisi de les funcions i les activitats que porta a terme una organització per determinar pautes d'actuació en el dret d'accés. De l'altra, l'avaluació dels documents i, més concretament, la identificació del període de retenció basant-se en el valor primari dels documents a partir de bases legals i objectives. Ambdós aspectes es tracten des de la perspectiva municipal i en el marc de la prudència que es desprèn d'un treball encara en curs.

Anàlisi de funcions i activitats i dret d'accés

La Llei de transparència estableix que «el dret d'accés a la informació pública només pot ser denegat o restringit per les causes expressament establertes per les lleis» (article 20.1). Així mateix, també especifica que les limitacions legals «s'han d'interpretar sempre restrictivament en benefici d'aquest dret i [que] no es poden ampliar per analogia» (article 20.2). Per tant, la identificació de les possibles limitacions al dret d'accés regulades per llei és absolutament indispensable. En aquest sentit, la Comissió Nacional d'Accés i Avaluació i Tria Documental pren com a principals les següents (vegeu-ne les referències legals a l'annex 1):

- › Dades personals merament identificatives contingudes en informació pública directament relacionada amb l'organització, el funcionament o l'activitat pública de l'Administració. Per exemple, en el cas de personal al servei de l'Administració que hagi estat víctima de violència de gènere.
- › Dades personals especialment protegides, referides a ideologia, afiliació sindical, religió, creences, origen racial, salut i vida sexual, o altres d'equivalents.
- › Dades no especialment protegides ni merament identificatives de l'organització, és a dir, cap dels dos casos anteriors. En general, afectarà la major part de la documentació amb intervenció, directa o d'ofici, de la ciutadania.
- › Dades de matèries limitades o restringides com són la seguretat pública; les funcions d'inspecció, investigació o sanció d'infraccions; els interessos econòmics i comercials o el secret professional i la propietat intel·lectual i industrial; els drets dels menors d'edat; la protecció del medi ambient; altres.

El contingut en més o menys mesura d'aquest tipus d'informació determina el règim d'accés a la documentació (A, B, C o D) en relació amb cada supòsit:

- › Accés lliure, si la documentació no conté dades personals i no està afectada per cap restricció legal (A).
- › Accés lliure amb possibles restriccions excepcionals, si la documentació conté dades personals merament identificatives relacionades amb el funcionament de l'Administració (B).
- › Accés lliure amb restriccions (C), si la documentació conté ocasionalment dades especialment protegides d'acord amb la LOPD, o dades personals no especialment protegides.
- › Accés restringit (D), si la documentació conté majoritàriament dades especialment protegides, dades personals no especialment protegides, o bé informació referida a matèries limitades o restringides.

La qüestió que cal resoldre és si basant-se en aquestes referències legals la identificació de l'accés ha de ser cas per cas, com semblaria que proposa la Llei de transparència, segons la proporcionalitat, la temporalitat i la prèvia ponderació de l'interès públic en la seva divulgació (articles 22 i 24). A banda de casos molt particulars, la posició de la CNAATD és la de determinar el règim d'accés a escala de sèrie documental, la qual cosa facilita l'exercici del dret d'accés però sobretot facilita la feina a qui ha de gestionar la materialització d'aquest dret. Ara bé, l'aprovació de taules d'avaluació i accés no es correspon amb el calendari d'entrada en vigor de la llei.

Per tant, ¿és possible fixar pautes més generals sobre les quals es determini posteriorment el règim d'accés? L'anàlisi des d'una perspectiva transversal de les funcions que porta a terme l'Administració pública, i en aquest cas concret l'Administració municipal, crec que pot donar-hi resposta o, almenys, contribuir-hi en gran mesura. Tot i això, hi ha buits que hauran de ser abordats per qui correspongui i així resoldre quina ha de ser la manera d'actuar.

En una anàlisi del més general a l'específic, què fa un ajuntament? Resumint, es podria afirmar que en essència gestiona la pròpia organització, administra el territori i presta serveis als seus ciutadans. Traslladats aquests àmbits generals a l'actuació pròpia dels ajuntaments podem distingir set àmbits de competència, que amb les seves principals funcions són les següents:

1. Acció de govern: òrgans de govern, òrgans consultius i de participació ciutadana, representació i protocol, identitat i integritat del municipi, i gestió de competències.
2. Organització administrativa: administració general, gestió documental i arxius, infraestructura tecnològica i de comunicació, comunicació i informació ciutadana, gestió dels recursos humans i serveis jurídics.
3. Gestió econòmica: administració del patrimoni, gestió i execució pressupostària, i gestió tributària i recaptació.
4. Gestió del territori: gestió de la població, planificació i gestió urbanística, equipaments i infraestructures municipals, edificació i ús del sòl, control d'activitats econòmiques i protecció mediambiental.

5. Serveis generals o comunitaris: abastament d'aigua, abastaments i mercats, enllumenat públic, neteja viària i gestió de residus, mobilitat i transport públic, salut pública, sanejament d'aigües residuals, seguretat ciutadana, serveis funeraris i via pública.
6. Serveis a les persones: assistència social, atenció a la joventut i a la gent gran, cultura, educació i esports.
7. Desenvolupament econòmic i social: foment de l'ocupació, habitatge, promoció econòmica i turisme.

En l'anàlisi de les funcions associades a cadascun d'aquests àmbits, cal contraposar el pes dels drets col·lectius, els drets individuals de les persones i les matèries amb possibles restriccions, de manera que la protecció dels drets individuals o de la informació reservada no perjudiqui l'exercici del control de les actuacions públiques i a la inversa. Tanmateix, es poden identificar algunes funcions sotmeses a limitacions que en restringeixen l'accés públic, limitat únicament a persones interessades o amb un interès legítim directe.

Des del punt de vista de les dades especialment protegides, són d'accés restringit els expedients personals i els seus derivats generats en la gestió de recursos humans de l'organització i, en l'àmbit de competència dels serveis a les persones, els derivats de l'atenció social de les persones en tot el seu ventall (assistència social, protecció dels menors, de víctimes de violència de gènere, persones dependents, etc.).

La presència majoritària de dades personals, malgrat que no siguin especialment protegides, també fonamentaria un règim d'accés restringit en la funció de gestió de la població entorn del manteniment del padró municipal d'habitants, i en la documentació referida a persones concretes de les funcions de foment de l'ocupació i d'accés a l'habitatge.

Quant a la restricció en l'accés per raó de les matèries tractades, caldrà considerar la documentació amb informació sensible de la funció de seguretat ciutadana, segons preveu la mateixa Llei de transparència, i la documentació referida o amb dades de contribuents de la funció de gestió tributària i recaptació, d'acord amb el que estableixen els articles 34 i 95 de la Llei 58/2003, de 17 de desembre, general tributària. Si són referides a béns immobles (IBI), el Reial decret legislatiu 1/2004, del Text refós de la Llei del cadastre immobiliari (articles 50-53) estableix

que són dades protegides el nom i els cognoms, la raó social, el codi d'identificació i el domicili dels titulars, i el valor cadastral del sòl o dels béns construïts.

Així mateix, tenen sempre un règim d'accés restringit tots els documents vinculats a l'exercici de la potestat sancionadora de l'Administració. Per tant, s'hi inclouen tots els procediments sancionadors a persones físiques en qualsevol àmbit de competència i funció, amb abast també a qualsevol actuació derivada de la fase d'inspecció prèvia a la instrucció del procediment. No obstant això, en àmbits d'interès públic especial com ara el medi ambient i l'urbanisme, caldrà valorar els límits de la informació que pot ser pública, d'acord amb la Llei 27/2006, de regulació dels drets d'accés a la informació, de participació pública i d'accés a la justícia en matèria de medi ambient, l'article 43 de la Llei 26/2007, de 23 d'octubre, de responsabilitat mediambiental, i la Llei d'urbanisme (Decret legislatiu 1/2010, article 12) i el seu Reglament (Decret 305/2006, article 19).

Aquesta primera anàlisi permet delimitar les funcions amb documentació sotmesa a un règim d'accés restringit, però no resulta del tot suficient per a la identificació de documentació o de sèries documentals concretes. Cal sens dubte analitzar amb més detall com es desenvolupen els àmbits de competència municipal i les seves funcions vinculades, és a dir, com manifesta el govern municipal el poder que li ha estat atorgat. Per aquest motiu, és d'utilitat identificar quines activitats porta a terme basant-se en les potestats administratives que té atribuïdes i les obligacions a què està sotmesa l'Administració municipal mitjançant la legislació que regula el seu funcionament. Per tant, l'anàlisi d'aquestes activitats ha de tenir en compte la capacitat d'obrar d'un ajuntament (o si fos el cas, de qualsevol tipus d'organització), referida a les seves facultats per *reglamentar, organitzar-se, planificar, gestionar els seus recursos, intervenir administrativament, inspeccionar i sancionar*, en relació amb les obligacions de *prestar serveis a la comunitat, serveis a les persones, i fomentar el desenvolupament econòmic i social de la comunitat*.

En definitiva, es tracta d'activitats bàsiques de l'acció de govern que, depenent de la complexitat de cada organització, es poden gestionar de manera centralitzada, descentralitzada o fins i tot externalitzada, però que afecten tots els àmbits de competència i funcions associades. A títol enunciatiu, les principals activitats transversals, amb alguns dels tipus funcionals de documents que generen, són:

1. Direcció: actes, resolucions, creació i constitució d'òrgans polítics o administratius, etc.
2. Organització: gestió de contractes, encàrrecs de gestió, documents comptables, fiscals, etc.
3. Regulació normativa: ordenances, reglaments, normatives, circulars, etc.
4. Planificació: plans generals, programes d'actuació, projectes, pressupostos anuals, etc.
5. Intervenció administrativa: autoritzacions, llicències administratives, declaracions responsables d'activitat, inspeccions, sancions, etc.
6. Foment: subvencions, convenis de col·laboració, organització d'actes culturals, etc.
7. Prestació de serveis: gestió de persones usuàries de serveis comunitaris bàsics, atenció social a les persones, etc.

En general, i amb independència de l'àmbit de competència i funció on s'emmarquin, les activitats de *regulació normativa* i de *planificació* seran d'accés lliure, amb restriccions de manera molt excepcional en el context municipal. Per exemple, un pla d'actuació en matèria de seguretat ciutadana de la policia local podria estar sotmès a un accés restringit (article 21 de la Llei 19/2014). També s'hi podria considerar un pla d'inspecció i control tributari, per extensió de l'aplicació de l'article 116 de la Llei general tributària, malgrat que podrien ser públics els objectius i els criteris generals d'aplicació. Un altre exemple podria ser documentació específica sobre el pla de seguretat informàtica i tecnològica de l'organització. Casos, per tant, que caldria considerar sobretot basant-se en l'excepció i no en la norma.

En una línia semblant d'excepcionalitat caldria valorar també les al·legacions presentades per ciutadans a plans, projectes, normatives, etc., quan aquestes al·legacions tenen per objectiu la defensa dels seus drets particulars. Tot i així, la protecció dels drets individuals no hauria d'impossibilitar l'accés a la informació ni el coneixement de com ho ha resolt l'Administració, sinó únicament ponderar si tota la informació és necessària per al control de l'actuació pública, basant-se en el principi de proporcionalitat.

Les activitats de *direcció, organització i foment* normalment seran d'accés lliure però amb restriccions. El dret d'accés es fonamenta en la incidència que tenen en el control de l'actuació pública, mentre que les restriccions estan motivades per les dades personals de protecció especial que puguin contenir, o la seva relació amb procediments sancionadors o, més puntualment, amb matèries reservades o amb limitacions en el seu accés. Aquest seria el cas, per exemple, de l'accés a resolucions, acords o actes d'òrgans col·legiats.

En el marc d'aquestes activitats, tenen una rellevància especial els contractes, els convenis de col·laboració i les subvencions atorgades. La llei estableix el caràcter públic de la informació que contenen (article 8), excepte que tractin alguna de les matèries esmentades anteriorment. Tanmateix, alguns documents poden estar sotmesos a limitacions en l'accés. Aquest seria el cas dels contractes en relació amb la documentació aportada per les empreses referides a la solvència econòmica, financera i tècnica (article 12 del Reial decret 1098/2001, pel qual s'aprova el Reglament general de la Llei de contractes de les administracions públiques), especialment si són dades que el registre de licitadors no preveu com a públiques. En qualsevol cas, ho serà sempre aquella documentació que l'empresa o el professional hagi determinat com a confidencial, d'acord amb el que estableix l'article 140 del Reial decret legislatiu 3/2011, pel qual s'aprova el Text refós de la Llei de contractes del sector públic.

En una línia semblant, d'equilibri entre els interessos públics i privats, també caldria valorar específicament la documentació derivada de la gestió patrimonial de l'ajuntament. Així com la llei estableix que aquest tipus d'informació té caràcter públic, també cal considerar que en determinades transaccions amb persones particulars, aquestes persones poden aportar documentació acreditativa de naturalesa privada que pot estar subjecta a reserva. Per exemple, l'aportació de la còpia d'un testament o d'una determinada escriptura de propietat. No obstant això, que el document sigui objecte de reserva no significa que tot el conjunt d'informació que s'hi expressa també ho sigui. Aquella informació que fonamenti la presa de decisió de l'Administració hauria de ser accessible, precisament per al control de les actuacions públiques.

Les activitats d'*intervenció administrativa* es manifesten en dos vessants: d'una banda, l'exercici d'uns drets individuals en el marc d'un interès col·lectiu, i de l'altra, les actuacions de l'Administració per vetllar pel compliment de les normes i les regulacions que garanteixen aquest interès col·lectiu. El primer cas correspon a les llicències i els tràmits anàlegs, amb un clar interès públic i, per

tant i en principi, amb un règim de presumpte accés lliure amb restriccions. El segon cas correspon a tot el procediment d'inspecció i sancionador, d'accés restringit si es tracta de persones físiques, com s'ha esmentat anteriorment.

Pel que respecta a les *licències*, són d'accés públic tots «els actes administratius, les declaracions responsables i les comunicacions prèvies que puguin tenir incidència sobre el domini públic o la gestió dels serveis públics» (article 10.1.f). Per tant, caldria entendre incloses totes les licències que afectin el domini públic, amb independència del tipus de tramitació que segueixin. La llei, però, afegeix que també ho seran tots aquells actes administratius «en què ho aconsellin raons d'interès públic especial». Aquest és un punt que també caldrà resoldre en el marc de la CNAATD. No obstant això, caldria entendre les raons d'interès públic especial en relació amb la legislació de medi ambient i d'urbanisme esmentades. Conseqüentment, les licències d'activitats econòmiques i les licències urbanístiques també haurien de ser d'accés públic, si bé amb possibles restriccions, d'acord amb els dictàmens de l'Autoritat Catalana de Protecció de Dades (CNS 42/2009, 15/2010 i 41/2010).²

També en relació amb les autoritzacions i les licències referides a activitats econòmiques, sovint s'argumenta el secret comercial com a limitació al seu accés. Tanmateix, per a la consideració de secret comercial la informació ha de ser efectivament desconeguda per tercers del sector, ha de comportar avantatges clars davant la competència i el titular ha d'haver aplicat mesures raonables per mantenir-la en secret, per exemple mitjançant controls de seguretat, contractes de confidencialitat, etc., de conformitat amb l'article 39 de l'Acord sobre els aspectes dels drets de propietat intel·lectual relacionats amb el comerç, ratificat el 30 de desembre de 1994. Per tant, normalment no serà habitual en la documentació municipal i no hauria de ser un impediment per consultar aquesta informació. Ara bé, això no eximeix de la protecció de les dades personals que hi puguin constar, d'acord amb la LOPD, les dades tributàries o subjectes al pressupost de l'obra, en virtut del que estableix la Llei general tributària, ni de la reserva que calgui aplicar en la documentació que pugui haver estat annexada a la sol·licitud, per exemple, un contracte privat d'arrendament per part de la persona sol·licitant. És a dir, la revisió prèvia de l'expedient s'imposa quan la seva data de creació és inferior als 30 anys.

Finalment, en relació amb les activitats de *prestació de serveis*, generalment seran sempre d'accés restringit. L'exemple més evident és el que s'ha esmentat d'expedients personals d'atenció social. Tanmateix, la restricció serà quant a les

dades personals que continguin, però no en allò que afecti el seu control públic. Així, per exemple, la llei estableix que les convocatòries i l'atorgament de les subvencions i els ajuts públics estan sotmesos al règim de transparència (article 8), però també que s'ha de preservar la identitat dels beneficiaris quan els ajuts s'hagin atorgat per motius de vulnerabilitat social (article 15.1.c). Per tant, seria un clar exemple en el qual l'accés al document difícilment serà possible, ni que sigui parcialment de manera raonable, però en canvi una determinada informació ha de ser pública. Aquest mateix criteri hauria de ser aplicable a altres serveis de caràcter individual o familiar, com ara les activitats vinculades a serveis culturals, esportius o educatius, però també a l'ús de serveis funeraris o beneficis vinculats a l'ús del transport públic per raó de diversitat funcional.

L'anàlisi de funcions i activitats encara podria anar una mica més enllà, fins a tipificar les unitats documentals que conformen els expedients, o els tipus de registres, per intentar valorar-ne el règim d'accés preeminent, no pas determinant, basant-se en el seu valor informatiu i les possibles limitacions a què podrien estar sotmesos en el seu dret d'accés. La seva determinació dependrà del context, és a dir, de la vinculació a una activitat associada a una funció, i aquesta activitat, a un àmbit de competència. Aquesta possibilitat s'apunta només breument a l'annex 2.

En conclusió, les dades personals són omnipresents en la documentació, però, basant-se en l'anàlisi dels àmbits de competència, les funcions i les activitats, es poden identificar més fàcilment sèries documentals o documents que contenen o poden contenir dades especialment protegides, referides al procediment sancionador, o a matèries reservades. D'altra banda, la documentació que emana directament de funcions i activitats vinculades a matèries limitades o reservades, de manera que en restringeixi majoritàriament l'accés, és generalment una excepció en l'àmbit municipal. Tot plegat fa que la majoria de la documentació municipal sigui susceptible de ser considerada d'accés lliure amb restriccions. La identificació d'aquestes restriccions estarà condicionada principalment per la documentació aportada pels ciutadans en determinades tramitacions que, en la major part dels casos, es poden identificar prèviament a partir de l'anàlisi de les tramitacions i el subsegüent catàleg de tràmits. Això permet prefigurar amb força precisió el règim d'accés de les sèries documentals que encara no han estat avaluades per la CNAATD. No obstant això, la revisió prèvia i la dissociació de dades de cada expedient que se'ns demani és ara per ara inevitable, amb l'increment de feina que això representa. En qualsevol cas, l'objectiu ha de ser fer prevaler l'accés per exercir el control sobre les actuacions de l'Administració

en l'àmbit de l'interès col·lectiu, alhora que s'ha d'evitar la comunicació d'informació que pugui afectar la seguretat pública o comporti una interferència en l'exercici de drets individuals de les persones.

Avaluació de documents i transparència

Des de la perspectiva de la transparència, l'avaluació se situa en una posició estratègica de primer ordre, atès que regula i justifica la conservació i, sobretot, l'eliminació de la documentació pública. Per tant, l'eliminació de la documentació i la metodologia que la suporta ha d'oferir la màxima garantia de seguretat jurídica amb una sòlida base legal i un procediment tan objectiu com sigui possible. És a dir, el procés d'avaluació i tria documental s'ha de sotmetre també al règim de transparència. D'altra banda, progressivament el desenvolupament del marc legal en matèria de protecció de dades ha reforçat la necessitat d'identificar correctament els components del valor primari dels documents, ja que d'aquest valor en depenen l'execució de processos de dissociació de dades personals o l'eliminació directa dels documents. Així, l'avaluació justifica també fins quan és legítim mantenir determinades dades i quan cal eliminar-les o transferir-les de les unitats productores a un arxiu per assegurar-ne un ús adequat.

En general, el valor primari ha despertat poc interès entre la professió, a excepció del professor Manuel Vázquez Murillo, qui ja fa temps va proposar basar-lo en la vigència administrativa i el valor precaucional dels documents. Per aquest motiu, no és estrany que el període de retenció sovint hagi estat més el resultat de la prudència que no el d'un procés objectivable. No obstant això, els requisits de transparència afecten la presa de decisions en qualsevol àmbit i, per tant, també la manera com es determina el període de conservació obligatòria de la documentació.

El mal ús de l'apreciació que al seu dia va fer Theodor Schellenberg sobre els components del valor primari (administratiu, legal i financer) i del valor secundari (evidencial o de testimoni, i informatiu) ha contribuït a una visió distorsionada dels valors dels documents. Això és especialment problemàtic en relació amb el valor primari, perquè el fet que els components «administratiu» i «financer» tinguin també base legal sovint ha derivat en confusions i ambigüitats manifestes en el disseny i en l'elaboració de propostes d'avaluació. En qualsevol cas, sembla lògic i sensat que la determinació del valor primari condicioni el període

de retenció que cal aplicar, i que aquest valor es fonamenti en bases sòlides, jurídiques i objectives.

Les qüestions clau, doncs, són:

- › Quins criteris cal utilitzar per identificar correctament el valor primari.
- › Com s'han d'aplicar de manera coherent, sistemàtica i àgil.
- › Com es calcula el període de retenció.

Des de l'experiència en l'avaluació de la documentació municipal cal reconèixer la utilitat dels conceptes de termini de vigència i termini precaucional, així com la correspondència de la seva extinció amb la prescripció legal dels documents. Sota aquesta perspectiva, basant-se en la legislació s'identifiquen quatre factors principals que cal tenir en consideració per determinar el període de retenció d'un expedient:

- › La **vigència administrativa (V)** derivada d'un acte administratiu, entesa com el desenvolupament d'efectes que produeix una resolució administrativa i, per tant, la força dels documents per obligar, testimoniar o informar. Per exemple, un termini de dos anys per realitzar una obra municipal fixat mitjançant una contractació d'obres. Base jurídica: els plecs de clàusules del contracte i el contracte mateix.
- › L'**anul·labilitat o revocabilitat (A)** d'actes administratius, ja sigui iniciada per part de la persona interessada o d'ofici per la mateixa institució, possible durant els quatre anys següents a la resolució administrativa. Base jurídica: la Llei de procediment administratiu general de les administracions públiques.
- › Les **responsabilitats derivades (R)** de tercers en l'exercici de la vigència administrativa per possibles infraccions administratives, o dels actes de la mateixa administració basant-se en la seva responsabilitat patrimonial. Per exemple, la responsabilitat durant deu anys del director tècnic o directora tècnica d'una obra sobre la solvència tècnica del projecte, o de quinze anys per part del constructor, com a responsable de possibles vicis ocults en l'obra. Base jurídica: la legislació sobre contractació pública.

- › El **control i auditoria** (Ca) o fiscalització i rendició de comptes per part d'un òrgan de control extern, principalment econòmic. Per exemple, la possible fiscalització de l'adjudicació d'un contracte d'obra pública durant sis anys (a la pràctica, set), des de la remissió del Compte General a la Sindicatura de Comptes, per part de la mateixa Sindicatura. Base jurídica: la Instrucció de comptabilitat de les administracions locals.

Cadascun d'aquests factors (VARCa, simplificant per les inicials) comporta un termini concret. La seva superposició o concatenació permet determinar amb exactitud el període final de retenció d'un document, passat el qual el document es pot considerar prescrit des del punt de vista legal. Seguint amb el mateix exemple exposat, el contracte d'adjudicació d'una obra pública presentaria els terminis màxims següents:

- › Vigència: dos anys des de la formalització del contracte (o el fixat en el contracte).
- › Anul·labilitat o revocabilitat: quatre anys des de la resolució d'adjudicació, però també de l'acte d'aprovació per rebre l'obra.
- › Responsabilitat derivada:
 - Els anys de garantia oferts pel contractista en el procés de selecció a partir de la seva data de finalització.
 - Deu anys per la direcció d'obra des de la formalització de l'acta de recepció de l'obra.
 - Quinze anys per la construcció des de la formalització de l'acta de recepció de l'obra.
- › Control i auditoria:
 - Set anys des de la resolució d'adjudicació.
 - Set anys des de l'aprovació de l'última certificació d'obres.

Per tant, vigència administrativa i valor precaucional se superposen i preval el termini més llarg des del tancament de l'expedient, en aquest exemple quinze anys des de la data de formalització de l'acta de recepció de l'obra.

A títol orientatiu, els principals terminis de prescripció que cal considerar en la identificació de períodes de retenció són (vegeu-ne les referències legals a l'annex 4):

- › Responsabilitats derivades:
 - Responsabilitat patrimonial: un any.
 - Infraccions en matèria de personal: tres anys (màxim de les molt greus).
 - Expedients disciplinaris en matèria de personal: tres anys (màxim de les molt greus).
 - Infraccions administratives de règim general: tres anys (màxim).
 - Expedients sancionadors de règim general: tres anys (màxim).
 - Infraccions en matèria urbanística: sis anys (màxim).
 - Expedients sancionadors en matèria urbanística: tres anys (màxim).
 - Direcció o solvència tècnica d'un projecte d'obres: deu anys.
 - Vicis ocults en la construcció: quinze anys.

- › Anul·labilitat o revocabilitat administrativa:
 - Nul·lilitat administrativa: quatre anys.

- › Control i auditoria:
 - Prescripció fiscal: quatre anys.
 - Fiscalització i auditoria: set anys.

D'aquesta manera, és possible establir el valor primari referenciat sempre a criteris de legalitat, sense necessitat de valorar els tradicionals components administratiu, legal, fiscal, financer, etc., ni recórrer a períodes addicionals d'acord amb la subjectivitat de la prudència. A més, la introducció dels valors temporals d'aquests factors en un sistema de gestió de documents permet fàcilment el seu control automatitzat sobre la base de les sèries documentals, sempre que aquestes sèries responguin a criteris funcionals d'identificació. Per això, resulta imprescindible identificar també l'activador o desencadenant (*trigger*) per al còmput de terminis. És a dir, determinar quan es tanquen els expedients, que per norma general serà quan s'extingeixi la vigència administrativa.

No obstant això, en expedients amb una vigència indefinida o imprecisa com ara l'aprovació de reglaments o, fins just abans de la Llei 40/2015, la signatura d'un conveni de col·laboració sense data d'extinció, caldrà arbitrar determinades convencions (vegeu l'annex 3). Per al tancament de l'expedient es pot prendre com a base l'extinció del termini per presentar recursos a la resolució o acte que finalitza el procediment administratiu. El seu període de retenció estarà condicionat pel termini per interposar recursos d'anul·labilitat d'actes administratius o iniciar d'ofici la seva revocació (quatre anys) o, si l'expedient té incidència econòmica, per l'aplicació del termini màxim de fiscalització externa (set anys).

Correspondria a aquest supòsit l'aprovació d'una normativa, i qualsevol modificació posterior requeriria l'obertura d'un nou expedient vinculat a l'anterior. En aquests casos, és imprescindible que el sistema de gestió de documents reguli com cal procedir davant de qualsevol actuació derivada posteriorment, ja que sempre haurà de ser gestionada com un nou expedient relacionat amb el principal.

Cal afegir que l'anàlisi de les funcions i activitats, en la línia del que s'ha esmentat a l'apartat anterior, permet determinar de manera similar a com es feia amb el dret d'accés pautes per identificar tant els períodes de retenció de manera coherent i homogènia com el valor informatiu dels documents amb vista a determinar la seva conservació o eliminació. Pautes en aquest àmbit que caldria desenvolupar en un altre text, tant per temàtica com per raó d'espai.³

Finalment, cal assenyalar que aquests valors precaucionals corresponen únicament a la perspectiva de la prescripció administrativa, no a la de la prescripció penal. Per norma general, a Espanya els terminis de prescripció penal tenen un significatiu marge d'aplicació segons les condicions i els agreujants de cada delictes, per exemple amb variacions en alguns casos des d'un any fins a deu. Si s'apliquessin aquests terminis, a la pràctica implicaria la conservació de la major part de la documentació durant el termini de prescripció més llarg possible, la qual cosa és sens dubte absurd. No obstant això, a causa de la sensibilitat social sobre aquest tema, no es pot descartar que s'arribin a aplicar terminis de prescripció penal a funcions especialment sensibles davant l'opinió pública, com són la contractació pública, la concessió de subvencions i el planejament urbanístic.

Què aportem els arxivers?

Aquest text parteix de la convicció personal que la gestió de documents és consubstancial a les bones pràctiques de gestió d'una organització, amb independència del seu nivell de complexitat. La professió ha fet seva aquesta premissa i ha incorporat en el seu discurs el lligam entre transparència i bon govern amb el desenvolupament de sistemes de gestió de documents. Tanmateix, la implantació de sistemes de gestió de documents a l'Administració pública catalana no és uniforme ni molt menys completa, i la disparitat institucional entre el miler llarg d'entitats del sector públic tampoc no ho afavoreix.

Davant d'aquesta situació, la professió ha de continuar reivindicant la importància dels sistemes de gestió de documents i, també, el compliment de la Llei d'arxius i gestió de documents, que n'estableix la seva obligatorietat en el sector públic. Ara bé, el compliment dels requisits de la Llei 19/2014, de transparència, accés a la informació pública i bon govern, i el rol que hi ha de tenir la professió, pot esperar al seu desplegament arreu del territori? La resposta és i no pot ser cap altra que «no» i, per tant, cal afrontar la nostra aportació des d'àmbits molt més concrets d'aplicació.

L'objectiu d'aquest text és posar en relleu la utilitat pràctica de dues funcions específiques de la professió arxivística en l'àmbit de la transparència: l'anàlisi de les funcions i les activitats que una organització porta a terme i l'avaluació dels documents que se'n deriven, per determinar pautes comunes en la identificació de règims d'accés i règims de conservació de la documentació pública. Les propostes que aquí es presenten són òbviament només propostes, a partir de l'experiència personal, però també des del convenciment personal que la contribució de la professió no tan sols facilita el compliment de la Llei de transparència, sinó que, a més a més, aporta directament i de manera inevitable transparència en la gestió de les administracions públiques.

NOTES

- 1 En relació amb la vinculació entre gestió de documents, preservació de dades i projectes *open data*, vegeu: CASELLAS SERRA, Lluís-Esteve. «The mapping, selecting and opening of data: The records management contribution to the Open Data project in Girona City Council». *Records Management Journal*. Vol. 24:2 (2014). p. 87-98; CASELLAS, Lluís-Esteve. «Data preservation, Open Data and protection of personal data: concurrent strategies at the Girona City Council» [en línia]. *Archives: Evidence, Security & Civil Rights. 3rd ICA Annual Conference*. International Council of Archives: Reykjavik, 28-29 de setembre del 2015. <http://www.girona.cat/sgdap/cat/articles_sgdap.php>.
- 2 Autoritat Catalana de Protecció de Dades:
 - CNS 42/2009. Dictamen en relació amb la consulta plantejada per un ajuntament relativa a la comunicació a una ciutadana del projecte tècnic de reforma i ampliació d'un habitatge aliè.
 - CNS 15/2010. Dictamen en relació amb la consulta plantejada per un ajuntament sobre l'accés a dades de caràcter personal contingudes en expedients administratius.
 - CNS 41/2010. Dictamen en relació amb la consulta plantejada per un ajuntament relativa a la comunicació a un ciutadà de determinats documents que formen part d'un expedient administratiu i que poden contenir dades personals.
- 3 Per a una aproximació més detallada a l'avaluació de funcions, vegeu: CASELLAS, Lluís-Esteve. «Funciones y valores en la evaluación de documentos municipales: ¿del discurso al método o del método a la metodología?». *Comma*. Vol. 1-2 (2014). p. 153-166.

ANNEX 1. Tipus de restriccions i règims d'accés d'acord amb la CNAATD

TIPUS DE RESTRICCIÓ	ACCÉS LLIURE AMB RESTRICCIONS	C	ACCÉS RESTRINGIT	D
<p>Dades no especialment protegides ni merament identificatives de l'organització. 30 anys a partir de la data del document. Article 15.3 de la Llei estatal 19/2013, article 24.2 de la Llei 19/2014 i article 36.1 de la Llei 10/2001</p>		C1		D1
<p>Dades especialment protegides Ideologia, afiliació sindical, religió, creences, origen racial, salut i vida sexual, o altres d'equivalents</p> <p>25 anys des de la mort de la persona 50 anys a partir de la data del document* * Si es té constància de la mort però no se'n sap la data. La persona sol·licitant és qui ho ha d'acreditar. Articles 15 i 16 de la Llei estatal 19/2013, article 23 de la Llei 19/2014 i article 36.1 de la Llei 10/2001</p>	Documents que OCCASIONALMENT contenen aquestes dades	C2	Documents que MAJORITÀRIAMENT contenen aquestes dades	D2
<p>Matèries limitades o restringides Seguretat pública; funcions d'inspecció, investigació o sanció d'infraccions; interessos econòmics i comercials, secret professional o propietat intel·lectual i industrial; drets dels menors d'edat; protecció del medi ambient; altres.</p> <p>30 anys a partir de la data del document Article 14 de la Llei estatal 19/2013, article 21 de la Llei 19/2014 i article 36.1 de la Llei 10/2001</p>		C3		D3
<p>Dades personals merament identificatives Dades personals merament identificatives contingudes a informació pública directament relacionada amb l'organització, el funcionament o l'activitat pública de l'Administració. 30 anys a partir de la data del document Article 15.2 de la Llei estatal 19/2013, article 24.1 de la Llei 19/2014 i article 36.1 de la Llei 10/2001</p>	(POSSIBLE RESTRICCIÓ)	(B)		

ANNEX 2. Tipus de documents segons la funció informativa i les possibles limitacions en relació amb el seu dret d'accés

Documents de...		Lliure	Dades personals	Matèries
Decisió	Estableixen drets i obligacions o impulsen actes administratius per establir-los: actes d'òrgans col·legiats, resolucions d'òrgans unipersonals, etc.		X	X
Normatiu	Fixen regles de compliment obligat en àmbits concrets d'actuació: bases de convocatòries, reglaments, plec de clàusules, etc.	X		
Planificació	Serveixen de base per a la presa de decisions i la gestió diària: plans estratègics, pressupostos, projectes, etc.	X		X
Formalització	Fixen les condicions de compliment d'un acte administratiu concret: contractes, convenis, actes de recepció d'obres, etc.	X		
Autorització	Atorguen un dret: llicències, autoritzacions d'ús, etc.		X	
Rendició de comptes	Justifiquen actuacions realitzades a l'efecte de fiscalització i control extern: compte general, memòries d'actuació, etc.	X		
Valoració	Emeten una opinió fonamentada sobre un acte administratiu: informes, dictàmens, etc.		X	X
Transmissió	Traslladen informació relativa a un acte administratiu: anuncis, notificacions, comunicats, etc.		X	X
Protocol	Traslladen informació de relacions institucionals no administratives: cartes, invitacions, felicitacions, etc.	X		
Informatius	Aporten informació concreta sobre un tema o un període determinat: estudis, estadístiques, etc.	X		X
Impuls	Generen o pretenen una obligació: sol·licituds, requeriments, etc.		X	X
Constància	Acrediten informació existent en un altre document: certificats, etc.		X	X
Instrumentals	Reuneixen informació per a l'elaboració d'altres documents: esborranys, resums comptables, etc.,			
Registres de...				
Control administratiu	Controlen altres documents o actuacions administratives: registre d'entrada i sortida de documents, registre d'expedients, padró d'habitants, etc.		X	X
Gestió econòmica	En donen fe o contribueixen a la gestió dels recursos econòmics de la institució: diari general d'operacions, major de comptes, etc.		X	
Decisió	Apleguen resolucions sobre actes administratius d'òrgans col·legiats, d'òrgans unipersonals, etc.		X	X

ANNEX 3. Càlcul del període de retenció

ACTE ADMINISTRATIU	VIGÈNCIA DEFINIDA	CRITERI QUE CAL VALORAR		PRESCRIPCIONS QUE CAL VALORAR
		Extinció de la vigència	Sense acte administratiu*	Responsabilitats derivades durant la vigència
ACTE ADMINISTRATIU	VIGÈNCIA DEFINIDA	Extinció de la vigència	Amb acte administratiu**	Responsabilitats derivades durant la vigència Anul·labilitat de l'acte administratiu Control i auditoria de l'acte administratiu
	VIGÈNCIA «NO DEFINIDA»	Prescripció de l'acte administratiu que la motiva***		Anul·labilitat Control i auditoria Responsabilitats derivades

* S'estableix únicament el termini de prescripció de possibles responsabilitats aplicables sempre que hagi vençut el termini de prescripció de l'acte administratiu que l'ha motivat (anul·labilitat, control i auditoria, etc.). Exemple d'aplicació: llicències d'ocupació de la via pública, tres anys després d'haver finalitzat la vigència, sempre que n'hagin transcorregut quatre des del seu atorgament.

** Per exemple, l'acte de recepció d'una obra, la liquidació final d'una concessió administrativa, etc.

*** Generalment es dona en documentació de conservació permanent (normatives, constitució d'òrgans de gestió, etc.). En qualsevol cas, el criteri serveix únicament per definir el període de retenció, no el seu valor informatiu ni la seva disposició.

ANNEX 4. Criteris de retenció i referències legals de prescripció

ANUL·LABILITAT O REVOCACIÓ ADMINISTRATIVA

Nul·litat administrativa. Quatre anys

Llei 39/2015, d'1 d'octubre, de procediment administratiu comú de les administracions públiques, article 125.2

Sección 4.ª. Recurso extraordinario de revisión

Artículo 125. Objeto y plazos

1. Contra los actos firmes en vía administrativa podrá interponerse el recurso extraordinario de revisión ante el órgano administrativo que los dictó, que también será el competente para su resolución, cuando concurra alguna de las circunstancias siguientes:

a) Que al dictarlos se hubiera incurrido en error de hecho, que resulte de los propios documentos incorporados al expediente.

b) Que aparezcan documentos de valor esencial para la resolución del asunto que, aunque sean posteriores, evidencien el error de la resolución recurrida.

c) Que en la resolución hayan influido esencialmente documentos o testimonios declarados falsos por sentencia judicial firme, anterior o posterior a aquella resolución.

d) Que la resolución se hubiese dictado como consecuencia de prevaricación, cohecho, violencia, maquinación fraudulenta u otra conducta punible y se haya declarado así en virtud de sentencia judicial firme.

2. El recurso extraordinario de revisión se interpondrá, cuando se trate de la causa a del apartado anterior, dentro del plazo de cuatro años siguientes a la fecha de la notificación de la resolución impugnada. En los demás casos, el plazo será de tres meses a contar desde el conocimiento de los documentos o desde que la sentencia judicial quedó firme.

RESPONSABILITAT DERIVADA

Responsabilitat patrimonial. Un any

Llei 39/2015, d'1 d'octubre, de procediment administratiu comú de les administracions públiques, article 67.1

Artículo 67. Solicitudes de iniciación en los procedimientos de responsabilidad patrimonial

1. Los interesados solo podrán solicitar el inicio de un procedimiento de responsabilidad patrimonial, cuando no haya prescrito su derecho a reclamar. El derecho a reclamar prescribirá al año de producido el hecho o el acto que motive la indemnización o se manifieste su efecto lesivo. En caso de daños de carácter físico o psíquico a las personas, el plazo empezará a computarse desde la curación o la determinación del alcance de las secuelas.

En los casos en que proceda reconocer derecho a indemnización por anulación en vía administrativa o contencioso-administrativa de un acto o disposición de carácter general, el derecho a reclamar prescribirá al año de haberse notificado la resolución administrativa o la sentencia definitiva.

En los casos de responsabilidad patrimonial a que se refiere el artículo 32, apartados 4 y 5, de la Ley de Régimen Jurídico del Sector Público, el derecho a reclamar prescribirá al año de la publicación en el Boletín Oficial del Estado o en el Diario Oficial de la Unión Europea, según el caso, de la sentencia que declare la inconstitucionalidad de la norma o su carácter contrario al Derecho de la Unión Europea.

Infraccions en matèria de personal (màxim). Tres anys

Expedients disciplinaris de personal (màxim). Tres anys

Llei 7/2007, de 12 d'abril, de l'estatut bàsic del treballador públic, article 97

Artículo 97. Prescripción de las faltas y sanciones

Las infracciones muy graves prescribirán a los tres años, las graves a los dos años y las leves a los seis meses; las sanciones impuestas por faltas muy graves prescribirán a los tres años, las impuestas por faltas graves a los dos años y las impuestas por faltas leves al año.

El plazo de prescripción comenzará a contarse desde que la falta se hubiera cometido, y desde el cese de su comisión cuando se trate de faltas continuadas.

El de las sanciones, desde la firmeza de la resolución sancionadora.

Infraccions administratives (règim general, màxim). Tres anys

Expedients sancionadors (règim general, màxim). Tres anys

Llei 40/2015, d'1 d'octubre, de règim jurídic del sector públic, article 30.1

Artículo 30. Prescripción

1. Las infracciones y sanciones prescribirán según lo dispuesto en las leyes que las establezcan. Si estas no fijan plazos de prescripción, las infracciones muy graves prescribirán a los tres años, las graves a los dos años y las leves a los seis meses; las sanciones impuestas por faltas muy graves prescribirán a los tres años, las impuestas por faltas graves a los dos años y las impuestas por faltas leves al año.

Infraccions administratives en matèria de responsabilitat mediambiental (màxim).* **Tres anys**

Expedients sancionadors en matèria de responsabilitat mediambiental (màxim).* **Tres anys**

Llei 26/2007, de 23 d'octubre, de responsabilitat mediambiental

Artículo 40. Prescripción de infracciones y de sanciones

1. Las infracciones muy graves prescribirán a los tres años y las graves a los dos años.

El plazo de prescripción comenzará a contarse desde el día en el que la infracción se hubiese cometido o, cuando se trate de una actividad continuada, desde su finalización.

2. Las sanciones impuestas por faltas graves prescribirán a los dos años y las impuestas por faltas muy graves a los tres años.

El plazo de prescripción de las sanciones comenzará a contarse desde el día siguiente a aquel en el que adquiera firmeza la resolución por la que se impone la sanción.

Infraccions administratives en matèria d'urbanisme (màxim). * Sis anys

Expedients sancionadors en matèria d'urbanisme (màxim). * Tres anys

Llei 3/2012, de 22 de febrer, de modificació del Text refós de la Llei d'urbanisme, aprovat pel Decret legislatiu 1/2010, de 3 d'agost, article 81

Article 81. Modificació de l'article 227 del Text refós de la Llei d'urbanisme, que queda redactat de la manera següent:

Article 227. Prescripció d'infraccions i de sancions urbanístiques

1. Les infraccions urbanístiques molt greus prescriuen al cap de sis anys, les greus prescriuen al cap de quatre anys i les lleus prescriuen al cap de dos anys.

2. El termini de prescripció fixat per l'apartat 1 comença a comptar el dia en què s'ha comès la infracció, llevat dels casos en què es persisteixi d'una manera continuada en la conducta constitutiva d'infracció o en els casos en què el fet únic constitutiu d'infracció es prolongui en el temps. En aquests casos, el termini de prescripció es computa a partir del finiment o el cessament de l'activitat il·lícita.

3. Les sancions imposades per la comissió d'infraccions urbanístiques prescriuen al cap de tres anys si són molt greus, al cap de dos anys si són greus i al cap d'un any si són lleus.

4. No obstant el que disposen els apartats 1, 2 i 3, les infraccions urbanístiques comeses en terrenys que el planejament urbanístic destina al sistema urbanístic d'espais lliures públics o al sistema viari, o classifica o ha de classificar com a sòl no urbanitzable en virtut del que disposa l'article 32.a, no prescriuen, com tampoc no prescriuen les sancions imposades per les infraccions urbanístiques comeses en els terrenys així qualificats o classificats.

5. En els supòsits regulats per l'article 216.1, els terminis de prescripció de la infracció i les regles de competència aplicables són els corresponents a la gravetat de la infracció originària.

Direcció d'obres. Deu anys

Reial decret legislatiu 3/2011, de 14 de novembre, pel qual s'aprova el Text refós de la Llei de contractes del sector públic, article 312

Artículo 312. Responsabilidad por defectos o errores del proyecto

1. Con independencia de lo previsto en los artículos anteriores, el contratista responderá de los daños y perjuicios que durante la ejecución o explotación de las obras se causen tanto a la Administración como a terceros, por defectos e insuficiencias técnicas del proyecto o por los errores materiales, omisiones e infracciones de preceptos legales o reglamentarios en que el mismo haya incurrido, imputables a aquel.

2. La indemnización derivada de la responsabilidad exigible al contratista alcanzará el 50 por 100 del importe de los daños y perjuicios causados, hasta un límite máximo de cinco veces el precio pactado por el proyecto y será exigible dentro del plazo de diez años, contados desde la recepción del mismo por la Administración, siendo a cargo de esta última, en su caso, el resto de dicha indemnización cuando deba ser satisfecha a terceros.

Llei 29/2002, de 30 de desembre. Primera llei del Codi civil de Catalunya, article 121-20

Article 121-20. Prescripció decennal

Les pretensions de qualsevol classe prescriuen al cap de deu anys, llevat que algú hagi adquirit abans el dret per usucapió o que aquest codi o les lleis especials disposin una altra cosa.

Vicis ocults. Quinze anys

Reial decret legislatiu 3/2011, de 14 de novembre, pel qual s'aprova el Text refós de la Llei de contractes del sector públic, article 236

Artículo 236. Responsabilidad por vicios ocultos

1. Si la obra se arruina con posterioridad a la expiración del plazo de garantía por vicios ocultos de la construcción, debido a incumplimiento del contrato por parte del contratista, responderá este de los daños y perjuicios que se manifiesten durante un plazo de quince años a contar desde la recepción.

2. Transcurrido este plazo sin que se haya manifestado ningún daño o perjuicio, quedará totalmente extinguida la responsabilidad del contratista.

CONTROL I AUDITORIA

Prescripció fiscal. Quatre anys

Llei 58/2003, de 17 de desembre, general tributària, article 66

Artículo 66. Plazos de prescripción

Prescribirán a los cuatro años los siguientes derechos:

- a) *El derecho de la Administración para determinar la deuda tributaria mediante la oportuna liquidación.*
- b) *El derecho de la Administración para exigir el pago de las deudas tributarias liquidadas y autoliquidadas.*
- c) *El derecho a solicitar las devoluciones derivadas de la normativa de cada tributo, las devoluciones de ingresos indebidos y el reembolso del coste de las garantías.*

d) *El derecho a obtener las devoluciones derivadas de la normativa de cada tributo, las devoluciones de ingresos indebidos y el reembolso del coste de las garantías.*

Fiscalització i rendició de comptes. Sis anys o més

Ordre HAP/1781/2013, de 20 de setembre, per la qual s'aprova la Instrucció del model normal de comptabilitat local, regla 40

Regla 40. Conservación de los registros contables

1. *Los registros de las operaciones anotadas en el SICAL-Normal se conservarán durante un período de seis años contados desde la fecha de remisión, al órgano u órganos de control externo, de las cuentas anuales donde se hubiese plasmado la información contenida en dichos registros, salvo que esta información esté sometida a otros plazos de conservación o se hubiera comunicado la interrupción del plazo de prescripción de la posible responsabilidad contable.*

2. *Una vez hayan transcurrido los plazos de conservación a los que se refiere el párrafo anterior, así como el plazo de prescripción de la posible responsabilidad contable, los registros de las operaciones podrán ser destruidos siempre que, mediando la oportuna comunicación, no existiesen impedimentos por parte del órgano u órganos de control externo a los que correspondiese actuar.*

No procederá la destrucción de los registros contables en aquellos supuestos en que, por la naturaleza de los mismos, esté establecido su envío a un archivo histórico de documentos.

ALTRES PRESCRIPCIONS

Prescripcions en matèria civil. Un/tres/deu anys

Llei 29/2002, de 30 de desembre. Primera Llei del Codi civil de Catalunya

Article 121-20. Prescripció decennal

Les pretensions de qualsevol classe prescriuen al cap de deu anys, llevat que algú hagi adquirit abans el dret per usucapió o que aquest codi o les lleis especials disposin una altra cosa.

Article 121-21. Prescripció trienal

Prescriuen al cap de tres anys:

- a) *Les pretensions relatives a pagaments periòdics que s'hagin de fer per anys o en terminis més breus.*
- b) *Les pretensions relatives a la remuneració de prestacions de serveis i d'execucions d'obra.*
- c) *Les pretensions de cobrament del preu en les vendes al consum.*
- d) *Les pretensions derivades de responsabilitat extracontractual.*

Article 121-22. Prescripció anual

Les pretensions protectores exclusivament de la possessió prescriuen al cap d'un any.

RESUM

L'objectiu d'aquest text és posar en relleu la utilitat pràctica de dues funcions específiques de la professió arxivística en l'àmbit de la transparència: l'anàlisi de les funcions i les activitats que una organització porta a terme i l'avaluació dels documents que se'n deriven, per determinar pautes comunes en la identificació de règims d'accés i règims de conservació de la documentació pública. Les propostes que aquí es presenten són òbviament només propostes, a partir de l'experiència personal, però també des del convenciment personal que la contribució de la professió no tan sols facilita el compliment de la Llei de transparència, sinó que, a més a més, aporta directament i de forma inevitable transparència en la gestió de les administracions públiques.

RESUMEN

El objetivo de este texto es poner de relieve la utilidad práctica de dos funciones específicas de la profesión archivística en el ámbito de la transparencia: el análisis de las funciones y las actividades que una organización lleva a cabo y la evaluación de los documentos que de ellas derivan, para determinar pautas comunes en la identificación de regímenes de acceso y regímenes de conservación de la documentación pública. Las propuestas que aquí se presentan son obviamente solo propuestas, a partir de la experiencia personal, pero también desde el convencimiento personal de que la contribución de la profesión no solo facilita el cumplimiento de la Ley de transparencia, sino que además aporta directamente y de forma inevitable transparencia en la gestión de las administraciones públicas.

ABSTRACT

The aim of this article is to highlight the practical use of two specific functions of professional archivists in regard to transparency: analysis of the functions and activities that an organisation carries out and the assessment of the resulting documents, in order to determine common guidelines to identify access regimes and conservation regimes for public records. The proposals put forth here are obviously just that, proposals, based on personal experience but also the personal conviction that the contribution of professional archivists not only facilitates compliance with the Law on Transparency, but also contributes transparency directly and inevitably in government agency management.

RÉSUMÉ

Ce texte a pour objet de mettre en relief l'utilité pratique de deux fonctions spécifiques de la profession d'archiviste dans le domaine de la transparence : l'analyse des fonctions et des activités qu'une organisation réalise et l'évaluation des documents qui en découlent, pour déterminer des lignes communes en termes d'identification de régimes d'accès et de régimes de conservation des documents publics. Les propositions présentées ici sont évidemment des suggestions, fondées sur l'expérience personnelle mais aussi sur la certitude que le concours de la profession contribue non seulement au respect de la loi de transparence, mais qu'elle constitue également un apport direct de transparence dans la gestion des administrations publiques.

LLEI MORTA? Sobre el cas 4F i la probable desaparició del llibre de detinguts de la comissaria de Ciutat Vella

Vicenç Ruiz i Gómez

“What is being argued is that getting one’s hands dirty is unavoidable.”

Verne Harris¹

Gràcies a les lleis de transparència i accés a la informació, tant els polítics com la ciutadania haurien de començar a entendre els arxius no ja com a arsenals d'autoritat, sinó també com a arsenals de rendició de comptes.² Així, les institucions arxivístiques estan vinculades a la rendició de comptes mitjançant el seu

paper d'avaluadors de la documentació i el seu rol d'articulació de bones pràctiques de gestió de documents. Però, per assolir realment això, caldria invertir l'administració arxivística amb l'autoritat, la competència i els mitjans incontestables per auditar i investigar la gestió documental des del moment de creació dels documents. Cal tenir disposicions que, de manera inequívoca, determinin que el règim d'ús i accés dels documents no es pot desvincular del marc general de la seva avaluació i que assignin les tasques per a aquesta finalitat, els estàndards que cal seguir i els recursos dels quals es disposa. Certament, també cal exigir que els arxius demostrin que tenen el saber i l'expertesa suficients, més enllà de la tradicional funció de conservadors del patrimoni documental. I, finalment, arribats a un idíl·lic futur on es complissin les lleis ja vigents, caldria evitar que un cop provada la potència regeneradora de la bona gestió documental, aquesta gestió es vegi com un mer mecanisme per exposar funcionaris i polítics, sovint ja prou reticents d'entrada a implicar-se en els processos de reorganització administrativa que comporta. Com resumeix Terry Eastwood, tant la rendició de comptes com la gestió documental que per força hi va associada tenen com a objectiu principal «to promote the responsive quality of backward- and forward-looking reflection on actions, as mechanisms of iterative thinking about the conduct of affairs and their betterment».³

Mentre això no arribi o, millor dit, mentre no ho fem arribar entre tots, si més no els arxivers hem d'apostar per anar creant consciència sobre el valor dels arxius en democràcia. Tristament, en aquest 2015 sobren els exemples que s'han donat a conèixer de mala gestió documental a les administracions públiques. Bé, en rigor no s'han presentat així, sinó que, com si fossin actuacions en un àmbit fins ara orfe de legislació o procediments reconeguts, aquestes males praxis s'han desvinculat del pertinent marc legal arxivístic. Potser el més notori ha estat l'episodi #TriturandolaDemocràcia, que va tenir lloc a diversos ajuntaments passades les eleccions municipals i autonòmiques del 24 de maig.⁴ Després de varies legislatures sense canvi de color polític, casualment hem assistit a nombroses notícies d'eliminació de documents, sense que en la majoria dels casos encara se sàpiga si s'han fet de manera reglada: fruit d'una avaluació documental prèvia, amb un acord formal reflectit en alguna acta administrativa i amb l'assentament corresponent al registre d'eliminació per part del servei d'arxiu. Molt significatiu, com ja hem apuntat abans, és que els mitjans de comunicació, més enllà de fer-se'n ressò, en cap cas no s'hagin dirigit als tècnics encarregats de la gestió documental ni tampoc no hagin preguntat als responsables polítics sobre quins instruments de control i descripció hi havia disponibles per saber què s'ha destruït legalment i què no.

Un altre cas, vinculat a la coneguda trama Púnica, és el de l'Ajuntament de Valdemoro, on la mateixa arxivera va trobar personal municipal destruint documentació a l'arxiu tot just vint-i-quatre hores després que es fessin les primeres detencions.⁵ Aquest episodi, a banda de mostrar les misèries morals dels presumptes corruptes (utilitzant un conserge discapacitat psíquic per dur a terme la destrucció), mostra també els límits de la capacitat dels arxiviers a l'hora d'alertar sobre fets com aquests quan la voluntat política no acompanya. Tal com resumeix el diari *Vozpópuli*: «El suceso fue denunciado por la responsable del archivo municipal al día siguiente; sin embargo, el hecho no llegó a conocimiento de los investigadores hasta casi seis meses después, el 16 de abril, cuando un responsable del consistorio remitió dicho documento a los investigadores». L'informe tècnic pertinent no és suficient si no se sotmet a publicitat activa. Com veiem, els responsables polítics el poden mantenir ocult fins que una instància judicial no reclama evidències. Aquesta dada hauria de ser molt significativa a l'hora de valorar l'abast dels instruments de descripció i control que, si més no la llei catalana d'arxius, preveu en el seu nou articulat que s'han de publicar al portal de transparència.⁶

Es podria pensar que episodis d'aquesta mena són conseqüència d'una administració on el paper encara predomina i que, allà on s'han implementant registres electrònics i solucions tecnològiques d'última generació, ja no es poden produir. És veritat que la «digitalització» dels procediments administratius, sempre que en el seu disseny hi intervinguin els requeriments d'una gestió documental correcta, deixa poc marge a l'eliminació impune d'informació. Ara bé, el problema és que, sovint, els requeriments més bàsics per garantir la integritat de la documentació no es donen. Si, tal com posa de manifest la mateixa Audiència Nacional, l'única evidència de l'eliminació d'un assentament al sistema InfoReg del Registre Civil és una captura de pantalla feta per funcionaris del mateix ens a Saragossa per integrar-la a l'expedient en paper que ells tramitaven, vol dir que tenim un greu problema de disseny en l'estratègia TIC de l'AGE.⁷ Si aquesta eliminació, a més, pot comportar la pena de presó a un ciutadà espanyol, d'origen marroquí, al qual es denega la nacionalitat ja concedida a partir d'una inculpatió d'un traficant de drogues, bo i tenint en compte que s'havia esborrat l'evidència dels nou anys que portava de residència legal i treball a Espanya, tot plegat ja fa dubtar massa de la mera manipulació accidental del registre.

Com veiem, l'assortiment de pobre nivell de gestió documental en el nostre entorn és un fet prou habitual⁸ que, ningú no ho pot negar ja, evidencia el pobre nivell de democràcia que hem assolit. És per això que és del tot necessària la

implicació dels arxivers a l'hora de fer patent la vinculació entre bona gestió documental i bon nivell democràtic. Fer-ho tant des del punt de vista general (analitzant el marc normatiu o presentant els estàndards que garanteixen la qualitat de la informació) com des del punt de vista concret. És a dir, disposem del coneixement tècnic suficient per poder analitzar, amb la informació pública existent, casos que demostrin l'indispensable paper dels arxius i la gestió documental en l'àmbit de la transparència i la rendició de comptes. Òbviament, si aquests casos, a més, han tingut una transcendència social rellevant, són encara més significatius a l'hora d'aconseguir situar els arxius i la gestió documental com a elements naturals dels discursos polític, cívic i mediàtic. Només així, quan no siguem els arxivers sinó altres agents molt més rellevants que nosaltres qui reclamem més atenció al sistema arxivístic, podrem defensar amb garanties el dret dels ciutadans a formar una societat ben informada com a requisit imprescindible d'una participació efectiva en la presa de decisions sobre allò públic i comú. És per això que, a continuació, analitzarem des d'aquesta perspectiva el conegut cas 4F.

EL CAS 4F

L'emissió del documental *Ciutat morta* al Canal 33 el 17 de gener de 2015 va generar una important reacció social que tingué, entre altres repercussions, dues respostes oficials: una resolució del Síndic de Greuges i un informe dels serveis jurídics de l'Ajuntament de Barcelona. Fruit de la publicació d'aquests dos documents, es va donar a conèixer el fet que no s'havia pogut localitzar el llibre de registre de detinguts de la Comissaria de Ciutat Vella anterior a l'octubre del 2007. O, dit d'una altra manera, que sense cap avaluació ni proposta formal prèvia la Guàrdia Urbana de Barcelona (GUB)

Imatge de promoció del documental *Ciutat Morta*.
Metromuster

«probablement» havia eliminat documentació pública al marge del marc normatiu vigent sobre gestió documental i arxius.

Fins ara, l'únic acte il·legal reconegut en aquest afer no ha tingut cap mena de conseqüència jurídica. Tristament, el generalitzat menyspreu sobre el tractament irregular de la documentació pública no és cap novetat, començant per la classe política, però també pels mitjans de comunicació (que no van qüestionar en cap moment les incoherents explicacions que tendien a infravalorar-lo). Aquest menyspreu és perfectament coherent amb l'habitual buidor del discurs públic sobre transparència, més interessat a elaborar belles metàfores que no pas a dotar-se amb rigor tècnic.

Cal procedir, doncs, a dotar de context arxivístic la «probable» desaparició d'aquesta sèrie documental, ja que, conscientment o inconscientment, les dues respostes oficials no l'han volgut o sabut aportar. Així, en primer lloc, repassarem què diuen exactament ambdós informes sobre la no-localització del llibre de registre de detinguts. A continuació, exposarem què callen respecte al marc normatiu sobre arxius i gestió de documents, tant el general com el propi de l'Ajuntament. Finalment, clourem amb una reflexió sobre el paper que la gestió documental té com a garant de l'actuació correcta de les administracions.

ELS INFORMES OFICIALS: QUÈ DIUEN

La Resolució núm. 00036/2015 de l'expedient relatiu als fets ocorreguts el 4 de febrer de 2006 a Barcelona (cas 4F) del Síndic de Greuges, publicada el dia 24 de febrer de 2015,⁹ denuncià la pèrdua del llibre de registre de detinguts, un cop aquesta institució havia demanat la seva consulta per contrastar les dades dels informes mèdics:

«Val a dir que aquesta informació tampoc no s'ha pogut esclarir, atès que l'Ajuntament de Barcelona ha informat el Síndic que el llibre de registre i custòdia de detinguts de l'any 2006 no existeix. De fet, consta com a desaparegut, la qual cosa és un fet greu que evidencia que les autoritats policials d'aquell període no van garantir degudament l'obligació de custòdia de documents i arxius oficials».

En finalitzar l'emissió de *Ciutat morta* el passat 17 de gener es va celebrar una manifestació reclamant justícia pel cas 4F. A la fotografia, Xavier Artigas i Xapo Ortega, directors de *Ciutat morta*, a la Plaça Sant Jaume, on va concloure la protesta. Bru Aguiló / Fotomovimiento.org.

La resolució continua exposant el perquè de la importància d'aquests llibres de registre: «Tenen com a finalitat servir de suport documental de l'entrada del detingut a la dependència policial i de ressenyar les incidències que poden produir-se en dependències policials durant el temps que els detinguts hi romanen fins que queden en llibertat o passen a disposició judicial». Així, «s'entén que els llibres s'han de conservar durant un període a la dependència en la qual s'hagi practicat la diligència de finalització i posteriorment s'han de traslladar a l'arxiu corresponent, a disposició de l'autoritat judicial o d'organismes de control i defensa dels drets humans» (p. 5).

En cap moment, potser pel caràcter volgudament sintètic i breu de la resolució (vuit pàgines, de les quals gairebé la meitat es destinen a contextualitzar la competència del Síndic en l'àmbit de la prevenció de la tortura), no se cita cap normativa genèrica respecte a «l'obligació de custòdia de documents i arxius oficials», ni tampoc d'específica sobre el llibre de registre de detinguts, tot i que, com s'entén de la precisió del redactat dels fragments citats, sí que s'han consultat. En tot cas, la desaparició de la documentació és un afer que, òbviament, preocupa i molt el Síndic de Greuges, ja que ocupa la segona conclusió de la resolució: «Desaparició del llibre oficial de registre i custòdia de detinguts de la GUB de l'any 2006, la qual cosa impedeix esclarir els moviments dels detinguts i els incidents produïts durant tot el procés de custòdia, a excepció de les visites

hospitalàries». D'aquesta conclusió, se'n deriven la quarta i cinquena recomanacions de la resolució:

«4. Que es garanteixi la conservació dels llibres oficials de registre d'entrada i de custòdia dels detinguts a disposició de les institucions i els organismes de control quan així ho requereixin.

5. Relacionat amb el punt anterior, que s'obri una investigació interna per esclarir els motius de la desaparició del llibre de registre i custòdia de detinguts de l'any 2006 i, si escau, que s'adoptin les mesures correctores oportunes i s'exigeixin responsabilitats».

Dos dies després de la publicació d'aquesta resolució, l'Ajuntament de Barcelona presentava en roda de premsa l'informe dels seus serveis jurídics sobre el cas 4F.¹⁰ L'única irregularitat admesa en tot l'afer, una de «petita» tal com la va qualificar el tinent d'alcalde Joaquim Forn,¹¹ era la desaparició del llibre de registre de detinguts. També en aquella roda de premsa es deia que «des del 2010 existeix una normativa molt més clara» (minut 24.54), pel que fa a la conservació de documentació. És a dir, s'estava justificant en part la possible eliminació en el fet que, abans del 2010, hi havia una manca de coherència normativa sobre la conservació de la documentació pública. En tot cas, pel que feia a la identificació dels detinguts, les dades d'aquest llibre «no són rellevants per a la investigació i es poden aconseguir per altres mitjans» (minut 18.39). Finalment, en el document de *Compromisos de millora* que s'hi presentà, l'Ajuntament es comprometia a «finalitzar la investigació que s'està duent a terme entorn del llibre de registre de detinguts no localitzat i vetllar —i supervisar-la— per la correcta aplicació de les normes municipals de conservació documental».¹²

La qualificació d'«irregularitat», però, no apareix a l'informe.¹³ En rigor, aquest informe només constata que el llibre no es troba i, per tant, a la seva quarta conclusió podem llegir que «probablement els llibres no localitzats i altra documentació van ser destruïts sense poder-ne determinar la data» (p. 53). És a dir, confirma la desaparició (o no-localització) d'aquest llibre de registre, sense afirmar, però, que s'hagués eliminat («probablement», diu) ni el moment en què havia desaparegut. L'ús de la forma verbal passiva en aquesta frase (la reflexiva hauria estat ja un pèl massa), a més, exclou una pregunta encara més incòmoda: qui els va destruir? L'informe recorda que en el moment de les diligències del cas 4F no es va demanar aquest llibre (com ja reconeixia també el Síndic a la resolució), que el volum més antic conservat té el primer assentament amb

data de 10 d'octubre de 2007 (p. 22) i que, «actualment», la gestió documental s'efectua seguint el reglament aprovat l'any 2010 (p. 54). Això sí, conclou que: «En aquella època existien llibres de registre de detinguts» i «la gestió i la conservació documental i el seu arxiu no es corresponien amb les normes establertes per a la conservació dels documents públics» (p. 53). Però, tal com succeeix amb la resolució del Síndic de Greuges, ens hem de tornar a preguntar: quines normes establertes hi havia? Quin era el seu abast i grau de coherència? Quin procediment fixaven per a la conservació o l'eliminació de documents? Quina consideració pel que fa a la destrucció de documents públics (irregularitat, infracció, delictes) tenien aquestes normes?

ELS INFORMES OFICIALS: QUÈ CALLEN

Tant la resolució del Síndic com l'informe dels serveis jurídics de l'Ajuntament coincideixen a constatar la desaparició (o no-localització) de documentació pública. La resolució apel·la a unes genèriques obligacions de custòdia, mentre que l'informe parla d'un «normes establertes» a les quals no s'ajustà l'arxiu dels llibres de registre, però que, «actualment» (però, des de quan?), la gestió documental respon al reglament del 2010 i «als criteris de conservació que estableix el catàleg subsegüent» (p. 54). Cap dels dos documents, per tant, no considera rellevant exposar, ni que sigui de passada, el marc general i específic sobre arxius i gestió documental. Evidentment, això no és fruit del desconeixement d'aquest marc, atesa la qualitat dels seus experts jurídics. Fóra bo que, en algun moment, ambdues institucions expliquessin el perquè. En tot cas, el fet de passar-lo per alt té dues conseqüències greus: la primera, invisibilitzar el conjunt d'obligacions de l'Administració (i, en conseqüència, de drets per a la ciutadania) respecte a la gestió eficient de la documentació pública; i la segona, contribuir a la idea que aquesta gestió és més fruit de l'aplicació del sentit comú o de la bona voluntat que no pas d'un seguit de normes tècniques i de la coordinació d'uns professionals, els tècnics d'arxiu, que, per llei, se n'haurien d'ocupar.

I és que és extraordinàriament preocupant (i, lamentablement, també instructiu) que, com dèiem, ni a la resolució ni a l'informe no es mencioni ni un sol cop la Llei 10/2001, d'arxius i documents, ni cap altra norma relativa a la gestió de la documentació pública (més enllà del reglament del 2010). Fins a un cert punt, hom pot entendre-ho pel que fa a l'informe de l'Ajuntament. De fet, només amb una clara voluntat de no voler reflectir l'existència d'aquest marc normatiu es

poden explicar les declaracions del llavors tinent d'alcalde Joaquim Forn,¹⁴ que ja hem recollit a l'inici: titllar de «petita irregularitat» la desaparició de documentació pública o considerar que la normativa sobre conservació documental el 2006 no era clara. En un país normal, respectuós amb les seves lleis, amb una classe política compromesa amb la rendició de comptes, amb un «quart poder» realment incisiu, s'hauria d'haver aixecat una repulsa generalitzada davant d'aquestes afirmacions, molt més enllà del sector arxivístic.¹⁵ La inexplicable dissociació que es fa de la correcta gestió i conservació dels «documents públics» respecte de la garantia dels «drets de la ciutadania» per part de càrrecs electes, mitjans de comunicació i agents de la societat civil hauria de ser motiu, algun dia, d'un estudi aprofundit. Òbviament, la manca de tradició democràtica hi ha de tenir molt a veure. També l'algorisme patrimonialista amb què, d'inici, s'interpreta qualsevol informació relacionada amb documents (o «papers», com més abelleix de qualificar-los). En tot cas, ja que fins ara ningú no ho ha recordat en relació amb aquest cas, a continuació repassarem què diu la Llei 10/2001, d'arxius i documents sobre l'eliminació arbitrària de documentació. Però, també, què en diu la Llei 16/1991, de les policies locals i, fins i tot, el mateix Codi penal.

Detall de la roda de premsa del 20 de gener al Col·legi de Periodistes de Catalunya, on es presentava l'estat de la qüestió del cas 4F.
Tono Carbajo / Fotomovimiento.org

La Llei d'arxius explícitament determina que: «Un cop concloses les fases activa i semiactiva, s'ha d'aplicar a tots els documents públics la normativa d'avaluació» i que cap document públic «no pot ésser eliminat si no se segueixen la

normativa i el procediment establerts per via reglamentària” (article 9). El fet d’eliminar documentació sense l’avaluació pertinent és considerat infracció greu o molt greu (articles 38.3 i 38.4). La Llei de les policies locals, d’altra banda, considera falta molt greu «la falsificació, la sostracció, la simulació o la destrucció de documents del servei sota custòdia pròpia o de qualsevol altre funcionari» (article 48), amb una sanció que pot arribar a comportar la «separació del servei» (article 52.2). I, òbviament, no podem oblidar el Codi penal: «La autoridad o funcionario público que, a sabiendas, sustrajere, destruyere, inutilizare u ocultare, total o parcialmente, documentos cuya custodia le esté encomendada por razón de su cargo, incurrirá en las penas de prisión de uno a cuatro años, multa de siete a veinticuatro meses, e inhabilitación especial para empleo o cargo público por tiempo de tres a seis años” (article 473).

La quarta conclusió de l’informe de l’Ajuntament, i en concret el fragment que abans hem reproduït, no sembla, per tant, que insti a aplicar la capacitat sancionadora de la Llei 10/2001, d’arxius i documents, ni de la Llei 16/1991, de les policies locals, ni molt menys el Codi penal. Rellegim novament el fragment, bo i tenint present els articles que tot just hem citat:

«Probablement els llibres no localitzats i altra documentació van ser destruïts sense poder-ne determinar la data».

El redactat respecte a la destrucció de la documentació es fa en condicional («probablement»), és a dir, no s’afirma i, per tant, no sembla que fomenti ulteriors investigacions, ja que el fet només «probablement» es va produir. Però, en tot cas, ja avança que tampoc no se n’ha pogut «determinar la data». És a dir, cap idea sobre si aquesta «probable» destrucció ha pogut prescriure o no. Perquè resulta que la «petita irregularitat», tot i que ho calli l’informe de l’Ajuntament, és en realitat una infracció greu o molt greu que, malgrat tot, prescriu, segons la Llei d’arxius, en el termini de set anys (article 41), mentre que, segons la Llei de les policies locals, ho fa en el termini de sis (article 58). És normal, doncs, que, tractant-se d’una infracció greu o molt greu i havent-hi aquest risc de prescripció, l’informe de serveis jurídics de l’Ajuntament no mencioni en cap moment la normativa general sobre arxius i gestió de documents? Però, i la normativa pròpia de l’Ajuntament? En què consistia la normativa sobre «conservació i arxiu» de la documentació?

Ampliem, en primer lloc, el focus a l’àmbit català. L’avaluació de documents públics, molt abans del 2006 i del 2001, ja s’havia de fer formalment elevat

a l'actual Comissió Nacional d'Accés, Avaluació i Tria Documental la proposta pertinent perquè emetés resolució.¹⁶ Les primeres resolucions d'aquest òrgan, de fet, daten de l'any 1994.¹⁷ Fins a l'entrada en vigor de la Llei 19/2014, de transparència, accés a la informació i bon govern, la CNAATD, mitjançant les taules d'avaluació i accés documental (TAAD), aprovades pel conseller competent en matèria d'arxius i gestió de documents, definia el període de retenció i el règim general d'accés a la documentació de les administracions públiques de Catalunya. Les TAAD són públiques i, a banda de poder consultar-se al DOGC, tothom pot localitzar-les mitjançant la base de dades que la pàgina de la CNAATD disposa per a aquest efecte: <http://taad.cultura.gencat.cat/>.

Si hi fem una simple cerca, comprovarem, no sense una certa sorpresa, que la CNAATD no era un òrgan estrany per a la GUB molt abans del 2010, ja que s'han emès diverses resolucions que afecten sèries documentals tramitades per aquest cos policial l'any 1994 (TAAD núm. 34), el 1995 (TAAD núm. 122) o el 2005 (TAAD núm. 526-530). És a dir, la GUB coneixia perfectament quin era el mecanisme formal per eliminar documentació pública a Catalunya.

Però, a més, cal recordar (ja que l'informe no ho fa) que l'Ajuntament de Barcelona, i en concret el seu Sistema Municipal d'Arxius (SMA), ja havia fet els deures molt abans de l'aprovació del Reglament municipal de l'any 2010. Així, des del 1990, tenia un òrgan pioner, equivalent a la CNAATD: l'actual Comissió Municipal d'Avaluació i Accés a la Documentació (CMAAD),¹⁸ de la qual, per cert, el cap dels serveis jurídics en forma part. El nom inicial de la comissió encara era més eloqüent per a qualsevol funcionari o alt càrrec que volgués eliminar documentació: Comissió de Tria i Eliminació. L'oblit de mencionar-la a l'informe es fa encara més estrany quan, fent un simple cop d'ull al seu calendari de conservació,¹⁹ constatem que la CMAAD ha avaluat també diverses sèries documentals tramitades directament per la Guàrdia Urbana (totes les normes que inicien codi amb M114).

Pel que fa als reglaments, és cert que el vigent i més transcendent és el del 2010. Però no es poden obviar les Normes reguladores de l'organització i el funcionament del sistema municipal d'arxius, de l'any 1990,²⁰ que, a banda de permetre la creació de la Comissió de Tria i Eliminació, integrava en l'SMA els arxius de gestió de tots els òrgans i entitats municipals (norma 3a) i atorgava a l'arxiver en cap la capacitat de prescriure sobre el tractament tècnic correcte dels seus fons (capítol II, norma 7a i 8a). En concret, la norma 7a («De les funcions dels arxius de gestió») exposa en el punt tercer que:

«Per a la classificació i l'ordenació dels documents i en els altres aspectes de tècnica arxivística pel que fa als arxius de gestió, cal observar tant les directrius de caràcter general com les prescripcions concretes que, quan calgui, estableixi l'arxiver en cap, el qual, en qualsevol cas, pot comprovar-ne l'observança».

D'aquestes normes, se'n derivà posteriorment la instrucció relativa al Sistema d'administració integral de la documentació i dels arxius (AIDA), de 15 de desembre de 1997.²¹ Els seus tres instruments principals (quadre de classificació uniforme, calendari de conservació i mètode de descripció documental) dotaven l'Ajuntament, doncs, amb un sistema coherent i unes eines suficients per a la gestió integral correcta de la documentació municipal:

«Para facilitar la integración de estos instrumentos en la gestión administrativa diaria, los órganos administrativos disponen del Manual de Procedimiento para la aplicación del sistema AIDA. Este manual recoge, por escrito, y con detalle, las técnicas para la clasificación, archivo y descripción de la documentación municipal y el procedimiento de la gestión documental de los archivos de gestión de todos las dependencias, servicios o sectores de la administración municipal de acuerdo con las directrices del sistema AIDA».²²

El segon punt, dins l'apartat «Organització dels arxius de gestió», era ja prou explícit respecte a com s'havia d'eliminar documentació:

«D'acord amb el calendari de conservació, els òrgans administratius han de procedir, conjuntament amb l'arxiver, a l'eliminació de documents o a la transferència dels fons a l'Arxiu Municipal corresponent. En els supòsits que determinades sèries documentals no disposin de la seva norma de conservació, les dependències administratives no poden eliminar ni transferir cap mena de documentació i han d'eleva, a través de l'Oficina de l'Arxiver en Cap, les propostes d'avaluació documental a la Comissió de Tria i Eliminació de la Documentació Municipal».

Amb la promulgació de la Llei 10/2001, d'arxius i documents, aquesta normativa pròpia municipal adquiria encara més força i coherència, dins del marc general de la gestió de la documentació pública a Catalunya. El rol inequívoc atorgat als serveis d'arxiu municipal (article 23) i el mateix concepte de sistema de gestió de documents (article 7.1), únic per a cada administració, potenciaven el tractament

integral a totes les fases del cicle vital de la documentació dissenyat sota les directrius arxivístiques.

En resum, costa molt, moltíssim, d'explicar aquest eixordador silenci de l'informe de serveis jurídics sobre el contingut concret del marc normatiu vigent i dels instruments disponibles a l'Ajuntament de Barcelona previs al 2010 pel que fa a la gestió i la conservació de la documentació municipal. Com també costa molt, moltíssim, d'explicar les declaracions des del consistori, qualificant la desaparició del llibre de registre (compte: no d'un volum, sinó de tota la sèrie prèvia a l'octubre del 2007) com una «petita irregularitat» i excusant-se en el fet que abans del 2010 la normativa sobre la conservació de documents no era clara. El marc normatiu, el sistema i les eines hi eren, com a mínim, des del 2001. Potser el que faltava era una altra cosa: la voluntat política per l'efectiu control integral de la documentació a través d'un únic sistema de gestió de documents per part dels successius consistoris.

Però, deixant al marge el marc normatiu general i propi sobre gestió de documents i arxiu, també cal apuntar que, pel que fa a la gestió del llibre de registre de detinguts, es disposava llavors d'una normativa específica que podia servir perfectament de referència per a la Guàrdia Urbana. Així, per als cossos de seguretat de l'Estat, hi trobem la Instrucció núm. 14/1995 de la Secretaria d'Estat d'interior,²³ que regula el «llibre de registre de detinguts» i el «llibre de custòdia de detinguts» (que a partir del 2009 s'unificaren en un de sol, amb el nom oficial de «llibre de registre i custòdia de detinguts»²⁴). En concret, hi llegim: «Los mencionados libros se conservarán en la Dependencia o Unidad en que se hubiesen cumplimentado durante un período de cinco años, desde que se haya practicado la diligencia de finalización, pasando con posterioridad al archivo correspondiente». És a dir, és una sèrie documental que, en qualsevol cas, no es pot eliminar abans de transferir-se a l'arxiu.²⁵

La instrucció es mostra molt curosa amb la correcta portada dels llibres. No permet que hi hagi cap cancel·lació ni fragment esborrat que, automàticament, no sigui referit a l'apartat d'observacions i, en cas d'errors i d'inexactituds en l'assentament, assenyalava que cal anul·lar les caselles afectades. Així, per exemple, a les normes d'emplenament del llibre de custòdia hi diu:

«Si el error se cometiese en las casillas relativas a DETENIDO, ENTRADA y PERTENENCIAS PERSONALES, se cruzará la página, en toda su extensión, con tinta roja con la expresión "PÁGINA NULA" [...]. Si el error

afectase al apartado “INCIDENCIAS”, se salvará poniendo la expresión “NULA”, en la casilla correspondiente, y en la columna “OTRAS” se repetirá el título de la misma con los datos correctos».

Libre de registre de detinguts de l'Ajuntament de Terrassa, 1918- 1933. ACVOC-AHT: Fons 01/01, doc. 4428/01.

Pel que fa als camps, i per tant a la informació, que ambdós llibres contenen, els podem exposar breument en aquesta taula:

LLIBRE DE REGISTRE DE DETINGUTS	LLIBRE DE CUSTÒDIA DE DETINGUTS
Número d'ordre	Número al llibre de registre
DATA	DATA
HORA I MINUTS	HORA I MINUTS
DADES DEL DETINGUT	DADES DEL DETINGUT
MOTIU	ENTRADA
FUNCIONARI/ÀRIA (que lliura el detingut)	FUNCIONARI/ÀRIA (que es fa càrrec del detingut)
ASSISTÈNCIA MÈDICA (si hi ha hagut reconeixement per un facultatiu)	MEDICACIÓ
ASSISTÈNCIA LLETRADA	VISITA (cònjuge, pares, altres)
DESTINACIÓ (autoritat o jutjat on va el detingut)	LLIURAMENT D'EFECTES (alimentació, vestuari, altres)
DILIGÈNCIES (núm. d'atestat/ofici)	ALTRES (qualsevol altra incidència)
OBSERVACIONS	OBSERVACIONS

Com veiem, doncs, hi ha molta més informació que la recollida al dispositiu MY-CELLIUM (que, efectivament, permet resseguir la «traçabilitat» dels detinguts, però no el seu estat o altres incidències). Respecte a si és o no significativa per a l'esclariment dels fets, nosaltres no ho podem dir. Com sempre succeeix amb el contingut dels documents, serà rellevant o no en funció d'allò que s'està investigant i de les preguntes que hom hi faci. Precisament per això, l'obligació legal respecte a la gestió correcta de documents garanteix la fiabilitat i la integritat de la documentació pública. Quan això no es compleix, en un cas extrem com aquest fins al punt de la «probable» destrucció de la documentació, es generen indefectiblement punts cecs a l'Administració on possibles actuacions irregulars ni tan sols deixin cap evidència.

LA GESTIÓ DOCUMENTAL COM A CONTEXT: LA FI DELS PUNTS CECS A L'ADMINISTRACIÓ

Arribats a aquest punt, caldria tenir prou clar que la conservació o no de la documentació no és una qüestió autònoma, sinó que es vincula indissociablement a la resta d'aspectes que impliquen el disseny d'una política de gestió documental integral per a cada administració. També queda prou clar que la «probable» destrucció d'aquesta sèrie documental és una infracció molt greu, bo i tenint en compte a més que l'Ajuntament de Barcelona s'havia dotat des del 1997 amb un conjunt coherent de normes, sistema i eines per a la gestió de la documentació, més enllà del marc general d'àmbit autonòmic del qual també es disposava.

Per això, xoca molt més que just aquesta sèrie documental hagi estat objecte d'un «probable» procés de tria i eliminació autònom que ha tingut com a conseqüència que només es conservin els llibres generats a partir d'octubre del 2007 (per cert, només a la Comissaria de Ciutat Vella manca aquest llibre o succeeix això també a la resta?). Aparentment, a més, sense cap acord documentat, ja que l'informe no l'aporta ni ha estat capaç de datar el moment de la «probable» destrucció. Però, aquesta «probable» destrucció va ser una decisió puntual o era una pràctica habitual? En cas de ser fruit d'una decisió puntual, això voldria dir que, d'un sol cop, «probablement» es van eliminar els llibres de detinguts anteriors al 2007. Sense deixar-ne constància escrita? Sense coneixement de cap alt càrrec de la GUB?

Impossible. Potser podria tractar-se d'una praxi habitual, és a dir, que «probablement» s'anaven destruint els llibres passat un cert temps. Potser havia de ser un fet conegut a la comissaria i, per tant, no hauria de costar gaire saber la identitat dels responsables d'aquestes «probables» destruccions. Potser, tenint en compte les diverses experiències de sèries documentals pròpies que sí que van ser avaluades formalment, i de moltes de les quals es dictà la seva eliminació passats cinc anys, hom podria hipotetitzar que s'agafés com a norma i que, autònomament, es considerés que segons quin tipus de documentació es podia anar eliminant passat un lapse similar de temps. Potser, finalment, bona part d'aquests interrogants es podrien haver aclarit als informes fets públics si tant el Síndic de Greuges com els serveis jurídics de l'Ajuntament haguessin parat atenció a les memòries de l'Arxiu Municipal de Barcelona. En concret, a la memòria de l'any 2011 hi podem llegir que es va dur a terme, dins del marc de l'auditoria de gestió documental a tot l'Ajuntament, la corresponent a la Guàrdia Urbana, amb «34 entrevistes realitzades als diferents departaments del Cos de la Guàrdia Urbana» (p. 108).²⁶

Visita a les dependències de la Guàrdia Urbana a Ciutat Vella.

CC Xavier Tries <https://flic.kr/p/ai6fNJ>

A l'informe dels serveis jurídics de l'Ajuntament, es diu que «actualment» sí que s'està gestionant la documentació com pertoca, però no concreta a partir de quan hi ha un control professional, és a dir, per part de l'SMA, d'aquesta gestió. Mentrestant, a la roda de premsa, Joaquim Forn explicita que «els consta que des del 2010 s'està aplicant correctament la normativa». És a dir, que la probable destrucció dels llibres, d'acord amb aquestes dues afirmacions, s'hauria d'haver produït entre el 2006 i el 2010. Seria molt interessant, per tant, que es

publicués l'auditoria en gestió documental feta l'any 2011 a la GUB, per saber si es va recollir informació sobre aquest aspecte. De fet, les auditories en gestió documental també haurien de formar part de l'arsenal d'instruments de control i descripció sotmesos a publicitat activa per part dels arxius, que només de manera molt succinta preveu l'Avantprojecte de reforma de la Llei 10/2001, d'arxius i documents, a l'article 35.²⁷ Sobretot perquè permetria mostrar clarament quina és la funció dels arxius en una societat democràtica i també perquè permetria als arxivers tenir evidències públiques de les mancances (o dels punts forts) a les seves organitzacions respecte a la gestió correcta de la informació pública.

El cas 4F és, en aquest sentit, molt esclaridor. Recordem que, el mateix 2011, el Síndic de Greuges, en qualitat d'Autoritat Catalana de la Prevenció de la Tortura (ACPT), féu les primeres inspeccions, justament a la Comissaria de Ciutat Vella, i va arribar a la conclusió següent:

«Llavors ja es van apreciar algunes deficiències com ara el fet que el detingut no era assistit pel lletrat fins que se'l traslladava als Mossos d'Esquadra, les cel·les no tenien càmeres de seguretat, hi havia espais morts on el visionament de la càmera no arribava, etc. Arran de les recomanacions de l'ACPT s'han adoptat mesures per millorar aquestes mancances».

Imagineu-vos si, juntament amb la revisió d'espais, s'hagués inclòs com a indicador la correcta gestió de documents i, per descomptat, la conservació o no de sèries clarament vinculades a possibles evidències sobre la tortura, com és el cas del llibre de registre de detinguts. De fet, la inspecció de l'ACPT i l'auditoria en gestió documental es devien produir pràcticament en paral·lel. Però, lamentablement, els protocols d'actuació de l'ACPT no inclouen la inspecció sobre l'estat de la documentació, mentre que la tasca sorda i constant dels serveis d'arxiu municipal per garantir la gestió correcta de la informació pública (i, per tant, dels drets ciutadans que comporta), com gairebé sempre, es fa portes endins amb prou dificultats i sense pràcticament cap publicitat. Fóra bo que, arran d'un cas com aquest, l'ACPT i el Departament de Cultura (o aquell que tingui competència sobre arxius) establissin algun tipus de conveni de col·laboració per incloure en les inspeccions el compliment correcte de les obligacions en matèria de gestió de documents.

En tot cas, sembla coherent pensar que, sobretot, a partir del 2011, és a dir, de l'actuació *in situ* de l'SMA, ja no es va poder eliminar més documentació de manera descontrolada i, de fet, si recordem que el primer llibre de registre con-

servat data de l'any 2007, s'acosta força a la clivella dels cinc anys que abans comentàvem com un dels terminis habituals per a la retenció de documents avaluats com de conservació no permanent. Ara bé, recordem també que aquests terminis no són aleatoris, sinó fixats per la naturalesa jurídica de cada sèrie documental i l'avaluació global que s'efectua tenint en compte, per exemple, l'existència d'altres sèries paral·leles on quedi recollida part de la informació.

El més indicatiu de tot plegat, per tant, és constatar que, malgrat el marc normatiu sobre arxius i documents, la clau per a la seva efectiva aplicació és la imprescindible presència activa de l'arxiver auditant la qualitat de tota la informació pública i de la seva gestió i preservació correctes com a garantia de drets ciutadans. Allà on no es gestiona la documentació sota un criteri i un control arxivístics, com queda demostrat, no es poden prevenir actuacions irregulars ni, pitjor encara, deixar-ne ni tan sols constància. L'autèntica rellevància de la Llei 10/2001 i de l'obligació legal d'implementar un sistema de gestió documental a les administracions catalanes no es deu als seus efectes sobre el patrimoni documental, sinó al fet que permet posar fi als punts cecs administratius que tota actuació irregular necessita per esdevenir impune. Analitzat retrospectivament catorze anys després, tenint en compte afers com aquest i, sobretot, els episodis vinculats amb casos de corrupció, el deficient desplegament de la Llei d'arxius, especialment en certs àmbits prou sensibles, potser no tan sols s'ha degut a la manca de voluntat política, sinó també precisament a una voluntat política poc transparent.

Per això és una excel·lent notícia que, d'acord amb els *Compromisos de millora* presentats per Joaquim Forn, en el cas concret de Barcelona els arxivers i les arxiveres comencin finalment a controlar de manera efectiva la gestió de documents en l'àmbit policial. Especialment, la gestió correcta de documents hauria de ser una prioritat absoluta per fer més transparents els cossos dotats d'autoritat i que tenen la potestat d'exercir el monopoli de la violència. I també és una bona notícia que, a Catalunya, la transparència tingui com a fonament tècnic la gestió documental segons la recent Llei 19/2014, de transparència, accés a la informació i bon govern (articles 5.2, 5.4, 6.1.d i 19.3). Perquè, legalment, vincula el deure dels governants de retre comptes sobre els afers públics al seu correcte desenvolupament administratiu mitjançant la implementació dels preceptius sistemes de gestió documental, amb la qual cosa es garanteix l'autenticitat, la fiabilitat i la traçabilitat de la informació pública que, sobretot en casos com el 4F, es mostren imprescindibles.

Ara bé, ja veiem com s'està desenvolupant el desplegament efectiu de la Llei 19/2014. La mera existència d'un marc normatiu coherent i d'un articulat diàfan no garanteix, com ja sabem, la seva aplicació. Cal que els professionals dels arxius i la gestió documental fem un pas endavant. Cal que abandonem, si convé, la nostra zona de confort reglamentària per exigir el compliment estricte de les lleis vigents (quin acte tan revolucionari, oi?) i per exigir mandats polítics clars que investixin els serveis d'arxiu amb l'autoritat i els mitjans adequats per auditar la gestió documental des de la creació dels documents fins a la seva eliminació o preservació a tots els àmbits de l'Administració (empreses públiques i consorcis inclosos). Davant la manca de voluntat política —també quan provinguí de l'anomenada *nova política* que en diversos municipis ha iniciat la seva singladura pel poder—, hem de saber connectar amb les demandes socials de radicalitat democràtica, rendició de comptes i transparència. Hem de saber explicar que, des de la subalternitat actual, és impossible que els arxius col·laborin eficientment en aquest esforç i, en conseqüència, cap administració no podrà garantir una transparència a fons. La ciutadania, simplement, no podrà confiar ni en la fiabilitat de la publicitat activa ni en la integritat de la documentació a la qual accedeixi. Com a arxivers, tenim el deure de treballar per aconseguir una ciutadania ben informada, capaç d'implicar-se conscientment, per tant, en els afers polítics. I, per això justament, hem de denunciar, quan així ho considerem raonable davant les evidències, probables vulneracions pel que fa a la gestió i la custòdia de documents públics. En definitiva, si el rigor tècnic ens ha fet guanyar una llei de transparència amb bons fonaments i prou potencial, només l'activisme podrà evitar que aquesta llei neixi com una llei morta.

NOTES

1. Cita extreta de HARRIS, Verne. «Archons, aliens and angels: power and politics in the archive». A: Jennie HILL (ed.). *The Future of Archives and Recordkeeping. A reader*. Londres: Facet Publishing, 2011. p. 117.
2. IACOVINO, Linda. «Archives as Arsenals of Accountability». A: EASTWOOD, Terry; MACNEIL, Heather (eds.). *Currents of Archival Thinking*. Santa Barbara: Libraries Unlimited, 2010. p. 181-212.
3. EASTWOOD, Terry. «Archives, Democratic Accountability, and Truth». A: AVERY, Cheryl; HOLMLUD, Mona (eds.). *Better off forgetting? Essays on Archives, Public Policy, and Collective Memory*. Toronto: University of Toronto Press, 2010. p. 155.
4. Cercant aquesta etiqueta (*hashtag*) a Twitter es fa evident que aquests episodis no van acabar aquells dies. Allà s'hi vinculen nombroses notícies de premsa i, de fet, s'ha convertit en l'element d'inspecció arxivística més potent que s'hagi creat mai a Espanya. Òbviament, creat per la societat civil, al marge d'una administració arxivística que, per manca de voluntat política, no ha assumit mai realment aquesta capacitat que té per llei.
5. Els fets es produïren l'octubre del 2014, però s'han fet públics el 2015 amb l'aixecament del secret de sumari del cas: <<http://vozpopuli.com/actualidad/66818-punica-se-valio-de-un-dis-capacitado-psiquico-para-destruir-documentos-comprometedoras-tras-las-detenciones>> [consulta: 2 d'octubre del 2015].
6. Vegeu la nota 27. També aquest episodi ens permet reflexionar sobre si els arxivers podem o no actuar, més enllà de l'àmbit tècnic, com a denunciants de males pràctiques quan es produeixen: «Whistleblowing is generally seen as a last resort for archival action when there are no mechanisms in place for professional accountability. One problem has been that archival codes of ethics are not sufficiently detailed to check if the right action was taken in a given case [...]. The ethical standards of archivists and how they are enforced need to be reexamined. Established professions have elaborate processes for breaches of ethics, which may include outing and shaming. Many processes provide educational programs to address shortcomings. Ethical practices have to be routine; there has to be ethical responses to situations as they arise, not after the fact». IACOVINO, Livia. *Op. cit.* p. 202.
7. La notícia s'explica de manera prou detallada al diari *Público*: <<http://www.publico.es/actualidad/justicia-altera-registro-oficial-extraditar.html>> [consulta: 2 d'octubre del 2015].
8. També en altres àmbits més enllà de l'Administració, és clar: el cas dels correus de Bankia, la manca de transparència de les fundacions dels partits polítics, el cas Palau, etc.
9. <<http://www.sindic.cat/site/unitFiles/3797/Resolucio%204F%20adre%C3%A7ada%20a%20Ajunt%20BCN.pdf>> [consulta: 13 de juliol del 2015].
10. El vídeo sencer de la roda de premsa el podeu visionar aquí: <<http://policia.cat/actual/lajuntament-no-veu-indicis-de-maltractament-pel-cas-4f-pero-impulsa-mesures-correctores/1489>> [consulta: 16 de juliol del 2015].
11. <http://www.ara.cat/societat/LAjuntament-maltractaments-detinguts-Aprovat-Mossos_0_1310269003.html> [consulta: 13 de juliol del 2015].
12. <http://premsa.bcn.cat/wp-content/uploads/2015/02/150224_Compromisos-de-Millora.pdf> [consulta: 14 de juliol del 2015].
13. <<http://www.vilaweb.cat/media/continguts/000/096/907/907.pdf>> [consulta: 13 de juliol del 2015].
14. Cal recordar que Joaquim Forn va haver de donar explicacions per fets «probablement» ocorreguts temps abans que accedis al seu càrrec electe com a tinent d'alcalde. És a dir, la possible responsabilitat política d'aquests «probables» fets no l'afectava.

15. Crec que només l'editorial del Butlletí 124 de l'AAC-GD va respondre a aquestes declaracions. La premsa no va anar més enllà de reproduir les explicacions, com sol ser habitual, quan des de l'àmbit polític es parla sense gaire rigor sobre arxius i gestió documental.
16. <http://cultura.gencat.cat/ca/departament/estructura_i_adreces/organismes/dgpc/temes/arxius_i_gestio_documental/cnaatd> [consulta: 13 de juliol del 2015].
17. <http://cultura.gencat.cat/web/.content/dgpc/arxius_i_gestio_documental/03_cnaatd/05_normativa/ordres/ordre_17_01_1994.pdf> [consulta: 13 de juliol del 2015].
18. <http://w110.bcn.cat/portal/site/ArxiuMunicipal/menuitem.a09d14181a8397aaca63ca63a2ef8a0c/?vgnnextoid=04f82da0e4103310VgnVCM10000074fea8c0RCRD&vgnnextchannel=04f82da0e4103310VgnVCM10000074fea8c0RCRD&lang=ca_ES> [consulta: 13 de juliol del 2015].
19. <<http://w110.bcn.cat/ArxiuMunicipal/Continguts/Documents/Fitxers/Calendari%20de%20Conservacio%20i%20Acces.pdf>> [consulta: 13 de juliol del 2015]. Observem que el calendari porta com a última data d'actualització el 28/09/2011 i, per tant, les avaluacions han de ser anteriors.
20. <<http://www.bcn.cat/arxiu/publicacions/pdf/reglaments.pdf>> [consulta: 14 de juliol del 2015].
21. <http://cbab.bcn.cat/uhtbin/cgiirsi/x/0/0/57/520/5738?user_id=CATALA> [consulta: 15 de juliol del 2015].
22. ALBERCH, Ramon; MARTÍNEZ, Carme (1996). «La organización de los archivos de gestión en el Ayuntamiento de Barcelona». *La organización de los documentos de oficina. XI Jornadas de Archivos Municipales*. <<http://www.madrid.org/bvirtual/BVCM002307.pdf>> [consulta: 15 de juliol del 2014].
23. <http://www.mayapolicial.com/sites/default/files/1_instruccion_14-95_secretaria_de_estado_de_interior_libros-registro_y_custodia_de_detenidos.pdf> [consulta: 14 de juliol del 2015].
24. <http://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/CED/Session5/SpainAnnex2_sp.pdf> [consulta: 14 de juliol del 2015].
25. Pel redactat de les obligacions sobre portada i arxiu del llibre de registre d'aquesta norma, sembla clar que és la que el Síndic de Greuges tingué en compte a l'hora d'emetre la seva resolució, si tenim present la semblança d'ambdós textos.
26. <<http://w110.bcn.cat/ArxiuMunicipal/Continguts/Documents/Fitxers/2011MemoriaAMB.pdf>> [consulta: 13 de juliol del 2015].
27. De manera genèrica s'ha optat per anomenar-los *instruments de descripció*, si bé també es detalla el *registre d'eliminació*. Fóra bo que, dins la primera categoria, s'inclouessin totes les eines derivades de l'aplicació de la gestió documental correcta.

RESUM

Del cas 4F se n'ha parlat molt, però molt poc des del punt de vista arxivístic, bo i tenint en consideració que l'única il·legalitat admesa ha estat la desaparició d'una sèrie documental: el llibre de registre de detinguts de la Comissaria de Ciutat Vella de Barcelona anterior al 2007. La implicació dels arxivers a l'hora de fer patent la vinculació entre bona gestió documental i bon nivell democràtic és fonamental. Tenim el coneixement tècnic suficient per poder analitzar aquells casos que demostrin que el paper dels arxius és indispensable en l'àmbit de la transparència i la rendició de comptes. Si, a més, aquests casos han tingut una transcendència social rellevant, com succeeix amb el 4F, poden ser encara més significatius a l'hora d'aconseguir situar arxius i gestió documental com a elements naturals dels discursos polític, cívic i mediàtic. Com a arxivers, tenim el deure cívic de treballar per aconseguir una ciutadania ben informada i capaç, per tant, d'implicar-se conscientment en els afers polítics.

Paraules clau

cas 4F, rendició de comptes, eliminació documental, arxius, activisme

RESUMEN

Del caso 4F se ha hablado mucho, pero muy poco desde el punto de vista archivístico, teniendo en consideración que la única ilegalidad admitida ha sido la desaparición de una serie documental: el libro de registro de detenidos de la Comisaría de Ciutat Vella de Barcelona anterior a 2007. La implicación de los archiveros a la hora de hacer patente la vinculación entre buena gestión documental y buen nivel democrático es fundamental. Contamos con el suficiente conocimiento técnico para poder analizar aquellos casos que demuestren que el papel de los archivos es indispensable en el ámbito de la transparencia y la rendición de cuentas. Si, además, estos casos han tenido una trascendencia social relevante, como sucede con el 4F, pueden resultar aún más significativos a la hora de conseguir situar archivos y gestión documental como elementos naturales de los discursos político, cívico y mediático. Como archiveros, tenemos el deber cívico de trabajar para lograr una ciudadanía bien informada, capaz, por lo tanto, de implicarse conscientemente en los asuntos políticos.

Palabras clave

caso 4F, rendición de cuentas, eliminación documental, archivos, activismo

RÉSUMÉ

Le cas 4F a fait couler beaucoup d'encre, mais très peu du point de vue archivistique, compte tenu du fait que la seule illégalité admise a été la disparition d'une série documentaire : le livre-registre des détenus du Commissariat de Ciutat Vella, à Barcelone, antérieur à 2007. L'implication des archivistes est fondamentale pour faire apparaître le lien entre gestion documentaire correcte et juste niveau de démocratie. Nous disposons des connaissances techniques suffisantes pour analyser les cas qui démontrent que le rôle des archives est indispensable en matière de transparence et de reddition de comptes. De plus, si ces cas ont eu un impact social aussi fort que le 4F, ils pourraient être encore plus significatifs pour imposer les archives et la gestion documentaire comme des éléments naturels des discours politique, civique et médiatique. En tant qu'archivistes, nous avons le devoir de faire en sorte que la société soit bien informée et, par conséquent, capable de s'impliquer consciemment dans les affaires politiques.

Mots-clés

Cas 4F, reddition de comptes, élimination documentaire, archives, activisme

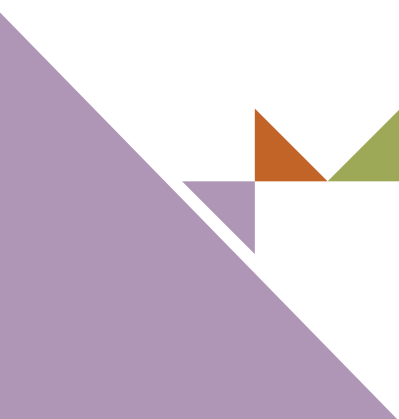
ABSTRACT

Much has been said about case 4F, but very little from the perspective of archival science, great considering that the only illegality admitted was the disappearance of documents: the detainee record book from Barcelona's Ciutat Vella police station prior to 2007. The involvement of archivists when highlighting the link between good records management and good levels of democracy is fundamental. We have sufficient technical knowledge to analyse cases that show that the role of archives in transparency and answerability is essential. If, in addition, such cases are of social importance, like 4F, they may prove even more significant in positioning archives and records management as natural elements of political, civic and media discourse. As archivists, it is our civic duty to work to keep citizens well informed, thus enabling them to become fully involved in political affairs.

Key words

Case 4F, answerability, document elimination, archives, activism

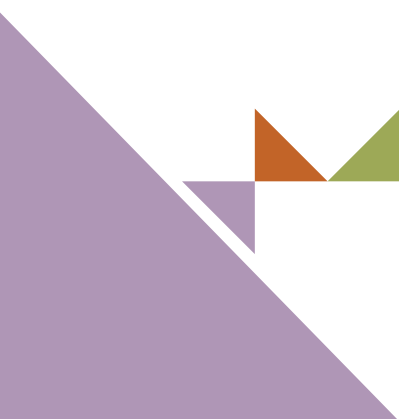

aradoc

SERVEIS DE GESTIÓ D'ARXIUS I DOCUMENTS

CUSTÒDIA
CONSULTORIA
TRACTAMENT
ELIMINACIÓ
DIGITALITZACIÓ
ESPAIS DE TRACTAMENT

ENTREVISTA

Nancy McGovern

NANCY McGOVERN

Entrevista realitzada per escrit el
Juliol 2015

Des de l'any 2012, Nancy Y. McGovern ha estat la responsable de Cura i Preservació Digitals de les biblioteques de l'Institut Tecnològic de Massachusetts (MIT), situat a Cambridge, Massachusetts (Estats Units). Dirigeix la sèrie de tallers sobre gestió de la preservació digital (*Digital Preservation Management* o DPM) que s'han celebrat en gairebé cinquanta ocasions des del 2003. Així mateix, va desenvolupar la iniciativa per a la conscienciació i l'educació en matèria de preservació digital (coneguda com a *Digital Preservation Outreach and Education* o DPOE) de la Biblioteca del Congrés dels Estats Units. Té més de vint-i-cinc anys d'experiència en el camp de la preservació de contingut digital, període en el qual ha ocupat càrrecs de responsabilitat a l'ICPSR, un arxiu de dades de ciències socials de la

Universitat de Michigan; a la Biblioteca de la Universitat Cornell; als Arxius de les fundacions Open Society de Budapest (Hongria), i al Centre de Documents Electrònics dels Arxius Nacionals dels Estats Units. Va completar el seu doctorat en preservació digital a la University College de Londres el 2009. Va ser nomenada membre de la Societat d'Arxivers Americans (SAA) el 2009 i considerada pionera en la preservació digital pel programa NDIIPP de la Biblioteca del Congrés el 2010. A més, ha estat guardonada en dues ocasions amb el Preservation Publication Award de la SAA, en reconeixement a les seves publicacions sobre preservació de documents, concretament, pel volum *Aligning National Approaches to Digital Preservation* i pel tutorial dels tallers DPM.

1. Quins creieu que són els problemes principals que planteja la preservació del patrimoni digital avui dia? Són de caire tècnic o d'organització?

El canvi tecnològic és continu. Els programes de preservació del patrimoni digital sempre hauran de determinar com s'han d'obtenir, preservar i posar a l'abast formes noves i actualitzades de contingut digital.

Per demostrar una bona pràctica cal donar una resposta equilibrada que inclogui l'acció tant dels components organitzatius com dels tecnològics del programa de preservació.

En les fases primerenques del desenvolupament d'un programa, sovint predominen els aspectes tecnològics. Tanmateix, a mesura que avancem cap a les expectatives de tota la comunitat i cap a pràctiques i eines cada cop més habituals, els aspectes organitzatius de la preservació digital (com ara desenvolupar la documentació necessària per comprovar l'adhesió local a les bones pràctiques, prendre decisions sobre la inversió en serveis i tecnologies, i garantir-ne un finançament específic) tenen més probabilitats d'arribar a ser els més exigents.

2. Una part important dels esforços en preservació digital s'ha dedicat a la identificació i la normalització dels formats de fitxers, i al desen-

volupament de registres de formats de fitxers (o registres de representació d'informació). Actualment encara no disposem d'una base de coneixement unificada per identificar formats de fitxers. Què va passar amb el projecte UDFR? Quin preveieu que és el futur dels registres de formats de fitxers com PRO-NOM? Realment la preservació digital en necessita un d'unificat?

Ben poques vegades la comunitat de preservació digital presenta una base de coneixement unificada

perquè ens agraden organismes internacionals com la Federació Internacional d'Associacions de Bibliotecaris i Institucions (IFLA) i el Consell Internacional d'Arxius (CIA), que proporcionen aquest fòrum per al debat i la pràctica compartida. De fet, l'IPRES és l'única conferència internacional que se centra en la preservació digital. Es tracta d'una trobada anual que no té una estructura de comitè permanent, llevat d'un grup d'antics convocadors i els organitzadors anuals.

S'han llançat iniciatives capdavanteres, com ara PRONOM, GDFR i DROID, i totes les grans àrees de preservació digital que comparteixen l'objectiu de donar suport a la comunitat per satisfer els requisits comuns, incloent-hi la identificació i la validació de format.

El registre de polítiques de format (FPR per la sigla anglesa) d'Archivemata (https://wiki.archivemata.org/Format_policies) és un bon exemple d'un sistema recent de codi obert que es construeix sobre la base de coneixement i desenvolupaments existents per tal de donar suport a la gestió a llarg termini de formats de fitxers. Els gestors de contingut digital utilitzen l'FPR per definir polítiques adequades per al seu contingut digital. A l'hora de dur a terme els passos del flux de treball per al contingut digital, Archivemata hi aplica les polítiques, fent ús d'un gran nombre d'eines per normalitzar el contingut en formats de preservació i accés.

3. Alguns autors afirmen que el model OAIS ja no és la referència principal de la preservació digital. Sostenen que és massa complicat d'entendre i d'utilitzar, i que la comunitat de preservació digital necessita solucions més pràctiques. Hi esteu d'acord? Aquestes crítiques estan justificades?

El model de referència OAIS (*Open Archival Information System* o 'sistema

obert d'arxivament d'informació') es va aprovar com a norma ISO el 2003 i se'n va aprovar una revisió el 2012. La majoria dels sistemes de preservació digital s'han dissenyat d'acord amb el model OAIS, com a mínim, des del 2003. A més, és l'única norma ISO de què disposem per a la preservació digital.

Un model de referència no es dissenya per ser una solució pràctica, ni pretén ser-ho

El model de referència (https://en.wikipedia.org/wiki/Reference_model) té l'objectiu de proporcionar una especificació d'un problema de manera que es pugui entendre, i permet que hi hagi una comunicació i unes idees efectives perquè aquest problema es pugui solucionar. L'OAIS ha estat molt efectiu com a model de referència. Fa poc la Coalició per a la Preservació Digital ha publicat un informe de vigilància tecnològica sobre OAIS que és molt útil per entendre el paper, el desenvolupament i l'ús del model OAIS (<http://www.dpconline.org/advice/technology-watch-reports>).

Actualment hi ha un nombre creixent de sistemes de preservació, tant de

codi obert com de propietat, que aborden totalment o parcialment el model de referència OAIS i proporcionen solucions consistents i pràctiques.

Els qui critiquen OAIS no han donat mai una alternativa viable que pugui ser avaluada per la comunitat

Si mai sorgeix una alternativa, en primer lloc caldria que es revisés des de diverses perspectives de la comunitat, tal com es continua fent amb OAIS. El model OAIS té un paper inestimable en la comunitat, ja que proporciona un marc de bones pràctiques; un paper que bé podria mantenir, fins i tot, encara que en sorgeixi una alternativa.

4. Heu treballat al Centre de Documents Electrònics dels Arxius Nacionals i Administració de Documents (NARA), una de les primeres iniciatives institucionals en arxivament digital. Com valoreu l'experiència en aquest centre?

Treballar durant una dècada amb documents electrònics als Arxius Nacionals va ser una experiència increïble. Com molts altres programes nacionals

de documents electrònics i arxius de dades, el programa dels Arxius Nacionals es va engegar durant els anys seixanta. Quan vaig començar a treballar-hi el 1986, poc després de graduar-me, consideraven que anava endarrerida respecte a la resta, perquè en aquest període ja s'havien après i establert moltes coses. Una de les lliçons més importants que vaig aprendre treballant als Arxius Nacionals és que sempre cal aturar-se a pensar en el valor de les bones pràctiques desenvolupades per a cada generació de tecnologia per evitar tornar a inventar quelcom que ja és conegut. Sovint, les pràctiques existents es poden adaptar i utilitzar amb nou contingut i noves tecnologies o, almenys, orientar el desenvolupament d'una nova pràctica. L'escala i l'abast dels programes nacionals ofereixen una oportunitat única per desenvolupar habilitats i guanyar experiència.

5. A Catalunya som conscients dels avenços del programa NDIIPP i, en concret, de la iniciativa Sostenibilitat dels formats digitals. Ens en podríeu donar més detalls?

La Biblioteca del Congrés ha tingut un paper de lideratge en el desenvolupament de la comunitat de preservació digital als Estats Units i internacionalment.

La sostenibilitat dels formats digitals, una de les iniciatives de l'NDIIPP, es va posar en marxa per a ús públic el 2003 i s'ha utilitzat àmpliament des d'aleshores

El registre de polítiques de format que he esmentat abans es basa en aquest recurs com una de les seves fonts primàries. La Biblioteca del Congrés ha estat reorganitzant els seus programes de preservació digital i la comunitat està pendent d'actualitzacions per veure quina en serà la nova forma. L'NDIIPP ha tingut molta influència a l'hora de fomentar el progrés cap a una xarxa nacional als Estats Units; ha estat una empresa gran i complexa. L'Aliança Nacional d'Administració Digital (NDSA) ha treballat a partir d'aquest projecte i l'ha fet créixer.

6. Amb el Programa per a la conscienciació i l'educació en matèria de preservació digital (en anglès *Digital Preservation Outreach and Education* o DPOE) s'ha fet un esforç molt important per ampliar la formació

en preservació digital entre la comunitat de professionals de la informació. Per què va començar aquest projecte? Quins són els elements essencials que van motivar aquest programa? Com valoreu aquesta experiència?

La iniciativa per a la conscienciació i l'educació en matèria de preservació digital (DPOE) la va posar en marxa George Coulbourne, de la Biblioteca del Congrés, i jo la vaig desenvolupar en col·laboració amb en George i altres companys. Després dels efectes tan devastadors de l'huracà *Katrina* sobre les col·leccions de patrimoni cultural —a banda, és clar, de totes les morts i les destrosses que va causar—, el Congrés va demanar a la Biblioteca que desenvolupés un programa. Entre els resultats de la primera fase de desenvolupament hi havia la piràmide del programa DPOE que il·lustrava les capes de formació i educació necessàries, el conjunt de sis mòduls del DPOE amb deu principis bàsics, un programa de formació de formadors, un calendari de formació per a la comunitat i una guia de planificació dels esdeveniments formatius. Els mòduls són un component essencial del DPOE. Els vam dissenyar perquè els formadors novells els poguessin presentar a professionals també novells amb l'objectiu de conscienciar a escala nacional sobre la importància i els principis de la preservació digital i, a

més, per poder establir una base més sòlida de formadors i instructors que promulguessin bones pràctiques. El seguiment de les activitats consisteix a mantenir i actualitzar el currículum i altres resultats de la primera fase, i també a fer arribar la formació a més llocs. El currículum del DPOE és un element fonamental del Programa nacional de residència en administració digital (NDSR). Sóc la codirectora del programa NDSR de Boston (http://projects.iq.harvard.edu/ndsr_boston/home), un dels quatre programes NDSR que van sorgir a Washington. Estic molt orgullosa del programa DPOE, tant per la repercussió que ha tingut com per la repercussió potencial que pot arribar a tenir també internacionalment.

7. El tutorial en línia del taller sobre gestió de la preservació digital és un recurs de referència en l'aprenentatge sobre preservació digital. Ens podríeu explicar la vostra implicació en aquest projecte i com ha evolucionat cap al desenvolupament d'eines i de tècniques de gestió?

[Nota: tingueu en compte que el nom correcte és *Digital Preservation Management (DPM) workshop online tutorial*; Cornell és el lloc on es va gestar el tutorial i són els que en tenen els drets.]

Anne Kenney, la bibliotecària de la Universitat Cornell, i jo mateixa vam elaborar el tutorial del taller DPM

(<http://dpworkshop.org/>) mentre treballava en aquesta universitat. Aquest tutorial és un requisit previ per poder fer el taller DPM, que s'ha ofert gairebé una cinquantena de vegades des del 2003. El taller DPM s'adreça a gestors, de qualsevol nivell i de qualsevol organització, que siguin responsables de la preservació del contingut digital a llarg termini.

Gairebé 1.500 persones de més de trenta països han assistit als tallers DPM que hem impartit

als Estats Units i al Canadà, i també a Austràlia, Nova Zelanda, Sud-àfrica, Alemanya i Trinitat i Tobago. També es fa el manteniment del tutorial del DPM com a servei a la comunitat, i nombrosos organismes, professionals a títol individual, instructors i estudiants el fan servir com a introducció a la preservació digital. He continuat mantenint el tutorial en nom de Cornell tant quan em vaig traslladar al Consorci Interuniversitari de Recerca Política i Social (ICPSR) de la Universitat de Michigan el 2006 com a les biblioteques de l'Institut Tecnològic de Massachusetts (MIT) el 2012. El marc del tutorial és

l'article que l'Anne Kenney i jo vam escriure: «The Five Organizational Stages of Digital Preservation» (<http://quod.lib.umich.edu/cgi/t/text/text-idx?c=spobooks;idno=bbv9812.0001.001;rgn=div1;view=text;cc=spobooks;node=bbv9812.0001.001%3A11>). El model DPM ha proporcionat la base i representa el primer contacte per a nombrosos programes d'educació contínua, entre d'altres, el Programa de formació en preservació digital (DPTP) del Regne Unit. L'experiència que vaig tenir al taller DPM és el que em va portar a desenvolupar el programa DPOE —en George va assistir al taller del 2008— i estic encantada de veure la repercussió contínua que ha tingut aquest programa.

8. Quan i per què recomaneu que s'utilitzin les eines i les tècniques de gestió disponibles com a resultat de la sèrie de tallers DPM? Aquest ús garanteix la conformitat del sistema d'auditoria TRAC amb la posada en marxa d'arxius digitals?

Vaig desenvolupar les eines de gestió DPM en col·laboració amb professors i altres professionals (vegeu els comentaris per a cada eina) per ajudar els assistents als tallers DPM a desenvolupar els seus programes de preservació digital, és a dir, a adoptar principis de preservació digital, a desenvolupar polítiques organitzatives d'alt nivell i altres documents relacionats, a definir i documentar fluxos de

treball organitzatiu en la preservació digital, a garantir que el programa de preparació en cas de catàstrofe d'una organització s'ampliï per incloure el contingut digital, i a completar la revisió del TRAC, incloent-hi suport per a l'autoavaluació i l'auditoria de les avaluacions d'experts. El 2015 vaig compartir les eines de gestió DPM perquè tothom les pogués utilitzar. Ja disposem de la segona versió de l'eina de revisió TRAC, que és la que utilitzaré al MIT. Vaig desenvolupar-ne la primera versió per al ICPSR. Cal que tots aborem aquests requisits... haver de reinventar aquests resultats és una pèrdua de temps per a tothom quan ja hi ha eines que poden ajudar-nos.

9. Al CIA, vaau liderar un grup d'experts en documents digitals (DREG). Quins són els objectius principals d'aquest grup? Quines actuacions teniu previstes per a l'any que ve?

Sí, sóc la fundadora i presidenta del Grup d'Experts en Documents Digitals (DREG). El 2014 va tenir lloc la nostra primera reunió amb motiu de la reunió anual del CIA a Girona, i vam acordar-ne una segona trobada a Islàndia el setembre d'aquest any.

Volem que el DREG fomenti bones pràctiques en l'àmbit dels documents digitals entre els organismes membres del CIA i més enllà

per mitjà del recull i el desenvolupament de definicions i conceptes, oferint programes d'educació i formació contínues, i amb la participació activa en el desplegament i la revisió de normes

i pràctiques rellevants. Oferirem un taller de formació de formadors en què utilitzarem el mòdul de formació de les iniciatives de documents digitals que el CIA va desenvolupar juntament amb l'organització benèfica International Records Management Trust (IRMT) per a la UNESCO. Esperem poder incloure participants en línia en aquest taller per mostrar la manera com podem establir una base de formadors que satisfacin les necessitats dels arxivers d'arreu del món. Així mateix, ens estem preparant per acumular recursos que puguin en relleu els desenvolupaments i les pràctiques més destacades en documents digitals per als membres del CIA. Aviat hi hauria d'haver una pàgina web per al DREG al lloc web del CIA.

SOLUCIONS PER A LA GESTIÓ EFICIENT DE LA INFORMACIÓ

Innovació + qualitat + agilitat

- ORGANITZACIÓ DE FONDS
- CONSULTORIA EN SISTEMES DE GESTIÓ DOCUMENTAL
- GESTIÓ INTEGRAL DE DIPÒSITS
- DESPLEGAMENT DE LA LLEI D'ARXIUS
- LOGÍSTICA ESPECIALITZADA
- DIGITALITZACIÓ

www.logisdoc.cat

Pol. Molí del Racó,
Carrer Molí d'en Guineu, 31
08770 Sant Sadurní d'Anoia (Barcelona)
T: +34 938 913 076
E: info@logisdoc.cat

HISTÒRIA ARXIVÍSTICA

EL CENS IFMUC DELS FONS MUSICALS DE CATALUNYA

Josep Maria Gregori i Cifré

Catedràtic de Patrimoni Musical de la UAB
Director del Projecte IFMuC

1. EL NOU WEB DE PATRIMONI MUSICAL: [HTTP://IFMUC.UAB.CAT](http://ifmuc.uab.cat)

Catalunya és un dels pocs països europeus que encara desconeix la riquesa del seu patrimoni musical pel que fa al repertori compositiu dels seus mestres de capella, organistes i músics que es conserva oblidat en nombrosos arxius (principalment eclesiàstics). Des de l'edició que Felip Pedrell va dur a terme el 1908 del *Catàlech de la Biblioteca Musical de la Diputació de Barcelona* (actual Biblioteca Nacional de Catalunya), fins a l'edició el 2007 del primer volum de la sèrie *Inventaris dels fons musicals de Catalunya* dedicat al fons musical de la catedral-basilica de Terrassa (TerC), hem tardat pràcticament cent anys a posar en marxa un projecte pensat per a la recuperació sistemàtica de la riquesa musical que encara roman en nombrosos arxius catalans.

Posar el fil a l'agulla, també des de la universitat, al procés de recuperació de la memòria musical dels nostres avantpassats és, doncs, un dels reptes musicològics que el nostre país encara tenia pendants. Des dels estudis de grau de Musicologia podem transmetre als estudiants la consciència d'aquesta urgència, bo i comunicant-los la il·lusió de participar en un projecte centrat en la recuperació del patrimoni musical que encara roman desatès, oblidat i ignorat en dipòsits documentals i zones de reserva de nombrosos arxius i biblioteques sense que hom presti atenció al valor artístic que contenen.

El projecte IFMuC el vam engegar al si del Departament d'Art i Musicologia de la Universitat Autònoma de Barcelona a partir del curs acadèmic 2001-2002, quan els estudis de musicologia eren els de la titulació d'Història i Ciències de la Música. A partir del 2003, el projecte IFMuC ha tingut tres projectes de recerca del Micinn (2003-2006, 2007-2010, 2011-2014) per sufragar les despeses d'infraestructura, equipament, dietes i viatges per dur a terme a aquesta tasca inicial.¹

Ara, després de l'experiència de catorze cursos acadèmics, i gràcies a les pràctiques integrades de les assignatures de Patrimoni musical i Pràcticum d'arxivística musical, impartides a la universitat i, sobretot, als mateixos arxius que custodien els fons, podem dir, a la llum dels resultats publicats els darrers set anys, que no tan sols hem aconseguit engegar aquesta tasca amb entusiasme i voluntat de servei al nostre país —així com a la comunitat científica i artística nacional i internacional—, sinó que, a més a més, ja podem mostrar els resultats d'aquest projecte a través del nou web <http://ifmuc.uab.cat>, operatiu des de principis del 2015.² La posada en marxa del nou web aconsegueix la funció de permetre l'accés immediat a la totalitat dels registres catalogràfics de les bases de dades IFMuC, a fi de facilitar la consulta i les cerques en tots els seus camps de descripció.

El projecte IFMuC té l'objectiu final de convertir el repertori musical dels fons catalogats en una biblioteca digital, de manera que tots els ciutadans puguin accedir fàcilment a aquests grans volums de coneixement. Dins l'àmbit del patrimoni musical català hi ha grans volums de partitures antigues, conservades de forma manuscrita en nombrosos arxius, sovint en condicions d'accés poc favorables. D'aquí la urgència de bastir aquesta plataforma per facilitar el lliure

accés. En aquesta primera fase del projecte, els usuaris poden accedir als registres catalogràfics de les col·leccions dels fons inventariats, i, en una propera fase, al mateix repertori musical digitalitzat.

La capacitat del projecte de generar beneficis a la societat i a les persones rau en la seva decidida aposta per recuperar la memòria històrica i facilitar l'accés de la societat a la cultura musical del nostre país. L'accés universal a aquesta nova plataforma digital facilitarà el redescobriment i el coneixement de les nombroses llacunes que encara avui tenyeixen el mapa de la història de la música catalana.

2. CENSVS FONTES MVSICÆ CATALONIÆ

Entre el 2001 i el 2015 hem identificat nombrosos fons de manuscrits i impresos musicals amb obres desconegudes de compositors catalans. A hores d'ara, comencem a conèixer un petit tant per cent de la riquesa sonora que roman en els fons documentals de les nostres catedrals, basíliques i esglésies parroquials. Dels fons ubicats en arxius públics, eclesiàstics i privats, catorze han estat catalogats, amb un índex que supera els deu mil registres catalogràfics i el miler de compositors. D'aquests fons, tretze han pogut veure la llum gràcies a l'edició impresa de vuit volums corresponents als catàlegs de la col·lecció *Inventaris dels fons musicals de Catalunya*, entre el 2007 i el 2015.³

El resultat d'aquest període de localització de fons musicals es tradueix en el mapa següent amb 408 fons musicals de Catalunya. A la llista hi són inclosos els fons de la Biblioteca Nacional de Catalunya (111), del CEDOC (22) i del Centre de Documentació de Cultura Popular (17). Els fons dels catàlegs publicats al web apareixen citats amb l'acrònim del fons seguit del número del volum imprès de la col·lecció IFMuC, entre parèntesis.

ARBÚCIES

ARXIU HISTÒRIC MUNICIPAL

- › Fons Lluís Torres
- › Fons Jaume Vallicrosa
- › Fons Fèlix Graells i Farró
- › Fons Maria Riumalló
- › Fons Teresa Morera
- › Fons de l'Orquestra Unió Arbucienca

ARENYS DE MAR

ARXIU MUNICIPAL FIDEL FITA <[Arxiu Municipal Fidel Fita d'Arenys de Mar](#)>

- › Fons musicals

ARXIU PARROQUIAL

- › Fons musical

BADALONA

MUSEU MUNICIPAL <www.museudebadalona.cat>

- › Fons Francesc Argemí (Ms. segles XVIII-XIX) (catalogació en curs: IFMuC)
- › Fons Orquestra de Cambra de Badalona

BAGÀ

ARXIU MUNICIPAL

- › Fons musical

BALAGUER

ORFEÓ BALAGUERÍ

- › Fons musical

BANYOLES

ARXIU COMARCAL DEL PLA DE L'ESTANY

<<http://www.banyolescultura.net/ahcbscat.htm>>

- › Fons musical

BARCELONA

ARXIU DE LA CATEDRAL DE BARCELONA

- › Llibres corals
- › Fons Sancho-Marraco

ARXIU DE LA CORONA D'ARAGÓ

- › Fons musical

ARXIU DE L'ASSOCIACIÓ DE MESTRES DIRECTORS

- › Fons musical

ARXIU DEL MONESTIR DE SANT PERE DE LES PUEL·LES

<http://www.federaciobenedictines.cat/wordpress/?page_id=84>

- › Llibres corals

ARXIU HISTÒRIC DE LA CIUTAT DE BARCELONA

- › Fons musical
- › Biblioteca (plecs impresos de villancets)

ARXIU HISTÒRIC DE PROTOCOLS DE BARCELONA

- › Fons musical

ARXIU PARROQUIAL DE SANT VICENÇ DE SARRIÀ

- › Fons musical

ARXIU PARROQUIAL DE SANTA MARIA DEL MAR

- › Fons musical

ARXIU PARROQUIAL DE SANTA MARIA DEL PI

[<http://www.apsemp.cat/obres/fons-musical/>](http://www.apsemp.cat/obres/fons-musical/)

- › Fons musical (inventari: Maria Ester-Sala i Josep M. Vilar, 1987; catalogació en curs: IFMuC)
- › Fons Orfeo Laudate

ARXIU PARROQUIAL DELS SANTS MÀRTIRS JUST I PASTOR

- › Fons musical

ARXIUS PARTICULARS

- › Fons Josep Blay i Màñez (catalogació: A. Godoy)
- › Fons Josep García Gago

ARXIU PROVINCIAL DE L'ESCOLA PIA DE CATALUNYA

[<http://arxiu.escolapia.cat/home/>](http://arxiu.escolapia.cat/home/)

- › Fons musical

ARXIU PROVINCIAL DELS CAPUTXINS DE CATALUNYA

- › Fons Bernat Calbó Puig (catalogació en curs: IFMuC)
- › Fons Robert de la Riba
- › Fons musicals

ARXIU PROVINCIAL DELS CARMELITES DESCALÇOS DE CATALUNYA I BALEARS

- › Fons musical

ARXIU PROVINCIAL DELS FRANCISCANS DE CATALUNYA

- › Fons musical

BIBLIOTECA ARÚS

- › Fons musical

BIBLIOTECA DE CATALUNYA

- › Fons Isaac Albéniz
[<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Albeniz-Isaac>](http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Albeniz-Isaac)

- › **Fons Joan Altisent**
<<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Altisent-Joan>>
- › **Fons Amanci Amorós**
<<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Amoros-Amanci>>
- › **Fons Higiní Anglès**
<<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Angles-Higini>>
- › **Fons Lluís Arnau i Palomar**
<<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Arnau-i-Palomar-Lluis>>
- › **Fons Jaume Bachs**
<<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Bachs-Jaume>>
- › **Fons Conxita Badia**
<<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Badia-Conxita>>
- › **Fons Joan Balcells**
<<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Balcells-Joan>>
- › **Fons Josep Barberà i Humbert**
<<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Barbera-i-Humbert-Josep>>
- › **Fons Josep Bartomeu i Granell**
<<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Bartomeu-Granell-Josep>>
- › **Fons Antonio Beltran**
<<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Beltran-Antonio>>
- › **Fons Xavier Benguerel i Godó**
<<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Benguerel-i-Godo-Xavier>>
- › **Fons Xavier Benguerel i Llobet**
<<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Benguerel-i-Llobet-Xavier>>
- › **Fons Antònia de Biscarri de Cuyàs**
<<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Biscarri-de-Cuyas-Antonia-de>>
- › **Fons Jaume Biscarri de Fortuny**
<<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Biscarri-de-Fortuny-Jaume>>
- › **Fons Jaume Biscarri i Bossom**
<<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Biscarri-i-Bossom-Jaume>>
- › **Fons Manuel Blancafort**
<<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Blancafort-Manuel>>
- › **Discoteca personal de Daniel Blanxart**
<<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Blanxart-i-Pedrals-Daniel>>
- › **Discoteca personal de Dolors Bonal**
<<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Bonal-Maria-Dolors>>

- › **Fons Teresa Borràs**
<<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Borràs-Teresa>>
- › **Col·lecció de partitures de Bonanova Burgès Lasheras**
<<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Burges-Lasheras-Bonanova>>
- › **Fons Manuel Burgès**
<<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Burges-Manuel>>
- › **Fons Montserrat Campmany**
<<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Campmany-Montserrat>>
- › **Fons Joan Carreras i Dagas**
<<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Carreras-i-Dagas-Joan>>
- › **Fons Joaquim Cassadó**
<<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Cassado-Joaquim>>
- › **Fons musical de la Catedral de Barcelona**
<<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Catedral-de-Barcelona>>
- › **Fons Jordi Cervelló**
<<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Cervello-Jordi>>
- › **Col·lecció Josep Anselm Clavé**
<<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Clave-Josep-Anselm>>
- › **Fons Club de Futbol Junior**
<<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Club-de-Futbol-Junior>>
- › **Fons Ramon Codina**
<<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Codina-Ramon>>
- › **Fons Joan Comellas**
<<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Comellas-Joan>>
- › **Fons Concèntric (discogràfica)**
<<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Concetric-Productora-discografica>>
- › **Fons Isidre Corderas Dardiñà**
<<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Corderas-Dardina-Isidre>>
- › **Fons Xavier Cugat**
<<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Cugat-Xavier>>
- › **Fons Enric Daniel i Ramona**
<<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Daniel-i-Ramona-Enric>>

- › **Fons Augusto Demay de Schoenbrun** <<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Demay-de-Schoenbrun-Augusto>>
- › **Fons Maria Ester Sala**
<<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Ester-Sala-Maria>>
- › **Col·lecció de partitures de Joan Fargas i Heras**
<<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Fargas-i-Heras-Joan>>
- › **Fons Elvira Farreras**
<<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Farreras-Elvira>>
- › **Fons Josep Font Palmarola**
<<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Font-Palmarola-Josep>>
- › **Fons Francesc Forns i Sabater**
<<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Forns-i-Sabater-Francesc>>
- › **Col·lecció de partitures de Francisca de Fortuny**
<<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Fortuny-Francisca-de>>
- › **Col·lecció Robert Gerhard del fons Joaquim Homs**
<<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Gerhard-Robert>>
- › **Fons Joan Gisbert i Padró**
<<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Gisbert-i-Padro-Joan>>
- › **Fons Robert Goberna**
<<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Robert-Goberna/Robert-Goberna>>
- › **Fons Xavier Gols**
<<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Gols-Xavier>>
- › **Fons Pura Gómez**
<<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Gomez-Pura>>
- › **Fons Enric Granados**
<<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Granados-Enric>>
- › **Fons Rafael Guardia**
<<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Guardia-Rafael>>
- › **Fons Ferdinand Guérin**
<<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Guerin-Ferdinand>>
- › **Fons Joaquim Homs**
<<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Homs-Joaquim>>
- › **Fons Josep M. Lamaña i Coll**
<<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Lamana-i-Coll-Josep-M>>

- › Fons Lamote de Grignon
<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Lamote-de-Grignon>
- › Fons Joan Lamote de Grignon
<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Lamote-de-Grignon-Joan>
- › Fons Ricard Lamote de Grignon
<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Lamote-de-Grignon-Ricard>
- › Fons Francesc Laporta i Mercader
<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Laporta-i-Mercader-Francesc>
- › Col·lecció d'enregistraments sonors d'Àlicia de Larrocha
<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Larrocha-y-de-la-Calle-Alicia-de>
- › Fons Joan Llongueras
<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Llongueras-Joan>
- › Fons Isidre Magriñá
<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Magrina-Isidre>
- › Fons Joan Manén
<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Manen-Joan>
- › Fons Josep Marraco i Ferrer
<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Marraco-i-Ferrer-Josep>
- › Fons Josep Marraco i Xauxas
<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Marraco-i-Xauxas-Josep>
- › Fons Josep Martí i Cristia
<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Marti-i-Cristia-Josep>
- › Fons Manuel Martí Sáenz
<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Marti-Saenz-Manuel>
- › Fons Claudi Martínez Imbert
<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Martinez-i-Imbert-Claudi>
- › Fons Rafael Martínez Valls
<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Martinez-Valls-Rafael>
- › Discoteca personal d'Oriol Martorell
<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Martorell-Oriol>
- › Fons Ramon Masifern i Marcó
<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Masifern-i-Marco-Ramon>

- › **Fons Antoni Massana i Bertran**
<<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Massana-i-Bertran-Antoni>>
- › **Fons Roser Matheu Sadó**
<<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Matheu-Sado-Roser>>
- › **Fons Frederic Mompou**
<<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Mompou-Frederic>>
- › **Fons Enric Morera**
<<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Morera-Enric>>
- › **Fons Frederic Muset i Ferrer**
<<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Muset-i-Ferrer-Frederic>>
- › **Fons Francesc Musolas**
<<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Musolas-Francesc>>
- › **Fons Joaquín Nin-Culmell**
<<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Nin-Culmell-Joaquin>>
- › **Fons Orquestra Pau Casals**
<<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Orquestra-Pau-Casals>>
- › **Fons David Padrós**
<<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Padros-David>>
- › **Fons Jaume Pahissa**
<<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Pahissa-Jaume>>
- › **Fons Felip Pedrell**
<<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Pedrell-Felip>>
- › **Fons Maria Teresa Pelegrí**
<<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Pelegrí-Maria-Teresa>>
- › **Fons Joaquim Pena**
<<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Pena-Joaquim>>
- › **Fons Antoni Planàs Marca**
<<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Planas-Marca-Antoni>>
- › **Fons Nadal Puig Busquets**
<<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Puig-Busquets-Nadal>>
- › **Fons Miquel Querol i Gavaldà**
<<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Querol-i-Gavaldà-Miquel>>

- › **Arxiu Històric de Ràdio Barcelona**
<<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Arxiu-historic-de-Radio-Barcelona>>
- › **Fons Salvador Raurich i Ferriol**
<<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Raurich-i-Ferriol-Salvador>>
- › **Fons Marcos Redondo**
<<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Redondo-Marcos>>
- › **Fons Enric Ribó**
<<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Ribo-Enric>>
- › **Fons Anna Ricci**
<<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Ricci-Anna>>
- › **Discoteca personal d'Enric Roig**
<<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Roig-Enric>>
- › **Fons Josep M. Roma**
<<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Roma-Josep-M>>
- › **Fons Joaquim Romaguera**
<<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Romaguera-Joaquim>>
- › **Col·lecció de partitures d'Antoni Ros Marbà**
<<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Ros-Marba-Antoni>>
- › **Fons Josep Maria Ruera i Pinart**
<<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Ruera-i-Pinart-Josep-Maria>>
- › **Fons Antoni Sala Pons**
<<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Sala-Pons-Antoni>>
- › **Fons Emili Salut i Payà**
<<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Salut-i-Paya-Emili>>
- › **Fons Josep Sancho i Marraco**
<<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Sancho-i-Marraco-Josep>>
- › **Fons Joan Saura Martí**
<<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Saura-Marti-Joan>>
- › **Fons Ramon Serrat i Fajula**
<<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Serrat-i-Fajula-Ramon>>
- › **Fons Josep Soler i Sardà**
<<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Soler-i-Sarda-Josep>>

- › Fons Cristòfor Taltabull
<<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Taltabull-Cristofor>>
- › Fons Francesc Taverna-Bech
<<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Taverna-Bech-Francesc>>
- › Fons Gonzalo Tintorer
<<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Tintorer-Gonzalo>>
- › Fons Eduard Toldrà
<<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Toldra-Eduard>>
- › Fons de la Seu de Tortosa
<<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Tortosa.-Seu>>
- › Fons Tórtola Valencia
<<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Valencia-Tortola>>
- › Fons Josep Valls i Royo
<<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Valls-i-Royo-Josep>>
- › Fons Manuel Valls i Gorina
<<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Valls-i-Gorina-Manuel>>
- › Fons Josep Vives i Miret
<<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Vives-i-Miret-Josep>>
- › Fons Joaquim Vives i Plaja
<<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Vives-i-Plaja-Joaquim>>
- › Fons Amadeu Vives i Roig
<<http://www.bnc.cat/Fons-i-col-leccions/Cerca-Fons-i-col-leccions/Vives-i-Roig-Amadeu>>

BIBLIOTECA DE L'ATENEU BARCELONÈS

- › Fons musical
- › Fons El Molino

BIBLIOTECA DE LA UNIVERSITAT DE BARCELONA

- › Biblioteca musical
- › Fons musical històric
- › Fons Oriol Martorell
<<http://crai.ub.edu/ca/recursos-d-informacio/patrimoni-bibliografic/fons-personals/o-martorell>>

BIBLIOTECA D'HUMANITATS DE LA UNIVERSITAT AUTÒNOMA DE BARCELONA

- › Biblioteca musical

BIBLIOTECA DEL CONSERVATORI MUNICIPAL

- › Biblioteca musical

BIBLIOTECA DE L'INSTITUT DE MUSICOLOGIA JOSEP RICART I MATAS

- › Biblioteca musical

BIBLIOTECA DE LA INSTITUCIÓ MILÀ I FONTANALS DEL CSIC

- › Biblioteca musical
- › Fons musical

BIBLIOTECA PÚBLICA EPISCOPAL DEL SEMINARI

- › Fons Carme Piñol
- › Fons de la basílica de la Mercè de Barcelona (MerB) (catalogació en curs: IFMuC)
- › Fons del Seminari
- › Fons Salvador d'Horta Bofarull (catalogació en curs: IFMuC)

CENTRE DE CULTURA CONTEMPORÀNIA DE BARCELONA

- › Arxiu Sonoscop

CENTRE DE DOCUMENTACIÓ MUSICAL DE L'ORFEÓ CATALÀ (CEDOC)

<http://www.orfeocatala.cat/ca/els-fons-i-col-leccions-del-centre-de-documentació_35676>

- › Fons de la Fundació Orfeó Català i Palau de la Música Catalana
- › Fons Maria Canals i Rosend Llates
- › Fons Josep Rafael Carreras Bullbena
- › Fons Josep Anselm Clavé
- › Fons Amadeu Cuscó
- › Fons Juli Garreta
- › Fons Vicenç Maria de Gibert i Serra
- › Fons Joan Baptista Lambert i Caminal
- › Fons Joan Llongueras i Badia
- › Fons Antoni Nicolau
- › Fons Francesc Pujol
- › Fons Joan Pujol i Matheu
- › Fons Josep Rodoreda
- › Fons Lluís Romeu
- › Fons Emili Vendrell i Ibars
- › Fons Pep Ventura
- › Fons Carles Gumersind Vidiella
- › Fons Ramon Vilanova

- › Fons Amadeu Vives
- › Fons Premis Concepció Rabell
- › Fons Premis Eusebi Patxot i Llagustera
- › Fons Lluís Millet i Pagès – Lluís Maria Millet i Millet

CENTRE DE DOCUMENTACIÓ DE CULTURA POPULAR

[<http://cultura.gencat.cat/ca/departament/estructura_i_adreces/organismes/dgcpt/06_centre_documentacio/>](http://cultura.gencat.cat/ca/departament/estructura_i_adreces/organismes/dgcpt/06_centre_documentacio/)

- › Arxiu Cobla Orquestra Barcelona
- › Arxiu Grup de Recerca Folklòrica d'Osona
- › Arxiu Obra del Cançoner Popular de Catalunya
- › Arxiu de la Beguda Alta (Anoia)
- › Arxiu de Porrera
- › Arxiu Mestres Directores de l'Orfeo de Sants
- › Arxiu musical general
- › Arxiu Antoni Anguela i Dotres
- › Arxiu Joan Amades i Gelats
- › Arxiu Antoni Botey i Badia
- › Arxiu Esteve Camprubí
- › Arxiu Antoni Fortuny i Feliu
- › Arxiu Enric Mañosas i Barrera (I)
- › Arxiu Joan Sala i Salarich
- › Arxiu Joan Tomàs i Parés
- › Arxiu Jaume Vilalta i Sadurní
- › Arxiu Josep M. Vilarnau i Cabanes

GRAN TEATRE DEL LICEU

- › Arxiu Històric de la Societat del Gran Teatre del Liceu
[<http://www.societatliceu.com/archivo/descripcio_arxiu>](http://www.societatliceu.com/archivo/descripcio_arxiu/)
<http://pagines.uab.cat/societatliceu/> <http://ddd.uab.cat/collection/societatliceu/>

MONESTIR DE PEDRALBES

- › Arxiu del Monestir

MUSEU D'ART CONTEMPORANI DE BARCELONA (MACBA)

- › Fons de música contemporània

MUSEU DE LA MÚSICA

- › Fons Isaac Albéniz

- › Fons Enric Granados
- › Fons Miquel Llobet
- › Fons Joaquim Malats
- › Fons Joan Manén
- › Fons Emili Pujol
- › Altres fons (Ars Musicae, J. M. Lamaña, N. Van Ree Bernard, J. Òdena, E. Morera, F. Pedrell, C. Taltabull, J. Guinjoan, Banda Municipal de Barcelona, Associació Wagneriana)

ORFEÓ GRACIENC

- › Fons musical

BEGUR

ARXIU MUNICIPAL DE BEGUR

- › Fons musical

BERGA

ARXIU PARROQUIAL DE SANTA EULÀLIA

- › Fons musical

ARXIU COMARCAL DEL BERGUEDÀ

<http://cultura.gencat.net/arxius/fitxa.asp?municipi=0&comarca=14&ARXIUS=comarcals&>

- › Fons musicals

CANET DE MAR

ARXIU PARROQUIAL DE SANT PERE I SANT PAU

- › Fons musical de l'església parroquial de Sant Pere i Sant Pau (CMar: IFMuC/2)
<http://ifmuc.uab.cat/collection/CMar?In=ca>
- › Fons Josep Soler

CASSÀ DE LA SELVA

ARXIU PARROQUIAL DE CASSÀ DE LA SELVA

- › Fons musical

CARDONA

ARXIU PARROQUIAL DE SANT MIQUEL

- › Fons musical

ARXIU HISTÒRIC MUNICIPAL DE CARDONA

- › Fons Josep Mas

CASTELLÓ D'EMPÚRIES

ESCOLA MUNICIPAL DE MÚSICA ANTONI AGRAMONT

- › Fons de la basílica de Santa Maria de Castelló d'Empúries (II)

CASTELLTERÇOL

- › Biblioteca Enric Mañosas i Barrera (II)

CERVERA

ARXIU COMARCAL DE LA SEGARRA

- › Fons musical

[<http://xac.gencat.cat/ca/llista_arxius_comarcals/segarra/quadre_de_fons/>](http://xac.gencat.cat/ca/llista_arxius_comarcals/segarra/quadre_de_fons/)

CORNUDELLA DE MONTSANT

ARXIU PARROQUIAL DE SANTA MARIA

- › Fons musical

ESPARREGUERA

ARXIU PARROQUIAL

- › Fons musical

ARXIU MONNÉ

- › Fons Feliu Monné i Batallé

ARXIU BORRÀS

- › Fons Josep Borràs

FIGUERES

ARXIU COMARCAL DE L'ALT EMPORDÀ

http://xac.gencat.cat/ca/llista_arxius_comarcals/alt_emporda/quadre_de_fons/

- › Fons musicals

LA GARRIGA

FUNDACIÓ MAURÍ

- › Fons Josep Sancho i Marraco

GIRONA

ARXIU DE LA CATEDRAL DE GIRONA

- › Llibres corals

ARXIU DIOCESÀ DE GIRONA <http://www.arxiuadg.org/ca/arxiu/fons/>

- › Fons Carles Ferrer (Casa Carles)
- › Fons Catedral de Girona (GiC) (catalogació en curs: IFMuC)
- › Fons Sant Feliu de Girona
- › Fons Sant Genís de Monells
- › Fons Sant Sadurní de Medinyà
- › Fons Santa Maria de Castelló d'Empúries (I) (CdE: IFMuC/7)
<http://ifmuc.uab.cat/collection/CdE?ln=ca>
- › Fons Santa Maria de la Bisbal
- › Fons Santa Maria de Vilabertran
- › Fons Santa Susanna del Mercadal (Girona)
- › Fons Santuari dels Arcs (catalogació en curs: IFMuC)

ARXIU HISTÒRIC DE GIRONA (AHG)

http://xac.gencat.cat/ca/llista_arxius_comarcals/girones/quadre_de_fons/

- › Fons musical

ARXIUS PARTICULARS

- › Fons Francesc Civil i Castellví
- › Fons Melcior de Ferrer (família Del Pozo)

GRANOLLERS

ARXIU COMARCAL DEL VALLÈS ORIENTAL (ACVO)

[<http://xac.gencat.cat/ca/llista_arxius_comarcals/valles_or/quadre_de_fons/>](http://xac.gencat.cat/ca/llista_arxius_comarcals/valles_or/quadre_de_fons/)

- › Fons Artur Sitjà (catalogació en curs: IFMuC)
- › Fons Joan Vernet (catalogació en curs: IFMuC)

IGUALADA

ARXIU COMARCAL DE L'ANOIA (ACAN)

[<http://xac.gencat.cat/ca/llista_arxius_comarcals/anoia/quadre_de_fons/>](http://xac.gencat.cat/ca/llista_arxius_comarcals/anoia/quadre_de_fons/)

- › Fons de la basílica de Santa Maria d'Igualada (catalogació en curs: IFMuC)
- › Fons musical del CECI
- › Fons Paquita Madriguera

LLEIDA

ARXIU DE LA CATEDRAL DE LLEIDA

[<http://www.acl.cat/web/?q=ca/node/46>](http://www.acl.cat/web/?q=ca/node/46)

- › Fons de la Catedral de Lleida (LleC) (catalogació en curs: IFMuC)

ARXIU MUNICIPAL DE LLEIDA

- › Fons Lluís Carreras
- › Fons Ramon Esteve
- › Fons Manuel Giró
- › Fons Cosme Ribera
- › Fons Ricard Viñes

INSTITUT D'ESTUDIS ILERDENCS

[<http://www.fpiei.cat/ca/serveis/servei-arxiu-llegats/>](http://www.fpiei.cat/ca/serveis/servei-arxiu-llegats/)

- › Fons Emili Pujol

LLORENÇ DEL PENEDEÈS

ARXIU PARROQUIAL DE SANT LLORENÇ

- › Fons musical

MANLLEU

BIBLIOTECA MUNICIPAL DE MANLLEU

[<http://www.bibliotecamanlleu.cat/fons-local/col·leccio-local/>](http://www.bibliotecamanlleu.cat/fons-local/col·leccio-local/)

- › Fons musical

MANRESA

ARXIU DE LA SEU DE MANRESA

- › Fons de la Seu de Manresa (catalogat per Josep M. Vilar, 1984)

ARXIU COMARCAL DEL BAGES (ACBG)

[<http://xac.gencat.cat/ca/llista_arxius_comarcals/bages/quadre_de_fons/>](http://xac.gencat.cat/ca/llista_arxius_comarcals/bages/quadre_de_fons/)

- › Fons de la Cobla, Orquestra, Orquestrina La Principal del Bages
- › Fons de la Coral Sant Josep de Manresa
- › Fons de la Societat Coral La Unió Manresana
- › Fons Nicanor Pérez i Ferràndiz
- › Fons Joaquim Sarret i Arbós

ARXIU PARTICULAR ÀNGEL NOGUERA

- › Fons musical

FUNDACIÓ ORFEÓ MANRESÀ

- › Fons Orfeó Manresà

MONESTIR DE SANTA CLARA

- › Llibres corals

MARTORELL

FUNDACIÓ FRANCESC PUJOLS

- › Fons musical
[<http://www.fundacio-francescpujols.cat/html2/public/portal?showContent=BIBLIO>](http://www.fundacio-francescpujols.cat/html2/public/portal?showContent=BIBLIO)

MATARÓ

ARXIU COMARCAL DEL MARESME (ACM)

http://xac.gencat.cat/ca/llista_arxius_comarcals/maresme/quadre_de_fons/

- › Fons musical
- › Fons Agrupació Coral La Valquíria
- › Fons Aplec Sardanista de Mataró

MUSEU-ARXIU DE SANTA MARIA DE MATARÓ (MASMM)

- › Fons de la Capella de Música de Santa Maria de Mataró (MatC: IFMuC/4) <http://ifmuc.uab.cat/collection/MatC?ln=ca>
- › Fons Joan Fargas (MatF: IFMuC/4) <http://ifmuc.uab.cat/collection/MatF?ln=ca>
- › Fons Lluís Viada (MatV: IFMuC/4) <http://ifmuc.uab.cat/collection/MatV?ln=ca>
- › Fons Manuel Blanch
- › Fons Enric Torra
- › Fons Acadèmia Musical Mariana <http://www.masmm.org/arxiu/musical.php>

MOIÀ

ARXIU HISTÒRIC DE MOIÀ

- › Fons musical <http://arxiu.moia.cat/>

MOLLERUSSA

ARXIU DE L'ESGLÉSIA PARROQUIAL

- › Fons musical

MONTSERRAT

ARXIU DE L'ABADIA DE MONTSERRAT

- › Fons dels mestres antics
- › Fons dels mestres del segle XIX

- › Fons dels mestres del segle XX
- › Fons del convent de La Encarnación (Madrid)
- › Fons de Santa Maria d'Agramunt (I)
- › Fons franciscà (segles XVIII-XIX)
- › Fons Magí Bosch
- › Fons Càndid Candi
- › Fons Francesc Civil
- › Fons personals (donacions/dipòsits)

BIBLIOTECA DEL MONESTIR

- › Fons de llibres polifònics dels mestres flamencs de la cort de Felip II

OLESA DE MONTSERRAT

UNIÓ EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

- › Fons Francesc Monné i Casanovas

OLOT

ARXIU COMARCAL DE LA GARROTXA (ACGAX)

- › Fons de Sant Esteve d'Olot (SEO: IFMuC/6)
<<http://ifmuc.uab.cat/collection/SEO?ln=ca>>

- › Fons Teodoro Echegoyen (TEch: IFMuC/6)
<<http://ifmuc.uab.cat/collection/TEch?ln=ca>>

ARXIUS PARTICULARS

- › Fons de la família Solà-Morales

PALAFRUGELL

ARXIU MUNICIPAL DE PALAFRUGELL

- › Fons Frederic Sirés i Puig
- › Fons Coral La Taponera

EL PAPIOL

ARXIU MUNICIPAL DEL PAPIOL

- › Fons Miquel Pongiluppi (catalogació en curs: IFMuC)

PERALADA

BIBLIOTECA-ARXIU DEL PALAU DE PERALADA

- › Fons musical

LA POBLA DE LILLET

ARXIU MUNICIPAL DE LA POBLA DE LILLET

- › Fons Josep Cristòfol

ARXIU PARTICULAR FAMÍLIA ARMENTERAS

- › Fons Joan Capdevila
<http://www.raco.cat/index.php/Erol/article/view/172502/250824>

POBLET

ARXIU DE L'ABADIA DE POBLET

- › Fons musical

PREMIÀ DE MAR

MUSEU MUNICIPAL

- › Fons musical

PUIGCERDÀ

ARXIU COMARCAL DE LA Cerdanya (ACCE)

http://xac.gencat.cat/ca/llista_arxius_comarcals/cerdanya/quadre_de_fons/

- › Fons musical (goigs)
- › Fons Antoni Degollada i Bernola

REUS

ARXIU DE L'ESGLÉSIA PRIORAL DE SANT PERE

- › Fons musical (catalogació en curs: IFMuC)

ARXIU HISTÒRIC COMARCAL DEL BAIX CAMP (ACBC)

[<http://xac.gencat.cat/ca/lLista_arxius_comarcals/baix_camp/quadre_de_fons/>](http://xac.gencat.cat/ca/lLista_arxius_comarcals/baix_camp/quadre_de_fons/)

- › Fons Josep Guix
- › Fons Frutuós Piqué Salvat
- › Fons Francesc Tous Aulès

BIBLIOTECA DEL CENTRE DE LECTURA DE REUS

- › Fons Enric Prat
- › Fons musicals

RIBES DE FRESER

ARXIU DE L'ESGLÉSIA PARROQUIAL

- › Fons musical

RIPOLL

ARXIU COMARCAL DEL RIPOLLÈS (ACRI)

[<http://www.arxiucomarcalderipoll.org/default.htm>](http://www.arxiucomarcalderipoll.org/default.htm)

- › Fons musical de Sant Pere de Ripoll [Fons Manuel Caballeria] (catalogació en curs: IFMuC)
- › Fons Damià Torrents i Coll
- › Fons de la família Maideu
- › Fons Honorat Vilamanyà
- › Fons Foment de la Sardana

SABADELL

ARXIU HISTÒRIC DE SABADELL [<http://ca.sabadell.cat/Ahs/p/quadre_cat.asp>](http://ca.sabadell.cat/Ahs/p/quadre_cat.asp)

- › Fons Agustí Borgunyó i Garriga
- › Fons Ramon Casajoana i Casajoana

- › Fons Josep Mallovet i Sanmiquel
- › Fons Antoni Massó i Bes
- › Fons Orquestra Els Fatxendes
- › Fons Societat Coral El Ciervo

SALLENT

CASA MUSEU TORRES AMAT

- › Fons musical

SANT ANDREU DE LLAVANERES

ARXIU PARROQUIAL DE SANT ANDREU DE LLAVANERES (APSAL)

<http://cultura.gencat.net/Arxius/Fitxa.asp?NRegistre=260&idregistre=APSAL>>

- › Fons musical

SANT CEBRIÀ DE VALLALTA

CENTRE D'ESTUDIS DE SANT CEBRIÀ DE VALLALTA (CESC)

- › Fons musical Josep Cumellas i Ribó
- › Fons musical antic (catalogació en curs: IFMuC)

SANT CUGAT DEL VALLÈS

ARXIU NACIONAL DE CATALUNYA

- › Fons Pau Casals
<http://www.paucasals.org/ca/COLLECCIONS-I-RECERCA-fons-documental/>>
- › Fons Josep Rafael Carreras i Bulbena

BIBLIOTECA DEL CENTRE BORJA

- › Fons musical

SANT FELIU DE GUÍXOLS

ARXIU PARROQUIAL DE SANTA MARIA

- › Fons musical

ARXIU MUNICIPAL DE SANT FELIU DE GUÍXOLS

http://www.guixols.cat/files/arxiu/20110615pd_arx_quadre_fons.pdf>

- › Fons Josep i Arseni Roig
<http://www.guixols.cat/files/arxiu/inventaris/20100303pd_arx_10_roig.pdf>
- › Fons Josep Gravalosa i Geronès
<http://www.guixols.cat/files/arxiu/inventaris/20110526pd_arx_10_gravalosa.pdf>
- › Fons Josep M. Vilà i Gandol
<http://www.guixols.cat/files/arxiu/inventaris/20110526pd_arx_10_vila_gandol.pdf>
- › Fons Societat Coral Nova Gesòria
<http://www.guixols.cat/files/arxiu/inventaris/20100303pd_arx_07_coral_gesoria.pdf>

ARXIU PARTICULAR RAFAEL SUBIRACHS I VILA

- › Fons Rafael Subirachs i Ricart (catalogació en curs: IFMuC)
- › Fons Rafael Subirachs i Vila

SANT JOAN DE LES ABADESSES

ARXIU DEL MONESTIR <<http://www.monestirsantjoanabadesses.cat/arxiu/>>

- › Fons musical (catalogació: IDIM)

SANT JOAN DE VILATORTA

ARXIU DEL MAS D'EN COLL

- › Fons musical

SANT LLORENÇ DE MORUNYS

ARXIU DE LA FAMÍLIA RIU

- › Fons musical

SANT SADURNÍ D'ANOIA

ARXIU DE LA FAMÍLIA TORELLÓ

- › Fons musical

SANT VICENÇ DELS HORTS

ARXIU DE LA FAMÍLIA RULL

- › Fons Ramon Camps

SANTA COLOMA DE FARNERS

ARXIU COMARCAL DE LA SELVA

[<http://xac.gencat.cat/ca/l/lista_arxius_comarcals/la_selva/quadre_de_fons/>](http://xac.gencat.cat/ca/l/lista_arxius_comarcals/la_selva/quadre_de_fons/)

- › Fons musical

LA SEU D'URGELL

ARXIU DIOCESÀ D'URGELL

- › Fons Catedral de la Seu d'Urgell
- › Fons del Seminari
- › Fons de Santa Maria d'Agramunt (II)

SITGES

ARXIU HISTÒRIC MUNICIPAL

- › Fons musical

ARXIU PARROQUIAL DE SITGES

- › Llibres corals

MUSEU MARICEL

- › Fons musical

MUSEU ROMÀNTIC

- › Fons musical

SOLSONA

ARXIU DIOCESÀ DE SOLSONA

- › Fons musical (catalogació en curs: IFMuC)

ARXIU COMARCAL DEL SOLSONÈS (ACS)

[<http://xac.gencat.cat/ca/l/lista_arxius_comarcals/solsones/quadre_de_fons/>](http://xac.gencat.cat/ca/l/lista_arxius_comarcals/solsones/quadre_de_fons/)

- › Fons musicals

TARRAGONA

ARXIU HISTÒRIC ARXIDIOCESÀ DE TARRAGONA (AHAT)

- › Fons Catedral de Tarragona, TarC (catalogació: IFMuC/8) _____
<<http://ifmuc.uab.cat/collection/AHAT?In=ca>>
- › Fons musical del Seminari
- › Fons de Falset
- › Fons de la Selva del Camp (catalogació en curs: IFMuC)
- › Fons de Poboleda
- › Fons Salvador Ritort (catalogació en curs: IFMuC)
- › Fons Joaquim Rial (catalogació en curs: IFMuC)
- › Fons Enric Juncosa (catalogació en curs: IFMuC)
- › Fons Miquel Rué

TÀRREGA

ARXIU COMARCAL DE L'URGELL (ACUR)

<http://xac.gencat.cat/ca/lLista_arxius_comarcals/urgell/quadre_de_fons/>

- › Fons de l'església parroquial
- › Fons Ramon Carnicer
- › Fons Ramon Florensa (TagF: IFMuC/5)
<<http://ifmuc.uab.cat/collection/TagF?In=ca>>
- › Fons Ramon Goberna
- › Fons Lluís Sarret i Pons
- › Fons La Lira Tarraguense
- › Fons Orfeo Nova Tàrrega
- › Fons «Saltar a la fama»

TERRASSA

ARXIU DE LA CATEDRAL-BASÍLICA DEL SANT ESPERIT

- › Fons de la capella de música del Sant Esperit (TerC: IFMuC/1)
<<http://ifmuc.uab.cat/collection/TerC?In=ca>>
- › Fons Filles de Maria
- › Fons Schola Cantorum de Terrassa

ARXIU COMARCAL DEL VALLÈS OCCIDENTAL (ACVOC)

<http://xac.gencat.cat/ca/llista_arxius_comarcals/valles_occ/quadre_de_fons/>

- › Fons Coral Egara de Ràdio Terrassa
- › Fons Escola Coral de Terrassa
- › Fons Joan Soler i Diffent

ESCOLA MUNICIPAL DE MÚSICA – CONSERVATORI DE TERRASSA

- › Fons musical

TORROELLA DE MONTGRÍ

MUSEU DE LA MEDITERRÀNIA (CENTRE DE DOCUMENTACIÓ)

<<http://www.museudelamediterrania.cat/centre-documentacio/fons-especials.html>>

- › Arxiu Montgrins
- › Fons Josep M. Boix i Risech
- › Fons Vicenç Bou i Geli (TomB: IFMuC/3)
<<http://ifmuc.uab.cat/collection/TomB?In=ca>>
- › Fons Josep Cristòfol i Parals
- › Fons Salvador Dabau i Caussà
- › Fons Josep Pi i Pasqual (TomP: IFMuC/3)
<<http://ifmuc.uab.cat/collection/TomP?In=ca>>
- › Fons Pere Rigau i Poch (TomR: IFMuC/3)
<<http://ifmuc.uab.cat/collection/TomR?In=ca>>
- › Fons Enric Vilà i Armengol
- › Fons Ricard Viladesau

TORTOSA

ARXIU CAPITULAR DE LA CATEDRAL DE TORTOSA (ACTO)

- › Fons musical

ARXIU COMARCAL DEL BAIX EBRE (ACBEB)

<http://xac.gencat.cat/ca/llista_arxius_comarcals/baix_ebre/quadre_de_fons/>

- › Fons musical
- › Fons fonogràfics

ARXIU DIOCESÀ DE TORTOSA

- › Fons musical del Seminari
- › Fons Vicenç Garcia Julbe

VALLBONA DE LES MONGES

ARXIU DEL MONESTIR DE SANTA MARIA DE VALLBONA DE LES MONGES

- › Fons musical

VALLS

ARXIU COMARCAL DE L'ALT CAMP

[<http://xac.gencat.cat/ca/lLista_arxius_comarcals/alt_camp/quadre_de_fons/>](http://xac.gencat.cat/ca/lLista_arxius_comarcals/alt_camp/quadre_de_fons/)

- › Fons Mn. Anton Tomàs

INSTITUT D'ESTUDIS VALLENCIS (IEV)

- › Fons Robert Gerhard
[<http://www.iev.cat/arxiu/fonsgerhard/arxiu-robert-gerhard-iev-fons-musical.pdf>](http://www.iev.cat/arxiu/fonsgerhard/arxiu-robert-gerhard-iev-fons-musical.pdf)
[<http://www.iev.cat/arxiu/fonsgerhard/arxiu-robert-gerhard-iev-fons-documental.pdf>](http://www.iev.cat/arxiu/fonsgerhard/arxiu-robert-gerhard-iev-fons-documental.pdf)

VIC

ARXIU EPISCOPAL DE VIC

- › Fons musical

VILAFRANCA DEL PENEDÈS

ARXIU COMARCAL DEL BAIX Penedès (ACABP)

[<http://xac.gencat.cat/ca/lLista_arxius_comarcals/baix_penedes/quadre_de_fons/>](http://xac.gencat.cat/ca/lLista_arxius_comarcals/baix_penedes/quadre_de_fons/)

- › Fons musical

VINSEUM (MUSEU DEL VI)

- › Fons de Santa Maria de Vilafranca del Penedès (catalogació en curs: Joan Cuscó)

VILANOVA I LA GELTRÚ

ARXIU COMARCAL DEL GARRAF (ACGAF)

[<http://xac.gencat.cat/ca/lLista_arxius_comarcals/garrafi/quadre_de_fons/>](http://xac.gencat.cat/ca/lLista_arxius_comarcals/garrafi/quadre_de_fons/)

- › Fons Societat Coral La Unió Vilanovesa
- › Fons Amadeu Cuscó

ARXIU PARROQUIAL DE SANTA MARIA DE LA GELTRÚ

- › Fons Santa Maria de la Geltrú (inventari: IDIM, 1976, i Isabel Pla, 1992)

BIBLIOTECA VÍCTOR BALAGUER

- › Fons musical

MUSEU ROMÀNTIC CAN PAPIOL

- › Fons musical

VILASSAR DE MAR

ARXIU MUNICIPAL DE VILASSAR DE MAR

- › Fons Josep Pol i Navarro
- › Fons Grup Líric Amadeu Vives de Vilassar de Mar

NOTES

1. Val a dir que, entre el 2006 i el 2010, la Subdirecció General d'Arxius del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya va subvencionar una part de les tasques de fitxatge dels fons musicals del projecte, gràcies al capteniment del seu subdirector, el Dr. Ramon Alberch i Fugueras, actual director de l'ESAGED.
2. Per a la descripció d'aquest procés podeu consultar els articles: GREGORI I CIFRÉ, Josep Maria. «La catalogació dels arxius musicals de Catalunya, una de les línies de recerca de l'IDIM de la UAB». *I Congrés de Música a Catalunya*. Barcelona: Consell Català de la Música, 1994. P. 863-865; GREGORI I CIFRÉ, Josep Maria. «El inventario de los fondos musicales eclesiásticos de Catalunya, un proyecto en marcha desde la Universitat Autònoma de Barcelona». *Memoria Ecclesiae*, XXXI (2008). P. 483-497; GREGORI I CIFRÉ, Josep Maria. «Els inventaris dels fons musicals de Catalunya, el projecte de la UAB per a la recuperació del patrimoni musical». *2n Congrés Internacional de Música*. Barcelona: Consell Català de la Música, 2013. P. 621-625; GREGORI I CIFRÉ, Josep Maria. «Fondos musicales en Cataluña: el proyecto IFMUC de la Universitat Autònoma de Barcelona para la recuperación del patrimonio musical catalán». A: M. NAGORE; V. SÁNCHEZ (eds.) *Allegro cum laude. Estudios musicológicos en homenaje a Emilio Casares*. Madrid: Instituto Complutense de Ciencias Musicales, 2014. P. 581-588; GREGORI I CIFRÉ, Josep Maria. «Catalonia project report». *Early Music*, 43 (2015). P. 367-368; GREGORI I CIFRÉ, Josep Maria. «El nou web IFMUC al servei del patrimoni musical de Catalunya: <http://ifmuc.uab.cat>». *Revista Catalana de Musicologia*, VIII (2015).
3. Volums publicats entre el 2007 i el 2015: GREGORI I CIFRÉ, Josep Maria. *Inventaris dels fons musicals de Catalunya*. Volum 1: *Fons de la catedral-basilica del Sant Esperit de Terrassa*. Barcelona: Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació de la Generalitat de Catalunya,

2007; BONASTRE I BERTRAN, Francesc; GREGORI I CIFRÉ, Josep Maria (amb la col·laboració d'Andreu GUINART I VERDAGUER). *Inventaris dels fons musicals de Catalunya*. Volums 2/1-2/2: *Fons de la Parròquia de Sant Pere i Sant Pau de Canet de Mar*. Barcelona: Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació de la Generalitat de Catalunya, 2009; GRASSOT I RADRESA, Marta. *Inventaris dels fons musicals de Catalunya*. Volum 3: *Fons V. Bou, J. Pi i P. Rigau i del Centre Cultural i de la Mediterrània Can Quintana de Torruella de Montgrí*. Barcelona: Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació de la Generalitat de Catalunya, 2009; GREGORI I CIFRÉ, Josep Maria; CABOT I SAGRERA, Neus. *Inventaris dels fons musicals de Catalunya*. Volum 4: *Fons del Museu-Arxiu de Santa Maria de Mataró*. Barcelona: UAB – Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació de la Generalitat de Catalunya, 2010; NIUBÓ I SALA, Olga. *Inventaris dels fons musicals de Catalunya*. Volum 5: *Fons Ramon Florensa de l'Arxiu Comarcal de l'Urgell*. Barcelona: UAB – Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació de la Generalitat de Catalunya, 2011; GREGORI I CIFRÉ, Josep Maria; MONELLS I LAQUÉ, Carme. *Inventaris dels fons musicals de Catalunya*. Volum 6: *Fons de l'església parroquial de Sant Esteve d'Olot i Fons Teodoro Echegoyen de l'ACGAX*. Barcelona: UAB, 2012; GREGORI I CIFRÉ, Josep Maria; SALGADO COBO, Elena. *Inventaris dels fons musicals de Catalunya*. Volum 7: *Fons de la basílica de Santa Maria de Castelló d'Empúries*. Barcelona: UAB, 2013; BONASTRE I BERTRAN, Francesc; GREGORI I CIFRÉ, Josep Maria; CANELA I GRAU, Montserrat. *Inventaris dels fons musicals de Catalunya*. Volum 8: *Fons de la catedral de Tarragona*. Barcelona: UAB, 2015.

RESUM

El projecte IFMuC presenta els resultats de la tasca que hem dut a terme entre el 2001 i el 2015, centrada en la catalogació dels fons musicals de Catalunya, per mitjà del nou web <http://ifmuc.uab.cat>. En el decurs d'aquests anys, hem identificat nombrosos fons de manuscrits i impresos musicals amb obres desconegudes de compositors catalans. Dels fons ubicats en arxius públics, eclesiàstics i privats, catorze han estat catalogats, amb un índex que supera els 10.000 registres catalogràfics i el miler de compositors. D'aquests fons, tretze han pogut veure la llum gràcies a l'edició impresa de vuit volums corresponents als catàlegs de la col·lecció *Inventaris dels fons musicals de Catalunya*, entre el 2007 i el 2015. El resultat d'aquest període de localització de fons musicals es tradueix en el Cens IFMuC, amb 408 fons musicals que ara presentem. En el cens hi són inclosos els fons de la Biblioteca Nacional de Catalunya (111), del CEDOC (22) i del Centre de Documentació de Cultura Popular (17).

RESUMEN

El proyecto IFMuC presenta los resultados del trabajo que hemos llevado a cabo entre 2001 y 2015, centrado en la catalogación de los fondos musicales de Cataluña, a través de la nueva web <http://ifmuc.uab.cat>. En el transcurso de estos años, hemos identificado numerosos fondos de manuscritos e impresos musicales con obras desconocidas de compositores catalanes. De los fondos ubicados en archivos públicos, eclesiásticos y privados, catorce han sido catalogados, con un índice que supera los 10.000 registros catalográficos y el millar de compositores. De estos fondos, trece han podido ver la luz gracias a la edición impresa de ocho volúmenes correspondientes a los catálogos de la colección *Inventaris dels fons musicals de Catalunya* ('Inventarios de los fondos musicales de Cataluña'), entre 2007 y 2015. El resultado de este periodo de localización de fondos musicales se traduce en el Censo IFMuC, con 408 fondos musicales que ahora presentamos. En el censo están incluidos los fondos de la Biblioteca Nacional de Cataluña (111), del CEDOC (22) y del Centro de Documentación de Cultura Popular (17).

ABSTRACT

The IFMuC project presents the results of work carried out between 2001 and 2015 and focused on the cataloguing of the music holdings of Catalonia, through a new website: <http://ifmuc.uab.cat>. In the course of these years we have identified numerous manuscripts and sheet music of unknown works by Catalan composers. Of the holdings held in public, private and ecclesiastical archives, 14 have been catalogued, with an index of over ten thousand catalogue entries and around a thousand composers. Of these holdings, 13 have seen the light of day thanks to the eight-volume printed edition of the catalogues of *Inventaris dels fons musicals de Catalunya* collection between 2007 and 2015. The result of this period of location of music holdings is the IFMuC Census with 408 music holdings that we now present. The census includes the holdings of the National Library of Catalonia (111), CEDOC (22) and the Folk Culture Documentation Centre (17).

RÉSUMÉ

Le projet IFMuC présente les résultats du travail réalisé entre 2001 et 2015 autour du catalogage des fonds musicaux de Catalogne sur le nouveau site Internet <http://ifmuc.uab.cat>. Durant ces années, nous avons identifié de nombreux fonds de manuscrits et imprimés musicaux avec des œuvres inconnues de compositeurs catalans. Parmi les fonds conservés dans les archives publiques, ecclésiastiques et privées, quatorze ont été catalogués, avec un index de plus de dix mille notices catalographiques et mille compositeurs. Treize d'entre eux ont pu voir le jour grâce à la publication de huit volumes correspondant aux catalogues de la collection *Inventaris dels fons musicals de Catalunya* [Inventaires des fonds musicaux de Catalogne], entre 2007 et 2015. Cette période de localisation de fonds musicaux a permis d'inscrire 408 fonds à l'inventaire IFMuC, que nous présentons maintenant. L'inventaire comprend les fonds de la Bibliothèque nationale de Catalogne (111), du CEDOC (22) et du Centre de documentation de la culture populaire (17).

Serveis de digitalització per a Institucions Culturals

- Preservació digital i gestió documental
- Tractament de fitxers i metadades
- Digitalització de fons documentals i audiovisuals

document@artyplan.com
www.document.cat
[#artyplan50anys](https://twitter.com/artyplan50anys)

**Pregunteu.
Tenim respostes**

Patró:

Escola Superior
d'Arxivística i Gestió
de Documents

Soci Institucional:

Associació d'Arxivers
Gestors de Documents
de Catalunya

CONSIDERACIONS SOBRE

RECOMANACIONS ENTORN DE LA GESTIÓ DEL PRÉSTEC DE DOCUMENTS PER ALS CASOS DE COMUNICACIÓ PÚBLICA EN EXPOSICIONS

Andreu Carrascal i Simon

Imaginem-nos un document típic en suport paper (de moment i per no embolicar la troca, no ens l'imaginem electrònic, si us plau, tot i que el tipus de suport no hauria d'implicar res). Al seu dia, va iniciar el seu camí, reflectint una activitat, i va avançar en el transcurs de la seva tradició documental. Un cop conclosa aquesta etapa va esdevenir imprescindible la seva conservació —tenia la tipologia perfecta!— per continuar en un dolç procés d'envelliment fins a situar-se definitivament a les lleixes d'un arxiu en una jubilació daurada.

Fins aquí, la seva vida havia passat de manera rutinària, sense pena ni glòria. No sabia, però, que el futur encara li depararia moments emocionants, amb viatges exòtics i aparicions estel·lars a la premsa...

DOCUMENTACIÓ I ACCIÓ CULTURAL

No cal novel·lar més per entendre que certs documents no sols són certificadors d'un acte, sinó que també van més enllà, tenen un fort valor secundari i passen a ser participants directes del tresor del patrimoni històric i font del discurs històric de la nostra societat.

En aquest sentit, tot i que hi ha exemples puntuals més antics, és a partir de la Revolució Francesa quan la documentació esdevé element per a la recerca, ja que el nou sistema establert deixa sense valor tota la documentació que sustenta el sistema d'estaments però entén que poden servir per al seu estudi. Aquests documents sense valor probatori però amb un fort valor secundari podien ser usats per persones amb capacitat d'extreure i analitzar informació en àmbits com els arxius, garants de la conservació del patrimoni documental.

La necessitat de l'home modern de conèixer el passat i reconèixer-se com a participant d'uns fets va anar progressant i va esdevenir un element més de reforç dels valors de consolidació social. Conservem per validar però també per recordar-nos d'on venim i cap a on anem.

La funció de garantir la conservació del patrimoni documental històric va lligada, doncs, al deure inexcusable d'accedir-hi per part de la ciutadania i possibilitar la seva difusió de la manera més extensa possible. M. Àngels Suquet ho ex-

pressa perfectament: «Si volem que els Arxius creixin com a serveis públics, han de fer-se necessàriament un lloc entre els ciutadans i l'única via possible és exercir de manera conscient i plena la seva funció cultural».(1) En aquest sentit, la societat actual emplaça a Arxius i professionals que hi treballem la missió «d'avaluar, triar, conservar i fer accessibles els documents d'arxiu per a tots els fins possibles, coneguts o desconeguts».(2) Aquest accés no tan sols es pot correspondre amb l'accés físic del ciutadà als Arxius, sinó que també implica l'accés d'aquests ciutadans a la informació i el coneixement que els documents aporten i, per tant, independentment de la seva localització física, s'ha de facilitar la seva comunicació pública mitjançant publicacions, exposicions, mitjans de comunicació visuals, etc. Aquesta funció és la comunicació, entesa com «l'acció i el procés de transmetre un missatge, amb establiment d'una relació i una interacció socials».(3)

Un dels sistemes de difusió cultural més coneguts és el de la comunicació pública en exposicions temporals o permanents, on a voltes es requereix l'exhibició de peces documentals originals custodiades als Arxius i que il·lustren un discurs pedagògic.

Igualment, els Arxius han de poder proveir a institucions terceres amb funcions o voluntat d'elaborar sistemes de difusió pública amb el patrimoni documental necessari. Aquesta acció canvia el típic concepte de préstec documental, que relaciona l'Arxiu amb la institució de la qual depèn, pel préstec extern o préstec extraordinari de documents per a comunicació pública d'aquestes institucions terceres. El préstec tant intern com de tipus extraordinari ha de ser un fet lògic i normal dins del servei d'arxiu, però amb un procés de gestió específic, en què en tot moment es controli la protecció física de l'original mitjançant polítiques de preservació i conservació, se salvaguardi del que marca la legislació en temes com ara la protecció de dades i la propietat intel·lectual, i es reflecteixin les responsabilitats que deriven de l'obligació, tal com hem dit més amunt, de conservar permanentment i difondre al màxim la documentació susceptible de ser exhibida per part del prestador, com de l'obligació de presentar les peces documentals d'una manera tècnicament correcta i de retornar-les sense defectes per part del prestatari.

Una certa lògica fa que, entre les disciplines que treballen amb documents, siguin els museus els que més hagin desenvolupat sistemes de gestió de préstec extraordinari de documents, bé com a prestadors o bé com a prestataris. Les col·leccions de documents, d'objectes i obres d'art d'un museu tenen *per se* la

característica de la seva exhibició al gran públic, la presentació conjuntament o amb altres peces, independentment de la seva procedència o del seu lligam orgànic o funcional. La voluntat o necessitat de canviar molt sovint el discurs expositiu obliga els museus a tenir una col·lecció pròpia molt extensa o bé a arribar a pactes de dipòsit, o préstecs temporals de documents.

Si bé els Arxius estan força acostumats al préstec de documents, no deixa de ser cert que, sovint, en els préstecs extraordinaris a institucions terceres se solen produir dubtes i mancances de coneixement en la seva gestió. Ara veurem com podem gestionar eficaçment aquests préstecs, però abans observarem els agents que hi participen.

ELS AGENTS QUE HI INTERVENEN

En tota exposició trobem una sèrie d'agents que interactuen. Vegem qui són:

PER LA PART QUE PRESTA DOCUMENTS

El prestador

És qui té la propietat física dels documents. Lògicament, sense aquesta figura i la seva voluntat serà difícil que es pugui fer el préstec de la documentació i la seva exhibició. La institució que custodia la documentació sol·licitada rep una petició formal de préstec producte d'un procés de recerca previ. L'Arxiu serà la part de la institució prestadora més compromesa en el procés.

L'arxiver/a

L'Arxiu és qui s'encarrega de la gestió i la custòdia de la documentació per prestar en nom de la institució a la qual pertany. L'arxiver ha de tenir la seguretat completa que pot efectuar lliurement l'acte del préstec. Això implica que la documentació sol·licitada no ha de tenir problemes de conservació o algun handicap que impedeixi la seva comunicació pública, com podrien ser les reserves de l'autor, pròpies dels drets morals que s'estableixen a la llei de propietat intel·lectual, o la duplicitat de préstec (és important controlar que no hi hagi préstecs d'un mateix document a institucions diferents en el mateix àmbit temporal!).

També s'ha de vigilar el préstec de documents que són producte d'una cessió en dipòsit sense clàusules. En aquests casos, és essencial tenir el vistiplau dels dipositaris del fons (i millorar jurídicament les cessions en dipòsit, defensant la figura del dipòsit en comodat).

El correu o *courier*

Deponent de les condicions de la sala, la fragilitat dels documents prestats o la rellevància de l'entitat prestatària, la institució prestadora pot considerar necessari el control de tot el procés de préstec per part d'un correu. Aquest correu —normalment un tècnic especialitzat en conservació o un tècnic que conegui molt bé els documents prestats— ha de vigilar presencialment tots els moments del procés d'embalatge, transport, desembalatge i instal·lació de les peces prestades, així com el procés equivalent i invers que fa revertir les peces al seu lloc d'origen. Com a representant de la part prestadora també ha de canalitzar tots els incidents i necessitats que el prestatari pugui tenir respecte a la documentació prestada o de la relació prestatari-prestador.

PER LA PART QUE SOL·LICITA DOCUMENTS

El prestatari

De manera genèrica, és la institució que demana en préstec la documentació que s'exposarà. Prestatari pot ser una petita galeria d'art o un gran museu nacional. L'escala determina que es concentrin o es diferenciïn diversos responsables. Per exemple, en grans exposicions hi sol haver separació entre l'organitzador i l'expositor, i un s'encarrega de totes les tasques de finançament mentre que l'altre es fa responsable de la feina més tècnica. Ha de disposar bé en propietat o bé per cessió temporal d'una sala que estigui habilitada per a la funció d'exhibir documents (més tard parlarem de les condicions) i dels suficients recursos econòmics i humans per tirar endavant un esdeveniment d'aquestes característiques.

El coordinador d'exposicions

És la figura que s'encarrega de gestionar i supervisar tot el procés de l'exposició. Sol ser usual en la institució que organitza l'exposició i és qui s'encarrega de coordinar transports, assegurances, correus, instal·ladors, comissari, etc.

El registre

Aquesta figura depèn del coordinador d'exposicions i té la funció d'assegurar el correcte moviment de les peces transportades i el rigorós control de les entrades i sortides d'aquestes peces a l'àrea d'exposicions.

El conservador

També està a les ordres del coordinador, i la seva funció és controlar que els documents que han arribat estiguin en bones condicions. Ha de verificar amb el correu l'estat de cada document en el moment que es desembala, vetllar per la seva estabilitat física durant el període d'exhibició i el posterior embalatge per a la seva sortida i donar suport tècnic i recomanacions al sistema d'instal·lació i control ambiental de l'exposició.

ALTRES AGENTS

El comissari

És una persona o un grup de persones que treballen al servei del prestatari. És el responsable del fil argumental que tindrà l'exposició (tema central, llenguatge expositiu, caràcter i força, etc.). Les dues funcions essencials que té són la selecció dels documents i, sovint, també el disseny de la instal·lació expositiva. Tot el procés de selecció pot ser compartit amb ajudants del comissari. Pel que fa al model expositiu, hi pot haver la figura del dissenyador de l'exposició que de manera especialitzada planteja un model expositiu que defineixi clarament la idea que el comissari i la institució organitzadora volen exhibir. També hi pot haver un responsable d'instal·lacions, una persona coneixedora de totes les possibilitats tècniques que permeten mostrar de manera eficient i segura els documents exposats en un àmbit espacial determinat.

La companyia asseguradora

És la institució encarregada d'assumir els possibles riscos que pugui patir la documentació durant el temps que aquesta documentació està fora de les dependències de l'Arxiu i respondre-hi. Els serveis de l'asseguradora són contractats per la institució prestatària, però amb el vistiplau de la institució prestadora i segons les valoracions econòmiques efectuades per aquesta institució.

La companyia de transports

És l'empresa que efectua el moviment dels documents prestats des de les dependències de l'Arxiu fins a la zona d'exposicions. Durant tot aquest procés i les etapes intermèdies que puguin ser necessàries, es responsabilitza de l'emballatge, la manipulació i el transport correctes. També és un servei que contracta la institució prestatària amb el vistiplau de la institució prestadora. De vegades, l'empresa de transports també té adjudicada la instal·lació dels sistemes d'exposició.

PROTOCOLS EN LA GESTIÓ DEL PRÉSTEC

Fins ara hem vist els agents que intervenen en el préstec. Tots aquests personatges i institucions requereixen uns models que marquen els processos que cal dur a terme en tot moment. L'Arxiu, com a element vinculat directament al prestador, hauria de tenir aquests protocols desenvolupats per tenir un bon sistema de préstec extraordinari. Vegem quins són.

LA NORMATIVA DE PRÉSTEC

El primer que un Arxiu ha de tenir a l'hora de gestionar préstecs extraordinaris és una normativa de préstec. La normativa ha d'especificar quines són les con-

dicions que marca la institució de la qual depèn l'Arxiu com a prestadora i les que el prestatari ha d'assumir si vol que els documents siguin cedits temporalment. Les condicions poden ser diverses i de vegades poden tenir un fort caràcter subjectiu (cal entendre que el prestador és lliure de considerar les clàusules que cregui oportunes; per exemple, un prestador pot sol·licitar diners, catàlegs o aparèixer d'una manera determinada als crèdits a canvi de cedir temporalment els seus documents). Els apartats més comuns solen ser els següents:

Termini en la petició del préstec, durada i itineràncies

Molt sovint, cal una previsió temporal mínima perquè la gestió del préstec sigui eficaç i es desenvolupi sense urgències no desitjades o gestions precipitades. És recomanable, doncs, establir una data límit per sol·licitar el préstec per part del prestatari. Aquest límit el podem establir de manera genèrica sigui quina sigui la quantitat de documents sol·licitats, o bé podem establir uns intervals adequats al nombre de peces prestades. L'exhibició de les peces ha de tenir una durada lògica que permeti amortitzar les despeses del prestatari, però que no afecti la integritat física de l'obra. El pacte del préstec sol ser per a una exposició o acte. En el cas d'itineràncies, es pot pactar el descans i el canvi de peces.

Identificació acurada de les peces

Es tracta de tenir tots els elements característics que identifiquen la peça que es vol prestar. De fet, és totalment desaconsellable iniciar un procés de préstec sense una identificació perfecta. Normalment hauríem de sol·licitar els paràmetres següents:

Tipologia del document

- › Autor
- › Títol
- › Mides
- › Suport
- › Tècnica
- › Signatura topogràfica

Establiment d'una assegurança

Sempre que prestem un document, hauríem d'establir una assegurança que pugui respondre a qualsevol contingent que aquest document pugui patir. La

pòlissa usual és l'anomenada *clau a clau* i respon als possibles riscos que hi pugui haver des que la documentació surt de les dependències de l'Arxiu fins que hi torna, un cop s'ha exhibit. La valoració de les peces l'ha de fer el prestador, basant-se en criteris tan objectius com sigui possible, mentre que el prestatari —que l'accepta— es fa càrrec de la prima (és molt important que sigui durant tot el préstec, no tan sols per al període expositiu, i es faci beneficiària en cas de sinistre la institució prestadora i no la prestatària).

Creació d'informes d'estat d'obra

Ara ja tenim una assegurança, però com coneixem la integritat d'un document en el moment del préstec? Normalment, prestador i prestatari convenen l'estat de conservació d'un document a partir d'un element —informe d'estat d'obra— que indica totes les característiques físiques del document en el moment de ser prestat. Aquest document, que sol ser validat pel correu i pel conservador de l'entitat prestatària, permet contrastar qualsevol deteriorament que la peça documental hagi pogut patir en els processos d'embalatge i desembalatge, instal·lació i desinstal·lació i exhibició. Qualsevol incidència ha de ser documentada i, si és considera oportú, comunicada com a sinistre a la companyia d'assegurances.

La creació d'informes d'obra, i de fet tota la gestió del préstec, pot comportar unes despeses, si tenim en compte la dedicació —de vegades exclusiva— de l'arxiver/a, el correu o personal de la institució prestadora en la bona consecució del préstec.

Clàusules sobre embalatge i transport

Es tracta d'especificar com es tractarà el material des que surt de l'Arxiu i durant tot el procés de moviment fora d'aquest Arxiu. És important exigir per a les peces prestades un transport dirigit per una empresa especialitzada en el moviment d'obres d'art. Això implica la intervenció de personal i sistemes de transport professionals que sàpiguen en tot moment fer la seva feina, com ara saber donar resposta ràpida i eficaç a qualsevol contratemps. Això es fa pràcticament ineludible quan el moviment de peces implica el trasllat de peces molt valuoses, fràgils o exhibides amb sistemes de gran complexitat tècnica.

Respecte a l'embalatge, hauríem de dir el mateix. Ens hem d'assegurar que es facin servir elements d'embalatge de qualitat (ús de suports inerts com ara

tissús, cartró ploma, absència d'adhesius directes, etc.) i sistemes d'emballatge de transport que, sense malmetre l'original, permetin traslladar-lo en condicions de seguretat òptimes.

També hem de tenir en compte que certs documents no poden tenir moviment fora del territori on es custodia sense l'autorització expressa de l'Administració pública (documents a partir d'una certa antiguitat, d'un valor determinat o d'una certa catalogació patrimonial). Cal consignar que el prestatari (que normalment ho encomana a l'empresa de transport) ha de gestionar amb la nostra ajuda tot aquest procés i fer-se càrrec de les despeses que comporta.

Clàusules sobre restauració, presentació i mesures de conservació

Per norma general, mai no hauríem d'admetre el préstec d'una peça que no reuneixi unes mínimes condicions en l'exhibició. En cas que les condicions físiques del document no siguin idònies es pot prestar sempre que la peça se sotmeti a un procés de restauració prèvia. En el mateix sentit, el prestador pot reclamar certs sistemes d'instal·lació especials o el que consideri imprescindible per a la bona presentació o preservació del document (emmarcament, instal·lació en vitrina, muntatge sobre faristol, etc.). Totes les despeses d'aquestes especificacions solen anar a càrrec de l'entitat prestatària.

Respecte a les mesures de conservació, hem de tenir en compte els llargs processos d'exhibició pública, i com aquests processos poden alterar la documentació presentada. Hem d'establir, doncs, els marges admissibles de temperatura, la humitat relativa, la intensitat lumínica i la radiació d'UV per a cada tipologia de suport prestat, a més de qualsevol mesura addicional que creguem oportuna. A més a més, el prestador pot reservar-se la condició expressa del dret a visitar la sala d'exposicions sense avís previ per tal de comprovar que les mesures de conservació pactades estiguin operatives.

Un altre element que cal tenir en compte en la normativa de préstec és que la informació de la nostra institució com a prestadora aparegui als crèdits d'exposició i eventualment al seu catàleg. Si fem l'advertència ens evitarem intervencions de darrera hora.

Reproducció de consulta, de seguretat i publicació en catàlegs

És molt convenient que de cada document prestat es faci una bona reproducció, ja que ens servirà com a còpia de consulta i de reprografia mentre el document estigui fora de les nostres dependències, així com de salvaguarda davant la possibilitat remota però possible que la documentació desaparegui o es malmeti durant el procés de préstec. Aquesta còpia es fa més lògica quan el prestador ens la sol·licita per incorporar el document com a il·lustració al catàleg de l'exposició. Aquesta comunicació pública hauria de ser considerada com un altre ús dels documents —llevat que s'hagi pactat una altra cosa— i, per tant, hauria de tenir el seu propi contracte d'autorització. Normalment, les despeses per còpia solen anar a càrrec del prestatari. Cal comentar, però, que la comunicació per part de l'entitat prestatària de vistes més o menys generals de la sala on poden aparèixer els documents prestats, o directament els documents, sempre que el motiu sigui amb caràcter divulgatiu o com a font de notícia d'actualitat, solen ser acceptades sense contraprestació.

Dret de recuperació

Amb suficient antelació i amb unes causes més que justificades, la institució prestadora ha de poder reclamar la recuperació dels documents prestats abans de finalitzar el període d'exhibició.

L'INFORME DE SALA I PETICIÓ D'OBRES

De la mateixa manera que la normativa de préstec permet saber al prestatari quines condicions ha d'acceptar a l'hora de sol·licitar documents originals, l'informe de sala permet saber al prestador quines condicions té l'espai on es volen exhibir. L'estudi per part de la institució prestadora d'aquest informe ha de determinar l'inici real de la gestió del préstec o bé la seva denegació. Les parts més comunes són les següents:

DADES DE L'EXPOSICIÓ

- › Títol de l'exposició
- › Dades bàsiques de l'entitat organitzadora (nom, adreça, contacte, etc.)
- › Dades bàsiques de la sala d'exposicions
- › Dades bàsiques del comissari
- › Dades bàsiques del coordinador d'exposició
- › Dates extremes de l'exposició
- › Horaris previstos d'obertura al públic

CONDICIONS AMBIENTALS DE LA SALA D'EXPOSICIONS

- › Ús habitual
- › Control de la climatització (temperatura, humitat relativa) i periodicitat en les lectures
- › Sistemes d'estabilització de temperatura i humitat
- › Tipus d'il·luminació (puntual, difusa, freda, incandescent)
- › Sistemes de control de la llum natural

CONDICIONS DE SEGURETAT

- › Existència d'un pla de seguretat per a emergències
- › Existència de sistemes de detecció d'incendis i tipus
- › Conductes d'aigua a la sala d'exposicions
- › Tipus de vigilància activa i passiva
- › Connexió amb alarmes de seguretat

DESCRIPCIÓ DE LA SALA

- › Plànol descriptiu de la sala (amb indicació dels àmbits on es col·locaran les peces demanades)
- › Si s'escau, tipus de vitrina (materials, il·luminació, seguretat, etc.)

EMBALATGE, TRANSPORT I ASSEGURANÇA

- › Nom i dades de l'empresa de transport
- › Nom i dades de l'empresa asseguradora

L'INFORME D'ESTAT D'OBRA

En els processos d'emmarcament, embalatge, transport, desembalatge i instal·lació (i tots els processos inversos), hi ha manipulacions que poden alterar la integritat física dels documents. Per resoldre qualsevol incidència, s'elaboren els informes d'estat d'obra. En aquests informes s'incorporen totes les característiques tècniques del document, així com totes les alteracions o defectes observats abans de qualsevol manipulació prèvia a la gestió del préstec. Normalment l'hauria de fer el conservador de la institució prestadora o qui farà de correu.

Un cop el document arriba a la sala d'exposicions, correu i conservador han de comprovar l'estat de l'obra, confirmar el seu estat o bé actualitzar-lo en cas de litigi. Finalment, han de validar l'informe amb les seves signatures. La informació que incorpora l'informe sol tenir dos apartats:

INFORMACIÓ GENERAL DE LA PEÇA

En aquest apartat es consignen el títol, les dimensions, la tècnica i el suport, la signatura i les característiques específiques de conservació, embalatge o presentació.

INFORMACIÓ SOBRE EL SEU ESTAT

Sovint sobre una imatge impresa, es consignen tots els defectes i alteracions observats, i s'aplica generalment un codi per a cada tipus.

El contracte de préstec

Finalment, el darrer protocol de gestió del préstec és el contracte. És el document que subscriuen prestador i prestatari i on convenen l'acte de cessió en préstec amb totes les clàusules incloses i que es fonamenta prèviament o bé té com a annexos els documents descrits anteriorment. Les característiques del contracte són aquestes:

- › Dades bàsiques de l'exposició
- › Dades bàsiques del beneficiari del préstec

- › Documents que conformen el document de préstec (poden annexar-se com a mínim la normativa de préstec i l'informe de sala signades o, si més no, esmentades), a més del mateix contracte
- › Dades i destinació de les peces objecte del préstec. Dates d'exhibició i valor assegurat
- › Condicions especials, que modifiquin la normativa de préstec o s'hi afegeixin
- › Confirmació de l'existència, característiques i possibles càrrecs pels conceptes següents:
 - › Reproducció de consulta
 - › Embalatge i transport
 - › Correu
 - › Restauració o muntatge especial
 - › Mesures addicionals de conservació
 - › Despeses per gestió d'exposicions
- › Les especificacions jurídiques finals de tot contracte

DESENVOLUPAMENT DEL PROCÉS DE PRÉSTEC

Hem vist els personatges de l'obra i els guions per desenvolupar-la i només manca el seu *tempo* i desenvolupament.

Un cop passat el període previ d'accés a l'Arxiu, consulta dels fons i un procés més o menys llarg de recerca per part del comissari, hauria d'arribar a la institució que custodia els documents una petició formal de sol·licitud de préstec. En aquesta petició hi ha d'haver la finalitat, els contactes de les persones que intervindran en tot el procés i els documents que requereixen.

En resposta, el prestador ha d'enviar al prestatari la normativa de préstec i un formulari per omplir amb les característiques de la sala on s'exposarà. Hi ha institucions —com els grans museus— que tenen l'informe de sala preparat *a priori*. També hi ha institucions que presten documentació de manera sovintejada, que solen tenir públicament la seva normativa de sala a la seva pàgina d'Internet. En tot cas, la institució prestadora ha d'esperar que la prestatària li retorni aquests dos documents signats.

L'arxiver/a, per la seva banda, ha de gestionar la petició cercant físicament els documents. D'aquesta manera, ha de controlar que les signatures topogràfiques siguin correctes, que els documents hi siguin i no s'hagin prestat, que el seu estat de conservació sigui correcte i si cal algun sistema d'instal·lació especial (per exemple, emmarcament) o una restauració. També és convenient que prengui les seves mesures si no estan integrades en la seva descripció documental, ja que serviran perquè el prestatari pugui fer la distribució espacial a la sala o perquè les pugui traslladar a l'emmarcador i poder tenir un pressupost. També és el moment de fer una valoració aproximada de les peces.

Quan arriben signats l'informe de sala i la normativa de préstec i amb la informació que s'ha recollit dels originals, la institució prestadora ha d'estudiar la viabilitat del préstec de tot o part d'allò sol·licitat i si hi haurà condicions particulars, com ara restauracions, emmarcaments, despeses per gestió, si hi haurà correu, etc., i ha de respondre definitivament en la forma convinguda a la institució prestatària.

Si finalment es decideix prestar la documentació, es fa una valoració peça a peça amb vista que es pugui realitzar l'assegurança. També es fa una còpia digital de seguretat i consulta i un full d'informe d'estat d'obra per a cada document.

Avançant en el temps, l'empresa de transport ha de contactar amb el correu —en cas que n'hi hagi— per gestionar el moviment controlat de la documentació. El dia que l'empresa transportista vingui a recollir les obres, l'arxiver/a ja les ha de tenir preparades o, si més no, localitzades, i ell o bé el correu ha d'observar l'emballatge i el trasllat correctes, i assegurar-se que no surt res de l'Arxiu sense tenir el certificat d'entrega i un certificat d'assegurança *clau a clau* per la valoració donada. Si hi ha correu, ha de controlar el moviment de les peces fins a la destinació, on es desembalaran davant seu i del conservador de la part prestatària.

Els documents han de ser incorporats al registre un a un, i el correu i el conservador han de controlar, per mitjà de l'informe d'estat d'obra, totes les seves característiques físiques. Posteriorment, les peces s'han d'instal·lar a l'espai expositiu que els pertoca amb les condicions pactades (sistemes antifurts, elements de separació física, controls d'il·luminació, temperatura i humitat, etc.). Un cop acabat el procés, correu i conservador han de signar els informes d'estat d'obra, i en aquest moment el protocol es considera finalitzat. Tot el procés és pràcticament idèntic quan la peça es desinstal·la per tornar al dipòsit de l'Arxiu.

Certament, molta gent es preguntarà: i el meu Arxiu ha de complir tots aquests processos per poder prestar documents? Seria important que tot el sistema de préstec fos el més rigorós possible. Els documents que custodiem als Arxius solen ser únics i, per tant, no podem arriscar-nos que es perdin o es malbaratin si les condicions expositives són incorrectes o la gestió del procés és inadequada, tenint en compte que la documentació ha de tornar a l'abast dels nostres investigadors per reiniciar possibles nous processos de difusió.

Tots els agents que he esmentat són els lògics en un procés de préstec idoni entre grans institucions. Si s'hagués de minimitzar tota la gestió podríem deixar com a imprescindibles —a més dels lògics prestadors i prestataris— l'assegurança de les peces, a més d'un bon embalatge i transport, i intentar delegar en tercers les tasques que no podem assumir de manera directa (per exemple, delegar les tasques de correu —si hi ha bona voluntat— en un conservador d'una institució prestadora tercera que també deixi peces a l'organització de l'exposició).

El document típic en suport paper (de moment i per no embolicar la troca, no ens l'imaginem electrònic, si us plau, tot i que el tipus de suport no hauria d'implacar res) torna a les prestatgeries de l'Arxiu. Ha tingut moments emocionants,

amb viatges exòtics i aparicions estel·lars a la premsa... I podrà seguir fent-ho gràcies a la bona gestió del préstec de l'arxiver/a.

NOTES

SUQUET I FONTANA, M. Àngels. «Els arxius com a agents culturals». *Lligall: Revista Catalana d'Arxivística*. Núm. 21 (2003), p. 75.

ALBERCH, Ramon [et al.]. *Archivos y cultura. Manual de dinamización*. Gijón: Editorial Trea, 2001. P. 108.

SERCHS, Jordi; SUQUET, M. Àngels. «Els arxius i la comunicació». *Manual d'arxivística i gestió documental*. Barcelona: Associació d'Arxivers de Catalunya, 2009. P. 465.

ANNEXOS

A) ANNEX 1: NORMATIVA DE PRÉSTEC

ARXIU HISTÒRIC DEL COAC
NORMATIVA PER AL PRÉSTEC TEMPORAL DE DOCUMENTS
(aprovada per la Junta de Govern en sessió de 30 de novembre de 2006)

1) Sol·licitud

La sol·licitud de préstec s'ha d'efectuar seguint el model oficial annex a aquestes normes quatre mesos abans, com a mínim, de la data d'inici de l'exposició o acte que motiva el préstec quan la quantitat sol·licitada sigui inferior a vint peces documentals i sis mesos abans si se supera aquesta quantitat.

El préstec que es realitzi s'ha de documentar en un contracte de cessió entre el Col·legi d'Arquitectes de Catalunya i l'entitat o persona beneficiària (prestatori).

El Col·legi d'Arquitectes de Catalunya pot desestimar la sol·licitud de manera total o parcial per qüestions de seguretat, conservació o altres qüestions de caràcter científic o tècnic.

2) Condicions tècniques

El sol·licitant ha d'incloure en la seva petició informació sobre les condicions tècniques següents:

- a. Motiu de l'exposició i justificació de la selecció d'obres sol·licitades
- b. Dades de l'exposició
 - › Títol
 - › Prestatori (nom, adreça, telèfon, fax, correu electrònic)
 - › Comissari o persona responsable (nom, adreça, telèfon, fax, correu electrònic)
 - › Seu de l'exposició (nom, adreça, telèfon, fax, correu electrònic)
 - › Dades d'inauguració i cloenda
 - › Informació sobre publicacions (catàlegs, guies, etc.) i difusió
- c. Condicions de la sala
 - › Humitat relativa
 - › Temperatura

- › Tipus d'il·luminació i intensitat
 - › Sistemes d'alarma
 - › Sistemes de vigilància
 - › Lloc d'emmagatzematge previ o posterior a l'exposició
 - › Plànol acotat de la sala d'exposició amb indicació de l'orientació, situació de portes i finestres, punts de llum o rail fixos, boques d'aire condicionat o ventilació, radiadors, extintors i boques d'incendi equipades
- d. Condicions dels expositors de documents
- › Tipus de vitrina o expositor
 - › Elaboració de la vitrina (tipus de pintures, vidres, fixacions o frens i tipus de tancament)
 - › Condicions de seguretat
 - › Posició dels expositors
- e. Relació dels documents sol·licitats perfectament identificats
- › Tipologia del material
 - › Autor
 - › Títol
 - › Mides
 - › Suport
 - › Tècnica
 - › Signatura topogràfica
 - › Observacions

3) Assegurança

Abans de fer-se efectiu el préstec, el prestatari ha de contractar una assegurança clau a clau on el Col·legi d'Arquitectes de Catalunya aparegui com a entitat beneficiària i per l'import en què hagin estat valorats els documents.

La pòlissa ha de cobrir peça a peça tot risc de pèrdua, robatori o qualsevol dany o deteriorament, sigui per causa pròpia, aliena, deguda a l'atzar o força major, des de la data en què els materials surtin de les dependències col·legials fins que siguin retornats, inclòs també el transport.

4) Estat dels documents i incidències

El Col·legi d'Arquitectes de Catalunya ha d'elaborar un informe sobre l'estat dels documents que se cedeixen en préstec, abans del seu embalatge, i facilitar-ne una còpia al prestatari.

Qualsevol incidència sobre els documents tant en el viatge com a les instal·lacions del prestatari ha de ser comunicada immediatament al Col·legi d'Arquitectes de Catalunya per escrit i adjuntant un informe de la incidència.

5) Restauració o muntatge

Quan a l'efecte de conservació calgui restaurar algun document o fer un muntatge especial, les despeses originades per aquests processos van a càrrec del prestatari.

6) Reproducció de consulta i gestió de documents

Per raons de seguretat i de gestió de l'Arxiu Històric del COAC, abans de la seva sortida, els documents poden ser reproduïts pel mètode més idoni. Les còpies de consulta han de romandre en propietat de l'Arxiu Històric del COAC, i les despeses van a càrrec del prestatari. De la mateixa manera, les despeses per processos de gestió de documents van a càrrec del prestatari.

7) Embalatge

Els documents en préstec han de ser embalats o emmarcats a les dependències del Col·legi d'Arquitectes de Catalunya per una empresa acceptada per les dues parts. La data d'embalatge ha de ser acordada entre el prestatari i l'Arxiu Històric del COAC. Totes les despeses d'aquesta operació són a càrrec del prestatari.

En cap cas, els documents en préstec no poden ser desemmarcats, netejats, restaurats, retocats o alterats de cap manera, sense l'autorització escrita del Col·legi d'Arquitectes de Catalunya. Qualsevol petició en aquest sentit ha de ser realitzada per escrit i precisant exactament l'actuació proposada.

8) Transport

El trasllat d'anada i tornada dels documents en préstec s'ha de fer amb les condicions de seguretat i conservació adequats i per una empresa especialitzada aprovada per l'Arxiu Històric del COAC. La data de transport ha de ser acordada entre el prestatari i l'Arxiu Històric del COAC. Totes les despeses que ocasioni el trasllat dels documents són a càrrec del prestatari.

9) Acta de lliurament

Els documents prestats han de ser retirats de l'Arxiu Històric del COAC pel personal acreditat pel prestatari, i totes dues parts han de signar un certificat de lliurament.

10) Correu

Els moviments de tot document en préstec, embalatge i desembalatge, muntatge i desmuntatge poden ser supervisats per un professional designat pel Col·legi d'Arquitectes de Catalunya si així ho considera oportú. La cobertura dels costos generats són a càrrec del prestatari.

11) Mesures de conservació

El prestatari ha de garantir la seguretat i la conservació dels documents exposats mitjançant una vigilància permanent, sistemes de detecció i extinció d'incendis i controls ambientals d'humitat, temperatura i llum. En cap cas la llum solar no pot incidir directament sobre els documents, i les fonts de llum han de ser filtrades. Les peces s'han de col·locar en vitrines o altres instal·lacions de seguretat i amb les condicions necessàries perquè el material exposat no pugui resultar perjudicat.

Les condicions ambientals generals són les següents:

	TEMPERATURA	HUMITAT RELATIVA	IL·LUMINACIÓ	RAIGS UV
OBRA SOBRE PAPER	20-22°	45-55%	< 50 lux	< 45 µw/lumen o < 0,23 µw/cm ²
MATERIAL FOTOGRÀFIC	18-20°	30-45%	< 40 lux	< 45 µw/lumen o < 0,18 µw/cm ²
MAQUETES I OBJECTES	20-22°	45-55%	< 70 lux	< 45 µw/lumen < 0,32 µw/cm ²

El Col·legi d'Arquitectes de Catalunya es reserva el dret d'efectuar les accions següents:

- › Exigir mesures addicionals de conservació o seguretat per a documents específics.
- › Visitar l'exposició on es troben els documents prestats sense necessitat d'avís previ, per a la seva inspecció, i retirar de manera immediata

qualsevol peça en préstec, si s'observa algun incompliment per part del prestatari o de tercers de les seves obligacions de conservació i custòdia que posi en perill, en la seva opinió, el document en préstec.

12) Dret de recuperació

El Col·legi d'Arquitectes de Catalunya es reserva el dret de retirar qualsevol document en préstec a causa de necessitats pròpies, avisant el prestatari amb prou temps.

13) Publicacions i reproduccions

El préstec de documents no autoritza el prestatari a fer-ne cap tipus de reproducció ni a permetre que es faci. Particularment, s'estableix que les obres no es poden fotografiar, filmar o transmetre per cap tipus de senyal de televisió o similar de manera individualitzada, si bé es poden prendre vistes generals d'una exposició amb finalitats periodístiques o de divulgació.

En cas que el prestatari vulgui reproduir l'obra en el catàleg o en material imprès referit a l'exposició de la qual formin part els documents prestats, ha de sol·licitar la corresponent autorització al Col·legi d'Arquitectes de Catalunya (o bé als titulars dels drets d'explotació de propietat intel·lectual si resulten ser uns altres). La sol·licitud ha d'indicar les característiques del catàleg i el seu tiratge. En cas que l'autorització sigui concedida, la reproducció del document l'ha de fer el Col·legi d'Arquitectes de Catalunya. El prestatari ha d'assumir les despeses per reprografia i lliurar sis exemplars del catàleg al Col·legi d'Arquitectes de Catalunya i tres exemplars de qualsevol tipus de material relacionat amb l'exposició (programes de mà, invitacions, cartells, vídeos, etc.).

14) Línia de crèdit per a l'exposició i el catàleg

La informació sobre els documents en préstec que apareguin al catàleg, en la senyalització a la sala o en qualsevol altre mitjà, ha de ser conforme amb la informació proporcionada pel Col·legi d'Arquitectes de Catalunya i ha d'incloure sempre, a més de les mencions que siguin legalment preceptives als autors de les obres, la línia de crèdit:

Arxiu Històric del Col·legi d'Arquitectes de Catalunya

15) Autorització d'exportació

L'exportació temporal de peces per a exposicions de fora de l'estat està condicionada a l'autorització de les respectives institucions autonòmica i estatal. El prestatari és el responsable dels tràmits duaners.

16) Durada

El préstec es fa per a una sola exposició o acte, i en principi no s'autoritzen les exposicions itinerants. En cas d'excepció, entre una exposició i l'altra hi ha d'haver un període de dos mesos en què els documents han de romandre a l'Arxiu Històric del COAC. Un mateix document pot ser exposat fins a un màxim de quatre mesos per exposició i un màxim de sis mesos l'any, llevat que l'acumulació lumínica ho desaconselli. Passat aquest període, aquest exemplar no es pot exposar durant els quatre anys següents.

La pròrroga de dates d'una exposició exigeix la reconsideració dels tràmits que comporta. El Col·legi d'Arquitectes de Catalunya es reserva el dret de no acceptar aquesta pròrroga.

17) Devolució i acta de recepció

Un cop clausurada l'exposició, dins del període de cobertura de l'assegurança i en un termini màxim de deu dies, cal que els documents prestats siguin retornats a l'Arxiu Històric del COAC pel mateix procediment i amb les mateixes mesures de seguretat i conservació que a la sortida. En rebre els documents i abans de signar l'acta de recepció, l'Arxiu Històric del COAC ha de revisar l'estat de conservació dels documents retornats per si s'ha produït algun desperfecte. En aquest cas, qualsevol incidència s'ha d'incloure en una nota a l'acta de recepció per si és susceptible de demanar-ne responsabilitats.

18) Jurisdicció competent

En cas de litigi, el prestatari i el Col·legi d'Arquitectes de Catalunya se sotmeten a la jurisdicció dels tribunals de Barcelona.

Declaro conèixer i acceptar aquestes condicions.

Signat: (pel prestatari) 1

Conforme COAC-Arxiu Històric

(cal consignar el nom, cognoms i càrrec del que signa)

Barcelona, de de

B) ANNEX 2: FORMULARI DE PETICIÓ D'OBRES / INFORME DE SALA

SOL·LICITUD D'OBRES EN PRÉSTEC PER A EXPOSICIONS

1) Motiu de l'exposició i justificació de la selecció d'obres sol·licitades

2) Dades de l'exposició

- › Títol de l'exposició:
- › Dates d'exposició:
- › Entitat organitzadora:
 - Adreça:
 - Telèfon:
 - Persona de contacte:
 - Correu electrònic:
- › Lloc de l'exposició
 - Nom:
 - Adreça:
- › Nom del comissari
 - Correu electrònic:

3) Material sol·licitat

4) Condicions ambientals de la sala d'exposicions

- › Sala d'exposicions (integrada, annexa o autònoma a l'edifici):

- › Ús habitual de la sala:
 - Climatització
 - Aire condicionat central o individualitzat:
 - Calefacció central o individualitzada:
 - Refrigeració central o individualitzada:
- › Temperatura habitual:
- › Humitat relativa habitual:
- › Il·luminació de la sala (natural, halògena, fluorescent, incandescent, etc.):
- › Control de les radiacions de llum natural (cortines, finestres, altres, etc.):
- › Control de les radiacions de llum artificial (filtres, altres, etc.):
 - Instruments de control
 - De temperatura:
 - D'humitat:
 - Luxímetres:
 - Ultraviolímetre:
 - Instruments d'estabilització ambiental
 - Humidificadors:
 - Deshumidificadors:
 - Aire condicionat:

5) Condicions de seguretat

- › Pla de seguretat en cas d'emergència:
- › Sistemes de detecció d'incendis (detectors de fum o calor, polsadors, etc.):
- › Sistemes contra incendis (boca BIE, extintors manuals —cal indicar-ne el tipus—):
- › Conductes d'aigua a la sala d'exposicions:
 - Tipus de vigilància
 - Activa (personal de vigilància, de seguretat, etc.):
 - Passiva (càmeres, detectors volumètrics, etc.):
 - Alarmes de seguretat connectades (policia, central de seguretat, etc.):

6) Plànol de la sala

Cal afegir annexat o enviar de la manera més convenient el plànol de l'espai expositiu i vitrines amb indicació de la informació següent:

- › Orientació
- › Posició de portes i finestres; de punts de llums fixos o rail fix; boques d'aire condicionat; boques de ventilació fixes, radiadors fixos; extintors
- › Dimensions acotades de la sala amb l'alçària inclosa

7) Vitrines o altra instal·lació

- › Tipus de vitrina:
- › Elaboració de la vitrina
 - Tipus de pintura:
 - Tipus de vidres:
 - Fixacions o frens:
 - Tipus de tancaments:
 - Intensitat lumínica:
 - Antibolcatge:
 - Detectores de contacte:
 - Sensors interiors de temperatura i humitat:
 - Materials expositius (metacrilats, cartró ploma, paper neutre, etc.):

8) Embalatge, transport i assegurança

Tipus d'embalatge:

Empresa responsable del transport:

Companyia asseguradora:

Barcelona, de..... de.....

Signatura

C) ANNEX 3: CONTRACTE DE PRÉSTEC ENTRE PRESTADOR I PRESTATARI

COL·LEGI D'ARQUITECTES DE CATALUNYA (COAC)

Arxiu Històric

C. dels Arcs, 1-3, pl. 4

08002 Barcelona

NIF: Q0875010A

Contracte de préstec temporal de documents núm. /

Subscrit a Barcelona, el dia ____ de _____ de _____

Beneficiari del préstec:

- › Nom o raó social:
- › Adreça:
- › NIF:
- › Telèfon:
- › Correu electrònic:
- › Persona de contacte i càrrec a la institució beneficiària:

Primer. Regles del préstec

Aquest contracte de préstec es compon dels documents següents i, per tant, es regeix pel que es desprèn d'aquests documents:

1. La normativa per al préstec temporal de documents de l'Arxiu Històric del COAC (**ANNEX 1**), que l'entitat beneficiària declara conèixer, modificada si escau i només en aspectes puntuals per les condicions particulars que s'estableixin en aquest contracte. En cas de dubte o contradicció entre documents, regeix la normativa.
2. Les condicions previstes en aquest contracte.
3. El formulari de sol·licitud de préstec signat pel beneficiari i validat pel COAC (**ANNEX 2**).

Segon. Dades i destinació de les peces objecte del préstec

1. Detall i estat dels documents prestats. El que es preveu a l'informe de l'estat d'obres.
2. Destinació:
 - › Títol de l'exposició:
 - › Emplaçament:
 - › Dates de l'exposició:
3. Valor assegurat (detalleu el valor de cadascuna de les peces i, a més, el valor total)

Tercer. Condicions especials, que modifiquen o s'afegeixen a les normes generals de préstec

1. Reproducció de consulta
 - No feta
 - Sí. Les còpies han de romandre en propietat del COAC, i les despeses, d'import _____ euros, van a càrrec del prestatari
2. Embalatge i transport
 - Empresa que efectuarà l'embalatge i el transport:
 - Despeses d'embalatge a càrrec del prestatari.

3. Correu

 No Sí. L'entitat prestatària assumeix directament l'import de les despeses per viatges i allotjament d'acord amb el detall següent:- **Allotjament:** estada mínima de ___ nits a ___ (_____ per al període de muntatge i _____ per al període de desmuntatge).- **Viatge:** en classe ___ tant per al viatge de muntatge com per al de desmuntatge.- **Assegurança de viatge** a nom del correu.- **Dietes del correu:** ____ . Aquest import (sense IVA), que inclou els conceptes de manutenció i de serveis prestats pel correu, serà facturat pel COAC a l'entitat prestatària (50% un cop instal·lada la documentació a la sala de l'entitat receptora i 50% en el moment del desmuntatge).

- En cas que, per qüestions de muntatge o desmuntatge del material prestat, el correu hagi de dedicar més dies dels previstos, el COAC facturarà addicionalment la quantitat de ___ per dia (sense IVA). Així mateix, en aquest cas, l'entitat prestatària ha d'assumir les despeses addicionals derivades de l'allotjament.

4. Restauració o muntatge especial

 No Sí (cal especificar peces, i si és restauració, muntatge o les dues coses, així com l'import a càrrec del prestatari) _____

5. Mesures addicionals de conservació

 No Sí. Les mesures següents addicionals a les especificades al full de sol·licitud i a les normes de préstec: _____

6. Despeses per gestió d'exposicions

 No Sí. Les despeses, d'import _____ euros, van a de càrrec del prestatari.**Quart. Submissió a tribunals**

Per a la resolució de qualsevol controvèrsia derivada de la interpretació i l'aplicació d'aquest contracte, les parts, amb renúncia del fur que els pugui correspondre si n'és un altre, se sotmeten a la jurisdicció i la competència dels jutjats i els tribunals de la ciutat de Barcelona.

I conformes amb el seu contingut, el signen en totes les seves pàgines, per duplicat i a un sol efecte en el lloc i la data de l'encapçalament.

4) Informe d'estat d'obra

INFORME TÈCNIC / Informe Técnico/Condition Report		Col·legi d'Arquitectes de Catalunya	
Exposició:	<input type="text"/>	Data:	<input type="text"/>
Exposición / Exhibition		Fecha/Date:	
Obra:	<input type="text"/>	Nº:	<input type="text"/>
Títol/Title:			
Tipus d'Obra:	<input type="text"/>	Data:	<input type="text"/>
Tipus/Kind:		Fecha/Date:	
Support:	<input type="text"/>	Mida gràfic:	<input type="text"/>
Support/Medium:		Mida gràfica/Technique:	
Dimensions:	Vertical: <input type="text"/>	Horitzontal: <input type="text"/>	Fons: <input type="text"/>
Medidas/Size:			
SISTEMA DE PRESENTACIÓ	<input type="text"/>		
Sistema de presentació/exhibiton system:		Antifurt:	<input type="text"/>
CONDICIONS ESTABLES:	C: <input type="text"/> 20°/±2	Antifurt/Antitheft:	
Condiciones estables/stable condition:	HR: <input type="text"/> 45%/±5		
	Luz: <input type="text"/> <30	Barrera:	
	UV: <input type="text"/> <32 µW	Barier:	
EMBALATGE	<input type="text"/>		
Embalaje/Packing		Tipus:	<input type="text"/>
		Nº. Pack:	<input type="text"/>
	Núm. prestat:	<input type="text"/>	
OBSERVACIONS	<input type="text"/>		
Observaciones/Observations			

ESTAT DE CONSERVACIÓ / Conservation condition		Col·legi d'Arquitectes de Catalunya	
COBERTA			
Cubierta	Cover		
	<ul style="list-style-type: none"> 0 Deterioració / Deterioration / Deterioration 1 Vinclament / Folds / Cockling 2 Curtides / Curvature / Curve-bending 3 Ondulació / Undulation / Undulation 4 Crips / Crisp / Drip 5 Indús / Indent / Indentation 6 Forat / Agony / Hole 7 Erori / Damage / Tear 8 Rascament / Rub / Abrade 9 Multiforació / Multifurcation / Multifurcation 10 Enquetat / Groove / Groove 11 Perforat / Perforated / Perforated 12 Plegat / Double / Double-fold 13 Contractura / Contraction / Contraction 14 Enrotllat / Roll / Roll 15 Contractura / Contraction / Contraction 16 Enrotllat / Roll / Roll 17 Contractura / Contraction / Contraction 18 Alteracions ocasionals / Alteracions ocasionals 19 Alteracions ocasionals pel sistema de presentació / Alteracions ocasionals pel sistema de presentació 20 Cavitats / Cavities / Cracking 21 Fessures / Fissures / Fissures 22 Bricol / Bricolage / Bricolage 23 Taca d'oli / Mancha de oli / Grease stain 24 Dibat / Huella de dedo / Fingerprint 25 Taca / Mancha / Spot 26 Taca d'humitat / Mancha de humedad / Water spot 27 Taca per contacte / Mancha por contacto / Salt caused by touch 28 Cepada / Molesto / Feeding 29 Anivellament / Levantamiento / Lifting 30 Acidos / Acids / Acids 31 Mancha de plata / Mancha de plata / Silver stain 32 Decoloració / Decoloration / Bleaching 33 Fong / Hong / Fungus 34 Caca / Coproscopio / Wound 35 Fessures / Fissures / Fissures 36 Adhesiu / Adhesive / Adhesive 37 Anes / Oros / Others 		
DATA ENTR. / SORT.	NOMS	SIGNATURES	
Entry / Exit dates	Names	Signatures	

BIBLIOGRAFIA

ALBERCH, Ramon [et al.]. *Archivos y cultura*. Gijón: Editorial Trea, 2001. 173 p.

ASSOCIACIÓ D'ARXIVERS DE CATALUNYA. *Manual d'arxivística i gestió documental*. Barcelona: Associació d'Arxivers de Catalunya, 2009. 543 p.

CONSEIL INTERNATIONAL DES ARCHIVES. SECTION DES ARCHIVES D'ARCHITECTURE. *Manuel de traitement des archives d'architecture: XIXe-XXe siècles*. París: Conseil International des Archives, 2000. 134 p.

CARRASCAL SIMON, Andreu; GIL TORT, Rosa Maria. *Los documentos de arquitectura y cartografía: qué son y cómo se tratan*. Gijón: Trea, 2007. 147 p.

CRUZ MUNDET, José Ramón. *Manual de archivística*. Madrid: Ediciones Pirámide, 1994. 400 p.

GARCÍA FERNÁNDEZ, Isabel María. *La conservación preventiva y la exposición de objetos y obras de arte*. Murcia: Editorial KR, 1999. 459 p.

MOYANO, Neus. *La climatización e iluminación de la sala durante las exposiciones de obras de arte*. Gijón: Trea, 2011. 79 p.

RICO, Juan Carlos. *Los conocimientos técnicos: museos, arquitectura, arte*. Madrid: Editorial Sílex, 1999. 644 p.

SUQUET FONTANA, M. Àngels. «Els arxius com a agents culturals». *Lligall: Revista Catalana d'Arxivística*. Núm. 21 (2003)

RESUM

La funció cultural dels arxius és evident. El préstec de documents és un procés de la gestió de l'arxiu que permet transmetre al gran públic el nostre patrimoni documental. Tanmateix, i malgrat l'evident valor que donem als documents, els protocols de préstec que fem no sempre ho reflecteixen. L'article vol descobrir els agents que hi intervenen, tractar els sistemes de gestió eficaç d'aquest préstec i observar com es desenvolupa el préstec, per aconseguir la difusió màxima de la documentació sense perdre el control i la seguretat en la seva perfecta reintegració.

RESUMEN

La función cultural de los archivos es evidente. El préstamo de documentos es un proceso de la gestión del archivo que permite transmitir al gran público nuestro patrimonio documental. Sin embargo, y a pesar del evidente valor que damos a los documentos, los protocolos de préstamo que empleamos no siempre lo reflejan. El artículo busca descubrir los agentes que intervienen, tratar los sistemas de gestión eficaz de este préstamo y observar cómo se desarrolla el préstamo, para conseguir la difusión máxima de la documentación sin perder el control y la seguridad en su perfecta reintegración.

ABSTRACT

The cultural function of archives is obvious. Document loan is an archive management process that enables our documentary heritage to be passed on to the general public. However, and despite the value we attribute to documents, the loan protocols we use don't always reflect this. This article aims to reveal the agents involved, cover efficient management systems of such loans and observe how this is developed in order to achieve maximum dissemination of documents without losing control and security in their complete reintegration.

RÉSUMÉ

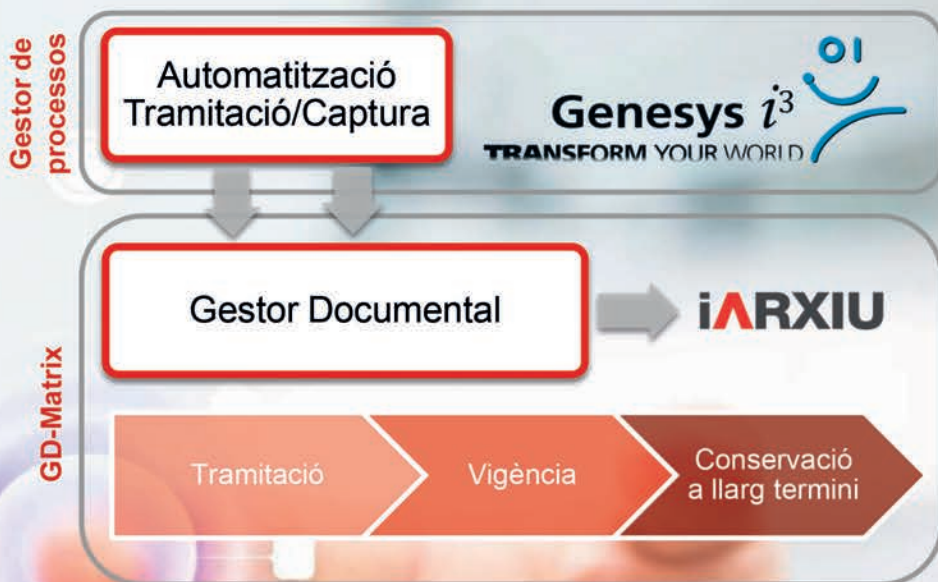
La fonction culturelle des archives est évidente. Le prêt documentaire est une activité de la gestion des archives qui permet de transmettre notre patrimoine documentaire au grand public. Toutefois, malgré la valeur certaine que nous accordons aux documents, les protocoles de prêt employés ne le reflètent pas toujours. L'article aspire à faire connaître les agents qui y prennent part, à traiter des systèmes de gestion efficace de ce prêt et à en observer le déroulement, l'objectif étant de diffuser au mieux la documentation sans en perdre le contrôle et en s'assurant de sa parfaite restitution.

GD-Matrix

Gestor Documental

Gestió integral: de la creació i captura a la preservació a llarg termini

Integrat amb el Gestor de Processos **Genesys i³**

Integrat amb **iARXIU AOC**

Llicenciat com «programari lliure» per l'Aj. de Sant Feliu de Llobregat

Serveis professionals proporcionats per Audifilm

Ajuntament de
Sant Feliu
de Llobregat

www.santfeliu.cat
ajuntament@santfeliu.cat

www.audifilm.com
comercial@audifilm.com

TREBALLS DE MÀSTER

ARXIMAPS: Descripció arxivística i geolocalització Estudi de cas dels fons notarials catalans

Carla Meinhardt i Llopis

INTRODUCCIÓ

Ens trobem en un context tecnològic i comunicatiu ple de reptes i oportunitats per a la comunitat arxivística: Internet, *big data*, noves tecnologies, web semàntica, interoperabilitat, reutilització de la informació, entorns col·laboratius, linked data... Si els arxivers som capaços d'adaptar-nos a aquest nou paradigma digital i posicionar-nos-hi, no tan sols ampliarem la difusió i el coneixement del patrimoni documental, sinó que també posarem en valor la feina que fem i millorarem significativament la visibilitat dels arxius.

Davant la necessitat creixent d'innovació i transformació, aquest treball explora els beneficis d'aplicar coneixements de geolocalització a la descripció arxivística i a les estratègies de difusió dels fons.

A través de l'exemple concret dels fons notariais històrics catalans, l'estudi demostra que l'ús d'aquesta tecnologia pot ajudar la comunitat arxivística a dissenyar i presentar uns instruments de descripció i recuperació de la informació en línia molt més dinàmics i funcionals, que aportin significat a la territorialitat de la documentació, que permetin tractar un gran volum d'informació de manera unificada i que, alhora, estiguin centrats en els nous usuaris digitals i les seves necessitats de cerca. En definitiva, intenta adaptar-se al nou entorn tecnològic i explotar tot el potencial que pot aportar la geolocalització per millorar l'experiència final tant dels usuaris com dels arxius i els arxivers.

Per tant, tot i que l'àmbit fonamental de la recerca se centra en l'arxivística, ens trobem davant d'un estudi interdisciplinari que aborda les diferents eines que els sistemes d'informació geogràfica, la informàtica, les TIC i el màrqueting poden oferir als arxius.

Més enllà de la concepció teòrica, el treball culmina amb la creació d'un prototip funcional i disponible a Internet que permet als usuaris —familiaritzats o no amb els fons notariais— consultar les seves descripcions en un parell de clics, independentment de l'arxiu en què es trobin o del tractament arxivístic que hagin rebut. Un prototip, per tant, que exemplifica els beneficis i les solucions que pot aportar l'ús de la geolocalització i que demostra les hipòtesis plantejades.

Mitjançant aquest primer prototip d'ArxiMaps, el treball que presentem anhela obrir camí cap a la completa adaptació al nou paradigma digital, centrat en l'usuari i l'aprofitament de les TIC. Així doncs, no solament es tracta d'unificar en un únic recurs la descripció dels fons notariais catalans, sinó també de transformar aquesta descripció basada en els estàndards de normalització en una de més amable i propera a l'usuari a través d'un mapa interactiu i geolocalitzat.¹

LA DESCRIPCIÓ ARXIVÍSTICA I LES NOVES TECNOLOGIES

Actualment, l'aplicació de la geolocalització i dels sistemes d'informació geogràfica (GIS) és un camp pràcticament inexplorat per la comunitat arxivística, per la qual cosa encara no disposem de literatura científica d'àmbit autonòmic o estatal que plantegi la seva utilització per a la descripció i la difusió dels fons. Des de la perspectiva d'altres disciplines, en canvi, com ara l'arqueologia i la cartografia, ja fa anys que s'han elaborat estudis sobre la geolocalització del

patrimoni històric i cultural² i, en alguns casos, fins i tot s'ha abordat directament la georeferenciació de la documentació dels arxius, com ara mapes antics, plànols i fotografies.³

D'altra banda, però, la importància i el potencial d'aplicar les noves tecnologies i les TIC a la descripció i la recuperació de la informació és un tema força més investigat per la nostra professió i durant els últims anys ha donat lloc a diversos estudis i publicacions, malgrat que no sempre s'han pogut portar a la pràctica amb el mateix entusiasme.

La majoria d'autors coincideixen en aspectes com, per exemple, l'obligada presència dels instruments de descripció a Internet, la importància dels formats de normalització per homogeneïtzar la seva presentació a la xarxa i la necessitat de dissenyar sistemes orientats a l'usuari i a les seves demandes.⁴ Així mateix, les publicacions més recents estableixen que ens trobem davant d'un canvi de paradigma dels arxius físics als arxius digitals, el qual ha de comportar inevitablement una reenginyeria dels instruments de descripció per adaptar-los tant a l'entorn tecnològic com al novell i més ampli perfil d'usuaris que pot proporcionar Internet als arxius. Les TIC ofereixen a l'arxivística diverses eines per optimitzar i fer més eficient la cerca d'informació per part dels usuaris, alhora que permeten crear plataformes que possibiliten recuperar les dades de diverses procedències de manera centralitzada.⁵

Si analitzem la presència dels arxius catalans a Internet, veurem que els últims anys ha augmentat molt significativament el nombre de centres i xarxes d'arxius que posen a disposició dels usuaris els seus instruments de descripció, i que també disposem d'experiències molt interessants quant a arxius digitals, els quals permeten consultar els seus fons digitalitzats des de qualsevol part del món. Malgrat aquest important avenç, però, encara queda molt camí per adaptar-nos al canvi de paradigma que planteja la literatura, ja que la majoria d'arxius s'han limitat a traslladar els seus instruments de descripció tradicionals directament a la web.

ArxiMaps, per tant, és la primera experiència a Catalunya que estudia i posa en pràctica l'aplicació de la geolocalització al món dels arxius. Es tracta d'una proposta innovadora que permet constatar que la combinació de diversos àmbits de coneixement pot donar resultats interessants en aquest canvi de model i pot permetre ampliar la difusió del patrimoni i millorar la visibilitat dels arxius.^{6,7}

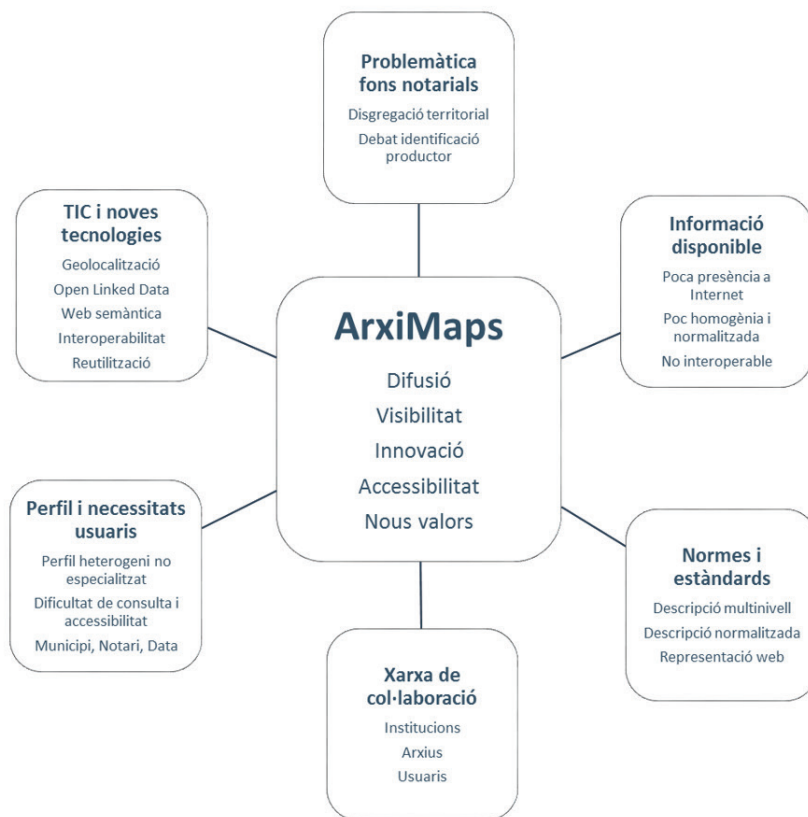

FIGURA 1. Mapa conceptual dels elements influents en el disseny intel·lectual i la creació del prototip ArxiMaps. Font: Carla Meinhardt.

L'ELECCIÓ DE L'ESTUDI DE CAS: ELS FONS NOTARIALS CATALANS

Els fons notarial històrics catalans són un dels conjunts documentals més rics i consultats a Catalunya, gràcies al seu gran abast cronològic, geogràfic i de contingut. Les característiques específiques que els defineixen i la problemàtica que els acompanya els converteixen en una de les tipologies de fons més idònies per exemplificar els beneficis d'aplicar la geolocalització a la descripció arxivística i a les estratègies de difusió del patrimoni documental.

El seu origen es remunta al segle XIII, amb el naixement de la institució notarial, però no és fins sis segles després que comencen a ser regulats per una normativa específica i es creen els arxius de protocols de districte notarial. Si a aquest fet li sumem els incompliments i els canvis en la normativa, així com les constants modificacions de l'estructura notarial que determina els districtes, podem concloure que la documentació notarial ha tingut una accidentada evolució que ha provocat que es trobi disgregada per tot el territori català i custodiada per diferents tipologies d'arxius.⁸

Més enllà de la casuística territorial, aquesta tipologia de fons també està immersa en un important debat al voltant del seu tractament i classificació, basat en la identificació del productor. Com que no existeix consens a l'hora de determinar el productor dels fons notarians, la delimitació del nivell jeràrquic de fons tampoc no és homogènia.⁹

Com podem imaginar, aquesta doble problemàtica —geogràfica i intel·lectual—, resultat del pas dels segles i de la llarga trajectòria dels fons notarians, ha dificultat notablement l'homogeneïtzació i la normalització de les descripcions arxivístiques i els instruments de descripció dels arxius; i molt més encara, la creació d'un únic recurs que els centralitzi tots de manera unívoca i normalitzada.

Aquestes característiques, com és lògic, acostumen a dificultar la recuperació i l'accessibilitat dels fons notarians, ja que moltes vegades els usuaris desconeixen a quin arxiu o arxius han de dirigir-se per poder consultar la documentació que els interessa i no hi ha un recurs unificat al seu abast que els permeti corroborar-ho.

Després d'haver analitzat detalladament els usuaris de la documentació notarial i les seves necessitats de cerca, gràcies a la col·laboració de l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona (AHPB),¹⁰ veiem que estem davant d'un perfil força més heterogeni que el de la resta d'arxius catalans, amb interessos predominantment genealògics o històrics, i que es relaciona amb la documentació a partir de tres criteris de cerca bàsics com són la població, la data i el notari.

EL DISSENY INTEL·LECTUAL D'ARXIMAPS

Objectius

Com hem pogut veure als apartats anteriors, cada cop resulta més evident la necessitat dels usuaris de disposar d'una sola eina de recuperació de la informació que els permeti cercar per aquests tres criteris de manera ràpida i que, alhora, els resulti més amable, senzilla i atractiva que els instruments de descripció tradicionals, amb els quals estan poc familiaritzats.

El primer objectiu d'ArxiMaps, per tant, serà centralitzar en una sola base de dades la descripció arxivística disponible de tots els fons notariais catalans sota una estructura normalitzada i homogènia que permeti representar i visualitzar gràficament tota la documentació notarial en un mateix recurs, simplificant la problemàtica territorial i intel·lectual que la caracteritza.

Tot i que de moment només incorporarà la descripció a nivell de fons, la base de dades d'ArxiMaps haurà d'adaptar-se a les regles de la descripció multinivell i preveure un elevat grau d'escalabilitat, perquè en el futur es puguin incloure i representar les descripcions de nivells inferiors o d'altres tipologies documentals.

Al mateix temps, haurà de permetre relacionar de manera precisa la documentació notarial amb la notaria i el notari que l'han produïda i l'arxiu que la custodia, així com incorporar la territorialitat dels fons i els arxius a través del seu lligam amb els municipis, les comarques i les províncies catalanes.

Finalment, ArxiMaps haurà d'enllaçar els diversos fons amb els seus instruments de descripció tradicionals per seguir informant dels camps més tècnics i no perdre en cap moment la informació de context i les descripcions de nivells inferiors —en cas que n'hi hagi.

Elements descriptius i esquema de metadades

L'elecció dels elements descriptius i la creació de l'esquema de metadades s'han de fer tenint en compte els objectius plantejats, les necessitats dels usuaris i la disponibilitat d'informació descriptiva, però també els principals estàndards de descripció normalitzada i les normes internacionals d'estructuració i representació web de les dades arxivístiques.

Estàndards com ara la NODAC, la ISAD(G) i la ISAAR(CPF) resulten força limitats en l'entorn web, per la qual cosa, si realment volem que el mapa i la base de dades que l'alimenta es puguin publicar a la xarxa i continguin unes descripcions completament interoperables i reutilitzables, serà necessari utilitzar un esquema de codificació normalitzat com és ara l'EAD.¹¹

Per crear un mapa interactiu que geolocalitzi la documentació notarial i que identifiqui els arxius que la custodien, a part d'adaptar els elements descriptius tradicionals a les particularitats dels fons de protocols i dels seus usuaris, també serà necessari incloure dues àrees descriptives noves: una àrea geogràfica que incorpori els elements imprescindibles per a la geolocalització de la documentació i els arxius,¹² i una àrea d'arxius amb tots els elements necessaris per relacionar els centres d'arxiu amb els seus fons i informar de les dades de contacte.

Arquitectura de la base de dades

Un cop s'han determinat els objectius i s'ha definit l'esquema de metadades, el pas següent és dissenyar l'arquitectura de la base de dades que alimentarà el mapa interactiu. Atesa la complexitat dels fons notariais, la millor elecció és utilitzar una base de dades relacional que permeti evitar la redundància i la repetició de dades innecessàries, les quals acabarien augmentant el pes i la lentitud del producte final.

Per establir les relacions entre les diverses taules i elements descriptius, cal tenir en compte l'accidentada evolució dels fons de protocols i analitzar acuradament totes les casuístiques possibles de relació entre fons, arxius, municipis, districtes notariais, notaries i notaris, causades per la disgregació territorial i la diversitat de criteris a l'hora d'identificar el productor.^{13,14}

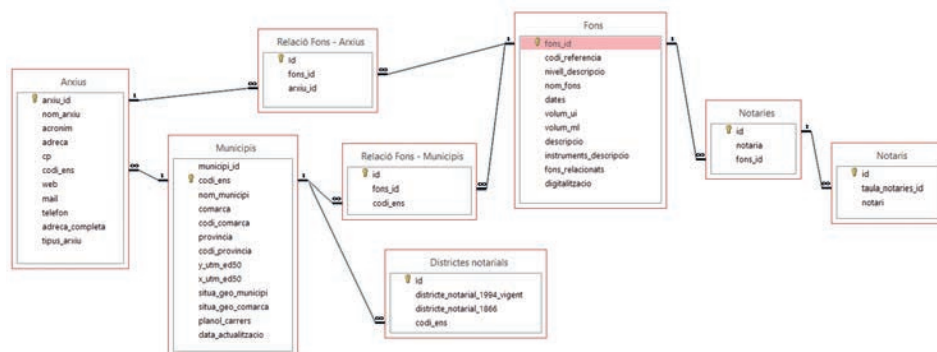

FIGURA 2. Arquitectura i relacions de la base de dades ArxiMaps dels fons notariais catalans. Font: Carla Meinhardt.

Altres requeriments arxivístics, tècnics i funcionals

Finalment, també és imprescindible definir altres aspectes com ara la visualització final per part dels usuaris —és a dir, la correspondència entre els anomenats back office i front office—, el pla d'actualització de les dades d'ArxiMaps a llarg termini i la interoperabilitat amb altres fons d'informació, entre els més importants.

La majoria d'informació del prototip ArxiMaps prové de diferents bases de dades ja existents, com les descripcions dels fons de protocols disponibles a Arxius en Línia,¹⁵ les dades dels arxius que custodien fons notariais del Directori d'Arxius de Catalunya,¹⁶ obtingudes gràcies a la col·laboració de la Subdirecció General d'Arxius i Museus de la Generalitat de Catalunya, i la informació geogràfica publicada a la pàgina web de Municat.¹⁷

La qualitat i el nivell d'accessibilitat i interoperabilitat d'aquestes fonts de dades ha permès dissenyar el pla d'actualització a llarg termini, imprescindible perquè ArxiMaps no es converteixi en una eina estàtica i obsoleta.

Tot i que el prototip ArxiMaps està basat en l'estudi de cas dels fons notariais, tota la seva estructura i requeriments han estat dissenyats per poder ser aplicats a qualsevol altra tipologia de fons i arxius.

EL PROTOTIP ARXIMAPS

Elaboració tècnica

Arribats a aquest punt, és el moment de posar en pràctica tota l'anàlisi i treball exposats als apartats anteriors amb l'elaboració d'un primer prototip d'ArxiMaps que permeti comprovar els beneficis que pot aportar la geolocalització a la descripció arxivística i a la difusió dels fons notariais; que evidencii que l'aplicació d'aquesta tècnica permet crear un instrument de descripció construït basant-se en les expectatives dels usuaris i el context tecnològic, però sense deixar de banda els fonaments de la disciplina arxivística.

Per començar, cal analitzar detalladament les diferents solucions tecnològiques que hi ha actualment al mercat amb relació a les bases de dades i la informació

geogràfica —programaris, aplicacions, servidors de mapes, llibreries que interpretin les bases de dades i llenguatges de programació. A l'hora d'escollir-ne una, o la combinació de diverses, no tan sols hem de veure els pros i contres de la solució, com ara les característiques i la usabilitat, sinó que també és imprescindible comprovar que s'adapta correctament a totes les necessitats i requisits arxivístics que hem definit amb anterioritat. També és interessant optar per la utilització de programari lliure i gratuït, perquè qualsevol arxiu que vulgui utilitzar ArxiMaps per a la difusió dels seus fons pugui fer-ho sense costos afegits.¹⁸

Gràcies al programari GIS i a la correspondència establerta a la base de dades d'ArxiMaps entre els municipis catalans i els districtes notariais, podem crear la geometria dels districtes notariais vigents, és a dir, dibuixar sobre el mapa els polígons que formen cada districte notarial.

L'aplicació de creació de mapes escollida, en aquest cas CartoDB,¹⁹ ens permet transformar la informació textual en informació geogràfica plasmada al mapa. Per tant, hem de bolcar-hi les taules de la base de dades d'ArxiMaps, juntament amb la geometria dels districtes notariais, i escollir el sistema de geolocalització més adequat per als arxius i la documentació. D'aquesta manera, obtenim les diverses capes del mapa que geolocalitzen els districtes, els arxius i la documentació notarial. Igualment, CartoDB també ens permet combinar aquestes tres capes en una sola visualització, definir les seves característiques gràfiques, estètiques i funcionals i elaborar les miniatures i la llegenda que han d'acompanyar el mapa, mitjançant uns coneixements molt bàsics de llenguatge HTML i CSS.²⁰

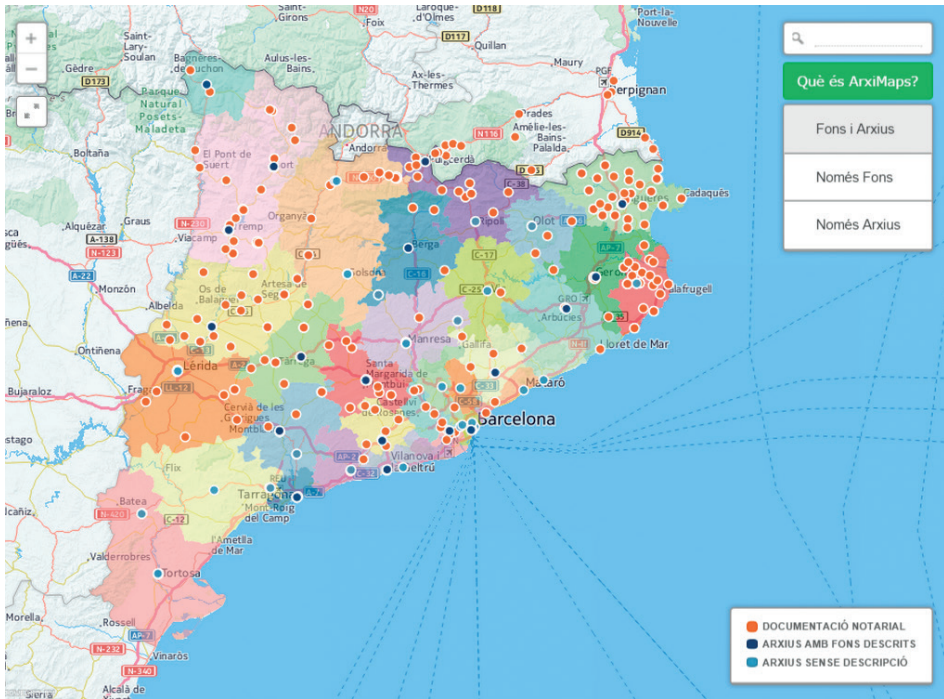

FIGURA 3. Visualització combinada de les diferents capes d'ArxiMaps i de les seves funcionalitats. Font: ArxiMaps, Carla Meinhardt.

Com funciona ArxiMaps? L'experiència de l'usuari

ArxiMaps està format per diverses capes superposades que configuren el mapa final i que poden mostrar-se o amagar-se segons decideixi l'usuari:

- La primera capa, anomenada «Districtes notariales», representa amb diferents colors cada un dels 34 districtes notariales vigents i facilita la seva distinció i correspondència amb les notaries i els municipis catalans.
- La segona capa fa referència als «Arxius» i indica amb punts de color blau la localització exacta dels arxius que custodien documentació notarial,²¹ al mateix temps que destaca amb un color més fosc aquells que disposen de descripcions en línia dels seus fons, per incentivar la publicació i la disponibilitat de més descripcions arxivístiques a través de la *gamificació*.
- Finalment, la tercera capa aborda la «Documentació» i mostra als usuaris, a través de punts de color taronja, tots els municipis i notaries que han

produït documentació notarial i que està descrita. Aquesta última capa és la més interessant per a l'usuari novell, ja que permet visualitzar amb una única consulta tota la documentació d'un municipi sense necessitat d'haver de conèixer a quin fons pertany o quin arxiu la custodia —en cas que aquesta documentació estigui dispersada en diversos arxius. Soluciona, per tant, el problema de la segmentació territorial i aconseguix que l'usuari es mantingui aliè al debat intel·lectual sobre el tractament del fons i la identificació del productor.

Amb l'objectiu de facilitar la interacció amb els usuaris, ArxiMaps també s'acompanya d'unes miniatures que identifiquen el nom dels districtes notarials, el nom i l'adreça dels arxius, amb un enllaç directe a la consulta dels seus fons, i el nom de les notaries productores de documentació, també amb un enllaç directe cap a la seva descripció.

FIGURA 4. Miniatures d'ArxiMaps corresponents als districtes notarials, els arxius i la documentació.
Font: ArxiMaps, Carla Meinhardt.

Totes les descripcions dels fons que custodia un arxiu o de la documentació produïda per una notaria o municipi es poden visualitzar còmodament mitjançant una taula que mostra tots els elements descriptius definits al disseny i que permet filtrar els resultats per paraula clau o ordenar-los segons un element determinat.

D'aquesta manera, si un usuari està interessat a consultar els fons de l'Arxiu Històric de Girona (AHG), per exemple, només ha de fer clic damunt l'enllaç «Consulta els fons de l'arxiu» que li apareix a la miniatura i, immediatament, li emergeix una taula amb la informació de la figura 5.

Com podem apreciar, la taula de l'arxiu seleccionat, en aquest cas l'AHG, no tan sols informa de les principals dades de contacte del centre, sinó que també conté la descripció completa dels 71 fons notarials històrics que custodia, basant-se en els elements especificats a l'esquema de metadades d'ArxiMaps,

els quals inclouen, entre d'altres, la plaça notarial del fons, el nom i les dates extremes de tots els notaris que hi van exercir la seva activitat i l'enllaç a la fitxa descriptiva d'Arxius en Línia o l'instrument de descripció en línia corresponent, que es pot obrir directament a partir de la mateixa taula.²²

Si l'usuari vol consultar la documentació d'una determinada notaria o municipi, en canvi, quan fa clic damunt de l'enllaç «Consulta el fons» de la miniatura corresponent, li apareix una altra taula amb la descripció completa del fons que integra la documentació que ha produït aquella notaria o municipi, alhora que també li facilita el nom de l'arxiu que el conserva, perquè amb el menor nombre de clics possible obtingui el màxim nombre d'informació disponible. Igualment, si el fons disposa de documentació digitalitzada, la taula descriptiva també li

Nom del fons	Dates	Volum	Descripció del fons	Plaça notarial	Notaris	Instrument de descripció	Digitalització	Fons relacionats	Codi de referència
Districte notarial de Figueres. Borrassà	1748-1817	11 volums	La documentació notarial de Borrassà de l'AHG, està constituïda pels manuals dels notaris Josep Vila Serra i Narcís Vila Galí (corresponents a la segona meitat del segle XVIII)	Notaria de Borrassà	Josep Vila Serra, 1748-1772	Fitxa d'Arxius en Línia		L'Arxiu Comarcal de l'Alt Empordà custodia els llibres notariais posteriors a 1800	AHG170-378
Districte notarial de Figueres. Cabanes	1417-1639	9 volums	Els 9 volums conservats d'aquesta notaria són manuals i llibres notais d'alguns notaris que exerciren en aquesta notaria en els segles XV-XVI, i també un llibre de cùria, ja del XVII, del notari Jaume Grau	Notaria de Cabanes	Andreu Malera, 1417-1441; Gaspar Thió, 1520-1549; Jaume Grau, 1638-1639; Joan Barris, 1451-1489; Notari no identificat	Fitxa d'Arxius en Línia			AHG170-379
Districte notarial de Figueres.	1599-1626	10 volums	Conté únicament 8 manuals i 1 protocol de	Notaria de Cadaqués	Antoni Bandós, 1599-1626;	Fitxa d'Arxius en Línia		L'Arxiu Comarcal de l'Alt Empordà custodia els	AHG170-380

FIGURA 5. Taula amb la descripció completa de tots els fons notariais de l'AHG. Font: ArxiMaps, Carla Meinhardt.

ofereix un enllaç que permet visualitzar directament l'arxiu digital corresponent.

Finalment, a part de la informació geogràfica, que es pot consultar fàcilment a través del mateix mapa, ArxiMaps també inclou el disseny d'un cercador complementari, pendent d'implementació, que ha de permetre recuperar tota la documentació d'un determinat notari, notaria o població, amb independència de l'arxiu que la custodii o del tractament arxivístic que hagi rebut, però sense perdre en cap moment la informació de context. Al mateix temps, la definició del cercador també ofereix la possibilitat de filtrar per data, nom de l'arxiu i títol del fons.

Per navegar pels arxius i els fons notariais històrics de Catalunya, consultar les seves descripcions i comprovar directament la resta de funcionalitats del prototip ArxiMaps, es pot consultar la pàgina web de l'Associació d'Arxivers-Gestors de Documents de Catalunya.

Principals beneficis i aportacions

Com hem pogut veure, ArxiMaps ofereix una cerca molt intuïtiva i visual que s'adapta perfectament a les noves tecnologies i al perfil creixent d'usuaris no especialitzats, gràcies a una interfície coneguda i unes descripcions senzilles d'interpretar que enllacen directament als instruments de descripció originals i a la documentació digitalitzada dels arxius.

Malgrat que és un prototip, ja es configura com un recurs centralitzat, normalitzat i en xarxa, capaç de facilitar l'aproximació a la documentació notarial catalana i posar a l'abast de la ciutadania totes les seves descripcions disponibles amb només dos clics. Així mateix, també aporta un valor afegit i unes funcionalitats molt difícils d'aconseguir en el món analògic, com ara identificar noves tendències, facilitar la interpretació de les dades, aflorar nous coneixements i alimentar la demanda creixent de nova informació.

Així doncs, es tracta d'un portal integral dels arxius notariais catalans, elaborat amb principis arxivístics i criteris d'usabilitat, accessibilitat, eficiència i qualitat, que vol contribuir a potenciar el patrimoni, la recerca i la reutilització de la informació.

En aquesta última línia, ArxiMaps també ha estat desenvolupat amb la finalitat de plantejar noves funcionalitats per als usuaris, més enllà de les seves necessitats o demandes actuals, ja que gran part del potencial dels arxius i els seus sistemes de recuperació de la informació basats en les noves tecnologies encara resta desconegut.

Amb dades correctament estructurades i de qualitat —dos elements que aportem, sens dubte, els arxivers—, les noves tecnologies ens concedeixen milers de combinacions diferents per treure'n el màxim profit. Qualsevol eina de creació de mapes permet una infinitat de visualitzacions que possibiliten extreure noves conclusions i línies de recerca, identificar nous patrons i arribar a conclusions difícils de percebre sobre el paper o a través de cada document o informació per separat.

En el cas dels fons notariaus, amb les mateixes dades del prototip ArxiMaps podem elaborar visualitzacions que ens permeten identificar ràpidament el grau de descripció dels fons notariaus i la seva accessibilitat en línia (figura 6) o plantejar noves hipòtesis basant-se en la productivitat, la concentració i la disposició territorial de la documentació notarial (figura 7).²⁴

Finalment, si a aquesta amalgama de possibilitats li sumem el fet de poder encreuar les dades d'ArxiMaps amb altra informació pública ben estructurada, de qualitat i reutilitzable, les possibilitats inicials es poden triplicar fàcilment. Per tant, encara queda molt camí per recórrer en la reutilització de la informació i l'aprofitament de les noves tecnologies en l'arxivística, però el disseny intel·lectual d'ArxiMaps i el seu primer prototip poden aportar el seu granet de sorra.

FIGURA 6. Nivell de descripció dels arxius catalans que custodien fons notariaus.
Font: ArxiMaps, Carla Meinhardt.

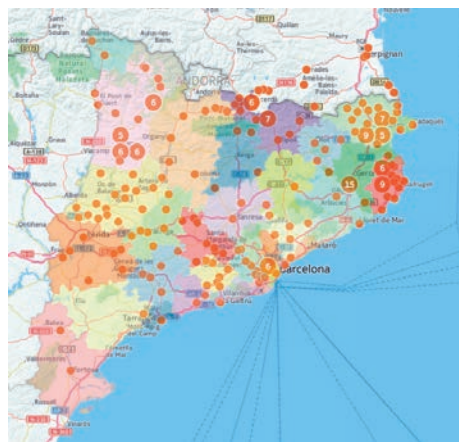

FIGURA 7. Densitat de la producció notarial catalana.
Font: ArxiMaps, Carla Meinhardt.

CONCLUSIONS

Cada vegada es fa més palesa la necessitat de la comunitat arxivística d'adaptar-se a la nova realitat tecnològica i comunicativa que afecta el conjunt de la societat. Internet, com ja ha succeït en altres disciplines afins, acabarà convertint-se en la principal via de comunicació entre els arxius i els usuaris, i en la manera com aquests usuaris s'aproximaran a la documentació.

Si no volem quedar exclosos d'aquest canvi de model, els arxivers hem de plantejar-nos l'accés a la informació a través de la xarxa, però també cal fer èmfasi especialment en la seva accessibilitat i visibilitat. Per tant, hem de ser innovadors i creatius a l'hora de representar els instruments de descripció i recuperació de la informació, de tal manera que els usuaris els comprenguin, els utilitzin, i puguem maximitzar la difusió del patrimoni documental i de la informació pública disponible.

Així doncs, és necessari que des del món arxivístic elaborem projectes de difusió més imaginatius, que ens permetin arribar a nous sectors del públic digital, aprofitant totes les oportunitats que ens aporta l'entorn tecnològic actual. La clau de la nostra visibilitat com a col·lectiu s'ha de basar en aquest aprofitament i en l'enfocament a l'usuari. Hem d'ampliar les nostres estratègies de màrqueting i pensar en recursos més atractius, funcionals, dinàmics i veritablement útils per als usuaris, en els quals, fins i tot, puguin prendre un paper actiu de col·laboració.

Com hem pogut veure, les TIC i la geolocalització poden aportar-nos considerables millores quant a la difusió i la visibilitat dels arxius, ja que la seva utilització pot permetre aflorar més fàcilment coneixements fins ara desconeguts i alimentar la demanda creixent de nova informació. També poden facilitar estratègies de difusió conjunta del patrimoni, amb independència de qui en tingui la custòdia o de si aquest patrimoni està fragmentat, posant en valor la documentació i la informació més enllà de la seva ubicació física. Per tant, poden ajudar-nos a reforçar els valors arxivístics, fer més comprensibles els nostres instruments i mètodes de treball i apropar-nos als usuaris.

Per poder afrontar aquests nous reptes que ens planteja ja no el futur sinó el present, és necessari que els arxivers ampliem la nostra qualificació tècnica i les competències professionals, amb la inclusió de formació i coneixements d'altres àrees i disciplines, entre les quals la geolocalització només és un exemple més. Els arxivers hem de prendre un rol actiu i protagonista en aquest nou context i obertura de dades, ja que, a diferència d'altres professionals que treballen amb la documentació i la informació, podem aportar valors de context i estructuració de les dades. Abans, però, ens calen fonaments bàsics d'arquitectura tecnològica, desenvolupament, bases de dades, sistemes web, etc.

En la mateixa línia, també resulta essencial la col·laboració entre professionals de diferents àmbits que perseguim objectius comuns. Cal que avancem plegats

pel mateix camí i que construïm un vocabulari compartit que ens faciliti interpretar-nos correctament. Els arxivers hem de crear i participar en grups de treball interdisciplinaris que ens permetin aconseguir uns resultats més eficients, visibles i de qualitat, tant amb vista a la societat com a les mateixes organitzacions a les quals pertanyem. Igualment, la mescla de coneixements també pot aportar solucions innovadores, entre les quals ArxiMaps pot ser un bon exemple.

NOTES

1. Aquest article és un resum del treball final del Màster d'arxivística i gestió de documents de l'ESAGED, codirigit per Alfred Mauri i Vicenç Ruiz i defensat el 2014. Per adaptar-se als requisits de la publicació i prioritzar el resultat de la recerca, s'ha prescindit d'alguns elements més tècnics i metodològics. El treball original es pot consultar íntegrament a l'enllaç següent: <www.arximaps.cat/tfm_arxivistica_geolocalitzacio>.
2. BOLEA, Francisco; DE DIEGO, Jesús. «El Centro de Información del Patrimonio Cultural Altoaragonés: un modelo para el tratamiento y administración del patrimonio cultural mediante la gestión de sistemas de información integrada». *Scire. Representación y Organización del Conocimiento*. Vol. 7. Núm. 2 (2001). P. 117-130; CONOLLY, James; LAKE, Mark. *Sistemas de información geográfica aplicados a la arqueología*. Barcelona: Bellaterra, 2009; FRESNO BERNAL, Pablo; MARTÍNEZ TORRECILLA, José Manuel. «Aplicació dels SIG a la gestió i investigació arqueològica. El programa SigArq de gestió del registre arqueològic» [en línia]. *Revista Catalana de Geografia*. Núm. 38 (novembre del 2009). <<http://www.rcg.cat/articulos.php?id=167>> [consulta: 25 de juliol del 2015].
3. RAMOS, Noelia; ROSET, Rafael. «Georeferenciación de mapas antiguos con la ayuda de usuarios» [en línia]. *Revista Catalana de Geografia*. Núm. 46 (octubre del 2012). <<http://www.rcg.cat/articulos.php?id=257>> [consulta: 25 de juliol del 2015]; DÁVILA, Francisco; CAMACHO, Elena. «Georeferenciación de documentos cartográficos para la gestión de Archivos y Cartotecas. "Propuesta metodológica"» [en línia]. *Revista Catalana de Geografia*. Núm. 46 (octubre del 2012). <<http://www.rcg.cat/articulos.php?id=252>> [consulta: 25 de juliol del 2015].
4. Destaquen: ANGELET, Ferran; CARRASCAL, Andreu; BETLEM, Raduà. «Recursos a Internet per a la descripció arxivística». *Lligall: Revista Catalana d'Arxivística*. Núm. 17 (2001). P. 89-114; Boadas, Joan [et al.]. «La descripció arxivística a Catalunya: estat de la qüestió». *Lligall: Revista Catalana d'Arxivística*. Núm. 17 (2001). P. 23-46; MARTÍN SUQUÍA, Ramón. «Sistemas de recuperación de la información en los archivos: un análisis de situación y perspectivas». *Lligall: Revista Catalana d'Arxivística*. Núm. 17 (2001). P. 47-72; PERPINYÀ, Remei. «L'aplicació de les tecnologies de la informació als arxius catalans» [en línia]. *BID. Textos Universitaris de Biblioteconomia i Documentació*. Núm. 5 (desembre del 2000). <<http://bid.ub.edu/05perpin.htm>> [consulta: 25 de juliol del 2015].
5. GIMÉNEZ-CHORNET, Vicent. «La recuperació de la informació en els arxius en línia» [en línia]. *BID. Textos Universitaris de Biblioteconomia i Documentació*. Núm. 27 (desembre del 2011). <<http://bid.ub.edu/27/gimenez1.htm>> [consulta: 25 de juliol del 2015]; ALFIER, Alessandro; FELICIATI, Pierluigi. «Cambio de paradigma en el próximo decenio. El desafío de la Web para los instrumentos de descripción de los archivos». *Tabula: Revista de Archivos de Castilla y León*. Núm. 16 (2013). P. 179-195; MOYANO COLLADO, Julián. «La descripción archivística. De los instrumentos de descripción hacia la Web Semántica». *Anales de Documentación*. Vol. 16. Núm. 2 (2013). P. 1-13.

6. El prototip ArxiMaps centralitza la descripció arxivística de 119 fons notariais, produïts per gairebé 300 notaries i 5.000 notaris, així com la geolocalització dels 54 arxius registrats al SAC que custodien documentació notarial.
7. Tot i que no existeix bibliografia, en l'àmbit estatal tenim l'experiència puntual de dos arxius que utilitzen la geolocalització per apropar els fons que custodien als usuaris: l'Archivo Histórico de Protocolos de Gipuzkoa (<<http://oinati.gipuzkoakultura.net/fondos/27-fondos/41.html>>) ofereix un *Mapa de fondos notariales* que mostra la ubicació dels documents notariais produïts a les localitats de Guipúscoa, i l'Archivo de la Ciudad de Arganda del Rey (<<http://archivo.ayto-arganda.es/>>) geolocalitza les cèdules cadastrals del segle XIX, enllaçant directament amb els documents digitalitzats.
8. PAGAROLAS, Laureà (coord.). *Els fons de protocols de Catalunya. Estat actual i proposta de sistematització*. Barcelona: Associació d'Arxivers de Catalunya, 2005 (Textos, 5).
9. Per a més detall dels diversos criteris: *Norma per a l'elaboració del quadre de classificació dels fons notariais*. Barcelona: Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Servei d'Arxius, 1997; CASES, Lluïsa; PAGAROLAS, Laureà. «Sobre la institució notarial a Catalunya. Qüestionament a la Norma per a l'elaboració del quadre de classificació dels fons notariais». *Lligall: Revista Catalana d'Arxivística*. Núm. 19 (2002). P. 73-87; GINEBRA, Rafael. «Del tractament arxivístic dels fons notariais. Aportacions, o quasi, a un debat». *Lligall: Revista Catalana d'Arxivística*. Núm. 21 (2003). P. 61-71.
10. Per analitzar el perfil dels usuaris dels fons notariais i les seves necessitats de cerca s'han utilitzat les dades dels Qüestionaris d'Usuaris facilitats per l'AHPB relatius als anys 2009 i 2010, així com les memòries de la mateixa institució pertanyents als anys 2010, 2011, 2012 i 2013, consultables a la seva pròpia pàgina web i publicades a la revista *Estudis Històrics i Documents dels Arxius de Protocols*. Igualment, l'AHPB també ha facilitat les estadístiques de consulta del seu arxíu digital, obert al públic a mitjan maig del 2013.
11. L'EAD, a més de permetre consultar i interpretar la informació de les descripcions arxivístiques al llarg del temps amb independència del programari i el maquinari utilitzats, també possibilita importar i exportar aquesta informació entre diversos sistemes, per la qual cosa contribueix al reaprofitament i la reutilització de la informació per part dels usuaris i altres entitats. Igualment, com que està dissenyat específicament per a la descripció arxivística, també preveu la descripció multinivell.
12. Per als elements de l'àrea geogràfica s'ha utilitzat un model de metadades específic per a la informació geogràfica anomenat NEM (Núcleo Español de Metadatos), recomanat i aprovat pel Consell Superior Geogràfic.
13. Per elaborar mapes geolocalitzats d'altres tipologies de fons, l'estructura de la base de dades es redueix considerablement. Així, s'eliminen les entitats «Districtes notariais», «Notaries» i «Notaris» i se simplifica la relació entre les taules «Fons» i «Municipis» i, fins i tot, entre «Fons» i «Arxius». Per a la majoria d'arxius i fons, per tant, una arquitectura formada per les taules «Arxius», «Fons» i «Municipis» és més que suficient.
14. La informació de la base de dades d'ArxiMaps es pot gestionar mitjançant qualsevol programari o llenguatge de bases de dades, ja que el seu disseny és independent de les solucions tecnològiques i té els requisits arxivístics ben especificats.
15. Arxius en línia: <<http://arxiusenlinia.cultura.gencat.cat/ArxiusEnLinia/>> [consulta: 25 de juliol del 2015].
16. Directori d'Arxius de Catalunya: <<http://arxius.cultura.gencat.cat/cercadors/Directori/>> [consulta: 25 de juliol del 2015].
17. Municat. Municipis i Comarques de Catalunya: <<http://municat.gencat.cat/>> [consulta: 25 de juliol del 2015].
18. Seguint aquests criteris, el prototip ArxiMaps s'ha desenvolupat íntegrament mitjançant recursos lliures i gratuïts: QGIS com a sistema d'informació geogràfica; CartoDB per a la creació i la

visualització del mapa; Notepad++ per a l'edició del codi font; LibreOffice Calc per als fulls de càlcul; Leaflet i jQuery com a llibreries Javascript, i Datatables per a la creació i la gestió de les taules HTML que acompanyen el mapa. També s'ha tingut en compte que el prototip ArxiMaps sigui compatible amb tots els navegadors principals i les seves corresponents versions.

19. CartoDB: <<https://cartodb.com/>> [consulta: 25 de juliol del 2015].
20. CSS és un llenguatge informàtic que permet definir i personalitzar la presentació web d'una estructura HTML o XML.
21. Més concretament, dels 54 arxius registrats al SAC que custodien documentació notarial.
22. Com hem pogut veure en apartats anteriors, els elements descriptius d'ArxiMaps estan basats en els estàndards de descripció normalitzada, però també s'han adaptat a les particularitats dels fons notariais i a les necessitats dels seus usuaris perquè la informació els resulti més entenedora.
23. ArxiMaps. Mapa interactiu dels arxius i els fons notariais de Catalunya: <www.arximaps.cat>.
24. Amb les mateixes dades utilitzades pel prototip ArxiMaps també es poden elaborar visualitzacions relatives al volum en metres lineals o volums de cada arxiu, districte o notaria, o el nombre de notaris que van exercir la seva activitat a cada notaria o districte, entre d'altres.

RESUM

En la transició del món analògic al món digital, aquest article estudia els avantatges d'aplicar la geolocalització a la descripció arxivística i a les estratègies de difusió del patrimoni documental com una possible via cap al canvi de model. Per mitjà de l'exemple dels fons notariais catalans, l'autora elabora un prototip de mapa interactiu, disponible a Internet, que exemplifica els beneficis de la utilització d'aquesta tecnologia per part de la comunitat arxivística i que permet als usuaris consultar de manera centralitzada i en només dos clics les descripcions de la documentació notarial.

Paraules clau: instruments de descripció, geolocalització, tecnologies de la informació i la comunicació, accessibilitat, fons notariais, bases de dades, internet, arxius

RESUMEN

En la transición del mundo analógico al mundo digital, este artículo estudia las ventajas de aplicar la geolocalización a la descripción archivística y a las estrategias de difusión del patrimonio documental como una posible vía hacia el cambio de modelo. Por medio del ejemplo de los fondos notariales catalanes, la autora elabora un prototipo de mapa interactivo, disponible en Internet, que ejemplifica los beneficios de la utilización de esta tecnología por parte de la comunidad archivística y que permite a los usuarios consultar de manera centralizada y en solo dos clicks las descripciones de la documentación notarial.

Palabras clave: instrumentos de descripción, geolocalización, tecnologías de la información y la comunicación, accesibilidad, fondos notariales, bases de datos, internet, archivos

ABSTRACT

In the transition from analogue to digital, this article studies the advantages of applying geolocation to the archival description and documentary heritage dissemination strategies as a possible path towards this change of model. Using the example of Catalan notarial holdings, the author draws a prototype interactive map, available online, that provides an example of the benefits of using this technology for the archival community and enables users to consult descriptions of notary documents centrally and in just two clicks.

Key words: descriptive instruments, geolocation, information and communication technologies, accessibility, notarial holdings, databases, Internet, archives

RÉSUMÉ

À la frontière entre analogique et numérique, cet article étudie les avantages de la géolocalisation appliquée à la description archivistique et aux stratégies de diffusion du patrimoine documentaire, en tant que voie possible de changement de modèle. Prenant l'exemple des fonds notariés catalans, l'auteure élabore un prototype de carte interactive, disponible sur Internet, qui illustre les avantages du recours à cette technologie par la communauté archivistique et permet aux utilisateurs de consulter de manière centralisée et en seulement deux clics les descriptions de la documentation notariée.

Mots-clés: instruments de description, géolocalisation, technologies de l'information et de la communication, accessibilité, fonds notariés, bases de données, internet, archives

EL CURSO DE LA VIDA Y SUS VÍNCULOS AFECTIVOS A TRAVÉS DEL ÁLBUM FAMILIAR

Albert Alcántara i López

1. INTRODUCCIÓN

Amor. Tiempo. Muerte. Este trabajo nace de mis obsesiones por retener un imposible, la vida de las personas a las que quiero. El poeta Fernando Pessoa escribía en uno de sus versos: «NADA queda de nada. Nada somos, [...] cadáveres aplazados que procrean».¹ Una certeza absoluta, a la que la fotografía se resiste congelando fragmentos de unas vidas destinadas al ocaso, registrando momentos que han sido y son.

Nací en el seno de una familia obrera. Jamás vi una cámara fotográfica en casa. A los 33 años compré una réflex y me adentré en la fotografía digital de forma *amateur*. Una semana en Cabo de Gata (Almería), en los talleres organizados por Óscar Molina y con el docente y fotógrafo Eduardo Momeñe como invitado, hizo

que tomara consciencia del hecho fotográfico y que mi relación con este medio se afanzara y se convirtiera en la principal de mis pasiones. Recuerdo que ese mismo verano visité a mi abuelo, Pedro Alcántara, una de las personas más importantes en mi vida, y tuve una necesidad irrefrenable de retratarlo. La misma necesidad surgió con mi mejor amigo, Isidre Prunés. El hecho de que ambos abandonaran nuestro espacio y tiempo para siempre afianzó mi concepción de la fotografía, una forma de retener el presente efímero de las personas amadas y los momentos compartidos. La delicada salud de mi padre y el temor a su ausencia física incrementaron el deseo, además de hacer fotografías, de registrar su historia de vida junto con la de mi madre. De ahí este trabajo, que se concibe también con el objetivo de mostrar la riqueza del patrimonio fotográfico familiar, su polisemia y distintos modos de lectura.

La historia de vida unida al uso de la fotografía nos ayuda a completar el itinerario biográfico. Al recopilar los sucesos de la vida de mis padres, y su testimonio subjetivo, podemos acercarnos a los acontecimientos más destacados y las valoraciones de su propia existencia. Gracias a las sugerencias del profesor Bernardo Riego, responsable en buena parte de que este trabajo haya traspasado la frontera universitaria, nos aproximaremos a las imágenes a modo de planos cinematográficos, desde tres ángulos: un plano familiar que cuenta con la voz de los principales protagonistas de la historia, mis padres, un plano personal que recoge mi visión y un plano general que se encarga de la contextualización cultural y social. Un análisis que permitirá ver los cambios en la familia, sus relaciones y las diferencias de género, creencias y valores.

Las fotografías de mi familia están depositadas sin orden alguno en cajas de zapatos, en una maleta de viaje y en dos álbumes que sí presentan un orden. Uno de ellos está dedicado íntegramente a la boda de mis padres. El otro a sus cuatro hijos, desde bebés hasta la preadolescencia del mayor y la infancia del menor. El contenido de las imágenes concierne a las relaciones propias de la familia y al ciclo vital de mis padres: noviazgo, mili, amigos, boda, algunos bautizos, crecimiento de los hijos, nacimiento de una nieta... El fondo fotográfico está compuesto en su mayoría por retratos, no existen los paisajes. De las imágenes se ha procedido a recoger el máximo de información (fecha, lugar, personas que aparecen...). Se han clasificado de forma cronológica, reflejando las distintas etapas de la vida de mis padres (infancia, adolescencia, juventud y madurez) para intentar facilitar la organización del discurso. El orden cronológico ha sido indicado por mis padres, aunque algunas de las fotografías muestran en el anverso la fecha y los nombres de las personas que aparecen. La selección

la han llevado a cabo de forma individual, con la intención de que cada uno refleje su *punctum*.² Las entrevistas se han realizado por separado y en varias sesiones. Las imágenes se han colocado en filas según las etapas establecidas. Este proceso permite ver cada evento desde la distancia y la relación entre una vivencia y otra. Se ha trabajado con las imágenes que existen, pero también con las que no están, ya que la fotografía, como veremos, reactiva con mucha facilidad los recuerdos y las emociones.

2. FOTOGRAFÍA Y MEMORIA

Cuando uno observa las fotografías de familia, se da cuenta de que están íntimamente relacionadas con la memoria. Tanto una como otra intentan preservar los acontecimientos del pasado y conforman el imaginario individual de lo vivido. Podemos hacer esta afirmación apoyándonos en la teoría del sociólogo M. Halbwachs,³ que definió la memoria como una reconstrucción que se sostiene en el presente para recuperar el pasado. Para él, los elementos esenciales que dan vida al recuerdo son el lenguaje, el tiempo y el espacio. Cuando miramos una imagen, acompañados de alguien, la palabra surge espontáneamente, se suceden comentarios que nos permiten revivir determinadas emociones. La fotografía, a su vez, detiene un fragmento del tiempo vivido. Una imagen tomada ahora se convierte en ese mismo instante en tiempo pasado, será el devenir de los años lo que la dotará de recuerdo, como sugirió Susan Sontag.⁴ Las imágenes familiares se enmarcan también en un espacio. Al ver la imagen de la puerta de la casa de mi abuelo, podría decir que está en la calle Velázquez número 13, de un pueblo de Andalucía, Jaén, Torredonjimeno. El espacio fotografiado evoca espacios contiguos que no aparecen en la imagen, lo que en palabras de Philippe Dubois⁵ es el espacio *off*, el campo oculto. Es así como toda fotografía posee un contexto, un pasado y un futuro, más allá del momento congelado que representa. No es necesario rallar la locura como Antonioni, protagonista del cuento *El fotógrafo* de Italo Calvino,⁶ para describir una vida con la fotografía: «Un instante fotografiado solo puede adquirir significado en la medida en que el espectador pueda leer en él una duración que se extiende más allá de sí mismo. Cuando encontramos una fotografía con significado, le estamos dando un pasado y un futuro».⁷

Como hemos podido comprobar, la fotografía se comporta como un lugar de memoria al configurarse como ella, a través del lenguaje, el tiempo y el espacio.

Pero además la fotografía tiene la capacidad de dotar de orden al recuerdo, al cumplir con los dos preceptos que establece Montespirelli⁸ para la memoria. La fotografía estimula la memoria declarativa, que descodifica las informaciones pertenecientes a los acontecimientos autobiográficos o a conocimientos fácticos (gente, lugares, hechos, objetos), y la memoria episódica, que conserva el recuerdo de esos acontecimientos.

3. FOTOGRAFÍA: ESENCIA, NOSTALGIA Y MUERTE

Lo que mucha gente busca al mirar las fotografías de familia es precisamente volver a ver a los seres queridos o verse a sí mismos en un tiempo distinto. Las imágenes de familia tienen el poder de evocar la presencia de los que están y de los que se fueron, sea a través de un álbum, estén expuestas en una pared o colocadas en un estante del hogar. La esencia de la fotografía, como sugiere Roland Barthes, reside en su relación con el amor y la muerte, no tanto en el placer, en el *studium*⁹ y el *punctum*.¹⁰ Barthes, mirando las fotografías de su madre, en el apartamento donde acaba de morir, descubre la verdad del rostro amado: «Por una vez, la fotografía me daba un sentimiento tan seguro como el recuerdo». ¹¹ Descubre que toda fotografía es de algún modo connatural con su referente, entendido este no como «la cosa facultativamente real a que remite una imagen o un signo, sino como la cosa necesariamente real que ha sido colocada ante el objetivo y sin la cual no habría fotografía». ¹² Toda imagen muestra entonces una doble posición de realidad y de pasado. «La fotografía no rememora el pasado (no hay nada de proustiano en una fotografía). El efecto que produce en mí no es la restitución de lo abolido (por el tiempo, por la distancia), sino el testimonio de que lo que veo ha sido». ¹³ Ante la fotografía de su madre se dice «ella va a morir», a causa de una catástrofe que ya ha tenido lugar, y en ella se mezcla el tiempo presente, el tiempo de su madre y el del fotógrafo, bajo la instancia de la realidad.

Los antropólogos han señalado, siguiendo en gran parte a Roland Barthes, que la fotografía, y concretamente la de familia, forma parte del trabajo de duelo y asume la función que la sociedad confía a los ritos funerarios: reavivar la memoria de los desaparecidos y la de su desaparición. Una especie de altar de la historia familiar, que sirve como memorial cotidiano de los ausentes para el grupo de los vivos. ¹⁴ Cuando echamos de menos a alguien que acaba de irse o morir y miramos sus fotografías, se nos vuelve presente y, con él, los momentos

compartidos. La tristeza pronto aparece porque la fotografía también se encarga de recordarnos que una vez estuvieron vivos y que hoy no lo están. Christian Metz¹⁵ muestra la estrecha relación que existe entre la fotografía y la muerte. Por un lado afirma que es común la práctica social de guardar imágenes de los seres amados que ya no están con nosotros. Por otro lado otorga a la fotografía el papel de espejo, al hacernos testigos de nuestro propio envejecimiento, y constata como la muerte y la fotografía comparten el ser una interrupción de un tiempo y un espacio, mientras el mundo a su alrededor continúa cambiando.

4. FOTOGRAFÍA Y FAMILIA

La familia es una institución universal que se da a lo largo de la historia. Es el núcleo de construcción de la identidad del niño o niña, de su percepción de la realidad, de la construcción de su imaginario y de cómo se generan sus vínculos. Es un agente socializador donde aprendemos valores, creencias y roles, porque el niño nace con una predisposición a la socialización, a comunicarse con los otros y al aprendizaje, primero imitando y después interiorizando. Como afirman Berger y Luckman,¹⁶ el niño se da cuenta de que es él a través de lo que dicen los otros que es. Todo lo vivido y transmitido nos construye como personas e influye en lo que debemos hacer o no hacer para ser amados, para sentirnos seguros y obtener el reconocimiento y la escucha. Con la fotografía de familia y la historia de vida podemos acercarnos a esos valores y creencias. Cuando acercamos una imagen a un niño le estamos transmitiendo el principio de filiación, el orden del tiempo, el amor, el desamor, la vida y la muerte.¹⁷ Que en estos archivos de lo cotidiano no aparezcan fotografías explícitas en las que esto se refleje no significa que no pueda apreciarse porque «lo que una fotografía no muestra es tan importante como lo que permite ver».¹⁸

Bourdieu considera que la principal función de la fotografía familiar es la de «solemnizar y eternizar los grandes momentos de la vida de la familia, y reforzar, en suma, la integración del grupo reafirmando el sentimiento que tiene de sí mismo y de su unidad»,¹⁹ pero dicha definición parece insuficiente porque las fotografías familiares también recogen momentos o personas importantes en el sentido biográfico y emocional. Expresan su identidad social y cultural, sus relaciones, sus valores pero también afectos, emociones y experiencias: «Cuánto me desagrada esa determinación científica de tratar la familia como si fuese únicamente un tejido de obligaciones y de ritos: o bien se la codifica como un

grupo de pertenencia inmediata, o bien se hace de ella un nudo de conflictos y de inhibiciones. Diríase que nuestros sabios no pueden concebir que haya familias en las que las personas se amen».²⁰

5. LA HISTORIA DE LA FAMILIA A TRAVÉS DE SUS FOTOGRAFÍAS

La aparición de la fotografía en el siglo XIX coincide con una transformación en la sociedad: el desarrollo científico y tecnológico, el auge de la sociedad industrial, el nacimiento de la burguesía como clase social y profundos cambios en el pensamiento. La fotografía desde sus inicios y por sus aplicaciones en proyectos científicos, sociales, informativos, etc., se concibió como una herramienta objetiva, capaz de registrar la realidad de forma fiel; sin embargo también contiene dosis de ideología, de construcción discursiva y persuasión visual. Como afirma la ensayista y novelista Susan Sontag, cuando uno aprieta el obturador lo que está haciendo es conferir importancia a algo y certificar la experiencia, aunque intervenga el gusto y la conciencia de quien lo aprieta.

El antecedente más directo de la fotografía de familia son los retratos pintados que realizaba la aristocracia en el siglo XVIII. La burguesía encontró en la fotografía una forma de autoafirmarse y representarse, mediante la que «manifestaban su ascenso, tanto de cara a sí mismos como ante los demás».²¹ Podríamos afirmar que esta nueva clase ascendente fue la que dio origen al álbum familiar y se encargó de reflejar el valor de la familia nuclear (marido, esposa e hijos) como pilar de nuestra sociedad. A raíz del abaratamiento de costes y el desarrollo de la industria, la fotografía llegó a amplios sectores de la población y empezó a generalizarse su uso para representar la vida de la familia, registrando momentos o celebraciones relevantes para sus miembros, imágenes que evolucionan de acuerdo con los cambios sociales y los valores. El álbum familiar se construye para ser mirado, para dejar constancia de los seres amados y de los momentos que consideramos importantes. Aunque es cierto que en la mayoría de fotografías de familia no hay lugar para las crisis emocionales, económicas, ni para la enfermedad o la muerte, estos espacios pueden ver la luz a través de ellas y de la reconstrucción de las historias de vida, como veremos a continuación.

5.1 LA INFANCIA DE MIS PADRES A TRAVÉS DE SU VOZ, DE MIS OJOS Y DE LA HISTORIA, 1940-1950

MI PADRE

Grupo de estudiantes en el Taller Escuela Sindical de Formación Profesional San Felipe Neri, en Martos. Mi padre está situado en la última fila, tercero por la izquierda. 1960-1961. Gelatina DOP. 7 x 10 cm. Fotografía: Rafael.

La voz de mi padre

«Nací en Torredelcampo en 1944. El abuelo era ferroviario y lo trasladaron a Luque, Córdoba. Cuando nos fuimos tendría unos cinco años. Para ir al colegio teníamos que andar cada día unos tres kilómetros. Nos quedábamos a comer allí, con la comida que nos preparaba la abuelita. Al salir por la tarde tardábamos dos horas en hacer los tres kilómetros, porque nos parábamos a tirar piedras a los pájaros, o a coger fruta de algún árbol que había por el camino. En todos los sitios donde hemos estado hemos tenido animales, como una ayuda para sobrevivir. En Luque teníamos un huerto, gallinas, conejos, cabras, y el abuelito con el permiso de la Renfe sembraba tiras a lo largo de la vía. Después del colegio estudié en el Instituto Aguilar y Eslava, en Cabra. Primero de bachillerato.

Al terminar, al abuelito lo trasladaron a Martos. Fue entonces cuando dejé el instituto y me matriculé en la escuela de formación profesional, que era gratis.»

Mi padre, desde mis ojos

La infancia es el punto de partida de una vida, después viene el crecer o morir, el cómo se haga dependerá de las circunstancias sociales en que somos educados. No he podido contemplar una imagen de la infancia de mi padre, pero con lo que me ha explicado, lo imagino feliz, jugando tras el regreso del colegio, conviviendo con mis abuelos, pudiendo comer todos los días. Cuando lo veo de pie, hierático, entre sus compañeros de clase, ya no tengo la misma impresión. Fue el inicio de los sueños rotos. El crecer y enfrentarse a la realidad. ¿Qué habría sido de él y de nosotros si hubiera podido continuar estudiando bachillerato? Probablemente hoy no estaría escribiendo estas líneas. Inmortalizado al final de la escalinata, con un semblante serio, siento que pasó por una escuela en la que no debería haber estado. La situación económica y laboral de mis abuelos, condicionada por la dictadura franquista, le obligó a tomar un camino que no eligió libremente. Percibo ese estar presente pero no en espíritu. Presiento su rebeldía contra sus circunstancias, contra el régimen y contra la escuela en la que aprendían que la patria era la patria, que el esfuerzo tenía su recompensa y que se debía obedecer a los que mandaban. Mirándolo noto como se va separando de la lentitud de la infancia, pero rodeado de amor en su casa, por unos padres que le dieron cuidados, atención, amor y la educación que sus medios le permitieron.

Mi madre y sus hermanos en el patio de la casa de su abuela en la avenida Directorio, de Torredonjimeno. 1953-1954. Gelatina DOP. 13 x 8 cm. Fotografía: Muñoz.

MI MADRE

La voz de mi madre

«Nos hicimos la foto para mandársela a mi padre cuando estaba trabajando en Madrid, de mano de obra. Después de esto, la tita Pilar y el tito Francisco

se fueron con mi padre a Vic a trabajar. Luego, mi padre y el tito se volvieron y la tita Pilar se quedó en Vic. Por aquel entonces mi madre ya se había muerto. Cuando mi madre se murió yo tenía seis años. Los colegios eran diferentes a los de ahora, los niños en una banda y las niñas en otra. Nos daban leche en polvo y en vez de hacerla con agua, nos la comíamos con la cucharilla para que durase más. Me acuerdo de que la maestra nos mandaba a comprar aceite de soja a la Puerta de Jaén en horas de clase. Aparte de ir a buscar aceite también nos hacía limpiar. Íbamos la Montse y yo. La monja vivía cerca del colegio e íbamos a barrer el patio de su casa. También habíamos ido a recoger comida. Sería después de que muriera mi madre. Nos poníamos en fila para que nos dieran un tique, según los que éramos de familia te daban un paquete de azúcar, arroz... También íbamos a buscar la comida hecha ya. Íbamos con la olla y te ponían los cazos según la familia que era. Para no quedarte a comer allí, te llevabas la olla caliente a tu casa, bellotas, que nos comíamos con pan y algarrobas. Ese período fue cuando mi padre trabajaba de cortador de olivos. Cuando empezó a irse a Madrid ya no. Cuando estaba en el colegio, me tocaba hacer la comunión. La tita Aurora, que era la más grandecilla, la había hecho de negro. Entonces salíamos todos los niños del colegio, e íbamos vestidos de comunión. No es como ahora que se hace los domingos. Como no teníamos dinero, iba con un vestido de cuadros, un vestido de diario. Cuando llegué a la iglesia, no sé si fue la maestra o la monja, no recuerdo, me dijo que me quitara de allí, que si no me podían haber hecho un vestido blanco. Cuando se hacía la comunión se iba a las casas a ver a la familia y te daban dinerillo. Fui con mi prima Carmela y recuerdo que su madre decía: “Ay, ¿por qué habéis ido las dos? Porque ahora os habrán tenido que dar a las dos dinero”. Pero como iba en vestido de cuadros nadie sabía que también la había hecho.»

Mi madre, desde mis ojos

Mi madre, en el patio de la casa de su abuela, vestida de blanco, con sus calcetines a juego y sus zapatitos negros. Una sonrisa forzada probablemente por el fotógrafo, como muestra la posición de su brazo que comparte la más pequeña de los hermanos. Sin embargo, sus ojos infieren bondad y transparencia. Esta fotografía me entristece por lo que significa, la dureza de la vida de unos niños que apenas tuvieron infancia y educación, la impostura de la autorepresentación en la fotografía, que los muestra bien vestidos, sonrientes, creando una ficticia felicidad/realidad para un padre que está lejos de ellos. Cuando miro a mi madre, vestida de blanco, sonriendo, veo la imposibilidad de haber disfrutado de los cuidados, de la guía, del amor de una madre, pero a su vez percibo las

atenciones de sus hermanos mayores, su afecto y cómo se establecerán unos fuertes vínculos afectivos que durarán a lo largo de su vida. La ausencia de padre y de madre la privará de uno de los requisitos de normalidad social. Percibo cómo va interiorizando su rol como mujer pobre a través de la escuela, cómo se va construyendo su imaginario, lo que hay que hacer para sentirse reconocidos y amados, y cómo va incorporando a través de su hermana mayor las funciones asignadas por su género, el cuidado de los demás, las tareas del hogar, el planchar la ropa de sus hermanos... Veo la auténtica cara del franquismo y de la religión católica, donde los pobres no eran personas sino objetos para usar en su propio beneficio, a los que interesaba promover la familia numerosa, por su ideología y por interés burgués. Una población abundante significaba mano de obra barata y presumiblemente dócil. Sin embargo, la religión se convertirá para mi madre en una esperanza. Veo su fortaleza, su enorme capacidad de sobreponerse a las dificultades y a la pérdida, pero también la mella de lo vivido, la inferioridad interiorizada en la escuela y por su propia familia extensa. La pobreza provocada por la política autárquica franquista junto al hecho de no tener padres le privó de alimentos pero también la estigmatizó, haciéndole creer que ella nunca podría ser como los demás. Me pregunto hasta qué punto lo vivido en esta etapa ha contribuido a que dedique su vida por completo a la familia.

DURANTE SU TIEMPO DE VIDA

Antes de que nacieran mis padres y tras la derrota republicana, el régimen franquista intensificó la represión contra los adversarios del nuevo régimen. Muchos fueron condenados y fusilados. Mi abuelo paterno formó parte de los represaliados. Ser sargento en la Segunda República le llevó a padecer las miserias de dos campos de concentración. Mi abuela materna sufrió la vergüenza pública de ser paseada en el pueblo con el pelo cortado al cero, por estar casada con un «rojo», al que asesinaron en un hospital. Este clima de terror duró hasta 1945, un año después del nacimiento de mi padre.

La infancia de ambos se desarrolló bajo una situación de penuria social y analfabetismo. Miguel Ángel del Arco Blanco²² muestra cómo la política económica autárquica del franquismo fue la causa principal del estancamiento económico español, del hambre y la enfermedad. Los informes que coteja de la embajada británica reflejan la carencia absoluta de alimentos y como las capas humildes estuvieron sometidas a la escasez, mientras unos pocos nadaron en la abundancia. El régimen jugó con el hambre, repartiéndola de forma discriminada,

como un elemento de control sobre la población que, sumado a la prohibición de asociación, a las torturas y a la coacción, contribuyó a la solidez y la continuidad del régimen franquista.

La religión católica fue uno de los pilares de la ideología franquista que impuso su presencia en las escuelas, los medios de comunicación y la propaganda. Mi padre estudió no lo que quiso, sino lo que pudo. Mi madre apenas pudo asistir durante tres años a la escuela, pero ambos se formaron bajo un modelo autoritario. La iniciativa privada, promovida, especialmente, por algunas órdenes religiosas vinculadas al mundo educativo, fue la que organizó la educación primaria y secundaria durante las primeras décadas del franquismo. La educación de niños y niñas estaba separada. No solo físicamente, sino que también diferían las asignaturas que debían cursar. Las mujeres debían desempeñar un papel como madres, productoras de hijos y reproductoras de costumbres,²³ relegadas a esperar la llegada del padre de familia. A partir de 1951 se introduce una cierta apertura liberalizadora que se materializa, entre otras cuestiones, en una nueva ley que en 1953 reorganizará el bachillerato y permanecerá vigente hasta 1970. A pesar de estos intentos, el analfabetismo continuaba siendo una importante lacra. Más de tres millones de personas no sabían leer ni escribir en 1960 y el 30% de los niños de entre seis y trece años estaban sin escolarizar.

5.2 LA ADOLESCENCIA Y JUVENTUD DE MIS PADRES A TRAVÉS DE SU VOZ, DE MIS OJOS Y DE LA HISTORIA, 1960-1970

MI PADRE

La voz de mi padre

«Yo había estudiado electricidad y allí no hacía nada de eso, me vine del pueblo para trabajar en mi oficio, y a mí eso no me gustaba. Me dijeron: “En Vic hay un sitio que se llama Girbau”. Me dijeron para empezar el lunes, les dije que estaba trabajando en el Roquet y me sabía mal. El lunes fui a trabajar al

Mi padre trabajando en un taller de bobinado, en Can Girbau, Vic. 1963-1964. Gelatina DOP. 7 x 10 cm.

Fotografía: autor desconocido.

Roquet y pedí la cuenta. Desde el 62 hasta que me fui a la mili estuve en Girbau. Cuando me casé en el 69 *plegué* para irme al Roquet porque ganaba más y porque al casarme alquilamos un piso en Tona. Ya se me había pasado la euforia de la profesión, si no trabajo en una cosa, trabajo en otra.»

Mi padre, desde mis ojos

El inconformismo y la valentía lo llevaron a conseguir lo que buscaba, un trabajo adecuado a su formación, aunque lejos de Andalucía. Ahí está logrando su independencia, su libertad, creándose su espacio personal y afectivo más allá de su familia nuclear. Parece concentrado en lo que está haciendo, mostrando su compromiso, su aprecio por las cosas bien hechas, su talante responsable y perfeccionista. Es el inicio de una nueva etapa que comparte con muchos emigrantes andaluces, pero que en su caso le supondrá un retroceso en sus condiciones de vida: tendrá que compartir cama con tres familiares, comerá peor, etc. Solo la aparición de una persona, mi madre, hará que opte por quedarse y aguantar. Con el tiempo, ese afán por la profesión quedará aparcado a un lado en favor de la estabilidad, de la familia y de su sustento. Cómo nos atienden, cómo nos hablan, hace que se creen o no vínculos afectivos, el rechazo que sintió por parte de algunos catalanes es según él uno de los motivos por los que no aprendió la lengua. Solo se relacionó con andaluces, en su mayoría familiares o de su mismo pueblo de origen.

MI MADRE

La voz de mi madre

«Aún no tenía los catorce años cumplidos y me fui a pedir trabajo. Entonces te cogían a los catorce años. Como no tenía trabajo me fui al hotel Prudencio y trabajé fregando vasos y haciendo camas. Hasta que cumplí los catorce. Eso fue todo el verano, hasta abril, después me fui a trabajar a la fábrica. El horario era desde las cuatro o cuatro y media hasta las dos de la tarde. De novios con el papa íbamos a bailar. A

Mis padres de novios en el Zoológico de Barcelona. 1966-1967. Gelatina DOP. 10 x 7 cm. Fotografía: autor desconocido.

veces, él se iba a Taradell a bailar con el Fernando, el tito Francisco, el Juan Aguayo y el Enrique, y nosotras las mujeres nos quedábamos en Tona, no podíamos ir. Normalmente los bailes eran en la fiesta mayor de invierno y en la de verano. Era más bonito que ahora. Y la de invierno la hacían en el Oriente. Las chicas esperaban sentadas a que las sacaran a bailar. Recuerdo que una vez vino un grupo, no sé si los Mustang o los Sirex. Me acuerdo de que el papa fue a buscar un autógrafa para mí. Siempre que venían a visitarnos íbamos al Zoológico o a Montjuïc. Era visita obligada.»

Mi madre, desde mis ojos

Ahí están mis padres de novios, posando ante la mirada de un fotógrafo de la calle, en las escaleras del Zoológico de Barcelona. Se les ve relajados, cómodos, mi madre sonríe mientras se apoya en mi padre y él la coge por la cintura. Aparecen los dos solos, pero la excursión la hicieron junto a dos de mis tíos y sus respectivas parejas. Una vez más, la familia nuclear (dada por sangre) y la afectiva (la que uno elige) se mezclan, fortaleciendo los vínculos a través de los momentos compartidos. Es en estos momentos ajenos a la rutina diaria cuando percibo más felicidad en ellos, especialmente en mi madre, lejos de la dureza de un trabajo cuyo esfuerzo físico ha tenido consecuencias en sus huesos, y alejada de esa doble jornada laboral que ha desarrollado a lo largo de su vida. Aunque fue el trabajo lo que le permitió conocer a personas y hacer amigas. Oficializado el noviazgo pasó a asumir el rol establecido para la mujer de su época e interiorizado a través de la familia, como el no salir a determinados lugares si él no estaba presente.

DURANTE SU TIEMPO DE VIDA

Durante la adolescencia y juventud de mis padres empieza a producirse una modernización económica, provocada en gran medida por la presión internacional. La década de los sesenta es cuando mis padres inician su emigración y se establecen en Cataluña, que goza de un gran desarrollo económico más allá de la industria textil. Cataluña aumentó su población en casi un 40%, por la inmigración y el fenómeno *baby boom*. La emigración interior y la industrialización fueron los grandes impulsores del proceso de urbanización en España.

En los años sesenta y setenta, en paralelo al crecimiento económico, la sociedad española y catalana se va transformando y modernizando. Las mujeres se

incorporan al mercado laboral. Los avances tecnológicos se introducen en los hogares, aunque con retraso respecto a otros países europeos. Durante estos años el uso del coche se empieza a extender entre la población, dejando de ser un producto de lujo. Por otro lado, el turismo empezó a tener mucha importancia e hizo surgir negocios a su alrededor, teniendo un gran impacto económico y social. La visita de extranjeros introdujo por ejemplo nuevas formas de vestir: la minifalda, los tejanos, el bikini...

El relativo bienestar del que empezó a gozar la sociedad española permitió ver con mayor claridad la ausencia de libertad y fue labrándose un espíritu de protesta y rebelión, sobre todo en dos sectores, en el mundo obrero y en el universitario. La música también desempeñó un papel importante en este aspecto. A pesar de la dictadura franquista, llegó la influencia de la juventud extranjera de los sesenta que reivindicaba justicia social, libertad sexual, pacifismo, derechos de las minorías e igualdad de oportunidades entre hombres y mujeres. En Cataluña, en pleno franquismo se impulsó la creación y la difusión de canciones en lengua catalana, lo que contribuyó a su normalización. Durante la década de 1960 surgieron Els Setze Jutges, Grup de Folk, Lluís Llach, Raimon o Joan Manuel Serrat. Las mejoras económicas, la elevación del nivel de vida, las reformas administrativas, el turismo y los demás cambios que sufrió España en este periodo demandaron un desarrollo paralelo del sistema educativo, con el fin de erradicar el analfabetismo. En 1968, el número de analfabetos mayores de quince años se redujo a menos del 2% de la población. En 1970 se impuso la Ley General de Educación y Financiación de la Reforma Educativa. La educación primaria, tanto en centros privados como públicos, se convertía en gratuita y obligatoria de los seis a los catorce años.

5.3 LA MADUREZ DE MIS PADRES. UNA VIDA EN COMÚN A TRAVÉS DE SU VOZ, DE MIS OJOS Y DE LA HISTORIA, 1975-2014

MI MADRE

La voz de mi madre

Mi madre con sus hermanos y su futuro cuñado entrando en la iglesia de Lourdes, en Tona. 1969. Gelatina DOP, 10 x 15 cm. Fotografía: autor desconocido.

«Nos casamos el 26 de octubre del 69. Llevábamos seis años de novios. El papa estaba solo aquí, viviendo con la chacha Carmen, bueno, con seis años ya de novios. Me tenía que casar a las doce y eran las doce y media y estaba en mi casa porque no habían traído el vestido. La modista no lo había acabado. La costumbre era salir todas las vecinas a la calle. El papa tuvo que confesarse antes, porque se cagó en Dios al ver que yo no llegaba. Luego llegamos nosotros detrás. Representa que el tito Manolo tenía que ir con la madre, y yo, con el que hacía de padre. Y el tito Manolo corría, diciendo: “¿Dónde estabas?”. El convite lo pagábamos a medias. Cada uno lo suyo. El tito Francisco, bueno, como lo que cobraba lo daba, pues yo pagué lo que me tocaba.»

Mi madre, desde mis ojos

Una imagen que refleja espontaneidad y movimiento: mi madre vestida de blanco cabizbaja pero sonriente se dirige a la iglesia para decir el «sí quiero». Una vez más, sus hermanos mayores aparecen acompañando a la novia y asumiendo el papel de padre y madre. Se casaron por la Iglesia cumpliendo con las normas establecidas por la sociedad e interiorizadas especialmente por mi madre, que siempre mostró cierta espiritualidad y creencia en un Dios bondadoso. Mi padre tuvo que comulgarse hasta el día de su boda. Un ritual que viene a decirnos que se va a estructurar una nueva familia, dejando atrás a la de origen para generar una historia común. Después de la celebración inician su corto viaje de novios que consiste en su mayor parte en visitas a familiares. En este viaje aparece de nuevo una figura mítica, su madre, a la que va a visitar al cementerio el día de Todos los Santos siguiendo la tradición católica, pero a la que no pudo dejar flores al no tener una tumba asignada, debido a que no pudieron pagarla al fallecer.

MI PADRE

La voz de mi padre

Familia y amigos de excursión en Montserrat. 1973.
Gelatina DOP. 10 x 7 cm. Fotografía: Francisco López.

«Eso fue de un viaje que hicimos a Montserrat. Estaba la abuelita aquí. La abuelita tenía alergia a la trama del olivo y en primavera empezaba a ahogarse. Como aquí no hay olivos, se venían y no le molestaba. Cuando ya había pasado todo el polen del olivo, la trama y todo aquello se volvían. El tito Manolo, como estaba soltero, también se venía y se colocaba a trabajar, igual que el abuelito. El abuelito había trabajado en la construcción con uno de Hostalets y en la fábrica de cartón de Tona.»

Mi padre, desde mis ojos

Esta imagen muestra a mis abuelos junto a mis padres, mis tíos y unos amigos. Una excursión en autobús a Montserrat. Mi abuelo sostiene a mi hermano mayor en sus piernas mientras mi abuela pone la mano en el hombro de su marido. Mi madre, que aparece al lado de mi padre, está embarazada de la primera de mis hermanas. En el fondo aparece una escena religiosa. Me pregunto si el franquismo y su simbiosis con la religión católica influyó del mismo modo a hombres y mujeres, y si es posible que el hecho de otorgar a la mujer el papel de sumisión, de servicio, de cuidado, de procreación, haya contribuido a esa necesidad de creer en Dios. Mi madre con el tiempo pasará de la religión católica a los Testigos de Jehová, pero su necesidad de creer sigue intacta.

Esta fotografía refleja también como la familia comparte muchos momentos, más allá de los ritos y celebraciones (bodas, bautizos y comuniones). La familia estará presente en los acontecimientos importantes de la vida de mis padres, en los buenos y en los malos, en la lucha con la muerte que mantuvo mi padre cuando mi hermano tenía tres años, en el cuidado de mi hermano cuando mis padres trabajaban... Ambos recuerdan a mis abuelos en multitud de ocasiones al narrar su vida, y eso los convierte en figuras importantes para ellos. La emigración de mi padre no supuso una ruptura familiar, se sostuvo en el tiempo y con las visitas asiduas de mis abuelos, que duraban meses. La llegada a Cataluña de mis padres se realizó con el apoyo familiar de los que ya se habían instalado. No es de extrañar que para ellos la familia se conciba como algo a conservar y cuidar y que nos hayan transmitido ese aprecio por los parientes, aunque con el paso del tiempo y los cambios sociales, ese vínculo afectivo se haya reducido considerablemente a la familia nuclear.

MI MADRE

La voz de mi madre

«Hubo unos años en que pasaba por las casas un fotógrafo. Como entonces no había muchas cámaras, ellos aprovechaban para ofrecernos una foto de familia. Para que tuviéramos un recuerdo. Y cada año, pasaba y nos hacía una foto individual y otra a todos los hermanos juntos. Nuestra vida ha sido eso nada más. Alberto, hijo mío, cada año hacíamos lo mismo, las vacaciones en el mismo sitio, Málaga y el pueblo. Nos íbamos en agosto porque entonces teníamos un mes. Otra cosa

Sus hijos en el piso de la avenida Montseny número 32, de Tona. 1981-1982. Gelatina 15 x 18 cm.
Fotografía: Crefosa.

que hacíamos era Semana Santa. Las vacaciones eran lo mismo, en casa de la abuelita, allí los cuatro chiquillos. Cuatro no, ocho, porque la tita Angusti también tenía. Tantos chiquillos metidos en casa de la abuelita era un jaleo de mil demonios. Pero no podías hacer mucho más. No podías ir a la piscina porque erais muchos chiquillos y había que pagar mucho. Solo salíamos por la noche, al parque, o nos sentábamos en la puerta con los vecinos. Entonces os lo pasabais también muy bien jugando. Y esa eran las vacaciones que teníamos. Y eso era un año y otro año. Y después de las vacaciones, el papa, a trabajar y trabajar. Como yo no trabajaba, se puso aquello de los motores en el garaje del tito y había noches que no dormía. Porque se iba a casa del tito Francisco y los hacía allí. Era eso, trabajar y cuidar los niños y ya está. Llevarlos al colegio, unos en brazo y otros de la mano. A la casa nos mudamos en el 88. Habíamos vivido de alquiler en la avenida Montseny hasta entonces. La casa la compramos en el 85. La abuelita se murió en marzo y el tito Juan en diciembre, del mismo año. Recuerdo ese día porque trabajaba limpiando en casa de la Antoinette, y me vinieron a buscar el papa y el tito Francisco. Y también continué trabajando con la Laura, donde ya iba cuando aún estábamos en la avenida Montseny. Con ella iba por la tarde y con la Antoinette por la mañana. Ah, y con la Rosa en la calle nueva. Dejé de ir a limpiar a casa de la Laura y la Maria Rosa cuando me llamaron de la fábrica.»

Mi madre, desde mis ojos

Aquí aparecemos los cuatro hermanos juntos. Todos pasamos por el rito del bautismo para lavar nuestros pecados. Se celebró nuestro nacimiento socialmente y se contribuyó al rito familiar de asumir la importancia de la descendencia en el matrimonio, pero únicamente se refleja con imágenes en los dos mayores. Luego hicieron la comunión, excepto yo. Mi madre ya había abandonado el catolicismo. Probablemente, el fotógrafo que se desplazaba por las casas ofreciendo un retrato nos dijo que pasáramos el brazo por encima de nuestras hermanas y sonriéramos. En cierto modo, con ese gesto reproducimos esos valores asignados al hombre, de ofrecer protección y seguridad a la mujer. El tiempo compartido con los hermanos se irá produciendo a lo largo de nuestra vida, cada uno de nosotros ha pasado por crisis personales, divorcios, rupturas de pareja, duelo, enfermedades, problemas emocionales. Pero todas estas vivencias han contribuido a mantener entre nosotros unos vínculos afectivos y emocionales fuertes, quizás imitando el comportamiento visto en nuestra familia, padres y abuelos. Las dificultades económicas, la rutina diaria centrada en el trabajo para subsistir, el cuidado de sus hijos, el escaso tiempo para el ocio, es una constante en la vida de mis padres. Nosotros aprendimos pronto que no siempre se puede tener lo que se quiere, que la ropa se hereda de los hermanos y que los Reyes Magos son los padres.

MIS PADRES

La voz de mi madre

«Le gustaba mucho la Lupita y los Reyes se la pasaron, debajo de la mesa. Cuando la vio pegó un chillido y ya se olvidó de los demás regalos. Y ahora está aquí nuestra pequeña y no se quiere ir tampoco.»

Carla abriendo regalos en la noche de los Reyes Magos en la casa de mis padres en la calle Sitges número 2, de Tona. 2005. Gelatina. 11 x 7 cm.
Fotografía: Marc Abad.

Mis padres, desde mis ojos

Ambos escogieron una fotografía de mi sobrina. En esta imagen se muestra emocionada, sonriente, sorprendida, después de abrir el regalo de Reyes. Abraza fuerte el objeto que veía en televisión. Con los años, empezará a seguir su rol femenino, eligiendo como regalos muñecas, tocadores y más tarde estableciendo como figura mítica a una jovencita cantante de Disney Channel. Esta celebración aparentemente infantil parece más una fiesta que el adulto se permite con la excusa de los niños. Son los adultos quienes, sumergidos en un mundo donde nadie regala nada, pueden encontrar divertida y hasta necesaria la institucionalización de una excepción, la de unos personajes venidos del más allá que regalan cosas y no piden nada a cambio.

Aparece ella sola, en el comedor de la casa de mis padres, como si el resto de familia no estuviera, aunque permanecen detrás de la cámara. Se empieza a apreciar como el centro de atención de las fotografías pasa a ser el niño. Desde que hizo su primer año, y tras el divorcio de mi hermano, pasó a ser un miembro más de la familia nuclear al vivir con mis padres. Tendrá que lidiar con múltiples educaciones y formas de ver el mundo, su padre, su madre, sus abuelos paternos con los que vive, sus abuelos maternos y sus tíos.

DURANTE SU TIEMPO DE VIDA

El 20 de noviembre de 1975 moría Franco. En poco más de tres años, se celebraba la libertad, los partidos políticos, las autonomías, el poder de los sindicatos, la emergencia del feminismo, el auge de la socialdemocracia. Pero el paso del tiempo ha mostrado como las reglas de uso electorales crean extrañas paradojas, como el muy desigual valor, a efectos de representación en las cámaras, del voto de cada ciudadano.

Desde 1980, la población de Cataluña ha experimentado otro gran crecimiento demográfico, protagonizado por inmigrantes concentrados en las edades jóvenes y jóvenes-maduras, procedentes sobre todo del Magreb, del África subsahariana, China y Latinoamérica. De seis millones de habitantes se ha pasado a los siete millones y medio de hoy. Los inmigrantes han traído consigo pluralidad de lenguas, costumbres, religiones y creencias. Han cambiado la sociedad catalana y española de modo profundo, y han transformado la estructura de clases, ocupando los niveles sociales bajos desertados por la nueva clase media

y generando una nueva clase obrera no industrial con componentes étnicos. Durante estos años se consigue la escolarización total de los niños y niñas en edad escolar y se alarga la educación obligatoria hasta los catorce años, aunque más adelante se realiza otra reforma educativa que lo hará hasta los dieciséis. La sociedad en Cataluña y España es mucho más rica que en 1975 en términos de PIB y de renta *per capita*. Es una sociedad en la que se producen y consumen más bienes y servicios a través del mercado. Sin embargo, el crecimiento se ha realizado a través del sector servicios y la construcción, con un desarrollo modesto de la industria, y entre las empresas siguen predominando las de tamaño pequeño y medio.

El único modelo de familia tradicional posible durante la dictadura (padre y madre casados por la Iglesia e hijos) en las últimas décadas se ha visto superado y han aparecido nuevos tipos de familia. El género, la religión, la cultura o el color de piel han dejado de ser un condicionante para la creación de nuevas formas familiares. Como hemos visto, durante los cuarenta años de franquismo las mujeres sufrieron una gran involución en su consideración social y en su lucha por la igualdad de oportunidades. Con la llegada de la democracia se aprueban, se cambian y se reforman leyes para conseguir la igualdad. Se introducen por ejemplo la ley del divorcio y la del aborto.

Paulatinamente se ha producido una separación entre la Iglesia y el Estado, aunque permanecen inalterables privilegios como la exención de diversos impuestos, entre ellos el IBI, la apropiación de bienes públicos, etc. La Iglesia hoy sigue comportándose como un *lobby*, como se ha hecho evidente en las leyes o proyectos de cambio legal de mayor impacto sobre la vida familiar y cotidiana, tales como homosexualidad, divorcio, aborto, eutanasia y algunas modalidades de investigación biomédica.

CONCLUSIONES

A lo largo de este trabajo hemos podido observar como la fotografía, en particular, la familiar, posee una enorme capacidad para reactivar los recuerdos y las emociones. A pesar de ser una interrupción del tiempo y congelar escasos momentos de una vida, posee un contexto que al conjugarse con la voz de sus protagonistas permite presenciar su enorme riqueza. Uno puede llegar a descubrir los vínculos afectivos que se establecen a lo largo de la vida, la cosmovisión

del mundo de los que narran su historia a través de las imágenes, ser testigos de cómo se construyó su identidad, creencias o prejuicios. Hemos podido ver, por ejemplo, como mi madre habla de sus padres sin que exista ninguna imagen de ellos, y como ambos se han convertido en figuras importantes en su vida tal y como refleja la imagen de su viaje de novios, que le lleva a recordar la visita que hizo al cementerio para ver a su madre, una forma de seguir pensándola y cuidándola.

Hemos podido comprobar la estrecha relación que existe entre la fotografía de familia y el amor y la muerte. Mis padres, ante las imágenes seleccionadas, han evocado la presencia de los ausentes, sus padres, tíos, amigos, cuñados, y se han enfrentado a los distintos tiempos que se dan al contemplar una imagen, el tiempo presente en el que verbalizan su pasado, el tiempo reflejado en la imagen en la que aparecen ellos a otras edades, y el del fotógrafo que la hizo posible, como así lo reflejan los comentarios en las imágenes de su boda, del viaje de novios, de la juventud de mi madre con sus amigas, o de las excursiones con familiares.

La fotografía posee unas características que la convierten en una herramienta de sumo interés para la investigación social, pero también para usos terapéuticos, porque con ella podemos comprender mejor a los que nos precedieron, nuestra existencia se la debemos a ellos, y podemos comprendernos mejor a nosotros mismos. En las fotografías de mi familia hemos visto como las mismas personas aparecen a lo largo de la vida de mis padres, y como la familia nuclear y la afectiva han ido siempre unidas. El hecho de que la familia sea el primer agente socializador y afectivo hace que aproximarnos a ella nos permita descubrir aspectos de nosotros mismos, de nuestra forma de pensar, amar y actuar.

Todos somos un reflejo de nuestra familia y de la sociedad donde estamos inmersos. Somos un constructo social y emocional de ella. El sistema capitalista, de predominio masculino, da unas formas de vida a la vez coherentes e incoherentes. Somos, para bien y para mal, cultura. Aunque pueda considerarse a la familia como una institución represora, en la medida en que crea expectativas y frustraciones a padres e hijos y coarta la libertad de sus miembros, no hay que olvidar, como escribió Roland Barthes,²⁴ que las familias también pueden amarse. En la historia de vida de mis padres se ha podido ver como la familia ha sido un soporte fundamental tanto en el terreno afectivo como en el hecho migratorio, en la enfermedad o en el cuidado de los hijos.

La fotografía, como hemos visto a lo largo de estas páginas, va mucho más allá del simple gusto estético. Reivindicar la fotografía de familia y su gestión y preservación se vuelve necesario, cuando se ha vivido en ella el afecto y en tanto que es un reflejo de lo que somos como individuos y sociedad.

NOTAS

1. PESSOA, Fernando. *Un corazón de nadie. Antología poética (1913-1935)*. Barcelona: Galaxia Gutenberg. Círculo de Lectores, 2001. P. 297.
2. Concepto establecido por Roland Barthes que hace referencia a las heridas subjetivas, pinchazos que salen de la imagen, ocasionados muchas veces por un detalle que nos hace vibrar.
3. HALBWACHS, Maurice. *Los marcos sociales de la memoria*. Rubí: Anthrops, 2004.
4. SONTAG, Susan. *Sobre la fotografía*. Madrid: Alfaguara, 2006.
5. DUBOIS, Philippe. *El acto fotográfico: de la representación a la recepción*. Barcelona: Paidós, 1994.
6. CALVINO, Italo. *Los amores difíciles*. Barcelona: Tusquets, 1993.
7. BERGER, John; MOHR, Jean. *Otra manera de contar*. Barcelona: Gili, 2007. P. 89.
8. MONTESPERELLI, Paolo. *Sociología de la memoria*. Buenos Aires: Nueva Visión, 2005.
9. Una especie de educación, de gusto, que hace que nos interese por determinadas imágenes al recibir las como testimonios políticos, como cuadros históricos, reflejos de una época.
10. Heridas subjetivas, pinchazos que salen de la escena, ocasionados muchas veces por un detalle en la imagen que nos hace vibrar.
11. BARTHES, Roland. *La cámara lúcida. Notas sobre la fotografía*. Barcelona: Paidós, 2010. P. 85.
12. BARTHES, Roland. *Op. cit.* P. 90.
13. BARTHES, Roland. *Op. cit.* P. 95.
14. HOPPAL, M. *Family Photography of the American-Hungarian. Bild-Kunde-Volks-Kunde*. Miskolc: Herman Otto Múzeum, 1989. P. 89-97.
15. METZ, Christian. «Fotografía y fetiche». *Signo y pensamiento*. Núm. 11 (1987). P. 123-134. <http://revistas.javeriana.edu.co/index.php/signoypensamiento/article/view/5744/4639>
16. BERGER, Peter. *La construcción social de la realidad*. Barcelona: Herder, 1996.
17. GARAT, Anne-Marie. *Photos de familles. Un roman de l'album*. Francia: Actes Sud, 2011.
18. DUBOIS, Philippe. *Op. cit.* P. 193.
19. BOURDIEU, Pierre. *Un arte medio: ensayo sobre los usos sociales de la fotografía*. Barcelona: Gustavo Gili, 2003. P. 57.
20. BARTHES, Roland. *Op. cit.* P. 88-89.
21. FREUND, Gisèle. *La fotografía como documento social*. Barcelona: Gustavo Gili, 2004. P. 13.
22. DEL ARCO BLANCO, Miguel Ángel. «Morir de hambre. Autarquía, escasez y enfermedad en la España del primer Franquismo». *Pasado y Memoria. Revista de Historia Contemporánea*. Núm.

5 (2006). P. 241-258. http://rua.ua.es/dspace/bitstream/10045/5926/1/PYM_05_12.pdf

23. ABELLA, Rafael. *La vida cotidiana bajo el régimen de Franco*. Madrid: Temas de Hoy, 2006.

24. BARTHES, Roland. *Op. cit.*

BIBLIOGRAFÍA Y FUENTES

BARTHES, Roland. *La cámara lúcida. Notas sobre la fotografía*. Barcelona: Paidós, 2010.

BOERDAM, J.; OOSTERBAAN, W. «Family photographs. A sociological approach». *The Netherlands' Journal of Sociology*. Núm. 16 (1980). P. 95-119.

DEL ARCO BLANCO, Miguel Ángel. «Morir de hambre. Autarquía, escasez y enfermedad en la España del primer Franquismo» [en línea]. *Pasado y Memoria. Revista de Historia Contemporánea*. Núm. 5 (2006). P. 241-258. <http://rua.ua.es/dspace/bitstream/10045/5926/1/PYM_05_12.pdf>

DORNIER-AGBODJAN, Sarah. «Fotografías de familia para hablar de memoria». *Historia, Antropología y Fuentes Orales*. Núm. 32 (2004). P. 123-132.

FREUND, Gisèle. *La fotografía como documento social*. Barcelona: Gustavo Gili, 2004.

GARAT, Anne-Marie. *Photos de familles. Un roman de l'album*. Francia: Actes Sud, 2011.

METZ, Christian. «Fotografía y fetiche» [en línea]. *Signo y Pensamiento*. Núm. 11 (1987). P. 123-134. <<http://revistas.javeriana.edu.co/index.php/signoypensamiento/article/view/5744/4639>>

SANZ, Fina. *La fotobiografía*. Barcelona: Kairós, 2007.

SCHWARTZ, Dona. «Visual Ethnography: Using Photography in Qualitative Research» [en línea]. *Qualitative Sociology*. Núm. 12 (2) (1989). P. 119-154. <http://sweb.cityu.edu.hk/sm6324/Schwartz_VisualEthno_using-photography.pdf>

VICENTE, Pedro. *Álbum de familia: (re)presentación, (re)creación e (in)materialidad de las fotografías familiares*. Madrid: La Oficina, 2013.

RESUM

Aquest treball utilitza la fotografia de família com a vehicle per reconstruir la història de vida dels meus pares. A través de les seves veus i d'una selecció d'imatges escollides per ells mateixos, ens acostem a la forma de veure el seu passat i el seu present, als vincles afectius creats al llarg del temps i a la seva vida quotidiana, marcada per una postguerra, una dictadura franquista, un procés migratori, la reconquesta de la democràcia i la modernització d'un país. El patrimoni fotogràfic familiar esdevé una eina per conèixer el nostre passat i, amb aquest passat, conèixer-nos a nosaltres mateixos.

RESUMEN

Este trabajo utiliza la fotografía de familia como vehículo para reconstruir la historia de vida de mis padres. A través de sus voces y de una selección de imágenes escogidas por ellos mismos, nos acercamos a la forma de ver su pasado y su presente, a los vínculos afectivos creados a lo largo del tiempo y a su vida cotidiana, marcada por una posguerra, una dictadura franquista, un proceso migratorio, la reconquista de la democracia y la modernización de un país. El patrimonio fotográfico familiar se convierte en una herramienta para conocer nuestro pasado y, con él, a nosotros mismos.

ABSTRACT

This work uses a family portrait as a vehicle for the reconstruction of my parents' life story. Through their voices and a selection of images chosen by them, we get to see their past and present, the emotional ties created over time and in everyday life, marked by the post-war years, the Franco dictatorship, migration, the reconquest of democracy and modernisation of a country. Family photographic heritage becomes a tool for learning about our past and, with it, ourselves.

RÉSUMÉ

Ce travail utilise la photographie de famille comme vecteur permettant de reconstruire l'histoire de la vie de mes parents. À travers leurs voix et une sélection d'images choisies par eux-mêmes, nous découvrons la façon dont ils conçoivent leur passé et leur présent, les liens affectifs noués au fil du temps, ainsi que leur vie quotidienne, marquée par l'après-guerre, la dictature franquiste, le processus migratoire, la reconquête de la démocratie et la modernisation du pays. Le patrimoine photographique familial se fait outil, nous permettant de connaître notre passé et, avec lui, nous-mêmes.

EMULACIÓ I VIRTUALITZACIÓ. UN PLA B?

Joan Reglà Pubill

INTRODUCCIÓ

La preservació digital és, probablement, un dels reptes més importants que hem d'afrontar els professionals dels arxius i la gestió documental. No ens hem d'enganyar, no hi ha altres professionals que tinguin la sensibilitat i la formació necessàries per establir els criteris de preservació, l'objecte d'aquesta preservació o el significat del concepte de *conservació permanent* aplicat als documents electrònics. Això no vol dir que haguem de ser experts informàtics, però sí que hem de ser conscients de la situació de vulnerabilitat dels documents electrònics i del nostre paper en aquest camp.

Actualment, els mètodes de preservació a llarg termini es basen i s'emmirallen en l'esquema que representa l'OAIS (Open Archival Information System), un

sistema de preservació eficaç, que es basa en la migració, que té per objecte el control dels formats des del moment de l'ingrés o incorporació del document al repositori digital segur i que, mitjançant l'ús de metadades, és capaç d'aplicar operacions complexes de migració de format, de manera automatitzada, a fi d'assegurar la seva preservació al llarg del temps. A casa nostra, la seva aplicació ha tingut com a resultat la creació i implementació d'I-Arxiu, una plataforma pensada per a la transferència digital de documents electrònics a un repositori digital segur i que pot ser gestionat mitjançant l'ús de les metadades. Aquest mètode de preservació és eficaç en entorns controlats d'organitzacions i administracions que exerceixen un control efectiu en l'acceptació de formats i l'ingrés de documents.

Cal, però, fer una mirada crítica i plantejar-se si aquest mètode, basat en la migració, garanteix la preservació correcta del patrimoni documental generat per les organitzacions privades. Pensem en empreses, per exemple, els processos de producció de documentació de les quals poden resultar molt diversos i generar un ventall de formats i objectes digitals difícilment compatibles amb uns requeriments d'ingrés d'acord amb l'esquema OAIS. Més enllà, cal plantejar-se si una política de migració aplicada indistintament pot produir una pèrdua valuosa d'informació que pot ser interessant per als investigadors potencials que podem tenir en el futur, a causa de la descontextualització de l'objecte digital del seu entorn de programari i maquinari.

En aquest article intentarem mostrar la tècnica de l'emulació com a mètode de preservació dels documents electrònics, les seves principals característiques, l'aplicació i els principals projectes a escala europea. Finalment, proporcionarem una petita ressenya d'alguns sistemes d'emulació que podem utilitzar per tal d'experimentar directament el seu funcionament.

LA PROBLEMÀTICA DE LA PRESERVACIÓ

Els documents electrònics, a diferència dels documents en suports tradicionals, tenen unes característiques que incideixen de manera molt especial en el procés de preservació, és a dir, l'adopció de mesures necessàries per a la conservació al llarg del temps d'un objecte digital perquè pugui mantenir les condicions d'autenticitat, integritat i usabilitat dels documents. Podem diferenciar dos grups de factors que incideixen en la preservació dels documents electrònics: els factors externs i els factors interns.

FACTORS EXTERNS

Els canvis tecnològics que hem experimentat durant les dues últimes dècades (1990-2010) han tingut una gran afectació en l'entorn de producció dels documents electrònics. Els ordinadors van començar amb sistemes operatius que avui dia són obsolets, molts dels formats que s'usaven als anys noranta són il·legibles actualment, i el que semblava un suport d'emmagatzematge eficaç i definitiu, el CD, ha desaparegut de molts terminals actuals. La mateixa arquitectura dels processadors actuals difereix enormement dels de l'inici del període que hem ressenyat, fet que afecta de manera important els elements de programació (*software*) i els objectes digitals resultants.

Actualment estem vivint un moment de trencament del monopoli establert per empreses com Microsoft, o d'eines com ara Microsoft Office, i d'efervescència de nous programes i sistemes operatius, en alguns casos basats en el programari lliure i cooperatiu en què són els mateixos usuaris els qui s'impliquen en la seva construcció, manteniment i desenvolupament. Un clar exemple que trobem en aquest sentit és la ràpida evolució que ha experimentat Linux amb les seves diferents distribucions (Ubuntu, Debian, Fedora, etc.).

Malgrat tots aquests elements, avui dia aquesta problemàtica pot estar mitigada pel fet de la globalització, és a dir, aquesta diversitat no està localitzada en un punt geogràfic determinat, sinó que és compartida, de manera que pot crear sinergies de col·laboració per afrontar reptes comuns. Així mateix, el problema de la preservació digital és un problema global i és afrontat amb l'ús de diverses iniciatives arreu del planeta, algunes de les quals passen per l'establiment de formats de preservació, com, per exemple, el PDF/A.

FACTORS INTERNS

La vulnerabilitat del suport i les dependències de programari i maquinari són els principals problemes interns que afecten la preservació de l'objecte digital. Els suports físics electrònics poden esdevenir molt més vulnerables que els tradicionals en paper, i això fa que calguin polítiques de replicació, distribució i actualització per assegurar-ne la conservació.

D'altra banda, cal entendre els documents electrònics com a veritables programes que tenen unes instruccions (cadena de bits), que han de ser interpretades

per una eina a partir d'un llenguatge determinat (*software*), i el resultat de la interpretació ha de ser traslladat a un dispositiu que en permeti la reproducció, gràcies al processament de la informació per mitjà d'un maquinari específic (*hardware*). La complexitat creixent d'alguns dels documents electrònics que incorporen la interacció (presentacions amb enllaços, pàgines web, eines de disseny 3D com CATIA, que incorpora diferents capes de disseny i elements visuals, entre molts d'altres) fa que ja no sigui suficient la conservació de la informació, sinó que cal plantejar-se la conservació d'aquesta relació interactiva, és a dir, l'experiència o *look and feel* que experimenta l'usuari, com una part més del document.

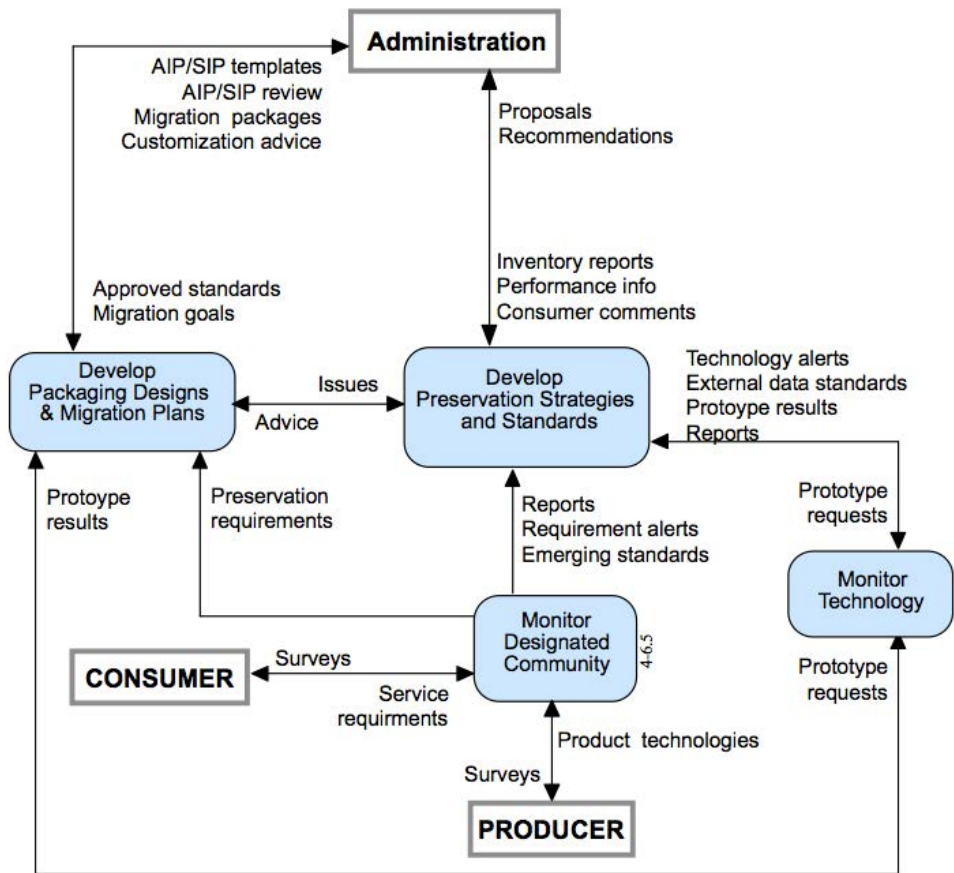
ESTRATÈGIES DE PRESERVACIÓ

Deixant de banda les estratègies que podem considerar poc factibles a llarg termini, com serien la preservació de tots els elements originaris que permetin l'execució correcta del document electrònic, és a dir, la creació d'un museu tecnològic, o la cerca de solucions específiques per a un sol format de documents sense una planificació prèvia, com podria ser l'arqueologia informàtica, les principals tècniques se centren o bé en el mateix objecte o bé en l'entorn en el qual s'executa aquest objecte.

BASADES EN L'OBJECTE DIGITAL

Principalment ens referim a la migració, que se centra en l'observació, l'estudi i la previsió dels canvis de format que es poden esdevenir, i la seva implementació en l'objecte digital, i estableix les modificacions necessàries a la seva cadena de bits perquè pugui ser reproduït en un programari més actualitzat. D'acord amb l'esquema OAIS, l'ús de metadades aplicades a l'objecte, relatives al format, en facilitaria les operacions de migració a nous formats i, per tant, la seva perdurabilitat.

La migració està indicada per a aquells documents electrònics que no incorporin elements d'interacció, com ara textos, taules i imatges, i per a grans volums documentals que siguin en formats estesos i estandarditzats. És per això que el seu ús està indicat per a les administracions públiques, les quals gestionen els documents dins d'un espai controlat i segur, on, mitjançant les metadades, poden aplicar les diferents operacions de preservació.

Exemple de l'estratègia de preservació basada en detecció i migració de formats que planteja el sistema OAIS.

Extret de DIVERSOS AUTORS. «Reference Model for an Open Archival Information System. Blue Book» [en línia]. Consultative Committee for Space Data Systems. 2002.

<<http://public.ccsds.org/publications/archive/650x0b1s.pdf>> [consulta: 22 de febrer del 2014].

BASADES EN L'ENTORN TECNOLÒGIC

És a dir, en comptes d'adequar l'objecte digital a nous formats, es busca la creació d'un programa específic (emulador) o la creació d'un entorn complet, inclosos el sistema operatiu i el programari (virtualització) que possibiliten l'execució o renderització de l'objecte digital tal com fou creat al seu moment.

Aquest mètode té una gran complexitat. Tot i així, és indicat per a tots aquells programes que incorporen elements interactius, de disseny o de comportament que cal que siguin preservats.

EMULACIÓ

Cal assumir que el patrimoni documental derivat dels fons privats i d'empreses requerirà, cada cop més, la gestió de documents electrònics diversos i en molts casos complexos. A diferència dels documents de les administracions públiques, en els quals hi ha un control en el mateix moment de l'ingrés o incorporació al sistema, no podem exigir aquesta normalització als dipositants de fons, i caldrà trobar la manera de decidir què és allò que es considera important preservar i com es preserva; en altres paraules, com conservarem documents com, per exemple, els webs d'empreses i l'aspecte i el comportament originari dels mateixos. De la mateixa manera que no ens podem plantejar el fet de no ingressar certs tipus de documents per raó d'escriptura, suport o llengua, cal pensar que hem de ser capaços de donar resposta a aquells formats que poden ser-hi dipositats.

Ús de l'emulació en la nostra societat

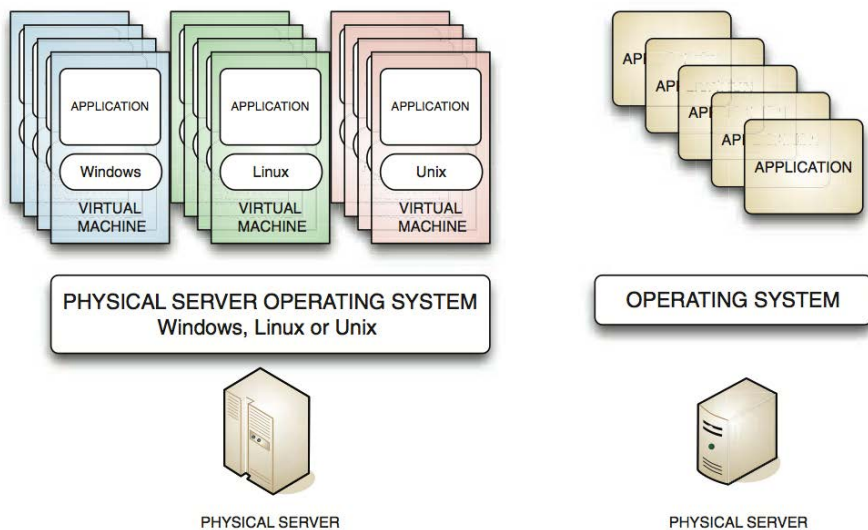
Les tècniques d'emulació i virtualització són molt utilitzades avui dia, al marge del seu ús com a eina de preservació. La utilització d'aquestes eines la trobem principalment en tres àmbits: la retrocompatibilitat, la virtualització de servidors i *cloud computing*, i el *retrogaming* o ús de videojocs antics en suports actuals.

Pel que fa a la retrocompatibilitat, es dona quan hi ha un canvi notable en el maquinari que afecta l'execució correcta d'un programari determinat. Per exemple, quan a mitjan anys 2000 Apple va actualitzar els seus ordinadors, que van passar de tenir processadors PowerPC a processadors Intel, va crear el programa Rosetta Stone, que era una capa de compatibilitat mitjançant la qual els nous ordinadors podien executar programes antics.

El cas de la virtualització de servidors és molt interessant, ja que ha comportat un gran avanç pel que fa a l'optimització de recursos de maquinari i ha possibilitat el *cloud computing*. Com ja hem explicat, la virtualització consisteix en la creació de màquines virtuals completes amb tots els elements (placa mare, BIOS, dispositius físics virtualitzats, ports, disc dur, etc.) i que funcionen com si fossin màquines físiques però sense que sigui necessària la seva existència física. La virtualització té les propietats següents:

- › Partició dels recursos de maquinari. És a dir, permet l'existència de diverses màquines virtuals en una mateixa plataforma física.

- › Aïllament de cada màquina virtual. Cada una de les màquines pot tenir un sistema operatiu (SO) diferent; en el cas dels servidors això és molt útil, ja que moltes vegades s'utilitzen diferents SO segons el tipus de servidor. Així, un servidor de correu pot necessitar el programa Eudora, un servidor web pot requerir el programa Apache o Tomcat, un servidor de bases de dades pot necessitar MySQL, etc.
- › Encapsulament de les màquines virtuals. Les màquines virtuals poden ser emmagatzemades en formats específics, per exemple, en el cas de les màquines basades en Virtual Box es poden emmagatzemar en arxius «.ova».
- › Independència respecte al maquinari. Una màquina virtual pot ser transportada i carregada en una altra plataforma; això possibilita la redundància de màquines virtuals i fa que les connexions d'Internet siguin més estables.

Virtual server model

Traditional server model

Comparació entre un sistema tradicional de servidors i un sistema virtualitzat.

Extret de DIVERSOS AUTORS. «Virtualization in Education» [en línia]. *IBM Global Education*. 2007.<<http://www-07.ibm.com/solutions/in/education/download/Virtualization%20in%20Education.pdf>> [consulta: 8 de febrer del 2014].

Finalment, l'emulació de videojocs és una pràctica cada vegada més estesa i a poc a poc ha esdevingut un element dinamitzador dels projectes basats en emulació. Iniciatives com ara MAME (Multiple Arcade Machine Emulator), que començà a mitjan anys noranta, amb la concepció d'entendre els videojocs com un producte cultural que calia preservar perquè les futures generacions hi poguessin accedir i experimentar. Els videojocs tenen la característica principal de proporcionar una experiència en la qual tots els elements són importants: la imatge, el so, el moviment, etc. Qualsevol emulació necessàriament ha de reeixir en aquests aspectes si vol tenir èxit. L'èxit que ha anat tenint aquesta tècnica ha propiciat l'interès de les empreses de videojocs, que han adaptat part del seu catàleg antic a les tauletes i els *smartphones* amb finalitats comercials.

Valor afegit que aporta la tècnica de l'emulació

Si ho comparem amb les tècniques basades en la migració i si entenem que la preservació no tan sols afecta documents amb una estructura plana i senzilla, sinó que cada vegada més ens aboquem a documents complexos, que s'interrelacionen i interaccionen amb l'usuari, podem convenir una sèrie d'elements que fan de l'emulació una tècnica més adequada per a aquests nous documents:

- › Element tecnològic. L'emulació, a diferència de la migració, pot preservar no tan sols la informació sinó també tots aquells aspectes que intervenen en la renderització o execució correctes dels documents. Pensem en les pàgines web o els videojocs.
- › Element diplomàtic. La migració pot afectar greument la presentació d'un document, i això pot arribar a modificar aspectes formals que poden incidir negativament en els signes diplomàtics que ens aporten tant informació com veracitat del document.
- › Element contextual. L'emulació pot aportar informació sobre el context tecnològic en el qual es va crear un document, i això pot resultar interessant per als investigadors en la mesura que ens apropa als processos de treball d'un moment moment històric concret, és a dir, ens pot ajudar a preservar les eines i els mètodes de treball.
- › Element d'originalitat. És cert que parlar d'originalitat en documents electrònics pot sonar estrany; malgrat tot, és una terminologia força útil per

comprendre aquest element. Podem entendre que un document electrònic està format per una cadena de bits original que, en la mesura que és modificada, per exemple, en processos de migració, s'allunya de la cadena original. Si sotmetem una cadena de bits original a un procés continuat de migració correm el risc de corrompre l'arxiu i que es distanciï de l'objecte digital original. És com si cada vegada que volguéssim traduir una obra literària anéssim a la darrera traducció feta i no a l'obra original. De mica en mica poden acumular-se errors que poden acabar desvirtuant l'obra.

Aquest element d'originalitat ens aporta la possibilitat de comparar un document que hem sotmès a un procés de migració per aconseguir-ne una difusió més gran, per exemple, amb el seu original, sense haver estat sotmès a cap modificació, per establir-ne la fidelitat amb la font primària.

Mètodes d'emulació

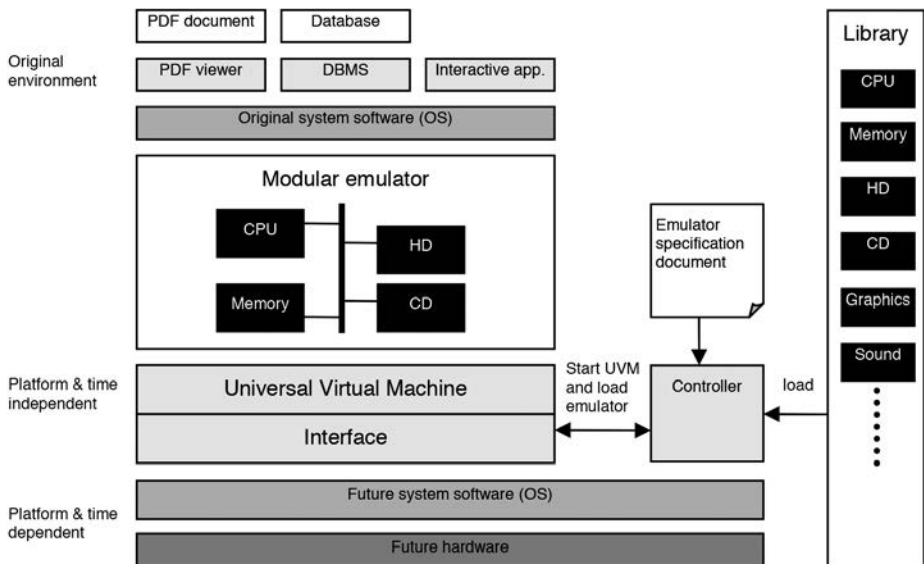
L'enfocament dels diversos projectes d'emulació ha evolucionat força al llarg del temps. Irònicament, els primers mètodes, com veurem, havien de recórrer a la migració per assegurar la pervivència de l'ús dels emuladors. Darrerament s'ha optat per la creació de sistemes més complexos i més adaptables per donar-hi una resposta eficaç:

- › Emulació apilada. Aquesta modalitat es basa en el desenvolupament de nous emuladors que siguin capaços d'executar els emuladors originaris en la mesura que l'entorn de programari esdevingui obsolet. És a dir, quan un arxiu és renderitzat mitjançant un emulador i aquest emulador esdevé obsolet per causa del canvi en l'entorn tecnològic (actualització de SO, per exemple), desenvolupem un emulador capaç d'executar l'antic emulador. Aquest mètode pot ser una solució temporal, però a la llarga propicia l'acumulació d'errors que poden afectar greument la renderització del document.
- › Emulació migrada. Consisteix en la migració de l'emulador cada cop que hi hagi un canvi en l'entorn tecnològic, a través d'un procés de translació. Els canvis, com en el cas anterior, poden provocar errors en la renderització del document original.
- › Emulació per màquina virtual. Va ser un primer intent per fer que l'emulació no depengués només d'un programa que interactués amb la platafor-

ma (programari i maquinari), sinó que hi hagués una màquina virtual, més adaptable, que tingués la possibilitat d'admetre diversos tipus d'emuladors, per aconseguir una estabilitat més gran. Aquest mètode té com a inconvenient la complexitat del manteniment d'aquesta màquina virtual.

- › Emulació encapsulada. Representa una estratègia per assegurar la preservació dels documents electrònics a llarg termini, incorporant una sèrie d'elements que serien encapsulats juntament amb el document original, en un format que pugui ser llegit per qualsevol màquina futura («.txt»), que possibilitaria el desenvolupament d'una eina futura per renderitzar-lo correctament. Aquests elements serien:
 - Cadena de bits original del document i informació sobre l'entorn tecnològic de creació del document original, inclosa una representació del programari sobre el qual s'executava.
 - Explicació de les especificacions dels atributs del programari original, inclosos aspectes relacionats amb el comportament o *look and feel*, i les especificacions per al desenvolupament d'un emulador.
 - Informació complementària i explicativa per possibilitar la recuperació dels documents en el futur:
 - Metadades relatives al document, el context de creació, la procedència, la història arxivística, la classificació, el contingut i l'estructura, l'accés, la disposició i altra informació que es consideri rellevant per a la seva gestió futura.
 - Documentació explicativa sobre el funcionament dels elements encapsulats, principalment relativa al programari original i el maquinari que ha de ser emulat per a la renderització correcta del document.
- › Emulació modular. Consisteix en l'emulació d'elements concrets del maquinari i el programari que combinats permeten l'emulació del conjunt. El model conceptual de l'emulació modular està format per:
 - Màquina virtual universal (UVM). Es tractaria d'una capa que podria ser compatible amb diverses plataformes en el futur.

- Emulador modular. Tindria la funció de recrear la plataforma de programari original i internament estaria format per diferents mòduls que puguin ser modificats per ser adaptats a les especificitats concretes requerides.
- Llibreria de components. Recopilaria tots els elements modulars dels emuladors, que serien seleccionats segons les necessitats de cada objecte digital.
- Controlador. Seria l'element de coordinació de totes les parts: arrencaria la màquina virtual, iniciaria l'emulador i s'encarregaria de seleccionar els mòduls.
- Documentació explicativa. Inclouria la descripció de la plataforma que es vol emular, així com les seves especificacions perquè el controlador seleccioni els mòduls adequats per a la renderització correcta del document.

Esquema de l'emulació modular, tal com la plantejava J. Van der Hoeven el 2005.

Extret de VAN DER HOEVEN, Jeffrey; VAN WIJNGAARDEN, Hilde. «Modular emulation as a long-term preservation strategy for digital records» [en línia]. 5th *International Web Archiving Workshop*. 2005. <<http://iwaw.europarchive.org/05/papers/iwaw05-hoeven.pdf>> [consulta: 8 de febrer del 2014].

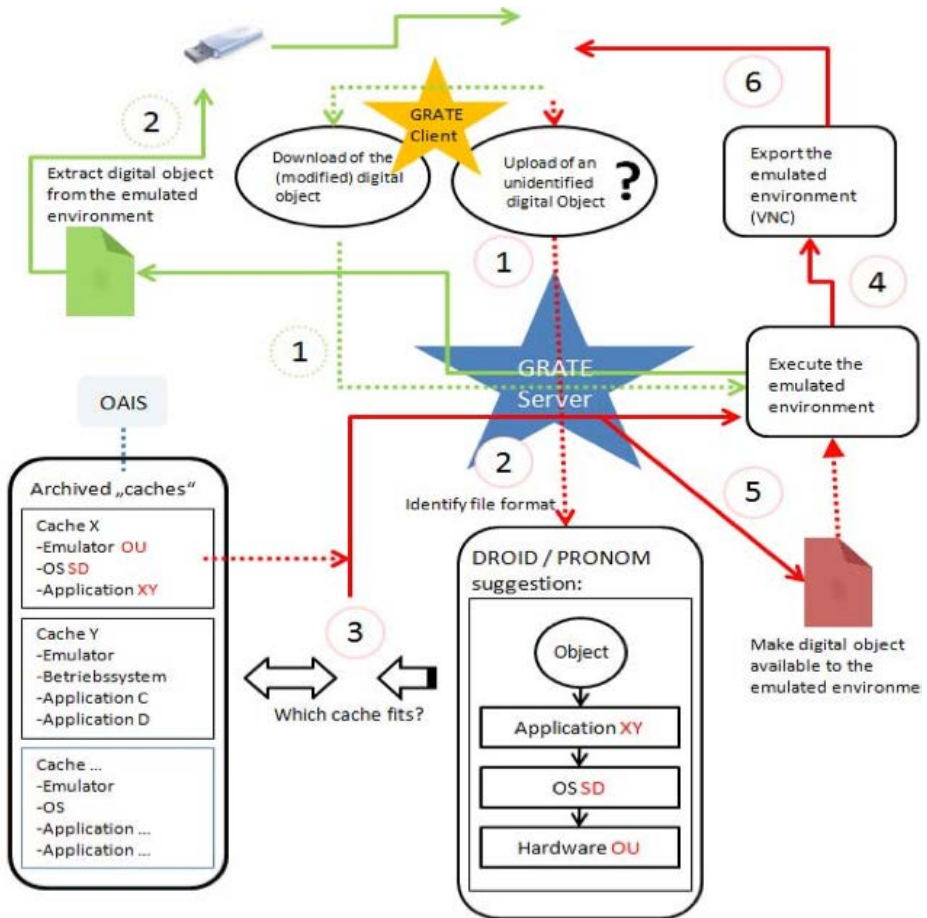
Projectes

Des de finals dels anys noranta fins a l'actualitat hi ha hagut moltes iniciatives que plantejaven donar resposta als problemes de preservació que hem anat esmentant. Un dels primers fou CAMiLON, desenvolupat al Regne Unit i que es va centrar en la recuperació del programa informàtic BBC Domesday Project, que va néixer a mitjan anys vuitanta però que ràpidament quedà obsolet i inaccessible. De les experiències posteriors esmentarem dues iniciatives europees desenvolupades en el marc del projecte PLANETS (Preservation and Long Term Access Through Networked Services), basades en l'emulació modular:

- › KEEP (Keeping Emulation Environments Portable). És un projecte molt interessant per la gran quantitat i diversitat de socis col·laboradors, entre els quals trobem diverses biblioteques nacionals, museus de computadores i desenvolupadors de videojocs, tots preocupats per la preservació del patrimoni cultural digital. El projecte va durar del 2006 al 2012 i es va centrar en el desenvolupament de fluxos de treball, incorporant llenguatges de metadades i mètodes de detecció de programari, per al desenvolupament d'una gran plataforma que fos capaç d'incorporar i adaptar una gran quantitat d'emuladors.

- › GRATE (Global Access to Emulation Services). Presenta les característiques següents: emulació via Internet (mitjançant el llenguatge Java), detecció automàtica dels objectes digitals gràcies a la incorporació dels programes DROID (Digital Record Object Identification) i PRONOM, transport d'objectes digitals i subministrament dels paràmetres de renderització dels objectes digitals. GRATE conté dos elements diferenciats:
 - GRATE Server, que s'instal·laria en un servidor i s'encarregaria d'incorporar els objectes digitals, identificar l'aplicació necessària, establir els paràmetres d'emulació, fer la renderització de l'objecte i, finalment, exportar l'objecte mitjançant la computació virtual en xarxa.

 - GRATE Client, que tindria les funcions següents: permetre la visualització de les metadades per mitjà d'un visor basat en HTML, ús remot de la interfície d'usuari corresponent, càrrega d'objectes digitals i descàrrega dels objectes emulats.

Esquema d'emulació que planteja el projecte GRATE.

Extret de WELTE, Randolph. «First version of GRATE» [en línia]. *PLANETS*. 2009. <http://www.planets-project.eu/docs/reports/Planets_PA5-D7_GRATE.pdf> [consulta: 1 de febrer del 2014].

Experimentació

Fins a aquest punt, tots els elements que hem anat exposant giren entorn del marc teòric. Ara bé, l'única manera de comprendre alguns dels beneficis que ens pot aportar l'emulació és mitjançant una experimentació directa. Encara que no sigui amb documents d'arxiu, és possible fer-ho amb programes que tinguem i que corresponguin a plataformes ja obsoletes o documents en versions antigues.

El trencament dels monopolis informàtics i la cooperació en el desenvolupament d'eines informàtiques vinculades al programari lliure ens possibilita l'experimentació amb alguns d'aquests programes. A continuació en ressenyarem tres de totalment gratuïts i fàcils d'utilitzar que es van fer servir en el treball final de màster, per avaluar-ne el potencial per a la preservació de documents electrònics.

› VirtualBox (Linux, Windows, Mac OS)

És un programa desenvolupat per ORACLE i basat en la virtualització. VirtualBox ens permet crear múltiples màquines virtuals completes, amb la possibilitat d'intervenir en un gran nombre de paràmetres del maquinari (pantalla, memòria RAM, perifèrics, processador, etc.), i preparar-les perquè siguin amfitriones d'una gran diversitat de sistemes operatius (Windows, Mac, Linux, Solaris, etc.). Un cop haguem creat les màquines que vulguem podem fer que s'executin de manera simultània, sempre que el nostre maquinari físic ho permeti, atès que els recursos es compartiran entre el nostre SO i els SO virtuals.

- Creació, instal·lació i configuració d'una màquina virtual.

Un cop haguem descarregat i instal·lat el programa podrem començar a configurar una màquina virtual seguint les instruccions que ens va indicant. En primer lloc, hem de configurar el tipus de SO que volem instal·lar, la memòria que necessitem i les característiques del disc dur virtual. A partir d'aquí ja tenim preparada la màquina virtual i podem seguir configurant altres paràmetres (memòria gràfica, ordre d'arrencada, unitats perifèriques, etc.).

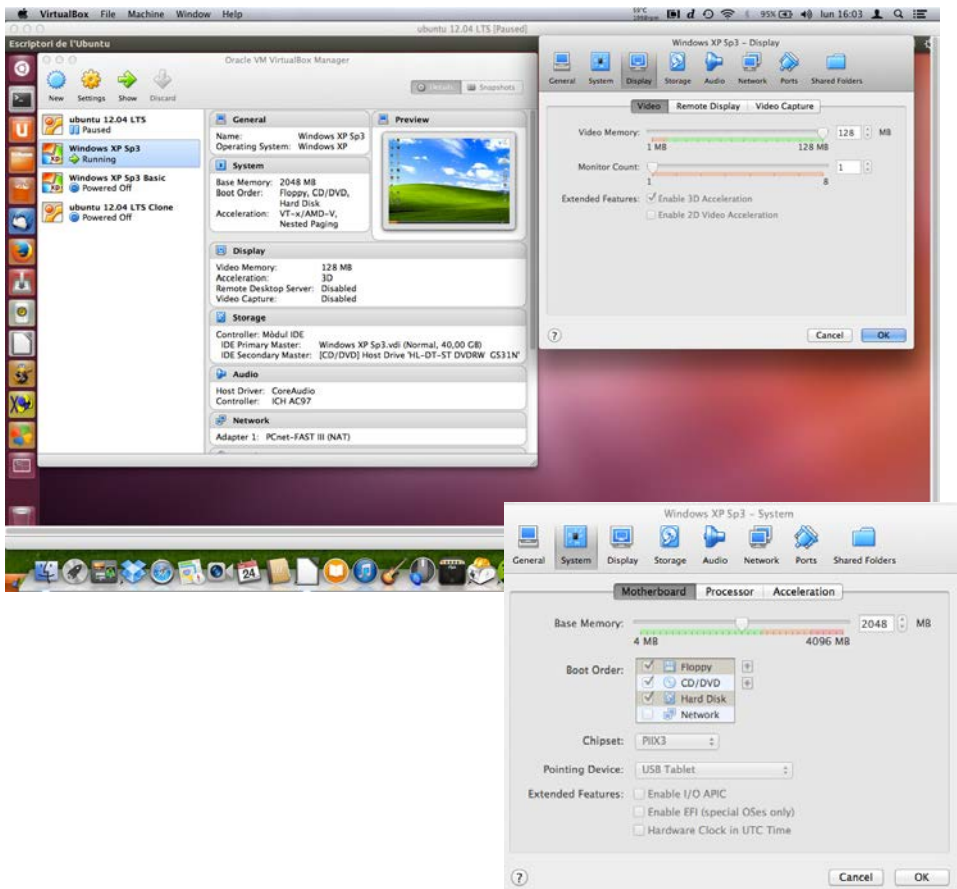
Feta la configuració, podem executar la màquina. Aleshores ens demanarà una imatge del SO. Li indiquem la ruta i ja es començarà a instal·lar normalment. Per completar el procés, és important instal·lar el paquet d'expansió (*extension pack*) i les *guest additions* en el nou sistema operatiu, que funciona com una capa de compatibilitat per a la BIOS, els controladors, etc. Un cop ho tinguem tot, el sistema operatiu hoste funcionarà normalment.

- Funcionalitats

- Grans opcions per a la gestió de màquines virtuals (emmagatzematge i encapsulament, portabilitat a un altre maquinari de les màquines

creades, clonació de màquines virtuals, captures d'estat o *snapshots*, etc.).

- Compatibilitat amb els elements perifèrics (CD-ROM, USB, ratolí, controladors, etc.).
- Fàcil accés i ús gràcies a la interfície d'usuari.

Captures corresponents a la configuració i el funcionament del programa VirtualBox.

- › DOSBox (Windows, Linux, Mac OS)

És un emulador d'entorn MS-DOS. Aquest projecte, basat en programari lliure, fou creat amb la idea de recuperar videojocs d'aquest sistema operatiu. Malgrat això, la seva sòlida arquitectura ha demostrat una gran eficàcia en la instal·lació de programari com ara Word 5.1 o WordPerfect.

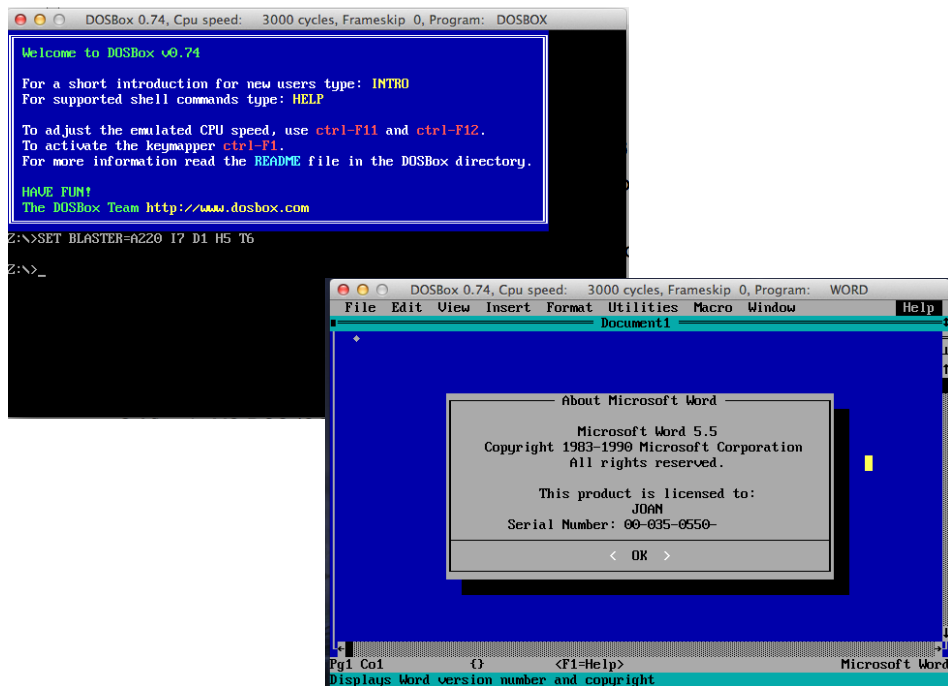
- Instal·lació i ús de DosBox

La seva instal·lació és molt senzilla. Tan sols cal descarregar-se el programa i crear una carpeta específica on ubicarem el programari que vulguem recuperar.

Un cop instal·lat, quan l'executem hem d'introduir l'ordre Intro, que ens donarà les instruccions per fer les diferents accions (en llenguatge MS-DOS) i per recuperar els programes que hem desat en aquella carpeta específica (que li farem entendre que és el disc dur virtual).

- Funcionalitats

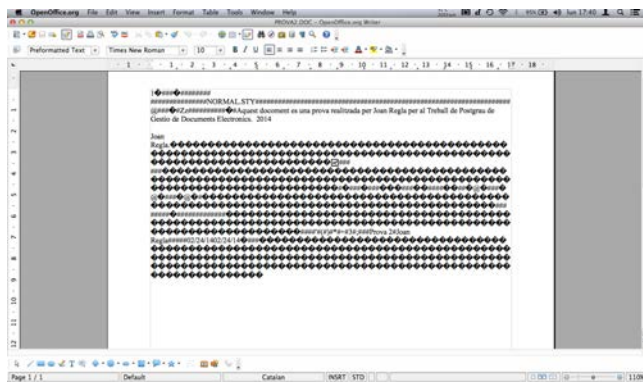
- Emulació d'un entorn tecnològic basat en processador Intel X86, memòria XMS i EMS, targeta de so Sound Blaster i gràfics de MS-DOS.
- Possibilitat de modificar els paràmetres de l'emulació (velocitat de la CPU i assignació de memòria virtual, entre d'altres).
- Possibilitat de muntar elements perifèrics (unitats de CD-ROM).

Captures de pantalla de l'emulador DosBox.

Exemple de renderització d'un document en format word 5.5 («.doc») mitjançant DosBox.

El mateix document anterior renderitzat amb OpenOffice, compatible, en teoria, amb el format «.doc».

- › Wine / PlayOnLinux o PlayOnMac (Linux / Mac OS)

És difícil concretar si estem davant d'un emulador, ja que Wine no recrea un entorn tecnològic complet (processador, memòria, etc.), sinó que actua com una capa de compatibilitat que cerca llibreries alternatives que posseeixen els sistemes operatius basats en Unix (Linux i Mac), per executar programes basats en Windows. Wine té un funcionament força complicat, i per això és imprescindible instal·lar un *front-end* que ens ajudarà a gestionar l'aplicació d'una manera més fàcil.

La dificultat principal de l'aplicació rau en el fet que hi ha un gran nombre de versions de Wine, i cada una és específica per a uns programes determinats. Per tant, és molt possible que calgui obtenir de manera simultània diverses versions, que podem gestionar correctament mitjançant PlayOnLinux.

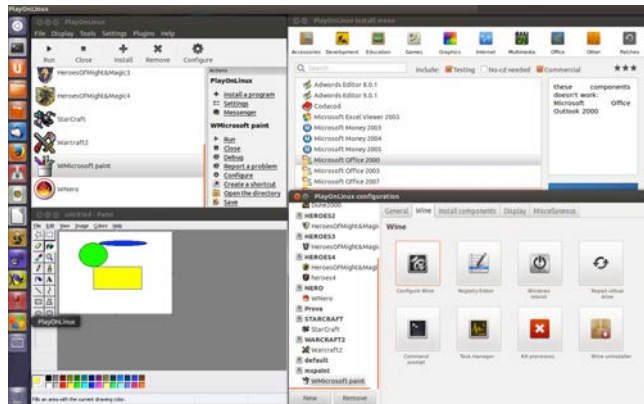
- Instal·lació i ús de Wine

Recomanem la instal·lació directament de la interfície d'usuari PlayOnLinux o PlayOnMac, segons el sistema operatiu de la plataforma que utilitzem. Un cop l'haguem instal·lat cal seleccionar un programa de la llista o, si no, podem instal·lar un programa que no hi figuri. La diferència és que en el primer cas ens crearà una unitat de disc virtual amb la versió òptima de Wine i amb la configuració de Windows considerada òptima, mentre que en el segon cas haurem de fer aquest procés manualment. Un cop tinguem la màquina configurada ens demanarà que li indiquem la ruta de l'instal·lador i, a partir d'aquí, podem instal·lar el programa normalment.

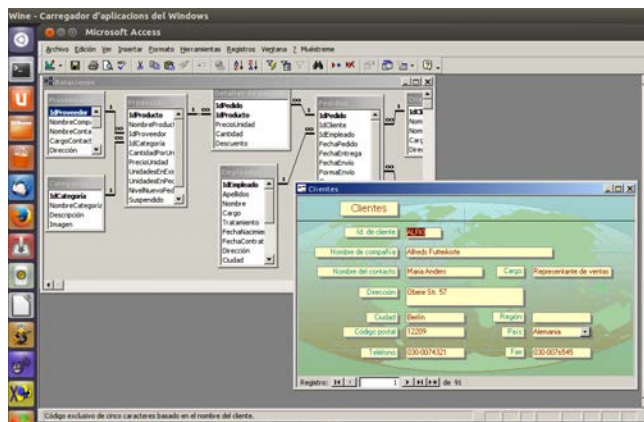
PlayOnLinux disposa de l'opció de configurar cada una de les unitats de disc que hem creat, i permet modificar la versió de Wine, les característiques del Wine en cada cas (resolució de la pantalla i versió del Windows, principalment) i la instal·lació de components addicionals. Aquestes modificacions afecten només una unitat virtual concreta, de manera que podem tenir tantes configuracions com programes i discos virtuals creem.

- Funcionalitats

- Capa de compatibilitat que tradueix el llenguatge de les llibreries de Windows (Windows Application Programming Interface, API) en instruccions llegibles per a sistemes operatius basats en Unix (Linux i Mac).
- Capacitat de recrear la totalitat de versions de Windows.
- Creació d'una unitat virtual per a cada un dels programes que instal·lem, que permet tenir diversitat de configuracions.

Captura de l'emulador Wine i la interfície PlayOnLinux.

Execució d'una base de dades en format «.mdb», en Ubuntu 12.04 Lts, amb PlayOnLinux i Wine.12 Wine2.tif

CONCLUSIONS

La preservació digital està lluny de ser un problema resolt totalment. Fins a aquest moment, molts dels esforços s'han centrat en aquells documents produïts al si de les administracions públiques i que, mitjançant la pràctica de la gestió documental des del naixement del document i l'aplicació de les polítiques per mitjà de l'ús de les metadades descriptives i de gestió, han aconseguit encaminar-se cap a la resolució d'una part del problema. Malgrat tot, el problema per als fons privats i d'empreses encara no està resolt i és on pensem que és més complicat exigir un determinat tipus de formats per al seu ingrés, atès

que en aquests tipus de fons no tan sols ens pot interessar la preservació de la informació, sinó que, a més a més, la preservació del context de producció del document, la informació relativa a la presentació d'aquest document, i la interacció i l'experiència amb el document poden esdevenir clarament elements interessants que cal preservar per a les futures generacions. Aquí és on, al nostre entendre, les tècniques de preservació basades en l'emulació poden tenir un paper del tot rellevant.

Així mateix, cal observar problemàtiques semblants i com s'han resolt o cap a on s'encaminen per tal d'aprendre i poder trobar una solució que pugui ser aplicada en el camp arxivístic. En aquest sentit, és interessant estudiar les iniciatives encaminades a la preservació dels videojocs antics, de màquines recreatives o de plataformes ja obsoletes, que, com la iniciativa MAME, han volgut preservar aquest patrimoni cultural de tots i s'han ocupat sobretot de la interacció i l'experiència de l'usuari. La preservació d'eines tan importants per a les organitzacions com les pàgines web o la renderització de documents en el seu entorn de programari nadiu pot requerir les mateixes necessitats que la preservació de videojocs.

Un dels elements que podrien ser d'utilitat és la creació d'un catàleg de tipologies documentals que poden ser susceptibles de ser preservades mitjançant emulació, d'acord amb uns criteris definits amb relació a l'interès de la informació que pot aportar la seva execució en l'entorn tecnològic original. Per a aquestes tipologies podria ser útil l'establiment d'un esquema de metadades, que, a més de les dades del mateix document, podrien recollir informació detallada del context tecnològic del document (plataforma, sistema operatiu i programari, entre d'altres), que podria ser un primer pas per a l'aplicació de l'emulació com a mètode de preservació.

Certament, el desenvolupament d'eines basades en emulació, com hem vist, pot resultar molt costós. Malgrat tot, la col·laboració internacional amb altres institucions dedicades a la preservació del patrimoni digital, que poden compartir problemàtiques i que mitjançant un treball conjunt es poden arribar a resoldre, pot ser un element crític per fer-ho possible. En aquest sentit, recordem que el projecte KEEP incloïa la participació d'institucions molt diverses però que tenien uns objectius comuns.

Finalment, direm que les estratègies basades en migració no poden donar resposta a tots els problemes plantejats, ni tampoc no ho poden fer les centrades

en l'emulació. La recerca paral·lela i l'aplicació de diverses solucions segons les necessitats determinades pels professionals en cada cas poden ser elements complementaris que, en definitiva, ajudin a una millor preservació del nostre patrimoni documental digital.

BIBLIOGRAFIA

- BERGMEYER, Windfired. «The KEEP Emulation Framework» [en línia]. *Proceedings of the 1st International Workshop on Semantic Digital Archives. CEUR Workshops Proceedings*. Vol. 801 (2011). P. 8-22. <<http://ceur-ws.org/Vol-801/paper1.pdf>> [consulta: 4 de febrer del 2014].
- DIVERSOS AUTORS. «Reference Model for an Open Archival Information System. Blue Book» [en línia]. *Consultative Committee for Space Data Systems*. 2002. <<http://public.ccsds.org/publications/archive/650x0b1s.pdf>> [consulta: 22 de febrer del 2014].
- DIVERSOS AUTORS. «Virtualization in Education» [en línia]. *IBM Global Education*. 2007. <<http://www-07.ibm.com/solutions/in/education/download/Virtualization%20in%20Education.pdf>> [consulta: 8 de febrer del 2014].
- GOMBRICH, Ernst H. *Breu història del món*. Barcelona: Empúries, 1999. 303 p.
- GRANGER, Stewart. «Emulation as a Digital Preservation Strategy» [en línia]. *D-Lib Magazine*. Vol. 6. Núm. 10 (2000). <<http://www.dlib.org/dlib/october00/granger/10granger.html>> [consulta: 25 de febrer del 2014].
- HARVEY, Ross. «Digital Curation. Getting digital objects into the archive» [en línia]. *Ready or Not? Enhancing Digital Resources Management 5th EABH Summer School*. 2013. <<https://youtu.be/0w-qeTghVJBo>> <<https://youtu.be/8Hf9dUaYLS4>> [consulta: 18 de febrer del 2014].
- KIRCHHOFF, Amy J. «Digital preservation: challenges and implementation» [en línia]. *Learned Publishing*. Vol. 21. Núm. 4 (2008). P. 285-293. <<http://www.portico.org/digital-preservation/wp-content/uploads/2010/01/ALPSP-FINALKirchhoff.pdf>> [consulta: 1 de febrer del 2014].
- KUNY, Terry. «A Digital Dark Ages? Challenges in the Preservation of Electronic Information» [en línia]. *63RD IFLA Council and General Conference. Workshop: Audiovisual and Multimedia Joint with Preservation and Conservation, Information Technology, Library Buildings and Equipment, and the PAC Core Programme*. 1997. <<http://archive.ifla.org/IV/ifla63/63kuny1.pdf>> [consulta: 23 de novembre del 2013].
- ROSENTHAL, David S. H.; ROBERTSON, Thomas; LIPKIS, Tom; REICH, Vicky; MORABITO, Seth. «Requirements for Digital Preservation Systems. A Bottom-Up Approach» [en línia]. *D-Lib Magazine*. Vol. 11. Núm. 11 (2005). <<http://www.dlib.org/dlib/november05/rosenthal/11rosenthal.html>>. [consulta: 11 de febrer del 2014].
- ROTHENBERG, Jeff. *Avoiding Technological Quicksand: Finding a Viable Technical Foundation for Digital Preservation*. Washington: Council on Library and Information Resources, 1999. 35 p.
- ROTHENBERG, Jeff. *An Experiment in Using Emulation to Preserve Digital Publications*. Amsterdam: The Koninklijke Bibliotheek – RAND-Europe, 2000. 69 p. (Nedlib Report Series, 1).
- ROTHENBERG, Jeff. «Digital Preservation in Perspective. How Far Have We Come and What's Next» [en línia]. *Future Perfect*. 2012. <<http://www.youtube.com/watch?v=2Idbur1qR8I>> [consulta: 23 de novembre del 2013].
- SOLER I JIMÉNEZ, Joan. *Del bit al logos. Preservar documents electrònics a l'Administració local*. Barcelona: Diputació de Barcelona, 2009. 349 p. (col·lecció «Estudis», sèrie «Recursos culturals», 4).

- SOLER I JIMÉNEZ, Joan. «Vincle diplomàtic per a l'autenticitat documental» [en línia]. *Diplomatica cat.* 2011. <<http://diplomaticapuntcat.blogspot.com.es/2011/03/vincle-diplomatic-per-lautenticitat.html>> [consulta: 18 de febrer del 2014].
- TÉRMENS, Miquel; RIBERA, Mireia. «El control de los formatos en la preservación digital» [en línia]. *Fesabid'09*. 2009. <<http://www.fesabid.org/zaragoza2009/actas-fesabid-2009/139-146.pdf>> [consulta: 22 de febrer del 2014].
- VAN DER HOEVEN, Jeffrey; VAN WIJNGAARDEN, Hilde. «Modular emulation as a long-term preservation strategy for digital records» [en línia]. *5th International Web Archiving Workshop*. 2005. <<http://iwaw.europarchive.org/05/papers/iwaw05-hoeven.pdf>> [consulta: 8 de febrer del 2014].
- VAN DER HOEVEN, Jeffrey; LOHMAN, Bram; VERDEGEM, Remco. «Emulation for Digital Preservation in Practice: The Results» [en línia]. *International Journal of Digital Curation*. Issue 2. Vol. 2 (2007). P. 123-132. <<http://www.ijdc.net/index.php/ijdc/article/viewFile/50/35>> [consulta: 20 de desembre del 2013].
- VON SUCHODOLETZ, Dirk; VAN DER HOEVEN, Jeffrey. «Emulation: From Digital Artefact to Memotely Rendered Environments» [en línia]. *The International Journal of Digital Curation*. Issue 3. Vol. 4 (2009). P. 146-155. <<http://dom.cat/q4v>> [consulta: 10 de desembre del 2013].
- WELTE, Randolph. «First version of GRATE» [en línia]. *PLANETS*. 2009. <http://www.planets-project.eu/docs/reports/Planets_PA5-D7_GRATE.pdf> [consulta: 1 de febrer del 2014].
- WHEATLEY, Paul. «Digital Preservation and BBC Domesday» [en línia]. *Annual Meeting of the American Institute for Conservation of Historic and Artistic Works*. 2004. <http://www.imappreserve.org/pdfs/educ-past_conference/wheatley-emg2004.pdf> [consulta: 23 de novembre del 2013].

RECURSOS WEB

- Projecte DosBox: <<http://www.dosbox.com>> [consulta: 25 de febrer del 2014].
- I-Arxiu: <<http://www.iarxiu.eocat.cat>> [consulta: 8 de febrer del 2014].
- Projecte KEEP: <<http://www.keep-project.eu/ezpub2/index.php>> [consulta: 8 de febrer del 2014].
- MAME: <<http://mamedev.org>> [consulta: 1 de febrer del 2014].
- Neo Geo X: <<http://neogeox.com>> [consulta: 9 de febrer del 2014].
- Nintendo 3DS Virtual Console:
<[http://nintendo.wikia.com/wiki/Virtual_Console_\(Nintendo_3DS\)](http://nintendo.wikia.com/wiki/Virtual_Console_(Nintendo_3DS))> [consulta: 11 de gener del 2014].
- Projecte PLANETS: <<http://www.planets-project.eu>> [consulta: 8 de febrer del 2014].
- PlayOnLinux: <<http://www.playonlinux.com/es/>> [consulta: 8 de febrer del 2014].
- VirtualBox: <<http://virtualbox.org>> [consulta: 1 de febrer del 2014].
- VMWare: <http://www.vmware.com/software-defined-datacenter/networking-security.html?src=WWW_NetworkVirtualization_US_HPBanner_Learn> [consulta: 15 de febrer del 2014].
- Projecte Wine: <<http://www.winehq.org>> [consulta: 25 de febrer del 2014].
- Projecte WPDOS: <<http://www.columbia.edu/~em36/wpdos/index.html>> [consulta: 11 de febrer del 2014].

RESUM

Avui, un dels reptes més importants que els arxius han d'afrontar és la preservació dels documents electrònics. La quantitat, la complexitat i la diversitat d'aquests objectes digitals continua creixent i és molt complicat preveure'n l'evolució, no tan sols els formats i les característiques que tindran, sinó també el context de maquinari en què s'executaran.

Ja s'han dut a terme algunes estratègies per afrontar aquests canvis. La més important és el desenvolupament i la implementació del model OAIS, basat en la migració dels objectes digitals a nous formats. Ara bé, serà suficient per preservar tots els elements de valor informatiu en el futur?

En aquest article coneixerem les opinions d'especialistes que afirmen que l'estratègia basada en la migració no resol tots els inconvenients. També analitzarem les tècniques basades en l'emulació, la seva aplicació avui dia, i les iniciatives internacionals que n'investiguen l'aplicació i la implementació, i farem una sèrie de reflexions encaminades a incentivar el debat sobre la idoneïtat de l'aplicació d'aquestes tècniques en determinats contextos arxivístics.

RESUMEN

Hoy, uno de los retos más importantes que deben afrontar los archivos es la preservación de los documentos electrónicos. La cantidad, la complejidad y la diversidad de estos objetos digitales continúan creciendo y es muy complicado prever su evolución, no solo los formatos y las características que tendrán, sino también el contexto de *hardware* en el que se ejecutarán.

Ya se han llevado a cabo algunas estrategias para afrontar estos cambios. La más importante es el desarrollo y la implementación del modelo OAIS, basado en la migración de los objetos digitales a nuevos formatos. Ahora bien, ¿será suficiente para preservar todos los elementos de valor informativo en el futuro?

En este artículo conoceremos las opiniones de especialistas que afirman que la estrategia basada en la migración no resuelve todos los inconvenientes. También analizaremos las técnicas basadas en la emulación, su aplicación hoy en día, y las iniciativas internacionales que investigan su aplicación e implementación, y haremos una serie de reflexiones encaminadas a incentivar el debate sobre la idoneidad de la aplicación de estas técnicas en determinados contextos archivísticos.

ABSTRACT

One of the greatest challenges facing archives today is the preservation of documents. The amount, complexity and diversity of these digital objects continue to grow and predicting their development, not only their formats and features, but also the machines on which they will run is extremely complicated.

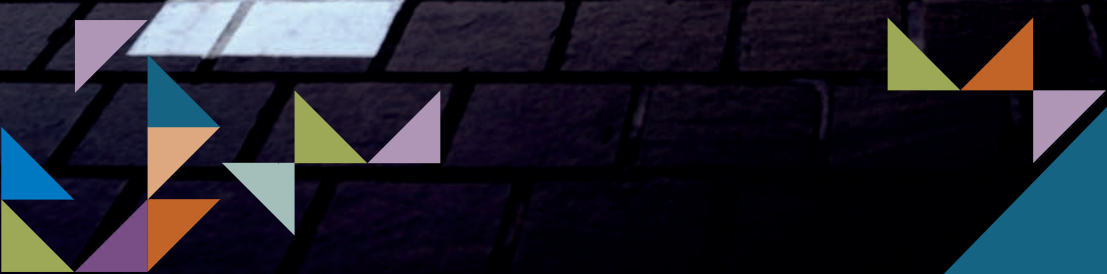
Strategies have already been implemented in the face of these changes, the most important being the development and implementation of the OAIS model, based on the migration of digital objects to new formats. However, will this be sufficient to preserve all elements of informative value for the future?

In this article we will hear the opinions of experts that state that migration-based strategy does not resolve all difficulties. It will also analyse techniques based on emulation, their application at the present time, international initiatives that are researching application and use; we will undertake a series of reflections aimed at fostering debate on the suitability of applying these techniques in certain archival contexts.

RÉSUMÉ

La préservation des documents électroniques est un des défis majeurs que doivent aujourd'hui relever les archives. Le nombre, la complexité et la diversité de ces objets numériques ne cessent de croître et il est difficile d'en prévoir l'évolution, non seulement par rapport à leurs formats et leurs caractéristiques, mais aussi en fonction de l'appareil avec lequel ils seront exécutés. Plusieurs stratégies ont été envisagées pour affronter ces changements ; la plus importante est le développement et l'implémentation du modèle OAIS, basé sur la migration des objets numériques vers de nouveaux formats. Mais cela suffira-t-il pour préserver tous les éléments ayant valeur d'information de demain ? Cet article nous permettra de connaître l'opinion de spécialistes, qui affirmeront que la stratégie basée sur la migration ne résout pas tous les inconvénients. Nous analyserons aussi les techniques basées sur l'émulation, son application actuelle, les initiatives internationales qui en étudient l'application et l'implémentation. Nous poserons aussi une série de questions visant à susciter le débat sur la pertinence de l'emploi de telles techniques dans des contextes archivistiques donnés.

NORMES DE LLIGALL

NORMES DE PRESENTACIÓ I EDICIÓ D'ARTICLES

1. L'extensió dels articles ha de ser d'entre 15 i 20 folis, i de 30 línies per pàgina, o bé d'entre 25.000 i 30.000 caràcters (sense espais).

2. Després del títol s'ha de fer constar el nom de l'autor o autora i, si es desitja, el lloc de treball o el càrrec.

3. Preferiblement no s'han d'aplicar ni crear estils, ni tampoc peus de pàgina.

Si es vol remarcar alguna part del contingut, s'ha d'utilitzar la negreta.

4. El material gràfic, les taules i les fotografies s'han de presentar preferiblement en color negre, a 300 ppp (punts per polzada), i en format preferent TIFF. S'ha

d'indicar en lletra majúscula i negreta el lloc precís del text on s'ha d'incloure la imatge.

5. Les referències i les citacions bibliogràfiques s'han d'elaborar d'acord amb la normativa adjunta i cal presentar-les, igual que les notes, totes juntes al final de l'article.

En el text, les notes s'han d'indicar amb una numeració correlativa amb superíndex.

6. Juntament amb el text, l'autor o autora ha de presentar un resum d'un màxim de 100 paraules en la llengua en què hagi escrit l'article. Aquest resum es publicarà en català, castellà, anglès i francès.

7. L'article s'ha d'enviar per correu electrònic a l'adreça lligall@arxivers.com.

8. Totes les col·laboracions han de ser originals i inèdites, i no poden estar sotmeses a consideració simultània en una altra publicació. El lliurament del treball a la redacció de *Lligall* equival a una manifestació expressa de l'autor o autora de ser el titular exclusiu dels drets de propietat intel·lectual. Llevat que l'autor o autora indiqui expressament una altra cosa, *Lligall* entén que l'autor o autora pot disposar de les imatges, les taules, els gràfics i els altres materials complementaris que puguin acompanyar el text.

9. Amb la tramesa del treball, *Lligall* entén que l'autor o autora n'autoritza la reproducció, la distribució i la comunicació pública per difondre'l mitjançant la incorporació del treball a un número ordinari de la revista, tant en l'edició impresa com en la versió electrònica. Aquestes autoritzacions no estan subjectes a cap limitació territorial. Tant l'edició electrònica del treball com la publicació d'aquest treball a Internet es poden efectuar des de llocs propis dels editors de *Lligall* i també des de llocs creats per afavorir la divulgació dels continguts de *Lligall* en cas que l'Associació d'Arxivers de Catalunya, com a entitat editora, ho acordi amb els responsables d'aquells llocs. Ateses les característiques de la xarxa d'Internet, en aquest cas, l'autorització no estarà limitada temporalment.

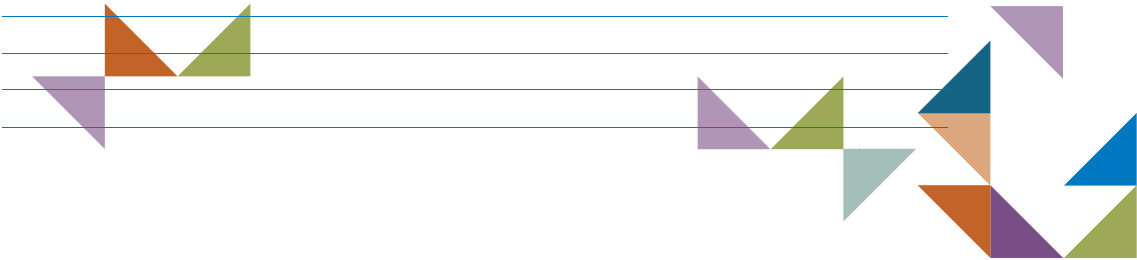
10. Els articles s'han de publicar preferentment en català. En el cas d'articles presentats en altres llengües, el Consell de Redacció decidirà si es publica en la llengua original o si es tradueix al català. Per aquest motiu, en el cas d'articles

escrits en altres llengües, *Lligall* entén que l'autor o autora de l'article, amb la tramesa del treball, n'autoritza expressament la traducció a la llengua catalana.

11. Els articles de la revista *Lligall* es poden traduir i publicar a les revistes tècniques de les associacions d'arxivers dels Països Baixos, Alemanya, Bèlgica, França i Grècia, d'acord amb el conveni signat amb l'Associació d'Arxivers de Catalunya.

12. Els usos i els drets no cedits expressament a l'Associació d'Arxivers segueixen corresponent a l'autoria. Si en el futur l'autor o autora desitja divulgar el treball en una altra publicació o mitjà, *Lligall* li demana que citi la seva primera publicació de la manera següent: article publicat a *Lligall. Revista Catalana d'Arxivística*, núm. XX, any (www.xxxxx.cat).

Blank lined area for text.

Amb el suport de:

 Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

 LOGISDOC
SERVEIS INTEGRALS

aradoc
GESTIÓ DOCUMENTAL

 Cudifilm
Grupo Assystem

 magmacultura

 GG
Grupo Galllea

ebla
manuscripta

 artyplan
document

 NUBILUM

EYPAR

ISSN 1234-5679

9 771234 567003

NETWORK

shopping